

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА
БІЗНЕСУ**

КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ**

ЛЬВІВ - 2024

Рекомендовано до випуску рішенням Вченої Ради факультету управління фінансами та бізнесу
Львівського національного університету імені Івана Франка
протокол №2 від 26 вересня 2024 р.

Рекомендовано до випуску рішенням кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка
протокол №1 від 27 серпня 2024 р.

Відповідальна за випуск: Н. С. Ситник

Упорядники: *Н.С. Ситник*
У.З. Ватаманюк-Зелінська
О.Р. Західна
Ю.О. Голинський
Л.О. Петик
О.А. Сич
С.Д. Смолінська

Комп'ютерне верстування: *Ситник В.Ю.*

Фінанси, митна та податкова справа: збірник наукових праць студентів.
Випуск 8 / ред. кол.: Н.С. Ситник, У.З. Ватаманюк-Зелінська, Л.О. Петик,
О.Р. Західна, Ю.О. Голинський, О.А. Сич, С.Д. Смолінська (відп. ред. Н.С.
Ситник). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. – 292 с.

У збірнику представлено результати наукових досліджень студентів, що навчаються за спеціальністю «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (освітніми програмами «Фінанси, митна та податкова справа» та «Фінансовий менеджмент») за напрямками: «Виклики та можливості фінансової системи в умовах воєнного стану», «Митна політика України в контексті економічної безпеки» та «Фінансова безпека суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану».

Матеріали друкуються в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

ЗМІСТ

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Блакита В. В.	БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Ванцура С.О.	ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	13
Довгополок А.Б.	СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ	15
Козачок С.О.	ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	18
Козачок С.О.	ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
Козік М. Р.	ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	24
Козік М. Р.	ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	27
Котік Б.С.	ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	30
Муцин Н.І.	РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
Нюхняєва Л. С.	МОДИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	35
Огрєбчук В.А.	ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	39
Олійник О. І.	АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ ТА СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	42
Серкез Х. І.	РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРОННИХ СИГАРЕТ ТА ТЮТЮНОВІСНИХ ВИРОБІВ ДЛЯ ЕЛЕКТРИЧНОГО НАГРІВАННЯ В УКРАЇНІ	45
Серкез Х. І.	ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У КРАЇНАХ СВІТУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	47
Синьгубова О.Є.	АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	50
Стельмах Д.В.	ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	52

Фальчик С. В.	БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	54
Франків А.	КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	56
Холост А.В.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОЗИК В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	59
Хомік Д. В.	БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	61
Шевчук Ю.Д.	ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	64
Шевчук Ю.Д.	МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	66
Щекодін А.О.	ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	69
Щекодін А.О.	ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	71
Януль В.	ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	73
МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ		
Баталінський Б.М.	ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КОРПОРАЦІЇ	76
Біла Ю. Р.	МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	79
Біла Ю. Р.	МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	82
Білас Д. Я.	РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	86
Білас Д. Я.	ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	89
Білас Д. Я.	МИТНІ ТА ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	92
Грегорович Ю.М.	ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИТНОМУ КОНТРОЛІ	95
Данилевич К.В.	ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	98
Дарчук П. О.	ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: РОЗГЛЯД ЯК ПОЗИТИВНИХ, ТАК І НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ	101
Довгополюк А.Б.	БАНКІВСЬКА ТА СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ	105

Духняк Х.Б.	ЦИФРОВІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	108
Духняк Х.Б.	ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	110
Духняк Х.Б.	МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	112
Духняк Х.Б.	АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ	115
Кондратюк М.Б.	ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ	117
Марцеховська В. О.	ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	120
Марцеховська В. О.	ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИТНОМУ КОНТРОЛІ	123
Мельничук Д. Є.	ОФШОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	127
Михальчук С. В.	АДАПТАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ	130
Молода Ю.О.	МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	132
Муцин Н.І.	ІТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІТНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	135
Нюхняєва Л.С.	МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ	137
Огребчук В.А.	ДОПОМОГА СВІТОВОГО БАНКУ УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ	141
Олійник О. І.	ЗМІНА КУРСУ ГРИВНІ ВПРОДОВЖ 2021-2023 РОКІВ	144
Олійник О. І.	ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФРАНЦІЇ	148
Пилат М.В.	ОСОБЛИВОСТІ МІЖДЕРЖАВНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ	151
Полудворянін М.С.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ	153
Серкез Х.І.	АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ	156

Серкез Х.І.	АНАЛІЗ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ	160
Синичич М.М.	РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	163
Тараненко Г.Д.	ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ	166
Тараненко Г.Д.	ПЕРЕМІЩЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	170
Фурман О.О.	ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ	174
Холост А.Б.	ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В МИТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ	176
Яворська С. І.	БОРГОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ	178
Яворська С. І.	ТЕНДЕНЦІЇ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС	181
Яворська С. І.	МИТНИЙ БЕЗВІЗ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	184
Яворська С. І.	МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	188
Яворська С. І.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	191
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ		
Басараб С.О.	НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ	196
Білас Д. Я.	ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ, СПРЯМОВАНИХ НА ПІДТРИМКУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	199
Білас Д. Я.	ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	203
Ванцура С.О.	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	206
Ванцура С.О.	ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	209
Ванцура С.О.	РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	212

Вербіцька М.М.	ІНКЛЮЗИВНЕ СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО- ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ	214
Гарбич С.Т.	БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ	215
Дарчук П. О.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	218
Дарчук П. О.	СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	221
Дорота Д. М.	РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ	225
Зубальська О. М.	ПРОБЛЕМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	228
Коваль М.Б.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	231
Козік М. Р.	РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	233
Легуцька Х. С.	ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	235
Марцеховська В. О.	ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ АВТОКАСКО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	239
Матковська В.В.	АНАЛІЗ ДИНАМІКИ І СТРУКТУРИ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ	242
Михальчук С. В.	АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	244
Міщенко К. С.	ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ	247
Половчак І.Р.	АКЦІОНУВАННЯ ЯК МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ	250
Половко Д. М.	РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ В ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ	255
Романюк Д.В.	МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	257
Синьгубова О.Є.	ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	259
Синьгубова О.Є.	ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	262
Сургай Д.П.	АНАЛІЗ РИЗИКІВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	265

Суровик А.С.	ОЦІНКА ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ	268
Тарарук Н.	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДОХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	272
Ткачук А.В.	АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ У 2021-2023 РОКАХ	275
Фольтович Д.Р.	ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ	279
Фурман О.О.	ЄДИНИЙ ПОДАТОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	281
Шеремета Л.М.	ФІНАНСУВАННЯ ДЕВЕЛОПЕРСЬКИХ ПРОЄКТІВ	283
Щекодїна А.О.	ЗМІНИ В ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	286
Яворська С. І.	ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	288
Ясько А. Д.	СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ: СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	290

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Блакита В. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У 2022 році на території України почалось повномаштабне вторгнення, яке вплинуло на всі процеси нашого життя і на банківську систему, зокрема. Попри ризики і проблеми, які виникли, банківські установи України поступово адаптувались до нових умов функціонування під час воєнного стану. З метою забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи 24 лютого 2022 року Правління Національного банку України прийняло постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18 (далі — Постанова), якою визначено основні правила роботи банків в умовах війни. Згідно з Постановою банки забезпечують роботу відділень у безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, але з огляду на певні обмеження, які стосуються і зняття готівки [5]

З перших днів повномаштабного вторгнення НБУ жорстко регулює обмінний курс та операції з валютою. Метою регулювання є організація системи курсоутворення, упорядкування та роз'яснення діяльності банків з валютними цінностями, захист іноземних інвестицій, регулювання руху валютного капіталу [5].

Для забезпечення цінової та фінансової стабільності НБУ зафіксував офіційний курс гривні до іноземних валют та запровадив низку валютних обмежень. Ці заходи мають на меті запобігти девальвації гривні та впливу валютних вкладів. Банкам було дозволено проводити валютні операції, купувати валюту. Готівковий ринок валют під час воєнного стану працює в обмеженому режимі. У відділенні банку в касі можуть продавати валюту, але лише в тому обсязі, в якому її до цього купили у населення. Фіксація НБУ обмінного курсу та жорсткі обмеження є тимчасовими, на період війни [4].

Одним із найпоширеніших інструментів грошово-кредитної політики, який використовується банками багатьох країн є політика рефінансування. Кредити рефінансування надаються банкам по обліковій ставці НБУ. До війни облікова ставка НБУ складала 10 %. Із 15 вересня 2023 року. Правління Національного банку ухвалило рішення знизити облікову ставку з 22% до 20% [3].

Економічна криза, яка виникла через російську агресію, викликала значний бюджетний дефіцит. Повнота фінансування бюджетного дефіциту залежить від надходжень міжнародної допомоги та здатності уряду залучити ресурси на внутрішньому ринку. На ринку були до війни і залишаються основними кредиторами банки. Проте через низьку дохідність за ОВДП немає сталого попиту банків на цінні папери уряду. Якщо дохідність державних цінних паперів відповідатиме ринковим умовам, то банки можуть вкладати в них інвестиції. Також низький інтерес банків до ОВДП пояснюється тим, що рівень

винагороди за цими цінними паперами не змінився, а ризики в економіці суттєво зросли [7].

З початком повномасштабного вторгнення чисельність банків в Україні змінилась (табл. 1). Станом на березень 2023 року в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Національний банк за результатами щорічного перегляду переліку системно важливих банків включив до цього переліку АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», проте виключив АТ «Альфа-банк», через його російських акціонерів. Тому, в оновленому переліку до важливих банків належать 15 установ, з них такі як: АТ «А- Банк», АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АБ «Південний», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «ТАСКОМБАНК», АБ «УКР ГАЗБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ «УКРСИББАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» [6].

Таблиця 1

Кількість діючих банків в Україні за 2022-2023 рр.

Назва показника	01.02. 2022	01.03. 2022	01.07. 2022	01.08. 2022	01.09. 2022	01.03. 2023	01.08. 2023
Кількість діючих банків	71	69	68	68	67	65	64
З іноземним капіталом	33	31	31	30	29	29	28
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	22	22	22	22	21	20

Джерело: складено на основі [8].

Також Правління Національного банку України ухвалило рішення про відкликання банківської ліцензії в АТ «АКБ «КОНКОРД» та його ліквідацію з 01 серпня 2023 року. Відповідне рішення ухвалене згідно зі статтею 77 Закону України "Про банки і банківську діяльність" у зв'язку із систематичним порушенням Банком вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [2].

Можливо виділити декілька напрямів діяльності, які допоможуть удосконалити роботу банків в період війни:

- 1) ретельно визначати кредитний ризик та проводити реструктуризацію боргів. Банкам потрібно ретельно визначати кредитний ризик за невеликими позиками, щоб уникнути несплати з боку позичальника. Також варто переглянути фінансовий стан позичальників, які мають великі кредити або труднощі зі сплатою та за необхідності провести реструктуризацію;
- 2) дотримуватися вимог НБУ під час дії воєнного стану;
- 3) удосконалювати системи кіберзахисту.

На сьогодні актуальним питанням залишається відновлення всіх секторів господарювання та подальшого розвитку України після перемоги у війні. Україні у боротьбі за свою незалежність та відстоювання кордонів значну фінансову та політичну підтримку надають країни-партнери. Програма фінансування від МВФ,

транші від Світового банку, Євросоюзу, а також трастовий фонд, який створено в Європі виступають гарантами фінансової підтримки у відновленні економіки.

Вважається, що основою для успішного розвитку економіки держави є стабільність грошової одиниці. Тому варто розглянути можливість проведення грошової реформи, оскільки наявність незабезпеченої грошової маси, спекулятивні збагачення та інші негативні фактори можуть призвести до гіперінфляції [1].

Висновки. За результатами даного дослідження можна дійти висновків, що повномасштабна війна рф проти України впливає на економічну ситуацію в країні та банківську систему, змінює правила її функціонування та вводить нові обмеження. Однак, завдяки пильному регулюванню з боку Національного Банку України, банківська система адаптувалася до роботи під час військового стану та гідно протистоїть викликам війни. На сьогодні банківська система України є стабільною, контрольованою та ліквідною. НБУ, країни-партнери та міжнародні організації фінансово підтримують нашу країну та роблять все можливе, щоб наблизити перемогу України. Для відновлення та подальшого розвитку господарства, економіки та інфраструктури в Україні необхідні гарантії безпеки, цінова стабільність, максимальна зайнятість, злагоджена робота науковців теоретиків та практиків, підвищена продуктивність та гідна оплата праці.

Список використаних джерел:

1. *Дорошенко Н.О., Дорошенко О.Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. Modern research in world science. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. SPC. Lviv, Ukraine. 2022.*
2. *Національний банк ухвалив рішення відкликати банківську ліцензію та ліквідувати АТ "АКБ "КОНКОРД". Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-uhvaliv-rishennya-vidklikati-bankivsku-litsenziyu-ta-likviduvati-at-akb-konkord>*
3. *Правління Національного банку ухвалило рішення знизити облікову ставку з 22% до 20%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-20>*
4. *Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року No 18: постанова Правління Національного Банку України від 21 липня 2022 р. No154. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_21072022_154*
5. *Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Національного Банку України від 24.02.2022 р. No 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18*
6. *Системно важливі банки України. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib>*
7. *Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020.*
8. *Основні показники діяльності банків. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>*

Ванцура С.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У кожній державі реалізується певна економічна політика, яка впливає на всі стадії суспільного відтворення. Важливою складовою економічної політики держави є фінансова політика — сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему, щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства.

Повномасштабна війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року в Україні, поставила нові складні завдання у сфері національної безпеки, державних фінансів, фінансової політики. Головною метою усіх заходів, які проводяться під час військового стану, стало фінансове забезпечення оборони і Збройних сил України. Поряд з цим, негативні наслідки військових дій, такі як масове переміщення громадян з тимчасово окупованих територій, втрата ними засобів для існування, майна, здоров'я, а також зменшення доходів у інших груп населення країни в умовах суттєвого падіння економіки, спричиненого війною, поставили перед державою завдання щодо соціального захисту і фінансової підтримки бізнесу і громадян. До зазначених новітніх загроз і викликів додалися серйозні проблеми, пов'язані із релокацією підприємств з тимчасово окупованих територій, подоланням наслідків нанесених ворогом ударів по критичній інфраструктурі тощо.

Фінансова політика України сьогодні — це політика національної оборони та безпеки, політика у справах ветеранів, реінтеграції ТОТ, у сфері підтримки авіаційної та ракетно-космічної галузі. На виконання вимог статті 35 Закону України «Про національну безпеку України» на 2022– 2024 роки для сектору безпеки і оборони передбачено спрямовувати ресурс на рівні не менше 5 відсотків від запланованого обсягу ВВП[3].

Сьогодні відповідно до зазначених змін у середньостроковій перспективі можна передбачити наступне:

- розвиток сектору безпеки і оборони з урахуванням вимог, що ґрунтуються на принципах і стандартах НАТО;
- розвиток існуючих та формування перспективних спроможностей Збройних Сил України, інших органів сектору безпеки і оборони, що забезпечуватимуть стримування, стійкість та відсіч збройної агресії проти України, протидію гібридним загрозам;
- підвищення рівня бойової готовності військ, у тому числі за рахунок поступового переведення їх на професійну основу та оснащення новітніми системами озброєнь;
- розвиток територіальної оборони як цілісної системи, удосконалення її

системи управління та всебічного забезпечення;

- посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі;
- створення безпечного середовища життєдіяльності людей, забезпечення охорони прав і свобод людини.

Урядом України внаслідок війни з росією було запроваджено соціальну допомогу в рамках Програми «єПідтримка» у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. До 31 березня 2022 року була можливість подати заявку на Допомогу у розмірі 6500 гривень в рамках цієї програми. Такі соціальні програми в Україні, як «єПідтримка», сьогодні значною мірою можливі та легкодоступні для населення за допомогою мобільного додатку Порталу Дія, який функціонує за допомогою міжнародної підтримки України ще з 2020 року. Звісно потрібно розуміти, що це не просто мобільний застосунок, а цілий вебпортал і бренд цифрової держави в Україні, розроблені Міністерством цифрової трансформації України [4].

Україна рухається вперед, не зважаючи на всі спроби ворога не дати їй можливості розвиватися ні економічно, ні інформаційно. Необхідно розуміти, що усі сьогоденні зміни у законодавство так чи інакше є відображенням воєнного стану в країні.

Якщо розглядати податкову політику, яка є одним із напрямків фінансової

політики держави, то до війни тенденція до централізації повноважень у податковій сфері пов'язана з концепцією державного суверенітету, сьогодні концепцією державного суверенітету є внесення змін до податкового законодавства задля послаблення максимального відновлення та сприяння економічної діяльності малого та середнього бізнесу [1]. Так, у податковій сфері, для платників податків і податкових органів зупиняється перебіг строків, визначених податковим законодавством та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2]. Це є строки для: сплати податкових зобов'язань, оскарження податкових повідомлень-рішень, розгляду скарг платників податків, подання заяви про повернення надміру сплачених податків, подання податкової звітності і інформації на запити податкових органів, подання звіту про контрольовані операції, проведення податкових перевірок тощо.

Усі ці зміни у фінансовій політиці, так само як і у бюджетній, податковій, банківській, валютній та інших сферах, в реаліях сьогодення є оперативним та зваженим кроком від органів державної влади. Вже більше року, як економіка України переживає випробовування війною, і незважаючи на досить нейтральні показники загального економічного розвитку останніх років, сьогодні фінансовий та економічний рівень є стабільним та незмінним, що означає високий професіоналізм у прийнятті державних та політичних рішень, а також професіоналізм та стійкість Збройних сил України.

Список використаних джерел:

1. Вдовічен В., Бабін І. Правова природа податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2021. С. 151–155.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
3. Про національну безпеку України: Закон України від 24.11.2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text%20>.
4. Міністерство цифрової трансформації України. 27 вересня 2019 р. URL: <https://spilno.org/news/diya-derzhava-i-ya-brend-tsyfrovoi-derzhavy>.
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets>

Довгополук А.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна, що триває в Україні, спричиняє значні руйнування, завдає шкоди майну та інфраструктурі, викликає кризові явища в економіці. Природним є прагнення фізичних і юридичних осіб завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок дії сторонніх обставин, до яких належить і війна. До універсальних способів мінімізації ризиків традиційно належить страхування. Разом з тим, війна та бойові дії вносять принципові корективи і до стану справ у сфері страхування.

Ринок страхування продовжує працювати. Більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних. Про це свідчать результати опитування страховиків, проведеного Національним банком України у березні 2022 року [3].

За даними НБУ станом на 2022 рік на ринку працює 140 страховиків, 13 з яких — компанії зі страхування життя, станом на 2021 рік в Україні було зареєстровано 142 ризикові компанії та 13, що спеціалізуються на страхуванні життя, станом на 2020 рік на ринку було зареєстровано 190 ризикових страховиків та 20 лайфових. Також аналіз ринку страхових послуг показав що частка страхових платежів з особистого страхування складає в Україні 16,8%. Це набагато менше за Великобританію, Японію, США та інших країн, де даний показник складає вище 58%. Про нерозвиненість ринку страхових послуг України вказує показник щільності страхування, який вдвічі менше за показники інших зарубіжних країн [2]. З 2018 — 2021 рр. показник щільності страхування зріс з 10,54 дол. США до 11,97 дол.

Кількість функціонуючих страхових компаній 2020-2022

Рік	Страхові компанії	
	Страховики	Компанії зі страхування життя
2020	140	13
2021	142	13
2022	190	20

Джерело: складено на основі [1]

Валові страхові премії за 9 місяців 2022 року скоротились на 25,5% з 38,1 млрд. грн до 28,6 млрд грн: від страхувальників — фізичних осіб отримано 17,6 млрд грн, від юридичних осіб 10,1 млрд грн та від перестраховальників 885,2 млн грн. У 2020 року валові страхові премії становили 21008 млн. грн, а вже у 2021 році вони збільшилися у 1,2 рази і становили 24779,8 млн. грн. При чому, найбільшу частку займають валові страхові премії від фізичних осіб. Це говорить про активне страхування населенням свого життя, здоров'я, майна тощо.

Джерело: складено на основі [1]

Обсяг чистих виплат клієнтам, які здійснили страховики в 2020 році, перевищив 14,4 млрд. грн. Це на 3% більше, ніж в 2019 році. У 2021 страховики виплатили 8,636 млрд грн чистих страхових виплат (на 34,9% менше). Рівень чистих виплат зменшився із 37,5% до 33,2%. У 2022 році чисті страхові виплати склали 9,3 млрд грн.

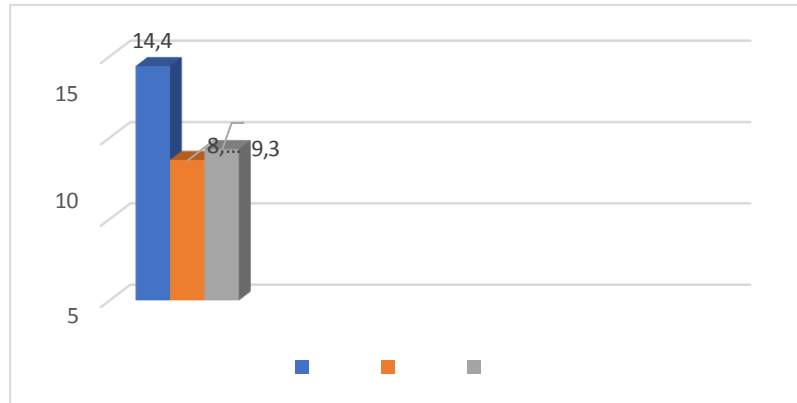

Рис. 2. Обсяг чистих виплат клієнтам 2020-2022

Джерело: складено на основі [1]

Даний показник є заниженим у порівнянні з показниками ринків страхування зарубіжних країн. Це негативно впливає на імідж певних страхових компаній та формує недовіру людей до страхувальника. Частка страхових премій від перестраховальників протягом 2020- 2021 років зменшилася на 159,7 млн. грн. За даним показником можна сказати про зниження тенденції використовувати перестраховання як засіб зниження свого ризику [1].

Загалом, воєнні конфлікти створюють виклики для страхової системи, і ефективна адаптація та співпраця між страховиками, державою та клієнтами грає важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та захисту від ризиків під час воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>. (дата останнього звернення: 16.10.2023).
2. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Галицький економічний вісник. Львів. № 5. 2020. С. 105 – 112.
3. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>. (дата останнього звернення: 16.10.2023).

Козачок С.О.

Науковий керівник : к.е.н., доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Українська банківська система стикнулася з величезними викликами у зв'язку з початком російським агресором руйнівної війни проти нашої держави.

Однак, у найвідповідальніший період фінансова система країни вистояла. Національний банк зафіксував офіційний курс гривні, увів ряд обмежень на здійснення розрахункових операцій у іноземній валюті, підвищив облікову ставку для стримування зростання інфляції.

Нацбанк пом'якшив ряд нормативів роботи комерційних банків. Вчинені заходи дозволили, за винятком декількох учасників ринку, стабілізувати роботу банків, стимулювати їх змінити власні бізнес-моделі, а також сконцентрувати наявні ресурси на користь кредитування важливих для української економіки галузей за підтримки держави. В першу чергу, безумовно, мова йде про фінансування аграріїв для успішного проведення посівної кампанії. [1]

З початком повномасштабного вторгнення кількість банків скоротилася. Станом на червень 2023 в Україні діє 65 комерційних банків. Для ознайомлення із тенденцією зміни кількості діючих банків див. табл. 1

Таблиця 1

Тенденція зміни кількості діючих банків

	червень	червень 2022	червень 2023
Кількість діючих банків	73	69	65
з них з іноземним капіталом	33	31	29
у т.с. зі 100% іноземним капіталом	23	22	21

Сформовано автором на основі [3]

При цьому домінуюча частка на ринку банківських послуг належить чотирьом державним банківським установам, на які сукупно припадає 51 % активів, 47 % зобов'язань, 47 % власного капіталу, 77 % статутного капіталу банківської системи та 51 % відділень. [2]

Укресімбанк. Зберігаються всі запроваджені на початку війни пільги для клієнтів: кредитні канікули — для власників кредитних карток; обслуговування карткових рахунків за всіма тарифними пакетами та перекази коштів з рахунків – без комісій; картки, термін дії яких закінчився в період воєнного стану, автоматично залишаються активними. Для вчасного проведення весняних польових робіт банк здійснює кредитування аграріїв за розширеною програмою «Доступні кредити 5-7- 9 %».

Одним із джерел кредитних ресурсів мають стати кошти Світового банку, адже 11 квітня 2022 р. набув чинності Закон про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку за спільним проектом «Додаткове фінансування для протидії COVID-19 в рамках Проекту доступу до довготермінового фінансування», який Верховна Рада України ухвалила 24 березня 2022 р.[4]

Прийняття цього Закону дає змогу банку залучити гарантовану державою позику в сумі 100 млн дол. США терміном на 20 років для фінансування українських приватних підприємств у воєнний час.

Ощадбанк. Триває дія запроваджених наприкінці лютого – на початку березня ц. р. заходів, спрямованих на зниження негативного впливу воєнних дій на клієнтів банку.

З 01 травня 2022 р. банк відновив карткове кредитування для клієнтів, які отримують у банку заробітну плату або пенсію. Кредитна лінія встановлюється за бажанням клієнта в розмірі до 15 тис. грн строком на 60 місяців. При цьому довідка про доходи не потрібна.

З 21 березня 2022 р. банк розпочав кредитування на проведення посівної кампанії. Завдяки спрощенню та пришвидшенню процесу кредитування станом на 27 квітня 2022 р. портфель нових агрокредитів перевищив 2,4 млрд грн. Останнім часом банк надає понад 200 млн грн позик для близько 100 сільгосппідприємств щодня.

Для надання українським аграріям вигідних умов кредитування Ощадбанк також розширює співпрацю з провідними дилерами агротехніки. Зокрема, у межах партнерської програми з одним із найбільших дилерів сільськогосподарської техніки клієнти-аграрії можуть отримати кредит для придбання техніки на суму до 60 млн грн за ставкою від 0 % річних при залученні фінансування в рамках Державної програми

«Доступні кредити 5-7-9 %» Найбільше профінансовано підприємців з агросектору, сфери торгівлі та харчової промисловості.

ПриватБанк. Діють усі впроваджені раніше пільги для юридичних і фізичних осіб: автоматичне подовження терміну дії платіжних карток, кредитні канікули – для населення та бізнесу, що не мав прострочених кредитних зобов'язань, нульові комісії – за зняття готівки з кредитних карток приватних осіб. Банк залишається безумовним лідером пільгового кредитування агровиробників.

Станом на 12 травня 2022 р. українські агропідприємства та фермери загалом отримали від банку понад 6 млрд грн пільгових кредитів на проведення посівної кампанії. Фінансування для проведення весняних польових робіт у рамках державної програми пільгового кредитування агровиробників надано понад 2,4 тис. господарств.

При цьому банк продовжує сприяти успішному проведенню посівної кампанії та наразі має в роботі понад 2 тис. кредитних заявок.

Укргазбанк. Запроваджені раніше заходи, спрямовані на підтримку клієнтів, продовжують діяти: автоматична пролонгація платіжних карток, кредитні канікули — для фізичних осіб, безкоштовні зарплатні пакети тощо.

Банк також продовжує надавати доступне фінансування для українського бізнесу за Державною програмою «5-7-9 %».

З початку року приріст кредитного портфеля малого та середнього бізнесу (МСБ) становив 1,1 млрд грн, на 09 травня 2022 р. цей показник досягнув 10,3 млрд грн. Від початку війни банк надав 345 нових позик МСБ на суму 1,8 млрд грн, з котрих 325 — доступні кредити «5-7-9 %» на суму 1,6 млрд грн. Також банк надав 317 агрокредитів на суму майже 1,7 млрд грн.

Укргазбанк в умовах дії правового режиму воєнного стану запропонував клієнтам низку нових депозитних продуктів. Зокрема, спеціальний депозит «Військовий» для тих, хто зараз захищає Україну (терміном від 1 до 24 місяців з максимальною ставкою 8,5 % річних — у гривні та 1,45 % річних — у доларах США).

Одним із креативних заходів, спрямованих на відновлення ресурсної бази Укргазбанку, варто вважати впровадження благодійного депозиту на відбудову зруйнованих міст «Відбудуємо міста разом», що дає можливість кожному вкладнику зробити свій внесок у відродження країни

Політика вітчизняних державних банків останнім часом дедалі більше набуває ознак патріотичного та соціально відповідального бізнесу, що намагається якнайшвидше відновлювати економіку та відбудовувати країну за допомогою механізму активного кредитування ключових галузей господарства, підприємств регіонів, які постраждали. Це істотно підвищує довіру підприємців і населення до банківського сектору, сприяє зміцненню соціальної згуртованості, підвищує економічну стійкість країни.[2]

Український банківський сектор знаходиться в достатньо напруженому становищі, оскільки готується до складних ризиків в умовах продовження війни. Головне їх завдання – гарантувати стабільну роботу для своїх клієнтів. Це стосується і вчасного розрахунку з клієнтами за депозитами, продовження кредитної політики попри над високі ризики, оскільки потрібно отримувати прибуток, щоб гарантувати громадянам достатньо високі ставки за їх вкладами в умовах високої інфляції. В іншому випадку, клієнти знайдуть собі інший більш зручний банк. Банки зацікавлені в тому, щоб створити для громадян більш легкі у використанні сайти та мобільні додатки, інвестуючи кошти у диджиталізацію банківських операцій. Власне, процес значно прискорився під час коронакризи, але початок повномасштабної війни також стимулює цю роботу для забезпечення безпеки як працівників, так і клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Як війна змінила роботу банківської системи України. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyana-v-ukrajini-yak-zminilas-robota-bankivskoji-sistemi-11964504>.
2. Державні банки України в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/derzhavni-banki-ukrayiny-v-umovakh-vijny-vid-pidtrymky-klijentiv-do>
3. Показники діяльності банків URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2023-06/>
4. Закон України Про ратифікацію Гарантійної угоди. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2143-20#Text>

Козачок С.О.

Науковий керівник : к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією із найважливіших складових економічної політики держави, є інвестиційна політика. В сучасних умовах фінансово-економічної кризи спричиненої повномасштабним вторгненням, вона набуває особливого пріоритету. У розпорядженні держави знаходяться основні засоби регулювання відтворювального процесу. Інвестиційна політика повинна сприяти піднесенню економіки, підвищенню ефективності виробництва, забезпеченню соціально-економічної стабільності та вирішенню екологічних проблем.

Інвестиційна політика — цілеспрямовані заходи на виявлення, задоволення та модифікацію інвестиційних потреб залежно від умов, разом із зазначенням фінансування. Безпосередньою метою є вплив на процеси відновлення та збільшення основного капіталу. [1]

Повномасштабна війна стала новим фактором впливу на рівень ділової активності та інвестиційного середовища в Україні. Так, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 року впав на пів пункту та склав 2,17 бала з 5-ти можливих. Це значення — найнижче з 2013 року. Такі результати нового етапу експертного дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, були презентовані 08.08.2022 на онлайн-зустрічі Асоціації.[2]

За оцінками Київської школи економіки, з початку війни до вересня 2022 р. було пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, з урахуванням великих та середніх об'єктів у східних та південних областях України. За підсумками 2022 р., загальна сума прямих збитків підприємств оцінюється у 13 млрд дол. США[3]. Відбудова зруйнованих виробничих потужностей підприємств потребує значних обсягів інвестицій. За даними спільної оцінки, оприлюдненої 23 березня 2023 р. урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН, потреби України на відновлення і відбудову зросли до 411 млрд дол. США. Очікується, що витрати на реконструкцію та відновлення розтягнуться на десять років і відбуватимуться за рахунок як державних, так і приватних коштів.

Власні кошти українських підприємств є обмеженими. За дев'ять місяців 2022 р. 43,5 % підприємств промисловості України отримали збитки на суму 118 млрд грн. За аналогічний період 2021 р. вітчизняні підприємства мали 392,7 млрд грн прибутку; прибутковими були 75,4 % підприємств.

Банківське кредитування підприємств на інвестиційні цілі в умовах війни є високо-ризикованим для банківських установ. А споживачам банківських кредитних послуг пропонують малопривабливі умови їх отримання: середньозважена процентна ставка депозитних корпорацій за кредитами у переробній промисловості в лютому 2023 р. становила 18,5 % (у середньому по економіці — 17,1 %).

Важливим механізмом стимулювання інвестиційної діяльності у промисловості є державна підтримка у вигляді компенсації частини відсоткової ставки, надання державних гарантій за кредитами тощо. Так, реалізується програма в рамках проєкту «Доступні кредити 5–7–9 %». За цією програмою держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження; кредити можуть видаватися на інвестиційні цілі або на поповнення оборотного капіталу підприємств.

Проте наразі програма доволі слабо стимулює інвестиційну діяльність — на інвестиційні цілі на 2023 р. виділено 10,9 млрд грн. З огляду на пріоритетність цілей фінансування поточного періоду найбільше підприємці взяли антикризових кредитів — 62,3 млрд грн, а також кредитів на антивоєнні цілі — 51,6 млрд грн; на рефінансування попередньо отриманих кредитів взято 28,7 млрд грн.

Дефіцит бюджетних коштів, викликаний умовами воєнного стану, призвів до виникнення боргів у Фонді розвитку підприємництва перед банками за сплату компенсаційної різниці у відсоткових ставках. Насправді тягар погашення повної відсоткової ставки у багатьох випадках покладається на підприємців, оскільки низка банків відмовляється працювати за цією програмою.

Для оптимізації бюджетних видатків 14 березня 2023 р. ухвалено Постанову КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва»[4]. Скасовано програму фінансування під 0 % річних (виключено фінансування з метою запобігання та подолання наслідків пандемії COVID-19 та воєнної агресії, у тому числі, рефінансування таких кредитів), збільшено базову ставку, а компенсаційну ставку збільшено до 5–7–9 % річних.

Для активізації інвестиційної діяльності реалізуються такі ініціативи.

1. Ухвалення в першому читанні проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» (реєстр. № 8138 від 19.10.2022), яким пропонується знизити поріг для державної підтримки з 20 до 12 млн євро, розширити дію закону на інші сектори економіки, зменшити вимогу щодо кількості робочих місць, котрі потрібно створити в межах реалізації інвестиційного проєкту. Зазначені зміни спростять умови допуску стратегічних інвесторів.

2. Розроблення проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливостей регулювання земельних відносин для забезпечення швидкої реалізації інвестиційних проєктів, спрямованих на відновлення економіки України під час дії воєнного стану та у відбудовний період» (реєстр. № 7711 від 29.08.2022), яким пропонується: визначити вимоги до інвесторів, котрі матимуть доступ до спрощеної процедури інвестування; окреслити критерії до інвестиційних проєктів відновлення економіки; спростити

процедури одержання у користування земельної ділянки державної, комунальної або приватної власності; спростити процедури започаткування будівництва.

3. Затвердження Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік[5], яким зокрема передбачено:

- запровадження моделі екоіндустріального парку, підвищення ефективності функціонування ІП, мінімізація їх впливу на навколишнє природне середовище;
- сприяння ефективному залученню та використанню довгострокового фінансування від Європейського інвестиційного банку для реалізації проєктів економічного і соціального розвитку України;
- розроблення механізму інвестування зароблених трудовими мігрантами за кордоном коштів для стимулювання їх повернення в Україну;
- вироблення податкового механізму реінвестицій у капітальні витрати для оновлення пошкодженого, втраченого, застарілого, зношеного виробничого обладнання;
- створення умов для припливу технологічних компаній в Україну та співпраці іноземних замовників із вітчизняними;
- формування ключових напрямів взаємодії з Організацією економічного співробітництва та розвитку, зокрема з питань заохочення екологічних (зелених) інвестицій та сталого управління природними ресурсами. Варто зазначити, що потреби воєнного часу і повоєнної відбудови економіки вимагають чіткішого окреслення у Плані пріоритетних дій Уряду на 2023 рік напрямів і кроків щодо створення умов для інвестування переробних підприємств. Запуск цього процесу сприятиме потужному позитивному синергетичному ефекту у суміжних галузях (сільському господарстві, транспорті, енергетиці тощо), пришвидшенню реформ у всіх сферах, стимулюванню структурних змін в економіці.

Важливо активізувати діалог щодо розширення доступу до фінансових інструментів, програм фінансової і технічної підтримки ЄС (у контексті використання можливостей, які надає Україні статус країни-кандидата на вступ до ЄС, підтримки ЄС України у повномасштабній війні з РФ – з метою залучення інвестицій в українські проєкти для відбудови промислового потенціалу України), а також щодо участі донорських організацій ЄС у приватних інвестиційних проєктах.[3]

В умовах воєнного стану інвестиційна політика повинна бути спрямована на забезпечення стабільності та відновлення країни після війни, а також на підтримку національної безпеки. Уряд повинен співпрацювати з міжнародними партнерами та інвесторами, щоб забезпечити успішну інвестиційну політику в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. *Інвестиційна політика.* URL: <http://surl.li/mgmdp>
2. *Чи можливі інвестиції під час війни?* URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/chimozhlivi-investiciyi-pid-chas-viyuni.html>

3. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investytsiy-u-promyslovist-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta>
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва : Постанова КМУ від 14.03.2023 № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023->
5. %D0%BF#Text
6. Про затвердження Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік : Розпорядження КМУ від 23.03.2023 № 221-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyv-plan-priorytetnykh-dii-na-2...>

Козік М. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початку повномасштабного вторгнення Верховна Рада ухвалила низку законів, спрямованих на дерегуляцію та зменшення оподаткування в умовах воєнного стану, а податкова служба призупинила майже всі перевірки бізнесу.

Тим часом банківський сектор миттєво відреагував на потенційну загрозу для економіки та запровадив низку жорстких обмежень, у тому числі на валютному ринку. Незважаючи на відверто антиринковий характер, вжиті НБУ заходи виявилися високоефективними, забезпечивши стабільне функціонування економіки та стійкість банківської системи в умовах повномасштабної війни.

Зараз, коли Україна потерпає від агресора, гостро постає питання щодо економічної та фінансової (як внутрішньої, так і зовнішньої) стійкості країни.

Особливим наразі є питання стосовно валютного регулювання, котре представляє собою діяльність держави та її компетентних органів з урегулювання валютних відносин суб'єктів господарювання та їх діяльності на валютному ринку.

Валютне регулювання, відповідно, охоплює комплекс заходів, що призначені для контролю та регулювання обігу національної валюти та зовнішньоекономічних операцій, що ми й простежуємо як на період воєнного стану, так і у мирний період. До основних механізмів валютного регулювання зазвичай включають [1]:

- фіксований обмінний курс;
- плаваючий обмінний курс;
- контроль капіталу;
- валютні резерви;
- валютні інтервенції.

Вищезазначені інструменти використовуються урядом та центральним банком для забезпечення стійкості валютного ринку, контролю інфляції, підтримки експорту та стимулювання економічного зростання, які є необхідними заходами задля підтримання стабільності економічного стану країни.

Проте валютне регулювання саме під час воєнного стану має свої особливості, оскільки воєнний стан може призвести до серйозних змін у фінансовій та економічній сферах. Деякі з основних особливостей валютного регулювання під час воєнних конфліктів включають:

- контроль капіталу;
- зміни в обмінному курсі;
- введення валютних обмежень;
- зміни в регуляторній політиці;
- вплив на зовнішні інвестиції.

Такі особливості валютного регулювання під час воєнного стану зазвичай відображають намагання урядів зберегти фінансову та економічну стабільність під час кризових ситуацій та воєнних конфліктів.

Під час періоду війни валютне регулювання може відігравати ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, фінансової безпеки та забезпечення потреб національної оборони. Деякі з основних стратегій валютного регулювання під час воєнного конфлікту включають: контроль за валютним курсом; обмеження капіталовиборгів; створення особливих валютних фондів; регулювання зовнішньої торгівлі; стимулювання внутрішньої продукції.

У воєнний період валютне регулювання має на меті забезпечення економічної стійкості, фінансової безпеки та забезпечення необхідних ресурсів для проведення військових операцій.

Так, як на 2023 рік функціонування валютного ринку та його регулювання зазнали суттєвих змін, то варто зазначити наступне [2]:

✓ попри запровадження значних валютних обмежень здатність ринку до самозбалансування залишається низькою та наразі значною мірою залежить від продажу валюти НБУ;

✓ значна частина валюти в країну в період ВС надходить через офіційні канали на рахунки уряду, після чого напряму продається НБУ (тобто поза ринком). Отже, пропозиція валюти не «зустрічається» з попитом на ринку, що вимагає щоденних інтервенцій НБУ;

✓ стійкий дефіцит валюти за клієнтськими операціями має місце навіть попри те, що майже увесь обсяг купівлі та перерахування валюти за кордон під час періоду ВС здійснюється під імпорتنі операції: капітальні операції суворо обмежено;

✓ у період ВС сформувався також значний чистий попит за власними операціями банків. Це є наслідком операцій з українськими картками за кордоном на тлі значної вимушеної міграції. До ВС цей чинник був непомітним і не чинив жодного суттєвого впливу на стан ринку;

✓ у період ВС в галузевій структурі продажу валюти знизилась роль традиційних лідерів (АПК та ГМК), натомість зросла частка секторів ПЕК, ІТ та міжнародних гуманітарних установ. У структурі купівлі зросла частка сектору оборони, а частка споживчих товарів знизилась;

✓ офіційний курс в період ВС є фіксованим, курси операцій банків з клієнтами (крім карткових та готівкових) прив'язані до офіційного. Через валютні обмеження спред між безготівковим та готівковим курсами є значно більшим, ніж до війни.

Особливістю реалізації валютного контролю є застосування валютного нагляду, в основі якого відповідно до політики лібералізації валютного регулювання було передбачено власний аналіз та відповідальність, ризико-орієнтований підхід, аналіз суті операцій, а не форми. В період воєнного стану законодавство змінюється досить швидко, скасовуються чинні або ж впроваджуються нові норми, а підприємці зобов'язані оперативнo реагувати на ті зміни, які існують у сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні під час війни.

Хоча в законодавстві передбачено інструменти валютного регулювання на випадок надзвичайних подій у фінансовій системі країни, досвід показує, що в умовах впливу зовнішнього середовища виникає необхідність у встановленні нових заходів, а досвід України в цьому контексті у період введення воєнного стану виявився позитивним.

Список використаних джерел:

1. Антонюк О. Р., Дерманська М. О. ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА ПОЛОЖЕННЯ КОНТРОЛЮ. *Національний університет водного господарства та природокористування*, м. Рівне, *Випуск 4(100)*, 2022 р.
2. Лупін Олексій Валютна політика в умовах воєнного стану. *Департамент відкритих ринків Національного банку України*, квітень 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_policy_conditions_martial_law_Lupin_pr_2023-04.pdf?v=4

Козік М. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни ситуація навколо фінансової політики в цілому, як і всього сектору національної економіки, кардинально змінилася. Через війну та бойові дії пріоритети фінансової політики змінилися на задоволення потреб оперативної підтримки та забезпечення належного і безперервного виконання місцевих бюджетів; забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та забезпечення життєво важливих потреб українців у воєнний період [1].

Органи державної влади навчились швидко, якісно, ефективно та оперативно приймати рішення з метою підтримання фінансової стабільності держави. Було внесено зміни в сьогоднішніх місцевих бюджетах. Не тільки в виконавчих комітетах місцевих рад, місцевих державних адміністрацій, а й військово-цивільних адміністрацій.

Сьогодні, коли в Україні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси. Тому зрозумілим постає питання фінансової політики, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах.

Фінансова політика має відповідати інтересам усіх суб'єктів фінансових відносин і саме цей аспект є сьогодні найважливішим. Питання ефективної фінансової політики було і буде актуальним як в Україні, так і в усьому світі.

Фінансова політика в Україні в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною та важливою. Воєнний стан може спричинити серйозні труднощі для економіки та фінансової системи країни, включаючи економічний спад, знецінення національної валюти та скорочення інвестицій. Тому державі необхідно забезпечити стабільність фінансової системи та економіки в цілому, а також підтримати розвиток економіки в умовах військового конфлікту.

Отже, для досягнення цілей можуть бути використані різноманітні інструменти фінансової політики, такі як монетарна політика, бюджетна політика, податкова політика, регулювання фінансових ринків та інвестиційної діяльності [2]. Такі інструменти допоможуть забезпечити стабільність фінансової системи та зберегти довіру інвесторів та партнерів в умовах воєнного конфлікту.

Відносячи усе вищезазначене до сучасних інструментів підтримки економіки України за допомогою фінансової політики в умовах воєнного стану, варто виділити та обґрунтувати наступне:

- По - перше, це монетарна політика.

Монетарна політика може бути використана як важливий інструмент підтримки економіки України в умовах воєнного стану. Основна мета монетарної

політики - забезпечення стабільності вартості грошей, зниження інфляції та створення сприятливих умов для розвитку економіки.

Умови воєнного стану можуть призвести до падіння довіри до національної валюти та збільшення інфляції. Тому важливо забезпечити стабільність курсу національної валюти та знизити інфляційний тиск. Для цього можуть бути використані такі інструменти монетарної політики, як: регулювання ставок рефінансування, контроль за розміром грошової маси, інтервенції на валютному ринку.

➤ По – друге, це бюджетна політика.

Бюджетна політика є одним з найважливіших інструментів державного управління, який може допомогти підтримати економіку України в умовах воєнного стану. Основні напрями бюджетної політики, які можуть бути використані в умовах воєнного конфлікту, наступні: збільшення обсягів видатків на оборону, підтримка соціальних програм, збільшення інвестицій, реформи управління бюджетними ресурсами.

В цілому, бюджетна політика може бути важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та розвитку економіки.

➤ По – третє, це податкова політика.

Податковій політиці також варто приділити значну увагу. Ось декілька можливих напрямків податкової політики в воєнних умовах: зменшення податкового тягаря для бізнесу, підтримка соціальних програм, підтримка інвестицій, збільшення контролю за податковими надходженнями.

Отже, податкова політика може також бути важливим інструментом підтримки економіки України в умовах воєнного стану. Використання правильної податкової політики може забезпечити збереження бізнесів та стабілізацію економічного становища країни.

➤ По - четверте, це регулювання фінансових ринків.

Регулювання фінансових ринків може стати одним з сучасних інструментів підтримки економіки України в умовах воєнного стану. Регулювання фінансових ринків означає здійснення державних заходів для забезпечення стабільності фінансової системи та підтримки фінансового ринку.

Наприклад, регулювання банківської системи може допомогти зберегти довіру громадян та інвесторів до банків, знизити ризики фінансових криз та забезпечити фінансову стабільність. Додатково, держава може вживати заходів для забезпечення ліквідності фінансової системи, зокрема за допомогою фінансових інструментів, таких як ліквідність та розрахункова підтримка, що можуть забезпечити доступність коштів для підтримки економіки в умовах воєнного конфлікту.

➤ По – п'яте, це інвестиційна діяльність.

Інвестиційна діяльність підтримує економіку України також на значному рівні. Вкладання капіталу може сприяти розвитку підприємництва, науково-технічного прогресу, підвищенню виробничих потужностей, створенню нових робочих місць та збільшенню обсягу виробництва. Це може допомогти забезпечити економічний розвиток країни та зменшити його залежність від зовнішніх джерел фінансування. В умовах воєнного стану, інвестиційна діяльність може бути дещо складнішою через зменшення інтересу інвесторів до ризикованого бізнесу. Тому держава повинна створювати сприятливі умови для приваблення інвестицій, зокрема, спрощувати процедури реєстрації бізнесу,

знижувати податкове навантаження та забезпечувати стабільність економічного середовища.

Додатково, важливою може стати роль державних програм та фінансових інструментів, які сприяють інвестиційній діяльності в країні. Наприклад, програми підтримки малих та середніх підприємств, програми залучення іноземного капіталу та інші ініціативи, що забезпечують гарантії та підтримку інвесторам. Крім того, держава може залучати інвестиції через випуск облігацій та інших цінних паперів, що дозволяє забезпечити необхідні ресурси для підтримки економіки.

Отже, варто сказати, що сучасні інструменти підтримки економіки України в умовах воєнного стану мають на меті забезпечення стабільності та відновлення економічного розвитку країни під час конфлікту. Деякі з цих інструментів включають: макроекономічну стабілізацію, фінансову підтримку, розвиток інфраструктури, стимулювання підприємництва, розвиток експорту, що говорить про заходи здійснення фінансової політики, які допомагають покращити та стабілізувати національну економіку загалом та, звичайно, фінансову систему країни.

Список використаних джерел:

1. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (лютий 2023). НІСД, 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynnoho-10>
2. Неізвестна О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/26285/1/ertyui.pdf>

Котік Б.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С. Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На даний час Україна перебуває в режимі війни, що відобразилося на усіх сферах життєдіяльності суспільства. Воєнний стан не міг не позначитися і на банківському секторі держави, зважаючи на кризу підприємницької діяльності, розбалансування фінансово-кредитної системи та зниження платоспроможності населення. Банківські установи постали перед фактом потреби діяти в нових умовах, залучати клієнтів, проводити фінансові операції та реагувати на ризики часто у форс-мажорних обставинах. Такий стан справ потребує глибокого дослідження причин та наслідків виникнення непередбачених ситуацій у банківському секторі, зважаючи на сучасні трансформаційні зміни та обґрунтування перспектив його розвитку на майбутнє.

На рівні держави з початку війни було здійснено заходи щодо оптимізації функціонування банківського сектору в умовах воєнного стану. Так, Правлінням Національного банку України було прийнято Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» №18 від 24 лютого 2023 року, яка визначила основний порядок роботи банків в умовах війни [1]. Цією Постановою було визначено порядок забезпечення роботи банків та їх відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, але з урахуванням обмежень щодо видачі готівки.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022р. № 2120-ІХ. було змінено правила щодо надання послуг з кредитування банками та небанківськими фінансовими установами [2]. Зокрема:

- у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит забороняється збільшувати відсоткову ставку за користування кредитом, окрім випадків, коли встановлення змінюваної відсоткової ставки передбачено кредитним договором чи договором про споживчий кредит;
- споживач звільняється від обов'язку сплати кредитодавцю неустойки (штрафу, пені) та інших платежів у разі допущення такого прострочення;
- у випадку прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом споживач не нести відповідальності у період воєнного стану та у 30- денний строк після дня його припинення або скасування;
- не передбачено скасування відсотків за користування кредитними коштами – таке нарахування є цілком правомірним з боку кредитора.

Незважаючи на активні воєнні дії на значній території України банківський сектор може похвалитися відносною стабільністю функціонування. Так, хоча у 2022 році кількість відділень банківських установ в країні скоротилася, проте банки відновлювали роботу своїх мереж у звільнених регіонах. Наразі майже 70% всіх відділень даної мережі припадає на системно важливі банки, третина

— на відділення інших банків. Скороченням банками кожного п'ятого відділення та персоналу зумовлене розташуванням їх у регіонах, де велися чи наразі відбуваються активні бойові дії, а, отже, попит на банківські послуги нижчий. [3].

В той же час Національний банк України та системно важливі банки створили мережу відділень банків України, які будуть працювати та надавати необхідні послуги клієнтам навіть під час блекауту, оскільки країна пережила період масованих обстрілів, внаслідок чого банківський сектор отримав досвід тривалої відсутності електропостачання. Ця мережа вже налічує понад 2300 відділень і отримала назву POWER BANKING. Ці відділення забезпечені резервними каналами зв'язку та альтернативними джерелами енергії, додатковим персоналом та посиленою інкасацією готівки [4].

Протягом 2019-2022 рр. відбулося зменшення кількості платоспроможних банків з 75 до 67 одиниць, причому у 2022 році відбулося зменшення кількості банківських установ на 4 позиції, зокрема на дві з них — із державним російським капіталом (це зменшення відбулося в лютому 2022 року) [5]. Зокрема, було ліквідовано російські банки АТ «Міжнародний резервний банк» та ПАТ «Промінвестбанк».

Така динаміка відбувалася за рахунок зменшення кількості державних банків зі 5 до 4, іноземних — з 20 до 16 і приватних з 50 до 47 протягом 2019-2022 рр. Водночас за рік частка державних банків зросла на 3.9 в.п. та перевищила половину чистих активів сектору — 50.6%.

7 лютого 2023 року Національним банком України було віднесено банк «Форвард», який займав 0.1% чистих активів банківського сектору, до категорії неплатоспроможних через неприведення ним своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства [5].

Треба сказати, що банківський сектор демонстрував непогані результати своєї діяльності протягом 2022 року. Протягом останніх восьми років кількість банківських установ в Україні зменшилася майже наполовину: у 2015 році у банківському секторі функціонувало 117 установ, а в 2022 році їх кількість скоротилася до 67. Загальні активи банків у загальних балансових показниках протягом 2015-2022 рр. зросли з 6,4 до 15,2% (на 8,8%), чисті активи — з 2,8 до 14,6% (на 11,8%), а валові кредити суб'єктам господарювання зменшилися з 1,3 до 0,7% (на 0,6%). Кошти суб'єктів господарювання у загальних балансових показниках діяльності банків протягом досліджуваного періоду зменшилися з 23,5 до 17,9% (на 5,6%).

Щодо фінансових результатів, то протягом 2015-2017рр. у банківському секторі спостерігалися від'ємні результати діяльності банківських установ, проте починаючи з 2018 року спостерігається прибуткове функціонування банків, навіть незважаючи на пандемію та воєнні дії в Україні. Це можна пояснити скороченням кількості банків протягом досліджуваного періоду та вибуттям з ринку недієздатних та неплатоспроможних фінансових установ.

Окремо слід звернути увагу на функціонування банків у 2022 році та порівняти ці показники із 2021 роком, проаналізувавши таким чином вплив війни на стан банківського сектора. Так, у 2022 році відбулося зростання загальних та чистих активів у загальних балансових показниках банківського сектора порівняно із 2021 роком. Збільшення активів відбувалося передусім завдяки

зростанню вкладень у кошти в інших банках та в депозитні сертифікати Національного банку України.

Також у 2022 році варто відмітити притік коштів фізичних осіб та господарюючих суб'єктів у банки у національній та в іноземній валюті порівняно із 2021 роком, про що вже згадувалося вище. В той же час спостерігається зменшення кількості кредитів, виданих фізичним та юридичним особам, що є закономірним явищем, зважаючи на ризики, які притаманні воєнному стану в країні. Іншими словами, попит на кредити залишався кволим, надалі збільшувалася частка непрацюючих кредитів, втрати від кредитного ризику зростали, тому чистий кредитний портфель скорочувався. Загалом, кредитний ризик залишається ключовим поряд із посиленням інших ризиків банківських установ.

У 2022 році спостерігався значний ріст відрахувань банків у резерви — з 3,4 млрд. грн у 2021 році до 118,8 млрд. грн у 2022 році. Ці дії не завадили банківському сектору отримати прибуток за 2022 рік і вагому роль при цьому відіграло подальше підвищення комісійних та процентних доходів.

Таким чином, незважаючи на значні трансформації, які зумовлювалися нестабільною ситуацією в країні, пандемічними тенденціями в державі та у світі, а також активними воєнними діями на значній території України, банківському сектору вдалося зберегти стабільні позиції на ринку. Ситуація щодо воєнного стану може мати довготривалий ефект, тому банківському сектору потрібно розуміти, яким чином діяти на перспективу, враховуючи очевидні та приховані ризики такої ситуації.

Банки повинні розуміти, яким чином відновити кредитування у масштабах довоєнного періоду, втримуючи та підтримуючи таким чином своїх клієнтів. Фінансові установи повинні стабілізувати свої бізнес-моделі в умовах тривалої війни. Потрібно працювати з кредитними ризиками, оскільки саме вони будуть домінуючими для банків в подальшому.

Національний банк України в кінці року представить аналіз стійкості банківських установ та банківського сектора загалом, на основі чого можна буде оцінити реальний розмір регулятивного капіталу, з'ясувати достатність формування резервів та коректність відображення якості кредитного портфеля. На основі цього аналізу можна буде визначити умови скасування тимчасових регуляторних послаблень та строки відновлення капіталу банками. Також прогнозується потреба підтримки акціонерів для деяких банків, зважаючи на їх проблеми з відновленням капіталу, проте планується отримання достатнього прибутку більшістю фінансових установ банківського сектора. На основі проведення оцінки стійкості роботи банків можна буде визначити стратегічні напрями операцій з непрацюючими активами.

Загалом, банківський сектор залишається високоліквідним за рахунок припливу коштів клієнтів. Проте зберігаються ризики, зважаючи на подальше зниження частки строкових коштів. У напрямі стимулювання банків покращувати строкову структуру Національним банком забезпечується підвищення резервних вимог для коштів на вимогу та для коштів на поточних рахунках. Банківські установи повинні приділяти максимум уваги управлінню своєю ліквідністю відповідно до вимог процентної політики, що стимулюватиме строкові вклади населення.

Список використаних джерел:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022р. № 18. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/pb22027?ed=2022_05_19 (дата звернення: 04.10.2023).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. № 2120-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?an=1> (дата звернення: 07.10.2023).
3. За 2022 рік банки скоротили кожне п'яте відділення - огляд банківського сектору від НБУ URL: https://biz.ligazakon.net/news/217614_za-2022-rk-banki-skorotili-kozhne-pyate-vddlennya---oglyad-bankvskogo-sektoru-vd-nbu (дата звернення: 10.10.2023).
4. Power Banking. Power Banking. URL: <https://power.bank.gov.ua/> (date of access: 07.10.2023).
5. Огляд банківського сектору. Лютий 2023. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banki_ng_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4 (дата звернення: 10.10.2023)

Муцин Н.І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська.У.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова система відіграє ключову роль в успішному розвитку будь-якої країни, впливаючи на безліч аспектів її розвитку. В Україні податкова система поступово еволюціонує та покращується заради створення «постійного двигуна» фінансової стійкості. Але, виявилось, що для самої України важливішою є не константність податкової системи, а можливість її оптимізації. У варіаційних умовах сучасного світу, де політичні, економічні та соціальні обставини змінюються досить стрімко. 24 лютого 2022 року Україна запровадила воєнний стан через військову агресію з боку росії. Вище описані причини зумовили зміни завдань державного керівництва, і тепер основним є не удосконалення економіки, а її існування.

Економічна стійкість держави в умовах протистояння залежить зокрема від активізації бізнес-діяльності, її здатності ефективно протистояти викликам часу. Як виявилось, працювати в умовах війни підприємці та бізнес здатні відносно стабільно, а це запорука наповнення державного бюджету країни, підтримки працюючого населення в умовах воєнного стану та збереження його платоспроможності. Саме тому уряд країни зосередився на запровадженні ініціативи щодо мотиваційних пріоритетів і механізмів стимулювання, які будуть

спрямовані на підтримку підприємництва під час війни. Ці ініціативи необхідні для послаблення вимог до кредитування, ведення бізнесу, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії тощо [1, с. 259].

Основними для впорядкування податкових відносин та, зразу із ними, базами для утворення податкової системи та вибору інструментів її здійснення є законодавство. Дякуючи впровадженню численних змін у законодавстві в період воєнного стану щодо державних та місцевих податків, здобуток вищезазначених цілей стало потенційним. Загальними змінами в податковій системі стали положення про права платників єдиного податку 1 та 2 групи щоб не сплачувати єдиний податок та про можливість переходу платників податків на систему сплати єдиного податку 3 групи зі ставкою 2%. Але, в Податковому кодексі України також існують 2 законодавчі норми, котрі складають певну колізію. Одна з них, що була згадана вище має цікавий характер. Друга норма є основною та була прийнята парламентом після двох місяців порівняно з першим законом 2260 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [3], який передбачає, що платники податків можуть не виконувати податкові зобов'язання на весь період воєнного стану, зокрема, щодо сплати податків та зборів, якщо вони не здатні це зробити. Але, в таких випадках, платник мусить довести свою неможливість сплати податковим органам.

Отже, для того щоб спростити саму систему оподаткування, враховуючи нинішні

тенденції нам потрібно орієнтуватися на рівні, притаманні кращим світовим прикладам, ту ж Швейцарію чи Литву (що є абсолютно реальною метою, врешті-решт такий проект не важчий ніж побудова електронної системи публічних закупівель Prozorro, вітчизняної розробки світового рівня, яка вже отримала багато міжнародних нагород).

Також потрібно зменшити основний перелік пільгових ставок і скасувати певні спеціальні режими оподаткування, також в тому числі для фізичних осіб-підприємців, аграріїв та інших. Як би це смішно не звучало, але уся система оподаткування мусить стати певною "спрощеною системою". Також шляхом розширення бази оподаткування і налагоджування занижених пільгових рівнів ставок оподаткування можна буде зменшити також ті рівні податкових ставок які є порівняно вищими.

Також необхідно прагнути до абсолютного зниження навіть нинішніх, помірних ставок оподаткування. Хоча стовідсоткових гарантій тут бути не може, але досить впевнено можна розраховувати що нижчі податки з часом призведуть до пожвавлення інвестиційної активності, при цьому сумарні податкові надходження, після початкового падіння, перевершать попередні рівні. Наприклад, у 2010-2017 роках, коли Великобританія знизила податок на прибуток підприємств із 28% до 19%, надходження від нього до бюджету подвоїлися із 32 до 63 мільярдів фунтів. Навіть попередній досвід самої України із застосуванням низьких податкових ставок до бізнесу у сфері ІТ демонструє як спочатку малопомітна галузь економіки може через якийсь період стати прикладом для інших: так, з 2014 до 2021 року галузь ІТ виросла в реальному вимірі на 48%, тоді як загальний ВВП лише на 4%. При цьому не треба припускатися догматизму, і є деякі винятки які можна оподатковувати навіть

більш високо ніж зараз, наприклад це стосується акцизів на алкоголь, тютюн та пальне [2].

Список використаних джерел:

1. Чернюк Т.В., Юрчишена Л.В. Система оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12852/12757>.
2. Податкова реформа та її хронологія. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3691473-podatкова-reforma-ta-ii-hronologija.html>
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» №2260-IX від 27.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>

Нюхняєва Л. С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова система відіграє ключову роль в успішному розвитку будь якої країни, як основний фінансовий ресурс, впливаючи на безліч аспектів її розвитку. В Україні функціонування податкової системи постійно еволюціонує та вдосконалюється задля створення «вічного двигуна» фінансової стійкості. Однак, виявилось, що для самої держави важливішою є не константність податкової системи, а можливість її адаптації та оптимізації. У варіаційних умовах сучасного світу, де економічні, соціальні та політичні обставини змінюються швидко, необхідність адаптації податкової системи та її гнучкість стає критичною.

24 лютого 2022 року в Україні запровадили воєнний стан внаслідок військової агресії та повномасштабного вторгнення з боку росії. Зазначені обставини зумовили зміни завдань державного керівництва, і тепер основним є не покращення економіки, а її збереження. Економічна стійкість держави в умовах протистояння залежить зокрема від активізації бізнес діяльності, її здатності ефективно протистояти викликам часу. Як виявилось, працювати в умовах війни підприємці та бізнес здатні відносно стабільно, а це запорука наповнення державного бюджету країни, підтримки працюючого населення в умовах воєнного стану та збереження його платоспроможності. Саме тому уряд країни зосередився на запровадженні ініціативи щодо мотиваційних пріоритетів і механізмів стимулювання, які будуть спрямовані на підтримку підприємництва під час війни. Ці ініціативи необхідні для послаблення вимог до кредитування,

ведення бізнесу, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії тощо.

До основних механізмів забезпечення функціонування економічної системи можна віднести: механізм формування доходів бюджетів, механізм здійснення видатків бюджетів, механізм перерозподілу доходів і видатків між бюджетами, механізм збалансування бюджетів, механізм державного кредитування та механізм функціонування державних цільових позабюджетних фондів [1, с. 75].

Узагальнюючи різні погляди можна сказати, що механізмом є різні підходи до формування і реалізації податкової політики, а його трансформаціями є спроби адаптації до мінливих економічних умов, першочергово в частині законодавчого процесу та адміністрування. Окрім того, трансформація механізму є природним процесом його пристосування до цілей, визначених державою на певний період, а також зовнішніх умов, які сьогодні для України є несприятливими внаслідок розгортання повномасштабної війни.

В свою чергу податкова система виступає основою для реалізації механізмів податкової політики для досягнення визначених цілей, таких як забезпечення стійкості бюджету, підтримка економічного розвитку та стимулювання підприємницької діяльності.

Сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим Кодексом порядку, становить податкову систему України [2]. Ключовим для впорядкування податкових відносин та, одночасно із тим, базою для формування фіскальної політики і вибору інструментів її реалізації є законодавство. Завдяки впровадженню ряду змін у законодавстві у період воєнного стану стосовно загальнодержавних та місцевих податків, досягнення вищезазначених цілей стало можливим.

Основними змінами для податкової системи в законодавстві виступили положення щодо права платників єдиного податку 1-ої та 2-ої групи не сплачувати єдиний податок та можливість переходу платників податків на систему сплати єдиного податку 3-ої групи зі ставкою 2%. Зважаючи на нестабільність податкової системи, було б доречно чітко врегулювати у Податковому кодексі України, що зазначена загальна норма не поширювалася на платників єдиного податку 1 та 2 груп щодо звільнення від сплати єдиного податку з 1 квітня 2022 року.

Окрему увагу необхідно звернути на Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» яким внесено зміни до правил оподаткування благодійної допомоги.

Зокрема, вищевказаним законом внесено зміни до п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) щодо звільнених від ПДФО доходів фізичних осіб у вигляді благодійної допомоги. [3].

Даний закон передбачає внесення зміни щодо:

- звільнення від ПДФО допомоги, наданої фізичним особам від вітчизняних благодійників. Звільнення діє під час воєнного чи надзвичайного стану та стосується учасників бойових дій, працівників службових організацій та фізичних осіб, які мешкають на територіях з бойовими діями;
- звільнення від ПДФО закордонних благодійників при наданні допомоги фізичним особам, які постраждали внаслідок бойових дій чи

форсмажорних обставин під час воєнного стану;

- звільнення від ПДФО цільової та нецільової допомоги, що надається постраждалим під час збройної агресії росії, Немає обмежень щодо території мешкання, але допомогу слід передавати через державний чи місцевий бюджет або благодійні організації.

Крім того, Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану” від 01.04.2022 р. No 2173-IX передбачено щодо Єдиного податку III-ої групи (ставка 2%) наступні умови:

- ❖ переоплати з податку на прибуток підприємства та авансові внески, які існують на момент переходу такого суб'єкта на сплату єдиного податку за ставкою 2%, можуть бути зараховані у погашення майбутніх грошових зобов'язань після відновлення сплати податку на прибуток;

- ❖ платник, який протягом року перейшов на сплату єдиного податку за ставкою 2% та у цьому ж році відновлює сплату податку на прибуток, складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток наростаючим підсумком з початку календарного року.

Введення зазначених змін до Податкового кодексу України у період воєнного стану, зокрема щодо Єдиного податку III-ої групи (ставка 2%), мало деякі плюси:

1. Розширення кола платників єдиного податку: Включення юридичних осіб, сприяє залученню більшої кількості підприємств до цієї спрощеної системи оподаткування. Це може стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу і підтримати діяльність великих компаній, спрощуючи їх податковий аспект.

2. Використання переоплат та авансових внесків: Зарахування переоплат з податку на прибуток підприємств та авансових внесків у погашення майбутніх грошових зобов'язань після відновлення сплати єдиного податку дозволяє платникам зберігати свої фінансові ресурси та певний рівень ліквідності.

До змін для загальнодержавних податків, а саме податку на додану вартість в законодавстві також можна віднести положення закону “Про внесення змін до розділу

XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану” від 21.09.2022 No 2618-IX. У середині березня 2022 року, Верховна Рада прийняла закон, який надає додаткові податкові пільги з метою підтримки бізнесу під час воєнного стану. Один із основних заходів - утримання цін на паливо. Згідно з цим законом, на період дії воєнного стану, було встановлено нульовий акциз і знижений ПДВ з 20% до 7% на паливо.

Вищенаведеним законом від 21.09.2022 No 2618-IX передбачено повернення акцизів на моторне паливо з наступними ставками: для бензину і дизельного пального

- EUR100 за кожні 1000 літрів, а для скрапленого газу, бутану, ізобутану, альтернативного моторного пального і біодизеля — EUR52 за кожні 1000 літрів. При цьому ставка ПДВ для всіх видів пального залишалася на рівні 7%. [4].

При цьому, та обставина, що протягом лютого — травня 2022 року були наявні постійні технічні збої та помилки у функціонуванні ЄРПН є загальновідомою та не потребує доказування (ч. 3 ст. 78 КАС України), що, зокрема, підтверджується тим, що Верховна Рада України Законом No 2876-IX від 12.01.2023 доповнила підрозділ 2 розділу XX Податкового кодексу України пунктом 89, яким збільшено граничні строки реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних, зокрема й через проблеми функціонування ЄРПН та пунктом 90, яким зменшено розмір застосовних штрафних санкцій за порушення граничних строків реєстрації податкових накладних. [5].

Колізією в даному питанні виступили строки реєстрації податкових накладних для контрагентів платників ПДВ, граничні строки яких був встановлений до 15 липня 2022 року в той час, як платник ПДВ був зобов'язаний зареєструвати накладні до 30 червня 2022 року. Не дивлячись на це, платникам ПДВ доводилось оскаржувати податкові повідомлення-рішення, щодо застосування штрафних санкцій за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних.

Ключову роль у податкових реформах воєнного часу відіграли Закони No2142- IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» та No3050- IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» [5].

Одна зі змін стосується визначення дат початку та завершення активних бойових дій або тимчасової окупації. Інша зміна стосується періоду, за який не сплачується податок на нежитлове майно на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих територій. Згідно зі змінами, внесеними Законом No 3050-IX, з

1 січня 2023 року такий податок не сплачується з першого дня місяця, у якому визначена дата початку активних бойових дій або тимчасової окупації, до останнього дня місяця, у якому завершено такі події.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що аналізуючи механізм податкової політики України в умовах війни, однією з основних трансформацій стала зміна пріоритетів функцій політики. Перед воєнним періодом переважала фіскальна складова політики, внаслідок чого регуляторна та стимулююча функції були менш пріоритетними. Події останнього року зумовили зміни, що були впроваджені з метою захисту національного підприємницького сектору, внутрішнього ринку та підтримки загальної економіки України.

З початком повномасштабної війни уряд України реалізував кроки, спрямовані на підтримку вітчизняного бізнесу, спрощення умов господарювання, усунення бар'єрів та оптимізацію перерозподілу фінансових ресурсів. Більшість заходів мають на меті забезпечення підтримки бізнес-сектору та створення оптимальних умов для його функціонування. Основним аспектом забезпечення стійкості податкової політики сектору є збереження ефективності системи, що протистоїть негативному впливу, який може серйозно підірвати економічні процеси.

Головною метою функціонування податкової системи є розробка оптимальної стратегії та тактики реалізації податкової політики, яка б забезпечувала ефективність її інструментів та формування стабільної системи. Дослідження, що акцентуються на проблематиці підтримки стійкості податкової системи в умовах сучасної реальності, є надзвичайно актуальна для економічної стабільності країни.

Список використаних джерел:

1. Руденко В.В. Ідентифікація функціональних складових фіскального механізму регулювання інвестиційного розвитку національної економіки. *Економіка та держава*. Вінниця, 2020. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/12.pdf.
2. Податковий кодекс України: Закон від 02.07.2023 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
4. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 21.09.2022 № 2618-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-IX#Text>.
5. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо відновлення обмеження перебування грального бізнесу на спрощеній системі оподаткування: Закон України від 12.01.2023 № 2876-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2876-20#Text>.

Огребчук В.А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С. Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Події сьогодні, війна росії проти України, охоплюють усі сфери життєдіяльності суспільства, і діяльність підприємств — не виняток. Підприємства мають обов'язок щодо складання фінансової звітності. Війна вплинула на здатність власників або уповноважених осіб забезпечити організацію бухгалтерського обліку та фіксування фактів здійснення усіх господарських операцій.

Економічний вплив війни відчутний для звітності компаній та їхнього бухгалтерського обліку. Зокрема, до чинників такого впливу відноситься: залежність від російського чи білоруського ринків; наявність дочірніх компаній або активів в Росії, Білорусі або в зоні бойових дій; пов'язаність з особами, що

перебувають під санкціями. Оскільки тривалість та вплив війни передбачити зовсім неможливо, тому цей вплив необхідно переглядати регулярно.

В умовах війни забезпечення безперервності діяльності підприємства потребує проведення аналізу щодо чутливості декількох можливих сценаріїв аби визначити, чи є суттєва невизначеність щодо здатності компанії продовжувати діяльність безперервно. Це потребуватиме додаткового розкриття інформації у фінансовій звітності. При необхідності розгляду доцільності складання звітності на основі принципу безперервності діяльності, підприємство має розглянути усю інформацію про вплив деяких обставин на майбутню діяльність принаймні протягом 12 місяців із дати звітності або після підписання фінансової звітності. Однак необхідно враховувати більший термін. Оцінку безперервності діяльності слід завжди оновлювати до дати затвердження фінзвітності [1]. Підприємствам також необхідно розкрити можливий вплив у звіті про управління при повідомленні про основні ризики та невизначеності, якщо подальший можливий розвиток подій може привести до негативних відхилень від прогнозів компанії. Під впливом невизначеності суджень та оцінок, окрім впливу на безперервність діяльності компаніям необхідно переглянути і інші сфери, зокрема:

- бухгалтерські оцінки;
- оцінки справедливої вартості;
- зменшення корисності активів;
- оцінка очікуваних кредитних збитків;
- облік хеджування;
- вплив на контрактні угоди та обтяжливі контракти;
- інші вимоги до розкриття фінансової звітності.

Слід зауважити, що універсального переліку заходів, які компанії повинні впроваджувати в умовах воєнного стану, немає. І в багатьох ситуаціях підприємства мусять діяти самостійно. Однак одними із орієнтирами є:

- спершу слід впевнитись/переконатись, що усі первинки й реєстри бух обліку є наявними та доступними;
- необхідно протестувати активи на предмет їхнього знецінення;
- варто переглянути чи є актуальним та оцінити величину резерву сумнівних боргів та забезпечень;
- не зайвим буде ініціювати процедуру списання пошкодженого, утраченого чи знищеного майна як такого, що вже не відповідає критеріям визнання його активом [2].

Якщо у воєнний період звітність не була оприлюднена в передбачені для цього терміни, підприємство без негативних для себе наслідків зможе зробити це протягом трьох місяців після припинення / скасування воєнного стану. Так, відповідно Закону

№ 2115 «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» [3] у період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його припинення чи скасування особи, відповідальні за своєчасне та в повному обсязі подання та оприлюднення фінансової звітності, звільняються від відповідальності за порушення строків оприлюднення річної фінзвітності з відповідними аудиторськими звітами, звітом про управління тощо. Юрособи, які зобов'язані оприлюднювати річну фінзвітність разом із відповідними звітами,

оприлюднюють таку звітність у повному обсязі згідно із законодавством протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неоприлюднення. Слід зауважити, що дані пільги не поширюються на ті підприємства, які наділені бюджетними повноваженнями згідно із законодавством.

Також, відповідно до Закону №2115, вищенаведені пільги не поширюються на податкові правовідносини. Тобто, до податкової декларації з податку на прибуток, яку підприємства продовжують подавати (за виключенням випадків, коли підприємство не має такої фізичної можливості у зв'язку з бойовими діями), фінансова звітність за нормами Податкового кодексу України, обов'язкового додається [4]. Отож, підприємства за загальною системою, які за законом мають оприлюднювати свою фінансову звітність, даною пільгою скористатися можна лише частково, адже в разі не подання фінансової звітності в складі податкової декларації з податку на прибуток, така податкова звітність буде не прийнята.

До того ж, не потрібно затягувати і з аудитом фінансової звітності, адже 3 місяці після скасування воєнного стану це доволі короткий проміжок часу, більш того, деякі процедури аудиторів не вдасться виконати через значний розрив між датою балансу і датою аудиту, а це може призвести до зміни думки аудитора по окремим статтям фінансової звітності.

Отож, як бачимо в умовах війни України, фінансова звітність підприємства набуває ряду особливостей та вимагає специфічного підходу до складання та аналізу. Слід звернути більшу увагу до наступних ситуацій:

1. *Збільшення ризиків та невизначеності:* Умови війни створюють більше ризиків для підприємства, таких як ризик втрати активів, припинення діяльності, падіння попиту тощо. Це вимагає більшої уваги до ризикового управління та розробки стратегій мінімізації втрат.
2. *Зміна фінансових показників:* Умови війни можуть призвести до значних змін у фінансових показниках підприємства. Наприклад, зменшення обсягів продажів, збільшення витрат на безпеку, реорганізація постачальницької ланцюга тощо. Підприємство повинно бути готовим до аналізу та відстеження цих змін.
3. *Важливість додаткової звітності:* В умовах війни, де загрози та ризики зростають, може знадобитися додаткова фінансова звітність, щоб надати більше інформації стейкхолдерам про стан підприємства та його можливі перспективи.
4. *Важливість гнучкості та адаптації:* Підприємства повинні бути готовими до швидкої адаптації до змін в умовах війни. Це може включати в себе перегляд стратегій, зміни в управлінській політиці, реорганізацію фінансових операцій тощо.
5. *Специфічні вимоги до аудиту та контролю:* Аудитори та контролери повинні бути особливо уважними в умовах війни, оцінюючи ризики та відповідність фінансової звітності стандартам та правилам.

Можна сказати, що фінансова звітність підприємства в умовах війни вимагає особливої уваги, гнучкості та проактивності. Підприємства повинні бути

готовими до вирішення нових викликів і забезпечувати якість та достовірність фінансової інформації.

Список використаних джерел:

1. Як війна впливає на фінзвітність: роз'яснення Аудиторської палати. «Дебет-Кредит» - Бухгалтерські новини. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/75705-ia-ki-viina-vplivaie-na-finzvithnist-roziasnennia-auditorskoji-palati> (дата звернення: 02.10.2023).
2. Фінзвітність за I півріччя 2023 року: орієнтир для підприємств. Інтерактивна бухгалтерія. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/147474>
3. Закон України №2115 «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 02.10.2023).
4. Дмитро Сушко. Фінансова звітність в період воєнного стану: що змінюють закони №2115 та №2435 URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/216571_fnansova-zvithnist-v-perod-vonnogo- stanu-shcho-zmnyuyut-zakoni-2115-ta-2435 (дата звернення: 02.10.2023).

Олійник О. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ ТА СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суб'єкт підприємницької діяльності є основною організаційно-виробничою силою економічної системи будь-якої країни. Ефективна їх діяльність є основою забезпечення формування та збільшення ВВП, розвитку науки та стимулювання науково-технічного прогресу, обороноздатності держави, простого та розширеного відтворення, подолання безробіття та вирішення інших питань. соціальні проблеми [3].

Зміни в економічних умовах, такі як фінансові кризи, геополітичні конфлікти, пандемії та торгові війни, поставили перед малими підприємствами низку нових викликів і можливостей. Малі підприємства є суттєвим гравцем в сучасній економіці, вони створюють робочі місця та сприяють регіональному розвитку. Проте, їхній успіх залежить від ефективного управління ресурсами та здатності адаптуватися до змін. Аналіз структури оборотних активів стає важливим інструментом для оцінки фінансової стабільності та перспектив розвитку малих підприємств в умовах сучасних економічних викликів.

При безпосередньому аналізі оборотних активів визначають структуру оборотних активів, тенденції та причини її зміни, здійснюють розрахунок показників, які показують на скільки ефективне формування, заміна та

використання оборотних активів, законність проведення тих чи інших операцій з оборотними активами [1].

Розподіл активів може бути важливим показником для оцінки фінансової стійкості та ліквідності малих підприємств. Так, проаналізувавши структуру оборотних активів (табл. 1) можна побачити, що підприємства демонструють ріст активів та зміни в їхній структурі протягом трьох років.

Таблиця 1

Структура оборотних активів малих підприємств, які працюють у сфері фінансової та страхової діяльності за 2019-2021 рр.*

	Вартість оборотних активів, тис. грн			Структура, %			и в структурі, тис. грн	
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019-2020	2020-2021
Усього	175783021,8	191493063,5	250417220,2	100	100	100	15710041,7	58924156,7
Запаси	2182994,9	2287899,3	2792030,6	1,2	1,2	1,1	104904,4	504131,3
Поточні біологічні активи	373,7	213,3	1,3	0,0	0,0	0,0	-160,4	-212,0
Дебіторська заборгованість	133691252,1	148519507	205382425,5	76,1	77,6	82,0	14828254,9	56862918,5
Поточні фінансові інвестиції	25711025,4	27340038,4	24879141	14,6	14,3	9,9	1629013	-2460897,4
Грошові кошти	9461385,2	10515796,1	12487710,8	5,4	5,5	5,0	1054410,9	1971914,7
Витрати майбутніх періодів	337970,7	524565,4	302181,3	0,2	0,3	0,1	186594,7	-222384,1
Інші оборотні активи	4398019,8	2305044	4573729,7	2,5	1,2	1,8	-2092975,8	2268685,7

*складено за даними [2]

Варто сказати про кожен з оборотних активів окремо:

Спостерігалася тенденція зростання запасів впродовж 2019-2021 рр, але відносна структура цього активу знизилася з 1,2% до 1,1%.

Відносно невелику частку у структурі оборотних активів займали поточні біологічні активи, вартість та частка який скорочувалися впродовж досліджуваних років.

Дебіторська заборгованість значно збільшилася впродовж досліджуваного періоду і займає найбільшу частку у структурі оборотних активів (82,0%). Це може свідчити про збільшений обсяг кредитів, які надають підприємства, або про зменшення швидкості стягнення боргів. Частка поточних фінансових інвестицій зменшилася з 14,6% до 9,9%. Питома вага грошових коштів була на рівні 5%. *Витрати майбутніх періодів* складала незначну частку

у структурі оборотних активів цих малих підприємств. *Вартість* інших оборотних активів збільшилася в 2021 році, але спочатку було значне зменшення в 2020 році. Їх частка в структурі оборотних активів зменшилась з 2,5% до 1,8%. Зміни в структурі можуть свідчати про динаміку та адаптацію фінансових ресурсів малих підприємств під впливом ринкових умов і стратегій управління.

Отже, аналіз оборотних активів малих підприємств за період з 2019 по 2021 роки є важливим етапом для розуміння їх фінансової стабільності та ліквідності. Розподіл активів та їх структура можуть вказувати на ключові аспекти управління ресурсами підприємств. Відзначається загальний ріст оборотних активів протягом трьох років, який свідчить про збільшення активності підприємств та можливе розширення їхньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Снаговська О. О. Аналіз оборотних активів підприємства. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: матеріали IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Чернівці, 12 трав. 2022 р. С. 365–367. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5145/2022%2036ірник%20матеріалів%20IV%20конференції%20ФІНАНСОВІ%20ІНСТРУМЕНТИ%20СТАЛОГО%20РОЗВИТКУ.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=365>
2. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. Держстат. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pok_bal_pidpr/oa_pved_roz_13_20_u_e.xlsx.
3. Yasinovska I., Myshchychyn I. Features of forming of business environment in Ukraine. *Przedsiębiorstwo i Region*, 2018. P. 7-15. URL: <https://repozytorium.ur.edu.pl/server/api/core/bitstreams/57a942ae-c080-44b2-8f21-82c7e5e33d05/content>.

Серкез Х. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Сич О. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРОННИХ СИГАРЕТ ТА ТЮТЮНОВІСНИХ ВИРОБІВ ДЛЯ ЕЛЕКТРИЧНОГО НАГРІВАННЯ В УКРАЇНІ

Тютюновий ринок за останні роки суттєво змінився, адже допоки уряд різних країн намагався зменшити попит на традиційні сигарети та тютюнові вироби, та докладав зусиль, щоб цей продукт повільно виходив з їхнього культурного ландшафту, на виході традиційні сигарети та тютюнові вироби скрізь тримали двері для нових пульмонологів- електронних сигарет (е-сигарети) та тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН), які стали одними з найбільш популярних субкультур, особливо серед молоді. Отож, тепер країни почали поступово адаптовуватись вже до цих змін, розробляючи нове регулювання та підходи до їхнього оподаткування.

Електронні сигарети являють собою портативні пристрої для нагрівання рідини, що генерують пару. Рідина для них можуть бути з нікотином або без.

Системи для електричного нагрівання тютюну діють за схожим принципом, але нагрівають не рідину, а ТВЕНи- так звані стіки. Система не спалює тютюн в стіках, як це відбувається у випадку з традиційними сигаретами, а нагріває його, створюючи нікотиновмісний аерозоль без продуктів горіння.

На жаль, від моменту появи е-сигарет у продажі на ринку України ці вироби, а також супутні товари - заправні контейнери, картриджі та рідини для е-сигарет - не мали жодного обмежувального регулювання в українському законодавстві, пропри існування вже на цей час Директиви 2014/40/ЄС щодо вимог до регулювання продажу та використання тютюнових виробів та електронних сигарет, яка набула чинності у всіх країнах Європейського Союзу 20 травня 2016 року. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) у проведеному аналітичному звіті «Електронні сигарети: оцінка ситуації та потреб регулювання в Україні», зауважила що: «В Україні існують усі підстави, технічні та політичні можливості негайно розпочати процес змін у законодавстві стосовно електронних сигарет та супутніх товарів. Україна підписала Угоду про Асоціацію з ЄС, частиною якої є зобов'язання у сфері громадського здоров'я, а саме - регулювання продажу і вживання тютюнових виробів та електронних сигарет. Уряд та парламент України мають доступ до всього арсеналу технічних знань з цього питання, відображених у Директиві 2014/40/ЄС та її супровідних документах» [1].

Отож, до 2020 року тютюнові вироби для електричного нагрівання або стіки (наприклад, стіки HEETS від PMI, Neosticks від BAT), які використовуються з пристроями для нагрівання тютюнових виробів (наприклад, IQOS від PMI, і glo

від ВАТ), зазвичай оподатковувались за категорією «тютюн та замітники тютюну». Проте, 21 березня 2020 року Президент України підписав законопроект №1210 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві», який став Законом № 466-IX [2]. Після офіційного оприлюднення цього Закону, українське законодавство нарешті отримало офіційне визначення понять «електронна сигарета» та «рідина, що використовується в електронних сигаретах».

Водночас цей закон вніс зміни до системи акцизного оподаткування тютюнових виробів, включивши нові категорії оподаткування тютюнових виробів для електричного нагрівання (лише ТВЕН) та е-сигарет. Зазначений закон запроваджує специфічний акцизний податок на тютюнові вироби для електричного нагрівання з 1 січня 2021 року зі ставкою 1456,33 грн за 1000 штук, що еквівалентно ставці на сигарети. Після цього ставка збільшуватиметься щороку, аналогічно до акцизних ставок на сигарети, і до 2025 року загальний акциз становитиме 3019,85 грн за 1000 штук. Однак протягом трьох останніх років згідно зі статтею 215- підакцизні товари та ставки податку, ставка тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням становить- 3019,85, а ставка на рідини, що використовуються в електронних сигаретах у 2021 та 2022 році становила 3000, однак вже у 2023 році ця ставка зросла до 10000 [3].

До прикладу, вирахувавши за 2021-2023 роки акцизний податок (АП) з середньої вартості однієї пачки ТВЕНів, можна сказати, що з кожної такої пачки прийдеться сплатити мінімум 60,4 грн податку (табл. 1).

Також у таблиці 1, було вираховано АП з середньої вартості 10 мл баночки рідини, що використовується в е-сигаретах, отож у 2021-2022 роках за 10 мл баночку рідини приходилось сплачувати 30 грн податку, а вже у 2023 році, коли ставка АП становить 10000, приходиться сплачувати майже у 4 рази більше- 100 грн податку.

Таким чином, метою таких високих акцизних ставок є зниження цінової доступності ТВЕНів та рідин для е-сигарет та наближення вартості їх в Україні та європейських країнах, адже суттєва різниця в ціні є основною причиною контрабанди. Також така ситуація дозволяє вирішити кілька питань одночасно

Таблиця 1

Зміна сплати податків на ТВЕНи та е-сигарети за 2021-2023 роки

Вид товару (продукції)	2021				2022				2023			
	Середня вартість	ПДВ	АП	ціна без АП і ПДВ	Середня вартість	ПДВ	АП	ціна без АП і ПДВ	Середня вартість	ПДВ	АП	ціна без АП і ПДВ
ТВЕН (стік); пачка (20 шт)	90	15	60,4	14,6	90	15	60,4	14,6	90	15	60,4	14,6
Е-сигарети (рідина, 10 мл)	150	25	30	95	150	25	30	95	150	25	100	25

Джерело: розроблено за даними [3]

: зменшення поширеності куріння, особливо серед підлітків та молоді, зменшення витрат на охорону здоров'я та суттєво допоможе наповнити бюджет країни.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Електронні сигарети: оцінка ситуації та потреб регулювання в Україні. Аналітичний звіт, 2018 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1pNgONhVMRm04Cz9R3sKSuW0VsSsx0peu/view>
2. Парламент України, «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві»: Закон № 466-IX від 16 січня 2020 р. № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-IX#Text>
3. Податковий кодекс України: станом на 3 верес. 2023 р. . Стаття 215-Підакцизні товари та ставки податку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n5483>

Серкез Х. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У КРАЇНАХ СВИТУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У світі існує багато стандартів бухгалтерського обліку, і кожна країна використовує власну версію цих загальноприйнятих принципів. Це дозволяє підприємствам звітувати про свою фінансово-господарську діяльність відповідно до застосовуваних стандартів. Проте виникає складність, коли підприємство працює в багатьох країнах. Постає запитання: як інвесторам працювати з кількома стандартами, які з них більш змістовно дозволяють розкрити інтереси інвесторів у фінансовій звітності і як порівнювати результати діяльності підприємств, звітність яких подано за різними стандартами?

Таким чином, у зв'язку з тим, що ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності ускладнювали аналіз інформації для прийняття рішень на міжнародному рівні, 29 червня 1973 р. було створено Комітет із Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку на основі угоди професійних організацій бухгалтерів Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії.

Із 2000 р. Комітет перейменовано на Раду з міжнародних стандартів фінансової звітності і здійснюється поступовий перехід від міжнародних стандартів обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності з огляду на можливість стандартизації лише фінансової звітності та недоцільність стандартизації обліку через облікову політику суб'єктів господарювання [1].

Отож, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) - це набір міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що затверджуються Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, в якому зазначається, як певні операції та події повинні бути відображені у фінансових звітах [2].

Проте, попри створення МСФЗ, існує також система загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP; англ. Generally Accepted Accounting Principles) - відносяться до загального набору прийнятих принципів, стандартів та процедур бухгалтерського обліку, яких повинні дотримуватися компанії та їхні бухгалтери при складанні їх фінансової звітності. GAAP- позначається система бухгалтерської стандартизації США- найбільша серед національних систем [3].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) - нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що розроблений на основі вище згаданих стандартів: МСФЗ та GAAP. Даний стандарт визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

Однак попри різноманітність стандартів кожної країни, більшість з яких перейшли від власних вимог та принципів бухгалтерського обліку до стандартів МСФЗ. Це країни Європейського Союзу, Гонконг, Австралія, Сінгапур та ряд інших країн, також у січні 2011 року Канада так само офіційно прийняла стандарти МСФЗ. Проте, на противагу таким глобальним тенденціям розвитку бухгалтерського обліку Сполучені Штати Америки все ще працюють за GAAP [3].

МСФЗ ґрунтуються на більш гнучких, а не на чітких і тих, які вимагають однозначного трактування, правилах, як у GAAP США. В результаті цієї принципової різниці МСФЗ дозволяє керівництву використовувати більшу свободу дій та гнучкість під час підготовки фінансових звітів компанії.

Державні правила бухгалтерського обліку в Сполучених Штатах регулюються його загальноприйнятими принципами бухгалтерського обліку, або GAAP, що вважається "правильним" підходом до стандартів бухгалтерського обліку. Концептуально, МСФЗ, що використовуються державами по всьому світу, більш "принципові", ніж GAAP, що робить їх дещо менш складними і послідовними, пропонуючи менше винятків і унікальних додатків. Єдиним недоліком є те, що МСФЗ є дещо менш адаптованими.

Щодо різниці між П(С)БО та МСФЗ, то ця різниця полягає в тому, що українські стандарти суворо регламентують перелік витрат і методи їх визнання, тоді як МСФЗ надають у цьому питанні більшу самостійність.

Отож проаналізувавши різновиди стандартів фінансової звітності, можна сказати, що єдиного підходу до складу обов'язкових форм фінансової звітності в зарубіжних країнах не існує. Стандарти, що визначають складання фінансової звітності в різних країнах, мають різні назви (у США та Японії – система загальноприйнятих принципів (GAAP), у Великобританії – документи про стандарти фінансової звітності (МСФЗ), у Франції – норми, а в Україні – положення (П(С)БО)), однак їх структура й призначення у цілому однакова [3].

Однак на відміну від вимог національного законодавства щодо складу обов'язкових форм фінансової звітності у низці країн «Великої сімки» (США, Канаді, Великобританії, Італії, Німеччині, Японії, Франції) її структура має або дещо спрощений вигляд, або, навпаки, розширений.

Зробивши аналіз вимог національного законодавства вище перелічених країн щодо складу обов'язкових форм фінансової звітності, то можна сказати, що обов'язковими формами фінансової звітності підприємств для всіх представлених країн є баланс, звіт про прибутки і збитки та примітки (коментарі, пояснення, інші матеріали). Це можна пояснити необхідністю врахування

ресурсів, які контролює суб'єкт господарювання й які використовуються у процесі виробництва та відображення основних результатів діяльності підприємств [3].

Використання ж багатьма країнами (Великобританією, Канадою, Італією, США) звіту про рух грошових коштів пояснюється необхідністю підсумовувати інформацію про надходження і вибуття грошових коштів підприємства для фіксації вхідних та вихідних потоків.

Більшість країн світу, у т. ч. Великобританія, Німеччина, Японія та Італія, включає до обов'язкових форм фінансової звітності пояснювальну записку або примітки до фінансових звітів. Це вказує на наявність бажання уточнити дані, що представлені у вищеперерахованих формах, для уникнення розбіжностей під час їх трактування.

Із досліджуваних країн Італія є найбільш бюрократичною країною, бо в ній використовують найбільше обов'язкових форм фінансової звітності. Найменше документів потрібно подавати в Японії та Франції – лише три форми. Це може пояснюватися економічною політикою.

Таким чином, було порівняно П(С)БО, МСФЗ та GAAP. Основні правила в розглянутих стандартах бухгалтерського обліку подібні, але GAAP США надає більше індивідуальних вказівок ніж МСФЗ. Переважна більшість країн світу використовують МСФЗ. Бізнес, що використовує практику МСФЗ, може спростити подання фінансової звітності в порівнянні з іноземними конкурентами, що є істотною перевагою.

Іншою перевагою є загальне зменшення витрат на ведення бухгалтерського обліку, оскільки вимоги МСФЗ набагато менші ніж GAAP, і є легшими в порівнянні з національними стандартами інших країн.

Отже, аналіз цих стандартів дозволяє стверджувати, що Національні П(С)БО більше подібні до МСФЗ, оскільки були побудовані на їх основі.

Список використаних джерел:

1. Використання міжнародних стандартів фінансової звітності у зарубіжних країнах. *Ефективна економіка*, №10. 2016 р. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5293>
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010.
3. Відмінності в бухгалтерському обліку за МСФЗ та GAAP. *Інвестиції: практика та досвід*, №20. 2018 р. URL: http://investplan.com.ua/pdf/20_2018/8.pdf
4. Особливості складання фінансової звітності в країнах «Великої сімки». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, випуск 2 (19). 2019 р. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/19_2019/60.pdf

Синьгубова О.Є.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси. Тому зрозумілим стає питання фінансової політики, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах. Фінансова політика має відповідати інтересам усіх суб'єктів фінансових відносин і саме цей аспект є сьогодні найважливішим. Питання ефективної фінансової політики було і буде актуальним як в Україні, так і в усьому світі.

Як одна зі складових частин економічної політики фінансова політика України в останні роки відчула значний прогрес та увагу як з боку державних органів, так і від іноземних кредиторів, таких як МВФ, Світовий банк та Європейський Союз. Під впливом останнього в Україні проводились основні реформи, незалежно від того, включались вони в програми реформування, підготовлені українською владою, чи містились у документах, розроблених цими інституціями. Основною метою цих змін було досягнення прозорості бюджетного процесу, бюджетної консолідації, посилення фінансового та бюджетного контролю, а також запровадження багаторічного бюджетного планування і формування державної боргової політики в довгостроковій перспективі.

В сьогоденних умовах війни ситуація навколо всієї бюджетної політики, як і навколо сектору державної економіки в цілому, кардинально помінялася для потреб ведення війни та бойових дій. Пріоритети фінансової політики змінилися для потреб оперативного забезпечення та для належного і безперервного виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво-необхідних потреб українців у період воєнних дій органи державної влади (Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші) змушені приймати швидкі, ефективні та оперативні рішення для підтримання фінансової стабільності в державі.

Україна рухається вперед, не зважаючи на всі спроби ворога не дати їй можливості розвиватися ні економічно, ні інформаційно. Необхідно розуміти, що усі сьогоденні зміни у законодавство так чи інакше є відображенням воєнного стану в країні. Якщо розглядати податкову політику, яка є одним із напрямків фінансової політики держави, то до війни тенденція до централізації повноважень у податковій сфері пов'язана з концепцією державного суверенітету, сьогодні концепцією державного суверенітету є внесення змін до податкового законодавства задля послаблення максимального відновлення та сприяння економічної діяльності малого та середнього бізнесу.

Так, у податковій сфері, для платників податків і податкових органів зупиняється перебіг строків, визначених податковим законодавством та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Також змінами у Податковий кодекс сьогодні передбачено відміну податкових перевірок.

Зміни у валютній сфері передбачають фіксацію Нацбанком офіційного курсу гривні на рівні 29,25 та запровадження низки тимчасових валютних обмежень [3].

У воєнних умовах Кабінет міністрів України розробив та затвердив проєкт державного бюджету на 2023 рік. Видатки держбюджету становитимуть 2 трлн. 640 млрд. грн., у тому числі загального фонду – 2 трлн. 312 млрд. грн. та спеціального фонду – 328 млрд. гривень. Із яких майже 50 %, а саме 1 трлн. 141 млрд. грн. або 18,2

% ВВП – це стаття витрат на національну безпеку і оборону. Це є абсолютним рекордом для України, адже стільки коштів на цей сектор ще не виділялося. Видатки на зарплати військових, забезпечення армії, ремонт і закупівлю техніки та зброї у 2023 році в чотири рази перевищать показники 2022 року. Також, аналізуючи Закон України

«Про Державний бюджет України на 2023 рік», можна виокремити такі основні пріоритети: макрофінансова стабільність; підтримка населення (пенсійні та соціальні виплати); медицина; програми стимулювання економіки [1].

З початком війни НБУ адаптував правила роботи банківської системи в умовах воєнного стану. Регулятор передбачив, що відділення банків мали продовжити безперебійну роботу, де це було безпечно, забезпечити клієнтам доступ до сейфів та підкріплення банкоматів готівкою. На безготівкові платежі не було запроваджено жодних обмежень.

В цей же час НБУ запровадив такі послаблення для банків: скасування заходів впливу за порушення низки нормативів: капіталу, ліквідності, кредитного ризику, лімітів відкритої валютної позиції, строків подання статистичної звітності, якщо такі порушення виникли після 24 лютого 2022 року;

- дозвіл ідентифікації військових за військовим квитком для відкриття рахунку;
- проведення зовнішньої оцінки стійкості для банків перенесене на 2023 рік;
- скасування заходів впливу за невчасне оприлюднення фінансової та консолідованої фінансової звітності;
- скасування заходів впливу за порушення формування та зберігання обов'язкових резервів;
- дозвіл використання хмарних сервісів, які розміщуються на території ЄС, Великої Британії, США та Канади для підвищення стабільності роботи банківської системи [1].

Окрім закриття кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України, а ще до того постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорт міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД

безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася [2].

Отже, забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни під час війни виконавчі на законодавчі органи влади внесли ряд змін та правила надання окремих фінансових послуг, ведення певних обмежень, спрощення ряду процедур, зменшення податкових тягарів тощо. Наразі в країні все робиться для перемоги, однак, згодом Україні буде потрібний широкомасштабний план відновлення економіки на кшталт плану Маршала.

Список використаних джерел:

- 1. Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин : виклики глобалізації та регіональні аспекти, 2022 С.11-13, 198-216.*
- 2. Збірник наукових праць. Товарознавчий вісник, 2023 Вип.16, С.98-105*
- 3. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану, Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», 2023 С.223-227*

Стельмах Д.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин. Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні суттєво впливає на фінансовий сектор та на фінансовий ринок в цілому, саме 2022-й рік став переломним для українського фінансового ринку, це також показник світової фінансової системи в цілому щодо її стабільності та гнучкості, її швидкості та здатності реагувати на проблеми і швидко адаптуватися, її здатності та готовності впроваджувати інновації, а також сприйняття викликів усіма зацікавленими сторонами ринку. Для нормального функціонування фінансового ринку в умовах війни необхідна миттєва реакція на зміни обставин з обмеженим доступом до фінансових ресурсів; швидка адаптація до суворих обмежень на фінансові операції, робота з клієнтами. Основними каталізаторами функціонування фінансових ринків є швидка та орієнтована на клієнта цифровізація послуг; коливання регуляторної політики через військові дії Росії в Україні. Для усунення цих недоліків було вдосконалено і створено нові інструменти у секторі фінансових послуг через віртуалізацію послуг у партнерстві з компаніями FinTech, поява нових інструментів у секторі надання фінансових послуг; вимушений перехід та обов'язковість сприйняття нових онлайн пропозицій фінансовими посередниками; вдосконалення мобільних банківських додатків.

Український фінансовий ринок виявився «ключовим фінансовим фронтом», що забезпечує стабільність всієї фінансової системи, війна справила величезний вплив на функціонування всіх складових ринку та була «індикатором» настроїв в країні. Результати показують, що в контексті системних викликів і загроз інноваційні підходи у сфері фінансових технологій мають значний вплив на ландшафт фінансового ринку, широко впроваджені в усіх секторах, розширюють функції фінансових посередників та забезпечують різноманітність інструментів і методів роботи, розширення можливостей для учасників, модернізація існуючих норм і правил і, перш за все, встановлення нових традицій і розвиток нових звичок серед усіх учасників фінансових ринків. Війна в Україні стала основною причиною суттєвих змін та інновацій як в регуляторній політиці, так і у повсякденній діяльності учасників фінансового ринку, і стала причиною реформації багатьох політик та підходів діяльності. У фінансовому середовищі викристалізуються нові вектори розвитку фінансового сектору, які спрямовані на: діджиталізацію та автоматизацію більшості фінансових процесів; підняття на якісно новий рівень доступу до фінансових послуг; створення нових пропозицій у сфері фінансових послуг з акцентом на їх інклюзивність та доступність через використання каналів дистанційного обслуговування клієнтів із застосуванням технологій віртуальної комунікації. За час російської агресії фінансовий ринок розвинув високу лояльність та гнучкість у запровадженні нових продуктів; налагодив мережу нових партнерських відносин; змінив фокус активності на ефективне використання технологічних рішень у фінансовій сфері. Основними чинниками функціонування фінансового ринку в умовах війни є: глибоке розуміння сутності проблем ринку, адаптація до законодавчих змін, впровадження інновацій у розробці нових фінансових продуктів та оцифрування діючих продуктів, створення сприятливих умов для діяльності фінансових посередників на ринку.[2]

Для вирішення проблем у фінансовому секторі та підтримання відновлення

економіки України Національний банк України, Міністерство фінансів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили нову Стратегію розвитку фінансового сектора України [1].

Стратегія передбачає, що спільні дії регуляторів та Фонду гарантування вкладів у фінансовому секторі будуть спрямовані на досягнення п'яти таких стратегічних цілей:

- макроекономічна стабільність,
- фінансова стабільність,
- фінансова система працює на відновлення країни,
- сучасні фінансові послуги,
- інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО.

Стратегія визначає майбутні пріоритети фінансової системи, до яких належать, зокрема, відновлення, розвиток фінансового сектору та забезпечення безперервності його роботи, поступове згортання надзвичайних пруденційних заходів, діагностика банківських активів, моніторинг та вирішення проблеми

непрацюючих кредитів, створення комплексної системи оздоровлення та виведення з ринку неспроможних учасників, запровадження системи раннього реагування на проблемність фінансових установ. За сприятливих і стійких макроекономічних умов передбачається поступова лібералізація фінансових ринків та повернення монетарної політики до режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом.

Отже, на фінансовому ринку України з'являються нові тренди щодо розвитку та впровадження нових фінансових технологій у діяльності фінансових посередників. Зараз відбуваються суттєві зміни у всій роботі фінансового ринку, наприклад популяризація дистанційної роботи з клієнтами, та створення майданчиків для просування нових продуктів та впровадження нових бізнес-моделей.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку фінансового сектора України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 15.10.2023)
2. Кравчук Н. Фінансовий ринок України під час війни: реалії функціонування. Науковий журнал "Світ фінансів". 2023. №4(73). URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1564> (дата звернення: 15.10.2023)

Фальчик С. В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Бюджетна політика є основою формування бюджетного процесу, бюджетної системи і власне бюджету як основного фінансового плану держави. На формування бюджетної політики впливає ряд факторів: пріоритети розвитку економіки, особливості спеціалізації економічної системи, структурна побудова фінансової системи країни, інтеграція економіки країни у глобальну економічну систему та ряд інших факторів. Безумовно, основним фактором який вплинув на бюджетну політику України зараз є повномасштабне вторгнення росії і відповідно війна.

Перший виклик пов'язаний із фізичним зменшенням кількості підприємств-платників податків, що безумовно вплинуло на обсяги надходжень до державного бюджету. Зокрема у кінці лютого, російська армія фактично окупувала деякі території Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей. На цих територіях функціонували сотні підприємств. За даними Державної служби

статистики України на березень 2022 року, в цих областях було зареєстровано 524 231 фізичну особу підприємця та 105 661 підприємство [1].

Другий виклик для бюджетної політики пов'язаний із окупацією та блокадою українських портів, введенням безпольотної зони, перевантаженістю наземних логістичних маршрутів та невідповідністю залізничних колій України та Європи, що в підсумку призвело до зміни динаміки зовнішньої торгівлі і недоотримання державним бюджетом коштів від оподаткування зовнішньоекономічної діяльності [2].

Третім викликом для бюджетної політики України в період воєнного стану, є впровадження низки податкових пільг спрямованих на підтримку розвитку бізнесу в умовах війни. Так, на початку повномасштабної агресії росії проти України, Урядом було прийнято рішення про запровадження низки податкових і митних пільг, а саме: пільги щодо сплати єдиного соціального внеску для фізичних осіб-підприємців; введено податок в розмірі 2% від обороту для бізнесу (новий формат єдиного податку третьої групи), як альтернатива сплати ПДВ та податку на прибуток; звільнення від плати за землю, екологічного податку та податку на нерухомість, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації [3].

Четвертим викликом для бюджетної політики України є вибір структури видатків державного бюджету на період воєнного стану.

Не менш негативний вплив на роботу бізнесу мали ракетні атаки проти енергетичної інфраструктури та перебої з електропостачанням. Так, за даними опитування керівників підприємств, що проводить ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», у листопаді більшість підприємців (86% підприємств) були змушені тимчасово припинити виробничі процеси через відключення електроенергії. У середньому, через відключення електроенергії, підприємства втратили 21% загального робочого часу протягом листопада. Проте, станом на другу половину грудня 2022 року, майже три чверті підприємств (74%) повідомили, що встановили незалежні джерела електропостачання. Однак, деякі респонденти вказують, що робота на генераторах призводить до збитків у бізнесі, або що звичайні технічні засоби не можуть забезпечити достатню потужність для великого виробництва (достатньо лише для офісу, а не для цехів). Таким чином, проблеми у функціонуванні українського бізнесу, спричинені наслідками окупації та бойових дій можна вважати одними із найбільших перешкод наповнення державного бюджету України, що в цілому негативно позначилося на ефективності реалізації бюджетної політики [4].

Можна дійти до висновку, що на початкових етапах повномасштабної війни бюджетна політика була спрямована на оперативне послаблення податкового навантаження на бізнес з метою створення сприятливих умов для його діяльності під час воєнного стану. Однак, в цілому, бюджетна політика України не реалізується за чіткою економічною і бюджетною стратегією, що негативно позначається на обсягах фінансування і рівні виконання видатків на економічну діяльність. Такі тенденції підривають основи економічного розвитку

держави та не сприяють створенню умов для пришвидшення перемоги над агресором.

Список використаних джерел:

1. *Результати Восьмого щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес в умовах війни» (грудень 2022).* URL: <https://cci.vn.ua/rezultatyvosmogo-shhomisyachnogo-opytuvannya-kerivnykivpidpryemstv-ukrayinskyj-biznes-v-umovah-vijnygruden-2022>.
2. *Офіційний сайт Національного банку України: статистика зовнішнього сектору України.* URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.
3. *Накліцький Д. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу.* URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitneoformlennya-tovariv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchovnovats-dlya-bznesu
4. *Проект Постанови про звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік».* URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42077>

Франків А.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Гнаткович О.Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У розвинутих країнах світу два десятиріччя тому з'явилась нова парадигма розвитку, що зв'язала економіку і культуру, охоплюючи економічні, культурні, технологічні та соціальні аспекти розвитку як на макро-, так і на мікрорівні. Головним елементом нової парадигми є той факт, що креативність, знання і доступ до інформації все частіше визнаються потужними двигунами, що стимулюють економічне зростання і сприяють розвитку в глобалізованому світі. Розвиток креативної економіки став провідним компонентом економічного зростання, зайнятості, торгівлі та інновацій і соціальної згуртованості в більшості країн з розвиненою економікою. Зараз світова креативна економіка складає 6,1% ВВП. До того ж щороку збільшується кількість робочих місць у цій сфері.

Українська держава стала на шлях розвитку креативної економіки, усвідомлюючи перспективність цієї галузі в майбутньому. У Доктрині збалансованого розвитку «Україна-2030» відзначено, що одним із основних рушіїв економічного розвитку держави якраз і є креативна економіка та її продукти [1]. І для того, щоб Україна до 2030 року змогла увійти до тридцяти найрозвиненіших країн світу, їй потрібно забезпечити річне економічне зростання не менше як 10-15%. У довоєнній Україні ця галузь оцінювалась в 4% ВВП у вузькому розумінні (загальний показник всієї креативної економіки становив 7,5% ВВП, але експерти вважали, що потенціал перевищував 10%).

Чисельність працівників оцінювалася в 0,35 млн. осіб. Це одна з небагатьох галузей, де за останні роки кількість робочих місць зростала.

Проте креативна економіка спочатку зазнала удару пандемії, а потім повномасштабної війни. Внаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року, економіка України зазнала суттєвих втрат і змін. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України призвело до відтоку талантів, занепаду економіки, зниження платоспроможності громадян. Від початку воєнного стану понад 25% населення України (близько 10 млн осіб) покинули своє місце проживання, зокрема, близько 7,5 млн українців виїхали за кордон. Згідно із дослідженням Українського культурного фонду (УКФ), біля 20% представників культурних і креативних економік зараз перебувають за кордоном [4].

Сама креативна економіка України за період воєнних дій на нашій території скоротилася на 40%. Свою діяльність зупинили 18,7% підприємств, а 28,1% – майже зупинили, внаслідок чого загальні втрати малого та середнього бізнесу під час перших трьох місяців війни оцінювалися у розмірі 85 млрд доларів США. 37% зайнятих у креативних індустріях втратили роботу або залишилися без зарплати в процесі війни; 39% креативних компаній спостерігають падіння замовлень і продажів; у 1/4 креативних компаній падіння продажів становить понад 90%.

Видатки бюджету України зросли майже на 50%, оскільки збільшилися видатки на оборону, Збройні Сили України, підтримку бізнесу в умовах воєнного часу та гуманітарну допомогу. Середній очікуваний обсяг реалізованої продукції підприємствами у 2023 році – на рівні 48% від аналогічного показника за 2022 рік. На розвиток експорту зорієнтовані 43,6% бізнесу. Найбільший відсоток експортних послуг надавав ІТ-сектор.

Суттєво зросло безробіття (більше 30%): близько 3 млн українців втратили роботу, та ще близько 53% ризикують її втратити внаслідок активних бойових дій з боку росії. І, на жаль, враховуючи той факт, що війна на території України триває, можна і далі очікувати на зростання даного показника.

Значних втрат зазнав і сектор креативної економіки, а саме індустрія архітектури та дизайну, мистецтво, рекламні агентства, література та видавнича діяльність, індустрія виробництва й розповсюдження кіно-, відео-фільмів, а також театри, музеї та, зокрема, легка промисловість. Оскільки внаслідок бойових дій у креативному секторі спостерігаємо значний відтік молодих талантів (виїхали за кордон, або обороняють Україну від країни агресора), також відбулось скорочення фінансування, оскільки ті кошти, що раніше виділялись на культурну сферу, на даний час спрямовуються на підтримку ЗСУ.

Незважаючи на всі виклики та обмеження, креативна економіка може стати так званим «двигуном відновлення» економіки України після завершення війни. Серед респондентів, що виїхали за кордон, у аудіовізуальному секторі працюють або працювали до війни 39%, у перформативному, концертному – 30%, візуальному – 19%, секторі народних художніх промислів, крафтів, хендмейду (10%) та інших секторах.

Представники креативної економіки організували та беруть активну участь у волонтерських ініціативах і допомагають ЗСУ, внутрішньо переміщеним особам, мирному населенню, що знаходяться на звільнених територіях.

Креативні індустрії мають значний потенціал, адже створюють робочі місця, генерують додану вартість, спрямовані на експорт, формують імідж держави та регіонів країни, сприяючи підвищенню їх конкурентоспроможності, тому важливо сформувати план відновлення даної галузі, активно залучати партнерів і донорів для її підтримки під час та після завершення війни (якнайшвидшого).

Список використаних джерел:

1. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». Липень, 2022.
URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-anddevelopment.pdf>.
2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування. URL:
<https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultatiopituvanna>
3. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування. URL:
<https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoralnij-rozrizveresen-2022>.
4. Стан культури та креативних індустрій під час війни – результати дослідження від Українського культурного фонду та МКІП України. URL:
<https://ucf.in.ua/news/11082022>.
5. Каравай А. Культурний бізнес в Україні під час війни: він оживає чи виживає? URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/16/688223/>.
Не одними айтівцями. Що креативні індустрії зможуть запропонувати Україні URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/19/696149/>

Холост А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОЗИК В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Під час війни позики можуть мати особливу роль і значення. У таких умовах, коли держава або організації потребують значних фінансових ресурсів для фінансування військових операцій, позики можуть бути надані як зовнішні кредити від інших країн або внутрішні позики від громадян та підприємств. Позики під час війни можуть бути надані під різні види забезпечення, такі як державна гарантія, застава або інші види забезпечення. Вони можуть мати різні строкові характеристики і ставки відсотків, залежно від умов угоди. Організації, які надають позики під час війни, можуть мати свої власні стратегії та політики щодо надання кредиту. Наприклад, деякі організації можуть надавати позики тільки для фінансування військових операцій, тоді як інші можуть надавати позики для реконструкції після війни або для соціальних потреб. Важливо пам'ятати, що позики під час війни можуть мати значний ризик, оскільки воєнні конфлікти можуть вплинути на економічну ситуацію країни та здатність позичальника повернути позику. Тому, перед наданням позики під час війни, організації зазвичай проводять детальний аналіз ризиків та оцінку платоспроможності позичальника.

Мета дослідження полягає в аналізі проблем, пов'язаних з позиками під час війни, та виявленні шляхів вирішення цих проблем. Дослідження спрямоване на розуміння впливу воєнного конфлікту на систему позик та ідентифікацію факторів, які ускладнюють отримання та повернення позик.

Проблеми з позиками під час війни можуть бути численними та серйозними.

Серед них:

1. Політична та економічна нестабільність. Війна може спричинити політичну та економічну нестабільність в країні, що негативно впливає на фінансову систему та здатність банків надавати позики. Нестабільність веде до невизначеності та ризику, який відлякує фінансові установи від надання позик. Високі ризики. Умови війни створюють високі ризики для фінансових установ та позичальників. Ризик неповернення позики через втрату працездатності, руйнування майна та економічні труднощі може значно зростати. Також може збільшуватися коливання валютних курсів, що ускладнює управління позиками, особливо якщо вони взяті в іноземній валюті.
2. Скорочення кредитних ресурсів. Війна може призвести до скорочення кредитних ресурсів у фінансових установ, оскільки вони повинні бути обережними у розподілі капіталу та уникати великих ризиків.
3. Зміна пріоритетів у фінансуванні. Умови війни можуть змусити фінансові установи переглянути свої стратегії та пріоритети в наданні позик. Головними

стають фінансування гуманітарних потреб та допомога постраждалим, що може призвести до обмеження звичайних видів позик.

4. Обмеження доступу до фінансових ресурсів. Воєнний стан та обмеження, які вводяться урядом, можуть призвести до обмеження доступу до фінансових послуг, включаючи позики, що ускладнює фінансування для населення та бізнесу

Ці чинники ускладнюють отримання та надання позик під час війни, створюючи серйозні виклики для фінансової стійкості та економічного розвитку. В таких умовах важливо ретельно обміркувати всі ризики та шукати альтернативні джерела фінансування, які б не створювали несприятливий фінансовий тиск під час війни.

Звісно, в нинішніх складних умовах через загальне збіднення населення та падіння споживчого попиту у багатьох громадян скоротилось бажання звертатися за кредитами, позиками. Але інколи дійсно з'являється потреба придбати щось дороговартісне для життя: наприклад, якщо людина втратила майно через війну чи переїхала на нове місце проживання, де необхідно купити щось з побутової техніки тощо[1].

Для вирішення проблем із позиками під час війни потрібно провести комплексні заходи спрямовані на забезпечення фінансової стійкості та допомогу населенню, бізнесу у складних умовах військових конфліктів. Ось деякі можливі способи:

1. Гнучкі фінансові інструменти. У фінансових установ може бути важливо розробити гнучкі фінансові продукти, які враховують складні обставини війни, такі як тимчасове зниження процентних ставок, відстрочка платежів та інші специфічні умови. Державна підтримка та регулювання. Уряд може вжити заходів для забезпечення стабільності фінансової системи, включаючи введення спеціальних програм підтримки для банків та позичальників, а також регулювання процентних ставок та умов позик.

2. Міжнародна допомога. Міжнародні організації та держави можуть надавати фінансову допомогу та кредитування для зменшення впливу військових конфліктів на фінансову систему та населення.

3. Фінансування гуманітарних потреб. Забезпечення фінансування гуманітарних організацій та програм, які надають допомогу постраждалим від війни, може сприяти вирішенню загроз для людей та майна.

4. Інформаційна прозорість та освіта. Надання інформації позичальникам про ризики та умови позик, а також освіта щодо фінансової грамотності допоможе позичальникам усвідомити свої фінансові можливості та ризики.

Зараз актуально робити все онлайн, тому є онлайн позика - спосіб отримання грошей в борг у готівковій або безготівковій формі на банківську картку. Позичальник заповнює анкету на вебресурсі фінансової компанії (банку або МФО), яка в автоматичному режимі перевіряє дані та протягом обмеженого періоду часу повідомляє про рішення видачі позики. Договір також укладається у онлайн-режимі. Повернення коштів відбувається через списання з платіжної картки позичальника у день, вказаний у договорі. Позики видаються на короткий термін (як правило, до 30 днів). Є одним із інструментів надання позики грошей до зарплати[2].

Отже, під час війни важливо ретельно враховувати ризики та обмежити фінансові зобов'язання. Якщо необхідно взяти позичку, то потрібно розглянути

можливість звернутися до міжнародних гуманітарних організацій, які надають допомогу постраждалим від війни. Також важливо бути обережним та обдуманно обирати надійні джерела фінансування, уникаючи можливих шахрайств та шахраїв, які можуть скористатися кризовою ситуацією.

Список використаних джерел:

1. Кредити під час війни: як позичити кошти з розумом. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/krediti-v-ukrajini-2023-yak-pozichiti-koshti-z-rozumom-12225132.html> (дата звернення: 10.10.2023)
2. Позика. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 10.10.2023)

Хомік Д. В.

Науковий керівник: к. е. н. , доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Банківська система України є складовою економічної системи держави, що включає в себе Національний банк України; інші банки; небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів. В Україні є дворівнева банківська система це Національний банк України та комерційні банки.

Банківська система є елементом фінансової системи країни через неї діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг.

Стійкість та стабільність банківського сектору країни є однією з найголовніших передумов досягнення постійного розвитку національної економіки, натомість недостатній їхній рівень може призвести до кризових явищ усередині країни. Потужна банківська система є однією з найважливіших умов для забезпечення сталого економічного розвитку. Банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Крім того, у сучасній економіці банківська система має велике значення завдяки зв'язкам з усіма секторами економіки.

До основних принципів діяльності банківської системи в умовах війни можна віднести:

- законність - основний та найголовніший принцип діяльності банківської системи.
- економічна самостійність. Мається на увазі економічна відповідальність банків за результати своєї діяльності.
- незалежність від органів державної влади та місцевого самоврядування.

Вони не можуть впливати на дії керівників чи працівників банківських установ під час виконання ними своїх службових обов'язків. Органи державної влади та місцевого самоврядування не мають права втручатися в діяльність банківських установ, крім випадків, передбачених діючим законодавством;

- відповідальність за своїми зобов'язаннями та її розмежування з державою. Банки не відповідають за зобов'язаннями держави і навпаки.

- легальність здійснення банківських операцій. Всі банківські операції здійснюються на основі ліцензій (дозволів), які повинні отримувати банки;

- дотримання економічних нормативів Національного банку України, спрямованих на підтримку інтересів клієнтів та стабільності всієї банківської системи. Важливим принципом діяльності банківської системи в умовах війни є збереження довіри клієнтів до банківського сектору. Саме довіра українських клієнтів забезпечує стабільну роботу банківської системи в умовах війни. Збереження довіри клієнтів - головний принцип в умовах війни, дотримання якого можливо через дотримання перелічених вище принципів. На сьогодні можна говорити про те, що населення України довіряє банківській системі в умовах війни.

Банки дуже добре пройшли випробування війною. Разом з НБУ вони заздалегідь готували плани роботи за різних сценаріїв, хоча не сподівалися, що їх буде реалізовано. Як результат навіть у таких умовах банки продовжують функціонувати, своєчасно виконувати свої зобов'язання з обслуговування юридичних і фізичних осіб, кредитують суб'єктів господарювання, надають послуги на всій території України навіть у містах активних бойових дій. Банки продовжують готувати нові плани.

Зараз банки недоотримують велику частину своїх доходів, втрачають частину кредитного портфеля, погіршується його якість, і це негативно впливає на кредити й капітал банків. Однак, вони повинні продовжувати працювати, навіть якщо їхні показники діяльності капіталу будуть меншими за встановлені нормативи.

На самому початку війни НБУ здійснив низку кроків для спрощення діяльності банків в умовах війни, щоб підтримати їхній фінансовий стан і спроможність кредитувати. Зокрема дозволив банкам реалізовувати кредитні канікули, і вони активно цим користувалися. Дозволили банкам не враховувати прострочку за кредитами під час оцінювання кредитного ризику дали право реструктуризувати кредити, пов'язані з фінансовими труднощами боржників, без визнання дефолту за такими кредитами. Це створює гнучкі умови для роботи банків зі своїми позичальниками та пошуками оптимального графіка й умов обслуговування боргу. Важливо побачити справжню картину, бо без неї буде дуже складно впровадити ефективний план оздоровлення банківської системи після завершення війни також НБУ поступово повертатиме регулювання банківської системи на нормальні рейки.

Під час війни банківська галузь зіткнулась з багатьма проблемами. Зокрема такими як брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищенням лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами послабили банківську систему. Для забезпечення її стабільного функціонування необхідно розвивати ризик-менеджмент, сприяти діджиталізації, популяризувати безготівкові рахунки, посилювати систему електронних платежів, заручитися міжнародною підтримкою. Виконання цих

заходів дозволить забезпечити дотримання принципів та зберегти довіру до банківського сектору.

Отже воєнні дії на території України впливають на всі прояви життя і на банківську систему. За допомогою регулятивної та ефективної діяльності Національного банку України банківська система швидко адаптувалась до колосальних змін і всупереч війні, терору та кібератакам стабільно функціонує. Банківська система не зупинялася ані на день, працювала без перебоїв, забезпечуючи платежі та доступ клієнтів до їх грошей. Банки підійшли до кризи операційно стійкими та ефективними, із значним запасом капіталу та ліквідності, із завчасно розробленими планами дій на випадок несприятливих подій та з високим рівнем довіри клієнтів.

У післявоєнний період банківським установам важливо відновити банківську систему України, шляхом здійснення ефективної економічної діяльності оперативно здійснити заходи відновлення і розвитку фінансового сектору шляхом здійснення операційної та інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО Випуск # 41/20225583 (дата звернення: 17.10.2023)
2. Ситник Н.С., Прицак Я.М. Львівський національний університет імені Івана Франка БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: РИЗИКИ ТА ОЦІНКА БЕЗПЕКИ «Молодий вчений» • No 6 (118) • червень, 2023 р. 5583 (дата звернення: 17.10.2023)
3. Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. Молодий вчений. 2022. No 9 (109). С. 150–153 (дата звернення: 17.10.2023)

Шевчук Ю.Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну вітчизняна економіка відчула на собі вплив дестабілізаційних процесів та кризи: спад виробництва, масова еміграція населення, окупація територій тощо. Для адаптації монетарної політики до умов війни та мінімізації її впливів на економічну ситуацію 12 квітня 2022 року Рада Національного банку України ухвалила рішення про «Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану», де були прописані ключові загрози, а також особливості проведення та впроваджені нововведення. Пріоритетним завданням на період воєнного стану НБУ виділив надійне та стабільне функціонування фінансової та банківської системи, при цьому враховуючи забезпечення потреб оборонної здатності держави та безперерйне функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури. Також зазначено, що НБУ намагатиметься якомога швидше повернутися до режиму інфляційного таргетування та плаваючого валютного курсу.[1]

Рада Національного банку України 15 квітня 2022 року ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану (далі - Основні засади ГКП), що діятимуть до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи. Про це повідомила прес-служба регулятора. Щодо «Основних засад грошово-кредитної політики», зокрема:

- **НБУ зобов'язується повернутися до режиму інфляційного таргетування з плаваючим курсоутворенням у міру нормалізації функціонування економіки та фінансової системи:** з метою збереження фінансової стабільності в Україні Національний банк вимушено зафіксував обмінний курс та запровадив низку адміністративних обмежень, зокрема на валютні операції та рух капіталу. З огляду на це, а також враховуючи високий рівень невизначеності ринкові інструменти мають обмежений вплив на функціонування грошового та валютного ринків. Отже, НБУ тимчасово відклав ухвалення рішень щодо облікової ставки. У міру відновлення здатності валютного ринку до самозбалансування Національний банк і далі послаблюватиме валютні та капітальні обмеження та поступово повернеться до плаваючого курсоутворення. Важлива передумова для цього - відчутне зростання обсягів пропозиції валюти, зокрема з боку експортерів в умовах поживлення виробництва та відновлення транспортної логістики. Поступова відмова від фіксованого курсу та послаблення обмежень дадуть змогу уникнути накопичення значних макроекономічних дисбалансів.
- **НБУ фінансуватиме лише критичні видатки уряду та прагнучим до якнайшвидшої повної відмови від цього інструменту:** враховуючи необхідність забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії

росії та безперебійного фінансування системи державних фінансів, Національний банк підтримує державний бюджет України. Водночас, зазначається, що центробанк фінансує лише критичні видатки уряду в обмежених обсягах та зберігає повну прозорість у висвітленні таких операцій. Національний банк прагнутиме до якнайшвидшої повної відмови від фінансування дефіциту державного бюджету.

- **НБУ і надалі зберігатиме власну інституційну, фінансову та операційну незалежність для належного виконання своїх функцій:** центробанк продовжить самостійно визначати доцільність та обсяги операцій із фінансування дефіциту державного бюджету. Також Національний банк уникатиме запровадження інструментів, які можуть призвести до послаблення довіри до монетарної політики, розбалансування очікувань та посилення фіскального домінування.

- **НБУ продовжить підтримувати стабільну роботу банківської системи:** центробанк і надалі залишатиметься на варті фінансової стабільності і вживатиме всіх необхідних заходів для її підтримки. Водночас НБУ планує поступово згортати екстрені заходи з підтримки банків за умови зниження ризиків для ліквідності банківської системи. З одного боку, це дасть змогу зберегти фінансову стабільність, а з іншого - сприятиме поверненню функціонування економіки до ринкових умов.

- **НБУ і надалі активно протидіятиме агресії росії на фінансовому фронті:** Національний банк докладатиме усіх можливих зусиль для посилення економічного тиску на країну-агресора. З цією метою проводитиме перемовини з міжнародним партнерами щодо запровадження нових фінансових санкцій проти росії та закликатиме їх повністю припинити співпрацю з країною-агресором.

- **НБУ сприятиме вирішенню проблем українських біженців:** Національний банк і надалі сприятиме підтримці українських біженців за кордоном, зокрема шляхом створення можливостей для обміну готівкових гривень на валюти країн їх перебування.[2]

Отже, Національний банк України ухвалив основні засади грошово-кредитної політики, в якій були прописані зміни щодо провадження монетарної політики, наприклад, ключовою ціллю нині є не таргет інфляції, а підтримання стабільної фінансової системи, забезпечення оборонних потреб держави. Одним із головних заходів була фіксація обмінного курсу та адміністративні обмеження на вивід капіталу з країни.

Список використаних джерел:

1. *Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік*
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr031500-21#Text>
2. *Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Національний банк України.* URL:https://jurliga.ligazakon.net/news/210672_natsbank-zatverdiv-zasadi-groshovo-kreditno-politiki-na-perod-vonnogo-stanu

Шевчук Ю.Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

- Повномасштабне вторгнення на території України вплинуло на різні сегменти вітчизняної економіки. Внаслідок наявності зовнішніх загроз функціонування зовнішньо-економічної діяльності та фінансової системи в цілому, постає необхідність розроблення та впровадження нових аспектів функціонування вітчизняної митної політики, які дають можливість забезпечити її ефективне функціонування.
- Державна митна політика є важливим елементом державної економічної політики. Сутність державної митної політики полягає в системі принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. У березні 2022 року Верховна Рада прийняла зміни до норм податкового та митного законодавств, спрямовані на стимулювання імпорту актуальних в умовах війни вантажів (продуктів, палива, «гуманітарки» тощо). В додачу до закриття кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України. [1]
- Новації митного оформлення товарів стосуються імпортних та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення деяких товарів тощо. Нова реальність встановлює нові правила, до яких потрібно швидко адаптуватися.
- Перше, що зробила держава з введенням воєнного стану, це врегулювала ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Основні зміни під час імпорту:
- **Спрощений порядок ввезення гуманітарної допомоги від донорів** (іноземних фізичних або юридичних осіб). Товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом, їх пропуск здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), зокрема, ліцензування та квотування. Для ввезення товарів гуманітарної допомоги на період воєнного стану не застосовуються стандартні порядки митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, що діяли до початку війни. При пропуску деяких товарів подвійного призначення, що ввозяться як гуманітарна допомога, введено вимогу про надання гарантійного листа кінцевого користувача (орган військового управління, правоохоронний орган, інше військове формування тощо). Іншим нормативно-правовим актом визначено, що товари, які належать до групи

27 митного тарифу (паливо, нафта, бітумінозні речовини тощо), визнаються гуманітарною допомогою та безоплатно передаються на потреби ЗСУ, військовим формуванням, перевізникам такої допомоги.

- **Тимчасове звільнення від оподаткування товарів та транспортних засобів ввізним митом** (всіх суб'єктів господарювання) та **ПДВ** (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу) груп). Транспортні засоби, що ввозяться фізичними особами, також звільняються від сплати акцизного податку. Податкові та митні пільги застосовуються з дня, наступного за днем набрання чинності змін до Митного та Податкового кодексів (офіційного опублікування), тобто з 6 квітня 2022 року. Є винятки

- зазначені пільги не застосовуватимуться до товарів, які походять або ввозяться з країни-окупанта, агресора та/або з окупованої території України, а спрощення мита - також і до алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Такі зміни покликані створити найшвидшу митницю у світі. Планується, що митне оформлення товарів не перевищуватиме 1 години. В рамках спрощеного режиму подається лише попередня митна декларація (ПМД) без проведення митного огляду. Товар, на який заздалегідь була подана ПМД, після переміщення через митний кордон України може бути випущений у вільний обіг без подання будь-яких додаткових документів та митних декларацій. Ввезення товару на територію України за ПМД дозволяється протягом 30 днів з дати її оформлення.

- **Спрощена процедура звільнення від оподаткування ПДВ лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них.** Наразі не потрібно

отримувати довідку від МОЗ чи особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я. Також розширено перелік лікарських засобів, що закуповують для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я. При плануванні закупівель ліків потрібно також враховувати, що МОЗ заборонило використання на території України лікарських засобів походженням з РБ та РФ.

- **Інші новації:** припинено видачу на ввезення та анулювання вже раніше виданих дозволів на видавничу продукцію з РФ, фактично повна заборона до ввезення; продовжено строк звільнення брухту чорних і кольорових металів від оподаткування ПДВ до 2027 року.[2]

Основними змінами, що стосуються експортних операцій, є доповнення переліку товарів, експорт яких у будь-яких кількостях підлягає ліцензуванню - на м'ясо курей, яйця курей, а також такий стратегічний товар для України як пшениця і суміш пшениці та жита. Згідно перших змін також підлягали ліцензуванню при експорті кукурудза та олія соняшникова, однак в подальшому були виключені з переліку.

Разом з цим, Уряд зменшив до нуля квоти на деякі товари, експорт яких в межах раніше діючих обсягів квот дозволявся за умови отримання ліцензій, а понад квоту - заборонявся. Мова йде про худобу, м'ясо, жито, овес, гречку, просо, цукор, сіль. Таким чином, держава фактично заборонила експорт зазначених товарів. В рамках другого раунду змін відмінили квоту і на добрива, проте в

подальшому встановлено квоту на деякі азотні добрива у розмірі 210 000 тонн.[2]

При цьому Мінекономіки спростило та зробило більш швидким процес ліцензування експорту товарів, перелік яких міститься в додатку 5 до Постанови КМУ

№ 1424 від 29.12.2022, затвердивши новий (тимчасовий) порядок. Для отримання ліцензії на експорт необхідно подати в Мінекономіки значно менший перелік документів, а саме заявку на отримання ліцензії за затвердженою формою, лист-звернення щодо оформлення ліцензії та копію зовнішньоекономічного договору або іншого документа, що використовується в міжнародній практиці замість нього.

Також відразу після запровадження воєнного стану Уряд тимчасово заборонив експорт препаратів крові - імуноглобуліну та альбуміну.[2] Митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів, значна частина яких завозиться в Україну у якості гуманітарної допомоги.

З основних змін у роботі митних органів, які необхідно врахувати при плануванні зовнішньоекономічної діяльності - з 28.02.2022 року тимчасово закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на ділянці кордону з РФ та РБ, на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону, а також деякі пункти пропуску повітряного виду сполучення.[2]

На період воєнного стану НБУ змінив порядок роботи банківської системи. Змінами, що безпосередньо стосуються можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заборонено здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України/переказ коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів за імпорتنі операції, окрім купівлі товарів критичного імпорту. Це означає, що на час дії воєнного стану імпортери фактично не можуть розраховуватися за товари, якщо вони не є товарами критичного імпорту.

Водночас, слідкуючи за кількістю змін до такого переліку (з 24 лютого 2022 року Уряд прийняв 15 постанов про внесення змін) бачимо, що держава реагує на потреби імпортерів та оперативно розширює список таких товарів. Для внесення товарів до списку критичного імпорту необхідно звертатись до Мінекономіки із відповідною заявою, що містить обґрунтоване пояснення, чому той чи інший товар потрібен для економіки в умовах воєнного стану та чому його потреба не може бути забезпечена вітчизняним виробництвом.

Критерії, за якими товар можна віднести до критичного імпорту, стосуються 4 секторів: енергетики, безпеки та оборони, забезпечення життєдіяльності населення і функціонування виробничих підприємств. Основна ідея полягає в тому, що такі товари є сировиною для виробництва критично важливих товарів, належать до дефіцитних товарів, є необхідними для енергетичної безпеки і задоволення потреб військових або є лікарськими засобами. [2]

Отже, оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Адже ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Митна політика. URL:<https://mof.gov.ua/uk/customs-policy>
2. Митне оформлення товарів на період воєнного стану. URL:https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-naperod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu

Щекодїна А.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Регуляторна діяльність Національного банку України, спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, що здійснюється регуляторними органами в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені законодавством України. НБУ здійснює регуляторну діяльність відповідно до вимог Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" [1].

В умовах широкомасштабної збройної агресії та запровадження воєнного стану в Україні першочергового значення набуло забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури.

Зокрема, 24 лютого 2022 р. правління НБУ підписало Постанову

№ 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [2]. Метою зазначеного документу є забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи в особливий період.

Нормативними документами НБУ за період дії воєнного стану встановлена низка настанов та обмежень для учасників фінансового ринку, зокрема:

- банки продовжують роботу з урахуванням обмежень, визначених НБУ;
- банки вважаються уповноваженими банками, що залучаються до роботи (здійснення операцій) в умовах особливого періоду;
- забороняється видача в Україні готівкових коштів у гривнях з рахунку клієнта в національній валюті в обсязі, що перевищує 100000 гривень у день без урахування комісії банку, крім зняття готівкових коштів у гривнях в наступних випадках: (з метою виплати заробітної плати та соціальних виплат, з рахунків підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів, Уряду України, з рахунків державних органів, уповноважених згідно із законодавством України здійснювати оперативно- розшукову,

контррозвідувальну, розвідувальну діяльність або досудове розслідування, з рахунків дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав в Україні, з рахунків, розпорядником яких є митний орган, для цілей повернення коштів, прийнятих митним органом на зберігання або вилучених, їх власнику, з рахунків державних установ та/або громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості, які забезпечують виконання Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань України на відповідний рік.)

– заборонити видачу в Україні готівкових коштів в іноземній валюті з рахунку

клієнта в іноземній валюті в обсязі, що перевищує в еквіваленті 100000 гривень у день (без урахування комісії банку);

– видача банківських металів з рахунків клієнтів банків здійснюється без обмежень у межах залишку банківських металів на рахунку за наявності банківських металів у касі філії/відділення банку;

– забороняється видача за межами України готівкових коштів у наступних випадках: (з усіх рахунків клієнта банку, відкритих у національній валюті, в обсязі, що перевищує в еквіваленті 12500 гривень на кожні сім календарних днів, з рахунку клієнта банку, відкритого в Україні в іноземній валюті, у загальному обсязі, до якого враховується сума готівкових коштів в іноземній валюті, які видано того самого дня з рахунку цього клієнта в іноземній валюті в межах України.)

– підкріплювати банкомати готівкою без обмежень;

– банкам забезпечити роботу відділень в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення;

– забезпечити доступ до сховищ для індивідуальних сейфів та/або сейфів з індивідуальними сейфами клієнтів у безперебійному режимі, якщо немає прямої загрози життю та здоров'ю населення;

– НБУ здійснює рефінансування банків для підтримки ліквідності строком до одного року;

– уповноваженим установам забороняється здійснювати торгівлю валютними цінностями;

– банкам-емітентам електронних грошей призупинити здійснення випуску електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима, розповсюдження електронних грошей;

– уповноваженим установам забороняється здійснювати будь-які валютні операції: (з використанням російських рублів та білоруських рублів, учасником яких є юридична або фізична особа, яка має місцезнаходження (zareєстрована/постійно проживає) в РФ або в Білорусі, для виконання зобов'язань перед юридичними або фізичними особами, які мають місцезнаходження в РФ або в Білорусі.)

З вищевказаного, можна зробити висновок, що більша частина обмежень НБУ стосується валютного ринку. І це цілком зрозуміло, тому що в умовах знищення агресором економіки України та її фінансової складової, зменшення обсягів експорту, а, відповідно і валютної виручки, проблема збереження золотовалютних резервів, стабільності курсу національної валюти є вкрай гострою.

Отже, НБУ здійснює свою регуляторну діяльність з врахуванням особливостей процесів, що відбуваються у національній економіці у період воєнного стану, а також зобов'язань перед міжнародними організаціями, які надають активну допомогу Україні. Заходи обираються таким чином, щоб забезпечити надійне та стабільне функціонування фінансової системи країни.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 р. №18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
3. Офіційне повідомлення НБУ. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-strategiyu-pomyakshennya-valyutnih-obmejen-perehodu-do-bilshoyi-gnuchkosti-obminnogo-kursu-i-povernennya-do-inflyatsiyogo-targetuvannya>

Щекодін А.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова політика є однією із основних напрямів фінансової політики держави. За допомогою її важелів і методів держава регулює економічне зростання, фінансує виконання визначених законодавством функції та покладених на неї обов'язків, забезпечує добробут населення - впливає на рівень розвитку соціально-економічних відносин.

Сутність податкової політики держави полягає у встановленні, правовому регулюванні та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Воєнний стан вимагає швидкої адаптації податкового законодавства до нових реалій. Перш за все змін зазнали процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків.

Так Законом 2142-IX від 24.03.2022 р. [2] передбачено, що на час воєнного стану податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Виключенням з цієї заборони є фактичні перевірки та камеральні перевірки у зв'язку із бюджетним відшкодування, перевірками декларацій платників єдиного податку 4-ї групи. Однак вже 12.05.2022р. було прийнято в цілому законопроект № 7360 [3], яким відновлено і документальні перевірки податкової звітності.

У зв'язку із встановлення цінового регулювання на деякі товари, податковій надано право під час воєнного стану здійснювати контроль і спостереження за дотриманням встановлених державою фіксованих цін, граничних цін та граничних рівнів торговельної надбавки. Такий контроль здійснюється шляхом проведення фактичних перевірок. Підстав для неї, поки що, лише дві: письмова заява споживача та отримання інформації від інших органів.

У випадку відсутності можливості у платника податків виконати податкові обов'язки через бойові дії чи введення військового стану, такий платник податків має їх виконати протягом 6 місяців після припинення або скасування воєнного стану. А фізичні особи, що безпосередньо приймають участь у відсічі збройної агресії - протягом 1 місяця з дня появи такої можливості.

Проте законопроектом № 7360 [3], прийнятим 12.05.2022 р. ці строки змінили: 6- місячний строк для бізнесу скорочено до двох місяців. А для платники податків - фізичних осіб навпаки - збільшено до 60 днів.

Усі операції з добровільної передачі чи примусового відчуження майна на користь Збройних Сил України, інших воєнізованих формувань чи державних органів не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування (зокрема щодо підакцизних товарів).

Для забезпечення потреб оборони військово-цивільним адміністраціям надано право звільняти майно з під податкової застави у спрощеному порядку. Також передбачено порядок дій, у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупацію. Так платник має подати до податкової звернення у довільній формі про неможливість вивезення первинних документів або їх знищення. Після цього він отримує імунітет від перевірок зазначених періодів. А показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву лише через відсутність підтверджуючих первинних документів. При цьому запроваджується презумпція правомірності дій платника податків, а їх неправомірність має доводити фіскальна служба. Якщо все ж таки з цього приводу податкова винесе податкове повідомлення- рішення, то до винесення остаточного рішення по процедурі оскарження контролюючий орган не може піддавати сумніву показники податкової звітності.

Отже, податкова система в умовах воєнного часу є надзвичайно важливою складовою для забезпечення фінансових ресурсів держави на потреби оборони та відновлення. Вона повинна бути гнучкою, здатною швидко адаптуватися до змінних умов і відображати загальний стан економіки. Збільшення податкових навантажень, спрямованих на фінансування оборони, може бути необхідним, але важливо забезпечити справедливий розподіл цих навантажень серед громадян та підприємств.

Список використаних джерел:

1. *вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану.* URL : <https://ips.ligazakon.net/document/t222120?utm>
2. *Зміни Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану.* URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/t222142?utm>
3. *Урядовий портал.* URL : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-osoblivostey-podatkovogo-administruvannya-podatkiv-zboriv-ta-edinogo-vnesku-pid-cha>

Януль В.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека держави, як складова економічної безпеки залежить від її елементів, що мають вплив на забезпечення національної безпеки в цілому. Фінансова безпека держави є комплексною системою, компонентами якої є об'єкт, суб'єкт, принципи, напрями, національні інтереси у фінансовій сфері, загрози (внутрішні та зовнішні), методи, усунення загроз.

Принципи фінансової безпеки доцільно об'єднати у групи і виділити загальні, функціональні, організаційні. В умовах воєнного стану важливе значення має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх та розробити практичні заходи щодо розроблення стратегії зміцнення фінансової безпеки, проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення стійкості фінансової системи.

В умовах нарощування збройної агресії з боку Росії для врахування особливостей правового забезпечення фінансової безпеки держави слід враховувати наступні реалії суспільного виробництва:

- структурні зміни матеріального виробництва, руйнування базових галузей економіки;
- падіння попиту на промислові товари, руйнування економічних зв'язків;
- втрата ринків збуту, ринків праці, ринків сировини, ресурсної бази;
- порушення правового механізму оподаткування та інші.

Для запобігання руйнування економіки в умовах війни, протистояння вказаним загрозам у фінансовій системі доцільно впровадити державне регулювання, що націлене на систематичне забезпечення доходів бюджету за рахунок, як власної виробничої бази, зокрема розвитком малого підприємництва, так і збереженням державних підприємств у промисловості та сільському господарстві, на територіях вільних від бойових дій, на не окупованих територіях.

Враховуючи елементи фінансової системи, що мають вплив на забезпечення фінансової безпеки, а саме безпеку бюджетної системи, банківської системи, податкової системи та у сфері фінансів підприємств, що діють в країні в період війни, доцільно забезпечити наступні заходи:

- систематичне бюджетне фінансування основних галузей оборони за рахунок спрощеного, але стабільного правового механізму оподаткування державних та приватних підприємств;
- проведення стабільної монетарної політики;
- спрощення правових засад ведення бізнесу та відкриття малих підприємств, при забезпеченні систематичного надходження податків до доходів бюджетів всіх рівнів, оскільки звільнення від оподаткування створює

неможливі умови для їх наповнення. В умовах, що склалися в Україні, важливо створити державно-приватний механізм господарювання, який з одного боку регулює відносини у державному секторі економіки, діяльність якого націлена на забезпечення обороноздатності країни, і фінанси якого знаходяться під повним контролем держави, а з іншого — сектор приватного підприємництва, що забезпечує потреби населення, оподаткування якого створює стабільне джерело наповнення бюджетів.

Отже, нормативно-правове регулювання державно-приватного механізму господарювання забезпечує здатність фінансової системи країни вижити, тобто фінансову безпеку держави.

Фінансова безпека України, що знаходиться у війні, визначається станом обігу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансування армії, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та направити фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва. Отже забезпечення фінансової безпеки держави у стані війни потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної системи, державного регулювання банківської системи та підприємництва. Найважливішим заходом забезпечення фінансової безпеки є перемога України.

Список використаних джерел:

1. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 138-147.
2. Коробцова Д.В., Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. - 2022. - № 2. - С. 141-146 DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.27>
3. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Випуск 1–2 (44). С. 136–140.

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Баталінський Б.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КОРПОРАЦІЇ

Міжнародний поділ праці виступав як ключовий фактор, що формував систему світового господарства, яке представлене взаємодією національних економік як його складових частин. Торговельні зв'язки між країнами та супровідні валютно-кредитні відносини є лише початковим рівнем єдності в міжнародних економічних відносинах. До середини ХХ століття виникла наднаціональна складова світового господарства. У цей період міжнародний поділ праці зазнав значних змін, виражених у вивезенні капіталу та виході виробництва за межі національних кордонів[1].

Інтернаціоналізація охопила всі аспекти руху капіталу, включаючи грошовий, виробничий та товарний, і прийняла конкретні форми, такі як інтеграція національних економік у регіональні господарські комплекси зі специфічною структурою та пропорціями для забезпечення споживання регіону в цілому.

Також відбулася транснаціоналізація, що означає виходження виробничої та комерційної діяльності корпорацій за межі національних кордонів через створення філій та дочірніх підприємств. Ці підрозділи транснаціональних корпорацій, розташовані на території національних держав, функціонують як самостійні юридичні та економічні структури, співпрацюючи з національними державами на основі спеціальних угод [1].

Визначенню податкових умов діяльності ТНК належить особливе місце у фінансовій політиці корпорації. Це пов'язано з тим, що ТНК діють у різних податкових системах. Податкові системи країн розташування структурних підрозділів ТНК і країни національної належності материнської компанії відрізняються за багатьма параметрами, зокрема за податками на доходи і рівнем податків

Оподаткування впливає на такі основні сфери політики ТНК, як:

1. Іноземне Інвестування: Податкова політика впливає на рішення транснаціональних корпорацій щодо іноземних інвестицій, враховуючи рівень оподаткування прибутків та інші податкові ставки у країні розташування.

2. Організаційна Структура за Кордоном: Визначення форми структурного підрозділу за кордоном частково залежить від податкових умов у країні розташування, таких як оподаткування прибутку та податок на додану вартість.

3. Фінансування та Кредитування: Вибір форми фінансування та кредитування може бути обумовлений податковими перевагами та обмеженнями, включаючи обчислення податку на капітал та обслуговування боргу.

4. Стратегія Переказів Грошових Коштів: Стратегія переказів грошових коштів може бути вплинута податковими ставками на дивіденди та іншими податками на доходи.

5. Управління Валютними Ризиками: Податкова політика також впливає на стратегії управління валютними ризиками, оскільки зміни в облікових ставках та податках на валютний дохід можуть вплинути на прибутки та витрати в іноземних валютах.

6. Податок на Прибуток: Одній з ключових сфер впливу є оподаткування прибутку, оскільки величина цього податку безпосередньо впливає на прибуток, доступний для інвестування та розвитку.

7. Податок на Додану Вартість: Для корпорацій, що здійснюють міжнародну торгівлю, рівень податку на додану вартість може впливати на цінову стратегію та обрану систему постачання.

8. Податок на Капітал та Дивіденди: Рівень податку на капітал та дивіденди визначає привабливість для інвесторів та впливає на рішення щодо виплати дивідендів.

9. Податок на Доходи Працівників: Величина податків на доходи працівників визначає конкурентоспроможність корпорації на ринку праці та може впливати на стратегії найму та утримання персоналу.

10. Соціальні Податки: Врахування соціальних податків важливе для оцінки витрат на соціальні програми та благодійність, що може вплинути на репутацію та стосунки з громадськістю. [2].

У визначенні податкових умов діяльності транснаціональних компаній враховуються такі аспекти: національні чи глобальні підходи застосовуються до оподаткування прибутків в окремих країнах; система основних податків і процедура їх сплати; порівняльний рівень оподаткування основних операцій і результатів діяльності; відмінності в режимах та умовах оподаткування в окремих країнах; уникнення подвійного оподаткування при проведенні трансграничних операцій; наявність чи відсутність податкових пільг, кредитів і заліків щодо операцій ТНК тощо.

Зокрема, розглянемо підходи до оподаткування прибутків корпорації, класифікованих залежно від національних податкових систем:

Перший підхід, відомий як територіальний або "звільнення від податків за територіальною ознакою", передбачає оподаткування лише прибутків, отриманих національними та іноземними компаніями на території конкретної країни. Країни, що застосовують територіальний підхід, оподатковують тільки прибутки, отримані на їхній території, виключаючи з податкової бази зарубіжний дохід компанії. Резиденти можуть не враховувати витрати, здійснені за кордоном. Приклади країн, що застосовують цей підхід, включають Венесуелу, Бразилію, Австралію, Південну Африку, Канаду та інші.

1. Другий підхід — національний, резидентський, світовий. передбачає оподаткування всіх прибутків корпорації, отриманих в країні її реєстрації, а також прибутків, отриманих від діяльності філій корпорації в усіх інших країнах світу. Це може призводити до подвійного оподаткування, коли податок стягується і в іноземній країні, де розташована філія, і в країні реєстрації транснаціональної корпорації[2].

Для унеможливлення подвійного оподаткування між країнами укладаються двосторонні угоди, в яких визначається зобов'язання: Декларування прибутку, який Транснаціональна Корпорація (ТНК) сплатила у даній країні, Урахування прибутків, отриманих філіями зарубіжних корпорацій у іншій країні, під час визначення оподаткованого прибутку ТНК. Ці угоди про уникнення подвійного оподаткування одночасно встановлюють знижені ставки оподаткування для таких видів доходу, як:

- Прибуток,
- Дивіденди,
- Роялті,
- Інші доходи від діяльності філій, що переходять до материнської корпорації.

Дуже часто другий і третій підходи об'єднуються під загальною назвою "всесвітня система пільг". З метою оптимізації оподаткування Транснаціональні Корпорації (ТНК) використовують різноманітні методи, які можна класифікувати на дві групи: організаційні та економічні.

До економічних методів оптимізації оподаткування відносяться:

- Концентрація доходів корпоративних фінансових компаній в країнах із пільговим оподаткуванням фінансових операцій, режимом уникнення подвійного оподаткування або в офшорних зонах.
- Використання корпоративних (трансфертних) цін у розрахунках між зарубіжними структурними підрозділами ТНК.
- Інвестування через власну інвестиційну компанію у структурі ТНК.
- Кредитування з використанням власних фінансових структур або кредитування філій під гарантії ТНК.
- Трансферт активів ТНК через ліцензійні угоди.
- Транспортне обслуговування операцій ТНК через власні транспортні та судноплавні компанії, зареєстровані в офшорних зонах.

До організаційних методів оптимізації оподаткування відносять:

- Експорт товарів і послуг спеціальними засобами без фактичного перетину кордону, наприклад, на основі "толінгу".
- Операції за кордоном на основі агентських угод, партнерства або спільної інвестиційної діяльності з місцевими компаніями без створення юридичної особи.
- Створення зарубіжного представництва замість філії для декларування прибутків в країні його розташування, а не в країні базування материнської компанії.
- Створення спеціальних дочірніх компаній у країнах зі сприятливим або пільговим оподаткуванням чи в офшорних зонах.
- Передача частини зарубіжних філій та дочірніх підприємств під контроль спеціальної холдингової компанії, зареєстрованої у країні зі сприятливим оподаткуванням операцій з капіталом і репатріації дивідендів[2].

Отже, можна відзначити, що особливості міжнародного оподаткування транснаціональної корпорації визначаються комплексом факторів, які включають податкові системи різних країн, види податків, а також організаційні та економічні методи оптимізації. Наявність різних систем оподаткування та велика кількість податкових параметрів у країнах, де діє ТНК, створює складний

податковий ландшафт, який вимагає від корпорацій ретельного планування та вибору стратегій.

Зазначені організаційні та економічні методи оптимізації, такі як використання трансфертних цін, інвестиції через власні інвестиційні компанії, а також ефективне управління податковими ставками, дозволяють ТНК мінімізувати свої податкові зобов'язання та підтримувати конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Для уникнення подвійного оподаткування та забезпечення прозорості у відносинах з країнами, де діють філії чи дочірні компанії, укладаються двосторонні угоди та використовуються знижені ставки оподаткування при трансферті.

Враховуючи динамічні зміни у світовій економіці та розвиток нових технологій, транснаціональні корпорації продовжують адаптувати свої стратегії оподаткування для забезпечення стабільності та ефективності своєї діяльності в умовах глобального бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Оподаткування в системі міжнародних відносин/ Особливості міжнародного оподаткування/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/12480106/ekonomika/opodatkovannya_sistemi_mizhnarodnih_vidnosin
2. Оподаткування міжнародної діяльності ТНК – Режим доступу: <https://buklib.net/books/26462/>

Біла Ю. Р.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нині в Україні тривають повномасштабні воєнні дії, розпочаті російською федерацією. Загальний розвиток країни за всіма напрямками зазнав впливу чинників, викликаних воєнними діями. Одним із найбільш вразливих секторів країни став економічний. Падіння доходів в підприємницькому секторі, масове закриття підприємств, установ та організацій, які опинилися на окупованих територіях, порушення логістики ведення бізнесу – усе це призвело до скорочення грошових надходжень до бюджетів країни різного рівня. Наслідком таких подій на першому етапі війни став різкий стрибок інфляційного навантаження на цінову складову продуктивних і промислових товарів, почав зростати курс валют, що негативно вплинуло як на проведення експортних та імпорتنих операцій суб'єктами господарювання, так і призвело до зниження рівня доходів населення країни взагалі [0].

Також, війна значно змінила організацію роботи Держмитслужби, що проявилось у прийнятті та зміні цілої низки нормативно-правових документів. Реформування роботи митної служби, впорядкування реалізації митних формальностей є тими завданнями, вирішення яких і до війни перебувало у пріоритеті держави.

Враховуючи важливість ЗЕД для України як учасника глобального ринку, а також вітчизняного бізнесу, який здатен запропонувати світу якісний товар із високою доданою вартістю, а не лише сировину, робота над впорядкуванням митних процедур має тривати і надалі. Лише захист і підтримка національного товаровиробника забезпечать їх безперебійну роботу та утримання конкурентних позицій на світовому ринку навіть за умов війни, а спрощення митних процедур в процесі здійснення імпорту значно оптимізує забезпечення потреб і громадян України, і сил оборони [0] .

24 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла новий пакет податкових і митних реформ, які визначені законами України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX [0], «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 № 2173-IX [0].

Згідно із Законом України від 24.03.2022 № 2142-IX [0] законодавець передбачив внесення змін до Митного кодексу України:

Так, було внесено такі зміни до Митного кодексу України [0]:

– запроваджено норми щодо передання повноважень митного органу, який не може здійснювати митні оформлення через воєнні дії, іншим митним органам, у тому числі без пред'явлення таких товарів цим митним органам.

– плата за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза їх робочим часом не справляється;

– розширився перелік повноважень Кабінету міністрів України щодо встановлення категорій товарів, стосовно яких не здійснюється заходів зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

– розкрито особливості здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які підлягають державному експортному контролю.

Безперечним є той факт, що йдеться про товари, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та товари, щодо яких встановлено квоти на 2022 рік [0], зокрема, тимчасово заборонено експортувати овес, просо, гречку, цукор, сіль, жито, мінеральні добрива тощо.

У цьому контексті доречно згадати про заборону ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів з рф. 7

Слід зазначити, що у 2022 році фактичне надходження митних платежів дорівнювало 300,8 млрд грн з очікуваних 528,3 млрд грн. (56,9 % індикативного показника).

Основними причинами такого стану є надання пільг:

– зі сплати податків при імпорті товарів, не пов'язаних із протидією збройній агресії країни-окупанта (квітень-червень 2022 року) - 42,1 млрд грн. Ці

пільги, зокрема стосувалися безподаткового ввезення автотранспортних засобів;

- при імпорті продукції оборонного призначення – 31,4 млрд грн;
- зі сплати акцизного податку при ввезенні сировини для виробництва інших підакцизних товарів (переважно тютюну) – 28,1 млрд грн;
- нові пільги, спрямовані на відновлення енергосистем та забезпечення громадян електроенергією
- лише за останні два місяці 2022 року обсяги цих пільг склали 4,8 млрд грн, у тому числі з імпорту електрогенераторів – 3,8 млрд грн [0].

Після завершення війни на етапі відновлення економіки України, удосконалення митної політики має стати важливою складовою післявоєнної відбудови та ефективної реформи економіки й забезпечення національної безпеки. Можливі напрямки удосконалення, реалізація яких сприятиме забезпеченню ефективності державної економічної політики на етапі післявоєнного відновлення економіки України:

1. Спрощення та удосконалення процедур митного оформлення відповідно до стандартів ЄС сприятиме зменшенню бюрократичних процедур та часу, необхідного для перетину кордону. Це може суттєво полегшити організацію зовнішньоекономічних операцій та зменшити трансакційні витрати.

2. Розвиток митної техніки та інформаційних технологій. Впровадження нових технологій може зробити митний контроль більш ефективним та швидким. Наприклад, діджиталізація митних послуг та використання електронного декларування товарів зменшує час, необхідний для митного контролю, та одночасно має антикорупційний ефект.

3. Розвиток митної інфраструктури. Зміна географічних напрямів логістики зовнішньоекономічних операцій вимагає розбудови мережі нових митних пунктів пропуску, їх оснащення необхідним устаткуванням та кадрове забезпечення, включаючи проблему житлового забезпечення митників. Розвиток митної інфраструктури може забезпечити більш ефективний та безпечний митний контроль. Наприклад, відкриття нових митних пунктів пропуску на кордоні зможе полегшити та прискорити процес митного контролю.

4. Встановлення прозорих та передбачуваних правил митного регулювання, виходячи з вимог та стандартів ЄС. Впровадження принципу прозорості митного оформлення та контролю сприятиме розвитку експортно-орієнтованого підприємництва та привабливості України для іноземних інвесторів.

5. Забезпечення ефективності та дієвості податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Цей напрям уявляється дуже важливим, оскільки без створення надійних механізмів моніторингу та контролю цін на товари, ввезення яких підлягає пільговому оподаткуванню, надання пільг за митними платежами втрачає будьякий сенс [0].

Список використаних джерел:

1. *Law Journal of Donbass – COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS.*
URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2022/06/kadala.pdf>.

2. Repository (electronic archive of open access) of the State Biotechnological University: Home.

URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/32589/1/VII_konf_URSES_DBTU_2023-338-341.pdf.

3. МИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ | Товарознавчий вісник. Товарознавчий вісник. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246>.

4. Митний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>.

6. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-p#Text>.

7. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-p#Text>.

8. У 2022 році Держмитслужба перерахувала до держбюджету 300,8 млрд грн: чому не більше?. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-2022-rotsi-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhbiudzhetu-3008-mlrd-grn-chomu-ne-bilshe-1062>.

Біла Ю. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За оцінками Світового банку збитки України від війни уже сягають сотень млрд. доларів. Обсяги експортно-імпортних операцій впали, особливо на початку війни. При цьому в березні імпорт знизився суттєвіше, як результат, сформувалося плюсове сальдо в міжнародній торгівлі.

З квітня імпорт та експорт почали нерівномірно зростати і ми отримали уже звичне для останніх років значне перевищення ввезення над вивезенням, що негативно впливає на платіжний баланс, стабільність вітчизняної валюти та і взагалі функціонування економіки. Важливо в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом.

З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, уже 24 лютого Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником Білоруссю (регламентовано Розпорядженням КМУ № 188-р від 26.02.2022)[5]. Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший шок в населення та на ринках, а влада могла більш менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації. У березні Верховна Рада прийняла зміни до норм податкового та митного законодавств, спрямовані на стимулювання імпорту актуальних в умовах війни вантажів (продуктів, палива, «гуманітарки» тощо).

В додачу до закриття кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р.[4] було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України, а ще до того постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]** надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорт міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася. Таке рішення мало розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну - в кінцевому випадку так і сталося. Крім того, товари, які можуть належати до культурних цінностей, психотропних чи наркотичних речовин, радіоелектронних засобів, товарів військового чи подвійного використання, небезпечні відходи могли пропускатися через кордон лише за наявності заяви про відсутність по відношенню до них заборон та обмежень.

Важливим кроком був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю. «Гуманітарка» пропускається у першочерговому порядку без попереднього декларування та без сплати митних платежів за умови наявності її одержувача (п.2 Порядку митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 року № 544)[3].

Оформлення гуманітарного вантажу здійснюється отримувачем самостійно або митним брокером. Заява на декларування у довільній формі подається до митниці за місцем оформлення. Декларанти забезпечують подачу документів по «гуманітарці» згідно з графіком, затвердженим митницею. При цьому на паперовому носії, наприклад, декларацій чи інших товаросупровідних документах обов'язково має бути позначка «Гуманітарна допомога. Продаж

заборонено». Товари гуманітарної допомоги підлягають заходам офіційного контролю (ст. 319 МКУ)[3] в установленому порядку. Ці заходи здійснюються першочергово та безкоштовно (ст. 287 МКУ)[3]. На період воєнного стану для імпорту гуманітарної допомоги не застосовуються стандартні процедури митного оформлення, що діяли до початку повномасштабної війни. При пропуску товарів подвійного призначення, що ввозяться як «гуманітарка», введено вимогу про надання гарантійного листа, наприклад, від військової адміністрації, правоохоронного органу чи іншого військового формування за формою, що визначена Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022.[1] Товари, що належать до групи 27 митного тарифу (нафта, паливо тощо), визнаються гуманітарною допомогою та передаються на потреби сил оборони. На окремі товари групи 27 (бензин, дизель, скраплений газ) було знижено (до нуля) ставку акцизу та зменшено ПДВ при імпорті.

Постановою №330 Уряд прирівняв бронезилети та каски до гуманітарної допомоги. Крім цього до переліку «гуманітарки» увійшли: переносні радіостанції нецивільного призначення; пластини до бронезилетів; квадрокоптери нецивільного призначення; безпілотні літальні апарати; монокуляри та інші оптичні труби; біноклі; збільшувачі нецивільного призначення; магніфери; приціли нецивільного призначення; коліматорні приціли; прилади нічного бачення; тепловізори.

З 1 квітня 2022 року повністю звільнили від оподаткування імпорт фізичними особами легкових автомобілів, а також ввезення товарів суб'єктами, які зареєстровані платниками єдиного податку I-III груп. Цей крок був, в основному, спрямований для забезпечення потреб сил оборони у транспорті, а також підтримку бізнесу, що здійснює ЗЕД. Однак, якщо скасування платежів для певних категорій підприємницької діяльності мала ефект, то пільгове розмитнення авто більшість цивільних використали для покупки автомобілів для власних потреб. При цьому окремі посередники отримали непогані прибутки, а держава втратила потенційні надходження до бюджету. Саме, в тому числі, по цій причині пільгове розмитнення товарів та авто було відмінено з 1 липня.

В умовах війни уряд встановив нові правила експорту певної номенклатури сільськогосподарської, та пов'язаної з нею продукції. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей; м'ясо курей; соняшникову олію. Для збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрив, Кабмін ввів заборону на вивіз добрив.

Слід відмітити, що нові митні правила не застосовувалися на спирт, тютюн, алкогольні та тютюнові вироби, замінники тютюну тощо. Були передбачені спрощення митних процедур при імпорті фармацевтичної продукції, але тимчасово заборонений експорт препаратів крові - альбуміну та імуноглобуліну.[2]

Оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня

на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потребами пройти шлях до нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-п#Text>.
2. Митна політика в умовах воєнного стану. Товарознавчий вісник. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246>.
3. Митний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n780>.
4. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-п#Text>.
5. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-р#Text>. Щодо чинності постанови КМУ N 330 від 20.03.2022, стосовно відстрочки сплати митних платежів та підтвердження країни походження товару. URL: <https://bud.in.ua/zakony/mytnytsia/shchodo-chinnosti-postanovi-kmu-n-330-vid-20-03-2022-stosovno-vidstrochki-splati-mitnikh-platezhiv-ta-pidtvrdzhennya-krajini-pokhodzhennya-tovaru>

Білас Д. Я.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Події повномасштабного російського вторгнення в Україну стали приводом для появи низки негативних змін в усіх сферах нашої держави. Економічний сектор не є винятком – за період війни йому довелося пройти крізь не одне випробування та зазнати чимало невдач як всередині, так і ззовні країни. Це зумовлює безперечну актуальність теми визначення ролі бюджетних ресурсів у організаційному процесі бюджетного планування та економіці загалом, а також пошуку шляхів безкомпромісного ефективного здійснення бюджетного планування внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності.

Насамперед, для точного розуміння ролі бюджетних ресурсів у процесі організації бюджетного планування зовнішньоекономічної діяльності, визначимо, що конкретно собою являє поняття «бюджетування».

«Бюджетування – це єдина система планування, контролю та аналізу грошових потоків, а також фінансових результатів.» [1].

Для успішно реалізації бюджетування необхідно залучити до використання основний інструмент фінансових процесів. Цю роль посідають бюджетні ресурси.

«Бюджетні ресурси – це кошти бюджетів міст і бюджетів вищих рівнів, спрямовані на фінансування потреб місцевого економічного розвитку, спільною ознакою яких є відсутність боргових зобов'язань» [2].

Бюджетні ресурси надходять до державного бюджету як його доходи, складаючи при цьому значну частину централізованих фінансових ресурсів країни. Місце основних джерел формування бюджетних ресурсів посідають: прибуток підприємств та організацій; доходи населення; додана вартість; зовнішні надходження; спеціальні відрахування як частина собівартості продукції тощо. Надходження бюджетних ресурсів може відбуватися такими методами, як: сплата податків; цільові відрахування; продаж та оренда комунального майна; отримання допомоги, позик, субвенцій.

Головним завданням використання бюджетних ресурсів є фінансування розвитку народного господарства, а також його особливих потреб, організаційної перебудови; за допомогою бюджетних ресурсів забезпечується утримання органів управління; і, що важливо й актуально сьогодні, – бюджетні ресурси забезпечують витрати на оборону.

На сьогодні бюджетні ресурси є основним джерелом фінансування місцевого економічного розвитку. Це означає, що вони забезпечують осучаснення об'єктів інфраструктури, розвиток людського капіталу, закладів охорони здоров'я населення, освіти, культури, ЗМІ, різноманітних молодіжних

програм... Проте, важливо зазначити, що безперешкодне використання бюджетних ресурсів було б неможливим без застосування призначених для цього відповідних інструментів.

Отже, робота з бюджетними ресурсами у процесі організації бюджетного планування внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності передбачає наступні інструменти:

- регіональні угоди про соціально-економічний розвиток;
- міжмуніципальне співробітництво;
- муніципальне замовлення;
- податкове стимулювання;
- міські цільові програми.

Розберемо детальніше кожен із вищеперерахованих інструментів.

Регіональні угоди про соціально-економічний розвиток становлять собою одиницю інструментарію реалізації державної політики у сфері регіонального та місцевого розвитку, для прикладу – у Польщі та Франції. Його доволі значна популярність не є даремною, адже дозволяє направляти спільні зусилля в єдине русло та ефективно долати недоліки роботи місцевого розвитку шляхом поєднання бюджетів варіаційних рівнів, починаючи від державного, закінчуючи місцевими. Згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV [3], угоди про соціально-економічний розвиток, які укладають між Кабінетом Міністрів України та обласними радами, мають на меті заходи щодо вирішення проблем розвитку окремих територій і населених пунктів області, а також відповідне фінансування з державного та обласного бюджетів. Однак, через недостатнє зосередження уваги на найбільш потребуючих регіонах, надмірну політизацію під час укладання угод, брак доцільно обґрунтованих критеріїв розподілу коштів поміж регіонами, надто затяжний та тривалий процес підготовки до укладання угод, використання цього інструменту в Україні було тимчасово призупинено. Проте, це не дає підстав піддавати під сумнів дієвість використання цього інструменту задля реалізації результативного бюджетного планування в межах держави.

Наступним зразком інструменту побудови бюджетного планування на внутрішній та зовнішній аренах є міжмуніципальне виробництво. Принцип роботи цього механізму ґрунтується на кооперації між територіальними громадами, спрямованій на забезпечення їхнього сталого розвитку завдяки поєднанню ресурсів різних муніципалітетів. Цей механізм активно поширюється на територіях країн Північної Америки та Європи, в тому числі і в Україні. Перевагою цього інструменту є здатність об'єднувати зусилля різноманітних суб'єктів місцевого самоврядування задля розв'язання проблем територіального розвитку, що виходять за межі можливостей та повноважень окремого муніципалітету. Такий тип інструменту бюджетного планування має можливість знаходити прояв в багатьох формах: через організацію спільного координаційного органу чи комунального підприємства, або ж у вигляді домовленостей про співпрацю між містами та територіями. Подібний вид співпраці здатний реалізовуватись і на проектній основі, і з більш регулярним та довгостроковим мотивом.

Муніципальне замовлення – це інструмент формування на договірних засадах обсягів та складу конкретних товарів, робіт чи послуг, що необхідні для задоволення потреб муніципалітету, закупівля яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів. До того ж, укладається спеціальний контракт на їх постачання із суб'єктами господарювання, незалежно від їхньої форми власності. Проходження через муніципальне замовлення всієї продукції, закупленої для муніципальних потреб, та всіх бюджетних муніципальних послуг, що надаються як муніципальними, так не муніципальними виконавцями, є обов'язковою процедурою.

Інструмент надання переваг певним платникам податків, включно з можливістю не сплачувати податкові зобов'язання або ж сплачувати їх у меншому розмірі, ніж це передбачено податковим законодавством, має назву податкове стимулювання. Користь цього інструменту для держави полягає, насамперед, в одержанні більшої віддачі в майбутньому, наприклад – від запровадження інноваційних рішень чи показників вищої продуктивності.

Міські цільові програми представляють собою інструмент планування, організації та керування місцевим розвитком, що наразі у певній формі застосовує більшість розвинених міст світу. Його оригінальною рисою є те, що міські цільові програми дають можливість не тільки планувати відповідні видатки муніципальних бюджетів, але й додатково залучати фінансування з обласного або державного бюджетів, кошти підприємств тощо.

Отже, як підсумок можемо стверджувати, що роль бюджетних ресурсів у процесі бюджетного планування як внутрішньо-, так і зовнішньоекономічної діяльності є безумовно вагомою, а сама процедура планування на обидвох аренах нерозривно пов'язана. Кожна фінансова операція всередині країни конкретним чином провокує зміни економічного становища поза її межами. Як наслідок, варто вправно керуватися бюджетними ресурсами та застосовувати їх шляхом дубльованої користі – як для підприємств, так і для держави.

Список використаних джерел:

1. «Бюджетування» *Digital Innovations. Система автоматизації бізнесу: офіційний вебпортал.* URL: <https://dinn.com.ua/services/budgeting> (дата звернення: 15.11.2023)
2. Децентралізація: офіційний вебпортал. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2023)
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (дата звернення: 15.11.2023)

Білас Д. Я.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні дії на території України внаслідок повномасштабного російського вторгнення стали приводом для низки трансформацій у всіх аспектах суспільного життя. Не є винятком і економічна складова світового добробуту – війна спричинила відчутні зміни у фінансовому секторі. Для того, аби ефективно протидіяти нищівним руйнаціям в економіці, українці почали завзято створювати й активно використовувати широкий спектр спеціалізованого інструментарію, зокрема цифрового. Сюди варто віднести інноваційні ІТ-платформи, новітні ініціативи та прогресивні програми, спрямовані на допомогу українському бізнесу в контексті діджиталізації.

Опис державних досягнень у сприянні розвитку підприємництва справедливо буде розпочати із унікального цифрового додатка, сутність якого репрезентується уже у самій його назві. «Дія (скорочено від «Держава і я») – мобільний застосунок, вебпортал і бренд цифрової держави в Україні, розроблений Міністерством цифрової трансформації України. Дію було вперше презентовано у 2019 році й офіційно запущено у 2020 році» [1]. Саме з появою Дії стартував активний прогрес застосування ІТ-технологій серед українців. Яскравим прикладом є похідний від вебпорталу проект «Дія.Бізнес». Він спрямований на розвиток підприємництва та експорту. Проект утворюють дві складові: онлайн-сектор та мережа центрів підтримки підприємців. Робочу частину проекту реалізує ДУ «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» спільно з Міністерством цифрової трансформації України. Важливо зауважити, що «Дія.Бізнес» представляє маркетплейс фінансових можливостей для розвитку – «місце, де підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму, прочитати детальні умови отримання фінансування та звернутися безпосередньо до банківських та інших установ» [2].

Серед результатів низки проведених аналітичних досліджень, які можна відшукати на «Дія.Бізнес», чільне місце посідає Ініціатива для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України. Проект ставить перед собою чіткі цілі та завдання, серед яких «відновлення економіки України в умовах повномасштабної війни та після перемоги над агресором» і «розробка е-рішень для моніторингу та аналізу бізнес-клімату, тенденцій на рівні регіонів, громад; управління відновленням та розвитком місцевих економік на основі аналізу даних; розвитку ділових зв'язків і експорту між бізнес-секторами, регіонами України та країнами-союзниками України й місцевим бізнесом» відповідно [3]. Для того, щоб ефективно реалізувати свою мету, команда вищезгаданого проекту проводить низку статистичних досліджень. Одним з

таких є опитування «Стан та потреби бізнесу в умовах війни»; його періодика сягає 25.01 – 02.02.2023 р., а одержані результати були скеровані на визначення стратегії вдосконалення становища бізнесу та задоволення його вимог.

Для підтримки українського підприємництва уряд створив спеціальну програму грантів «єРобота». В рамках проекту можна безповоротно отримати до 8 млн грн на потреби власного бізнесу. «Грантові програми «єРобота» – це дієва допомога від держави для відновлення, створення власної справи з нуля, реалізації амбітних проектів, генерування нових робочих місць та здобуття потрібних на ринку праці спеціальностей.» [4]. А головною метою створення програми є поява нових робочих місць на українському ринку праці.

До складу «єРобота» входить чимало окремих грантових програм для різних цілей та, безумовно, всім їм притаманний диференційований розріз допомоги. Наприклад, програма мікрогрантів «Своя справа» пропонує фінансову підтримку розміром до 250 000 грн. Вона розрахована на будь-кого, хто захоче створити власний стартап чи розвивати свій малий або мікробізнес. Зразком такого бізнесу можуть слугувати кав'ярні, пекарні, станції технічного обслуговування... Здобувач гранту в такому випадку повинен забезпечити щонайменше одне робоче місце. Найбільш масштабна за фінансовим розміром програма «Новий рівень» пропонує допомогу у сумі до 8 млн грн і призначена для переробного бізнесу. Переможець має змогу використати цей грант придбавши необхідне обладнання, чи вклавши його у розширення виробництва. При цьому, він зобов'язаний забезпечити до 25 робочих місць. Прикладом схожого бізнесу можуть слугувати фабрики одягу, меблів, будматеріалів тощо.

На базі «єРобота» уряд паралельно займається розробкою двох програм для представників ІТ-сфери. Це, зокрема, ІТ-стартап та старт в ІТ. Згідно із задумом, перша програма повинна давати можливість створювати свіжі компанії та забезпечувати робочі місця у сфері високих технологій, друга – отримувати гранти для здобуття професії в ІТ.

Згідно з даними Міністерства економіки, за 2022 рік у межах програми «єРобота» держава в загальному виплатила 1,555 млрд грн. на допомогу українському бізнесу у формі 2530 грантів. З них 542,72 млн грн. направлено на задоволення мікрогрантів, 958,61 млн грн – на довершення підприємств, 39,74 млн грн. – на удосконалення садівництва і 14,02 млн грн – на потреби програми «Своя теплиця».

Говорячи на тему інформаційних технологій у бізнесі, неможливо оминати увагою сучасні онлайн-ресурси, призначені для зручного спостереження за актуальними змінами у світі фінансів на митній арені. Безперечно, очолює цей перелік адаптована до воєнного періоду відома усім система держзакупівель «Prozorro+». Платформа створена для швидкого закриття потреб органів влади і місцевого самоврядування у надзвичайно важливих товарах, а також націлена на гуртування бізнесу довкола запитів держави. Роль продавця на платформі може виконувати будь-який робітник зі сфери підприємництва, зареєстрований на майданчику у категорії «Постачальник». До того ж, одними з перших українці впровадили систему для продажу державного майна – «Prozorro.Sale». Саме тут відбуваються аукціони з приватизації, оренди земельних ділянок або комунального майна тощо.

Доповнює добірку віртуальних допоміжних ресурсів під час війни сервіс

«Форс-мажори». Він скерований на формування повідомлень контрагенту підприємця про неможливість виконання взятих на себе зобов'язань за раніше покладеними домовленостями у разі виникнення такої ситуації через війну (скажімо, він тимчасово не може надати послуги, доставити товар чи здійснити оплату).

Ще одним важливими елементом інтернет-допомоги є платформа Work4UA, створена для підтримки бізнесу, який не припиняє працювати в умовах війни. Проект онлайн-платформи «Працюй на перемогу» посідає провідне місце економічного стану держави і передбачає залучення якомога якіснішої фінансової підтримки як від іноземних, так і українських громадян, підприємств та організацій, аби забезпечити підвищення рівня фінансової стійкості і матеріального добробуту українських суб'єктів господарських відносин.

Отже, можна відзначити, що на сьогодні існує доволі значна кількість ІТ-інструментів для підтримки підприємців з боку держави під час війни і у повоєнний період. За допомогою діджиталізації, українські підприємства одержали змогу належним чином працювати в складних обставинах війни. Чимало послуг стали простішими: тепер задля отримання, розгляду чи затвердження документу зовсім необов'язково тримати в руках його фізичний зразок. Одержання грантів, контроль за трансформаціями на митній площині, взаємозв'язок з партнерами у зовнішньоекономічних аспектах – усе це та навіть більше стало можливим за рахунок вправному застосуванню переваг діджиталізації. Уряд працює в напрямку знаходження сучасних шляхів покращення стану українського фінансового задоволення, які бізнес, в свою чергу, з впевненістю може використовувати в ролі трампліну для свого подальшого розвитку. Адже якщо будь-яка з вищезазначених допоміжних послуг здатна стати в нагоді зараз, вона неодмінно нестиме за собою користь і прогрес в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. «Дія (сервіс)» Вікіпедія: офіційний сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 12.11.2023)
2. «Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу» Дія Бізнес: офіційний державний вебпортал. URL: <https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna> (дата звернення: 12.11.2023)
3. «Ініціатива для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України» Дія Бізнес: офіційний державний вебпортал. URL: <https://business.diia.gov.ua/economic-recovery> (дата звернення: 12.11.2023)
4. «єРобота» єРобота: офіційний державний вебпортал. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2023)
5. «єРобота: уряд надасть 77 млн грн мікрогрантів на старт або розвиток бізнесу» Міністерство економіки України: офіційний державний вебсайт. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=709c420f-df80-4e47-9738-3bd4200e9b68&title=Robota-UriadNadast77&fbclid=IwAR1pBy5bvw0y1UP8sFbjQYbhv6LW6TfmSiCSEx2pE-sp0OqPBu4PtcsVoqU> (дата звернення: 12.11.2023)

Білас Д. Я.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНІ ТА ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Наслідки повномасштабного російського наступу на територію України завдали непоправної шкоди економічному сектору нашої держави.

Негативні тенденції характеризуються великими обсягами державного та гарантованого державою боргу. Станом на 31 серпня 2023 року його розмір становив 4 897,56 млрд грн [1]. Як наслідок, Уряд потребує ухвалення ефективних рішень, що в перспективі сприятимуть вирішенню проблем у соціально-економічній системі.

Звертаючи увагу на економічне становище України в умовах воєнного стану, як ніколи актуальним постає питання її фінансової підтримки. Відтік робочої сили, втрата місць праці великою кількістю громадян України, зупинка виробництва, численні рішення щодо припинення реалізації послуг і виготовлення товарів, дефіцит державного бюджету – все це зумовило помітне скорочення інвестиційних надходжень. Український інвестиційний ринок сповільнив свій розвиток, тож перед Урядом постає важливе завдання – заохочення інвестиційних вкладень від іноземних держав в Україну попри усю складність сучасних подій.

Для активізації інвестиційної діяльності було визначено пріоритетні напрямки їх здійснення. Тож Планом відновлення України було визначено основний об'єкт інвестування – індустріальні парки.

Спонування інвесторів до ефективної діяльності підсилювали два прийняті владою законопроекти:

- Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво» [2];
- Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво» [3]. Це передбачає скасування митних пільг на ввезення спеціального обладнання та продукції для індустріальних парків.

Цими змінами було передбачено оновлення термінології індустріальних парків та суміжних означень, погоджено зміни у митній роботі, а також, що найважливіше, – трансформовано структуру пільг, що значно спрощувала інвестиційну діяльність.

Структура індустріального парку значною мірою спростить роботу бізнесу, адже тепер уся діяльність, що потребувала залучення великої кількості персоналу, масштабних площ земельних ділянок та локаційних переміщень, –

відбуватиметься в межах одного індустріального парку.

Зайнятість таких територій для держави має «власну користь», адже означає додаткові надходження до місцевих бюджетів у вигляді податків. Така організація діяльності технопарків на території відповідних громад вигідна для них не лише у фінансовому контексті, адже створення індустріального технопарку на основі використання безгосподарного державного майна сприятиме формуванню додаткових джерел надходжень до місцевих бюджетів.

Цікавим є факт, що еволюція індустріального парку ще на етапі його створення залучає розвиток ІТ-сфери. Для прикладу, міжнародне ІТ-об'єднання запустило спеціальну програму щодо підтримки українських стартапів, а інтернаціональні фонди запровадили колаборацію для покращення та спрощення роботи ІТ-професіоналів з бізнесом, що зазнав шкоди внаслідок військової агресії.

Крім того, на все нове обладнання, що завозитимуть в Україну для розміщення в індустріальних парках встановлене нульове мито. Для цього необхідно, аби усі позиції, що транспортуються, були виготовлені не раніше, ніж за три роки до моменту їх ввезення на територію України. Переважно, мито на перевезення більшості предметів подібної категорії становить 20, а то й 30% від загальної вартості ціни продукції, тож нульове розмитнення спеціального закордонного обладнання для зовнішніх інвесторів є вагомим перевагою через можливість економії витрат. Додатковим стимулом є також звільнення від податку на додану вартість на ввезення обладнання, що відповідає вищезазначеним умовам.

Наступним нововведенням, що напряду спонукає інвестувати в індустріальні парки та, безумовно, сприяє збільшенню обсягів інвестиційних вкладень у розбудову промислових територій громад, є безпроцентні кредити для інвесторів, що створюють індустріальні парки. Ця зміна здатна значно заощадити кошти інвесторам. Таким чином, банківський сектор йде назустріч інноваційному майбутньому України.

Затверджені зміни також звільняють резидента індустріальних парків від податку на прибуток на 10 років, у разі, якщо він:

- згодом реінвестуватиме прибуток, що був звільнений від оподаткування;
- зобов'язується не нараховувати та не виплачувати дивіденди своїм акціонерам;
- здійснюватиме господарську діяльність в межах індустріального парку з дотриманням українського законодавства.

Діють також пільги зі сплати податку на нерухомість. Це, зокрема, зменшення орендної плати для учасників індустріальних парків у разі розбудови парку на території із попередньо спорудженим приміщенням.

Окрім переваг дешевшої оренди приміщень та повного звільнення від сплати земельного податку, резиденти індустріальних парків одержують змогу отримати компенсацію вартості підключення до мереж різного характеру. Сюди входять: мережі тепло-, газо-, водопостачання і водовідведення, а також інфраструктури електронних комунікаційних мереж, які розташовані поза територією індустріальних парків; мережі розподілу чи передачі електричної енергії; мережі залізниць.

У загальній сукупності, поєднання усіх вищезгаданих факторів робить процес інвестування у вітчизняну інфраструктурну забудову вигідною перспективою навіть під час війни. Україна ефективно впроваджує усі можливі способи відновлення національної економіки, наприклад, вже зараз в країні діє товарний безвіз. Це означає, що на вітчизняні товарні позиції немає мита. Митні пільги роблять інвестування в українську економіку більш привабливим для закордонних інвесторів, а сучасний підхід до реконструкції можливостей державного росту сприятиме залученню як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій у повоєнний період. Усе це дає підставу розглядати митні пільги як вагомий чинник стимулювання інвестиційної активності в Україні під час війни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» від 03.11.2022 № 2710-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2330-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
3. Закон України «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2331-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
4. Закон України «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустриальних (промислових) парків - суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустриальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» від 03.01.2023 №10-2023-п. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.11.2023)

Грегорович Ю.М.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИТНОМУ КОНТРОЛІ

У сучасних умовах інтенсифікації процесів цифровізації світової економіки усе більш актуальним постає питанням всебічної діджиталізації митної системи, у тому числі митного контролю експортно-імпорتنих операцій у міжнародному сполученні. Особливо важливим є запровадження цифрових систем митного контролю на залізничному транспорті, оскільки серед великого обсягу транспортних перевезень залізницею є значні обсяги контрабанди. Для цього необхідно виконати аналіз сучасних підходів Державної митної служби України з іншими контролюючими органами та адміністрацією залізниці, щодо використання електронних продуктів та послуг для здійснення зовнішньоторговельних операцій. Найбільш перспективним напрямком у питанні використання цифрових технологій у сфері митної справи є запровадження електронного документообігу з контролюючими органами.

Цифровізація процесів митного контролю дозволяє державі підвищити прозорість митних операцій, відстежувати та ідентифікувати товари в режимі реального часу, підвищити збирання митних платежів, спростити збір статистичних даних. Цифрові канали також можуть допомогти клієнтам уникнути помилок та зробити весь митний процес більш прозорим та ефективним. Внесення товарів до центрального електронного реєстру дозволяє користувачам стандартизувати процеси, необхідні для митної процедури. Це призводить до подальшого зниження складності та часу подання декларації, що позитивно позначається на регуляторних витратах для бізнесу [1].

За даними проєкту Doing Business, можливість електронного подання, передавання та обробки інформації на митниці – одна з визначальних рис країн з ефективним торговельним середовищем. Зокрема, за допомогою систем на основі веб-технологій громадяни та бізнес, які отримують або надсилають товар за кордон, можуть подавати всі необхідні документи та сплачувати мито онлайн. Електронізація породжує автоматизацію процесів, тобто зменшує кількість робочої сили, необхідної для виконання простих завдань, і породжує професійну конкуренцію в галузі, сприяючи кадровій реформі. Вона також зменшує кількість випадків потенційної взаємодії громадян і бізнесу з чиновниками, а відтак сприяє зниженню корупційних ризиків. У довгостроковій перспективі використання електронних даних на митниці дозволить інкорпорувати їх в інші державні системи зберігання даних, що так само сприятиме поступовій цифровізації економіки.

Ще одна сильна сторона електронізації: вона дозволяє зменшити затримки в митних процедурах. У більш як половині країн Організації економічного розвитку та співробітництва (ОЕСР) митні документи подаються в

електронній формі і не дублюються на папері. У Литві, до прикладу, у 2017 році було запроваджено автоматизовану систему управління даними під час проходження митного контролю, яка дозволяє експортерам подавати митні декларації онлайн без потреби навідуватись до митної служби [2].

Серед основних ІТ-досягнень української митниці за 2022–2023 роки? можна виокремити наступні:

1. Побудова нового мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД). Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Держмитслужби до ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

2. Минулого року Держмитслужба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS). Нині транзитне перевезення товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури: від митниці відправлення в одній країні – до митниці призначення в іншій країні, за однією транзитною декларацією, під забезпеченням однією гарантією (така гарантія діє на території всіх країн, якими переміщуються товари). Це зменшує вартість митних процедур та час, необхідний для їх проходження, – а отже, створює умови для зменшення черг на кордоні, що означає більш швидкий потік товарів. Сьогодні українська митниця на цьому напрямі вже не тільки наздоганяє європейських колег, а рухається разом із ними до переходу на нову, 5-ту, версію NCTS. Вона передбачає суттєві зміни та оптимізацію процесів і буде запущена синхронно всіма учасниками Конвенції про процедуру спільного транзиту з грудня 2023.

3. Сьогодні українські компанії, які доводять високу надійність та якість свого бізнесу, активно отримують статуси Авторизованих економічних операторів (АЕО). А отже, – довіру митниці та цілу низку важливих митних переваг і спрощень. Це забезпечує участь українських АЕО у формуванні безпечних ланцюгів постачання товарів. Програми АЕО вже реалізовано у 78 країнах світу, ще 5 країн перебувають в активній стадії впровадження. Саме тому Держмитслужба розпочала процес створення Системи для роботи з рішеннями митних органів (CDS.UA), яка допоможе уніфікувати та автоматизувати основні процеси щодо надання митними органами суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності відповідних дозволів та авторизацій.

За приклад було взято європейську ІТ-систему «Customs Decision System» (CDS). Представники бізнесу зможуть подавати заяви на ухвалення рішень митними органами в електронному вигляді та бачити в режимі онлайн, як відбувається приймання та розгляд їхніх заяв.

4. Нещодавно зроблено ще один крок до митних стандартів ЄС – підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Держмитслужби.

5. Також Держмитслужба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гаранті зможуть передавати всі види гарантій в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

6. Митниця запустила телеграм-бот, який допомагає отримувати сповіщення про статус поданих митних декларацій (прийняття до оформлення, відмова в прийнятті, оформлення, відмова в митному оформленні, перетин кордону) та запитувати інформацію про залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку. Але слід наголосити, що жодна конфіденційна інформація **не може** бути передана через цей бот.

7. Податкова та митниця надали одна одній доступ до своїх інформаційних баз, що дає змогу оперативно виявляти та блокувати порушення законодавства платниками податків, що завозять товар на митну територію України й потім його реалізують. Ідеться про завищення цін під час реалізації, часто-густо – у багато разів.

Загалом портфель проєктів митниці на 2022–2023 роки містить:

- створення нової Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів (ЄАІС) та автоматизованої системи митного оформлення, центральний компонент (АСМО «Центр»);
- розвиток відомчої комунікаційної мережі Держмитслужби;
- закупівля активного мережевого обладнання для комп'ютерних мереж митних органів та їхніх підрозділів;
- створення автоматизованої системи митного оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень;
- створення умов для забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту [3].

Використання електронних технологій для передавання та обробки інформації – визначальна риса ефективних торговельних систем. Впроваджуючи цифрові рішення для торгівлі та митних послуг, держави економлять кошти та час, поступово вирішуючи проблему корупції та неефективності. Крім цього, формування та імплементація вертикально-інтегрованих цифрових систем митного оформлення зовнішньо-економічних операцій суттєво прискорюватиме та збільшуватиме обсяги експортно-імпорتنі товаропотоки.

Список використаних джерел:

1. ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У ЗАЛІЗНИЧНОМУ СПОЛУЧЕННІ. 2018. УДК 336.2:339.5. С. 1. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/12973/1/Бабаєв.pdf> (дата звернення: 21.11.2023);
2. Як цифровізація допоможе в реформуванні української митниці. ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/yak-cifrovizaciya-dopomozhe-v-reformuvanni-ukrayinskoyi-mitnici> (дата звернення: 21.11.2023);
3. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. УКРІНФОРМ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrayinskoj-mitnici.html> (дата звернення: 21.11.2023).

Данилевич К.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року всі суб'єкти української економіки зіткнулися з непередбачуваними викликами, спричиненими повномасштабним вторгненням російських військ в Україну. Слід зазначити, що фінансовий сектор добре підготувався до цих подій, багато в чому завдяки продуктивній роботі гравців ринку та системній роботі регуляторів у попередні роки, включно з умовами роботи під час пандемії карантинних обмежень, пов'язаних з COVID-19. Банківська галузь вижила та продовжувала розвиватися завдяки балансуванню регуляторів, оскільки заплановані регулятивні та наглядові зміни стали неминучими на тлі прискореної європейської інтеграції.

У березні більшість українських банків були змушені закрити відділення в районах інтенсивних бойових дій, значна частина яких залишається окупованою. Причинами цих обов'язкових заходів є високий рівень імміграції та зниження ділової активності, що призвело до зниження попиту на банківські послуги в деяких регіонах. Крім того, банки змушені проводити оптимізацію задля скорочення своїх витрат. До того ж, на певних територіях, які знаходяться під тимчасовою окупацією, неможливо було працювати.

Від початку дії воєнного стану на всій території України Національний банк України запровадив тимчасові обмеження, зокрема щодо валютного регулювання, що значною мірою ускладнило діяльність як українського бізнесу, так і населення.

З початком війни НБУ адаптував правила роботи банківської системи в умовах воєнного стану. Регулятор передбачив, що відділення банків мали продовжити безперебійну роботу, де це було безпечно, забезпечити клієнтам доступ до сейфів та підкріплення банкоматів готівкою. На безготівкові платежі не було запроваджено жодних обмежень.

Водночас діяли заборони: на зняття клієнтами готівки обсягом понад 100 тис. грн на день, а також повна заборона на зняття готівкової валюти в Україні (згодом послаблена – див. нижче), ці обмеження не стосувалися підприємств, які діяли за дорученням уряду або виконували мобілізаційні плани, а також мешканців територій, яким загрожувала окупація: вони можуть знімати кошти без обмежень як в національній, так і в іноземній валюті за умови їх наявності у відділенні банку; банки-емітенти цифрових грошей мали припинити їх випуск і розповсюдження; на розподіл капіталу, крім спрямування прибутку на збільшення статутного капіталу, формування загальних резервів і фондів основного капіталу та покриття збитків; на виплати дивідендів, окрім як за привілейованими акціями; на надання та продовження кредитів пов'язаним особам банку та дострокове повернення таким особам депозитів; на дострокове погашення банками кредитів, які вони отримали від нерезидентів; на переказ коштів за кордон, окрім власних операцій банків та видачі кредитів іноземним

фінансовим установам; надавати юрособам кредити у гривні для погашення кредитів в іноземній валюті; змінювати валюту кредиту з іноземної на гривню для юросіб, крім банків [4].

Постановою Правління Національного банку України від 5 серпня 2022 року № 172 «Внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18» поновлено дію ліцензії на продаж банківських металів для фізичної доставки у відділення клієнта. Банки можуть здійснювати цей продаж у межах залишку металу банку в касі банку. Банкам також дозволено продавати іноземну валюту юридичним особам та фізичним особам-підприємцям-резидентам України, а також зараховувати на поточний рахунок клієнта в іноземній валюті для подальших розрахунків за кордоном за допомогою платіжних карток підприємства у відповідній валюті. Зокрема, витрати на відрядження працівників за кордон використовуються лише для покриття щоденних витрат у розмірі 80 євро (в еквіваленті) на одного працівника на день, витрат на проживання та транспорт (з підтверджуючими документами для розрахунку зазначених витрат на одну особу) [1].

З метою збереження фінансової стабільності в Україні Національний банк вимушено зафіксував обмінний курс та запровадив низку адміністративних обмежень, зокрема на валютні операції та рух капіталу. З огляду на це, а також ураховуючи високий рівень невизначеності ринкові інструменти мають обмежений вплив на функціонування грошового та валютного ринків. Отже, НБУ тимчасово відклав ухвалення рішень щодо облікової ставки.

У міру відновлення здатності валютного ринку до самобалансування Національний банк і далі послаблюватиме валютні та капітальні обмеження та поступово повернеться до плаваючого курсоутворення. Важлива передумова для цього – відчутне зростання обсягів пропозиції валюти, зокрема з боку експортерів в умовах поживлення виробництва та відновлення транспортної логістики. Поступова відмова від фіксованого курсу та послаблення обмежень дадуть змогу уникнути накопичення значних макроекономічних дисбалансів.

Зниження невизначеності та посилення дієвості каналів монетарної трансмісії дозволять центробанку повернутися до традиційного режиму інфляційного таргетування. НБУ відновить прогнозний цикл та повернеться до застосування ключової ставки як основного монетарного інструменту для зниження інфляції до цілі НБУ 5% та утримання під контролем інфляційних очікувань [2].

Національний банк здійснює гнучку адаптацію операційного дизайну грошово-кредитної (монетарної) політики та вживає необхідних антикризових заходів для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи (у тому числі за потреби – частково через механізми бланкового рефінансування) та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю.

Рада Національного банку України ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, розроблені відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, затвердженого відповідним Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та Закону України “Про валюту і валютні операції”. Основні

засади на період воєнного стану розроблені на основі пропозицій Правління Національного банку України. Рада наголосила, що в умовах війни вкрай важливим є забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури. Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливають здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії додатково послаблюється адміністративними обмеженнями на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталу. За таких умов Національний банк України (далі – Національний банк) може тимчасово не покладатися на застосування ринкових монетарних інструментів, зокрема ключової (облікової) ставки як основного інструменту грошово-кредитної (монетарної) політики.

Задля забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії та безперебійного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України (далі – Уряд) на первинному ринку (тимчасова інституціональна можливість чого впливає із законодавства про воєнний стан). Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел [3].

Загалом можна стверджувати, що в непростих умовах війни, котра генерує надзвичайну кількість ризиків та загроз для національної економіки України, її грошово-кредитна сфера залишилася відносно стійкою до даних негативних впливів. При цьому, як показала практика, темпи інфляції, а також динаміка облікових ставок не відповідають негативним прогнозам та очікуванням, котрі висловлювалися на початку війни. Можна стверджувати, що Національний банк та Уряд України зуміли стабілізувати ситуацію на грошовому ринку за непростих умов і забезпечили відновлення економічної активності в країні, що призвело до зростання обсягів економічних операцій, що призвело до корегуванням ключових макроекономічних індикаторів.

В той же час, наразі на досить низькому рівні залишаються обсяги кредитування національної економіки з боку комерційних банків. Це обумовлюється з одного боку, значним зростанням обсягів резервування за банківськими операціями, що скоротило їх кредитні ресурси. А з іншого - досі залишаються надзвичайно високими ризики економічної діяльності, пов'язані з впливом на неї військових дій. Крім того, банки не схильні формувати за таких умов довгострокові позитивні прогнози, на основі яких можна було б розширювати програму кредитування для клієнтів. Тому, саме даний напрямок грошово-кредитної політики НБУ набуває на даний час особливого значення в контексті необхідності подальшого збільшення рівня економічної активності та формування передумов для відновлення національної економіки України.

Список використаних джерел:

- 1.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynnoho-4> (дата звернення 17.10.2023)
- 2.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://news.dtki.ua/finance/bank-system/75880-nbu-opriliudniv-osnovni-zasadi-grosovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voynnogo-stanu> (дата звернення 16.10.2023)
3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-ukrayini-uhvalila-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voynnogo-stanu> (дата звернення 17.10.2023)
- 4.Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voynnogo-stanu/> (дата звернення 17.10.2023)

Дарчук П. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: РОЗГЛЯД ЯК ПОЗИТИВНИХ, ТАК І НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ

Митна політика України – це комплекс заходів і правил, які регулюють переміщення товарів та послуг через кордони країни, визначають митні тарифи, процедури, норми та стандарти, що впливають на міжнародну торгівлю. Ця політика є важливим інструментом в економічній стратегії країни, оскільки вона впливає на економічне зростання, регулювання зовнішньоторговельної діяльності, баланс імпорту та експорту, а також на захист вітчизняного ринку [2, с.25-31].

Основними завданнями митної політики України є стимулювання експортної діяльності, захист внутрішнього ринку від неконтрольованого імпорту та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів. Це включає встановлення митних тарифів, які можуть бути як захисними, так і стимулюючими, в залежності від потреб національної економіки та міжнародних зобов'язань.

Митна політика також включає в себе заходи боротьби з контрабандою, забезпечення дотримання митних норм та стандартів, що сприяє забезпеченню законності та прозорості міжнародної торгівлі. Крім того, важливим аспектом митної політики є спрощення та автоматизація митних процедур, що має на меті підвищення ефективності митного контролю та зменшення адміністративних бар'єрів для бізнесу.

Митна політика України також відіграє важливу роль у міжнародних відносинах, особливо у контексті інтеграції країни у світову економіку та виконання зобов'язань перед міжнародними організаціями, такими як Світова Торговельна Організація. У цьому аспекті, митна політика має відповідати

міжнародним стандартам, сприяти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та бути інструментом для залучення іноземних інвестицій.

Таким чином, митна політика України є багатоаспектною та має значний вплив на економіку країни, враховуючи її геополітичне положення, економічні особливості та міжнародні амбіції. Вона вимагає постійного аналізу, оцінки та коригування, щоб відповідати як внутрішнім, так і зовнішнім викликам, з якими стикається Україна в сучасних умовах.

Вплив митної політики на економічну безпеку України є значним та має багатогранні аспекти, які варто розглядати у контексті глобальної економіки та внутрішніх економічних викликів, з якими стикається країна. Митна політика України, як інструмент регулювання міжнародної торгівлі, впливає на різні сфери економіки, від торговельного балансу до інвестиційного клімату, і має значення для забезпечення національної економічної безпеки [5, с.76-86].

З одного боку, митна політика може служити ефективним інструментом захисту вітчизняних виробників від недобросовісної зовнішньої конкуренції та демпінгу. Встановлення митних тарифів на певні види імпортованих товарів допомагає зберегти конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, стимулює внутрішнє виробництво та сприяє збереженню робочих місць. Такий підхід може бути важливим, особливо в умовах, коли глобальні ринки відзначаються високою конкуренцією.

З іншого боку, митна політика може мати негативні наслідки для економіки. Високі мита можуть збільшити вартість імпортованих товарів, що негативно відбивається на споживачах і може призвести до зростання цін на внутрішньому ринку. Це також може викликати зниження обсягів торгівлі та відповідні заходи з боку торговельних партнерів, що може призвести до торгових конфліктів.

Крім того, необхідно враховувати проблему корупції та бюрократії в митних органах, яка може підривати ефективність митної політики. Корупція не тільки знижує доходи від митних зборів, але й створює нерівні умови для бізнесу, підриваючи принципи справедливої конкуренції.

Також слід відзначити, що митна політика може впливати на інвестиційний клімат країни. Прозорі та ефективні митні процедури сприяють залученню іноземних інвестицій, оскільки інвестори шукають стабільності та передбачуваності в бізнес-середовищі. В той же час, складні та непрозорі митні процедури можуть відлякувати потенційних інвесторів.

Для забезпечення позитивного впливу митної політики на економічну безпеку України, критично важливо досягти балансу між захистом національного ринку та інтеграцією в глобальну економічну систему. Це вимагає адаптації митної політики до змінних умов міжнародної торгівлі, гнучкості у відповіді на економічні виклики та активного використання митної політики як інструменту для забезпечення економічної стабільності та розвитку.

Позитивні аспекти митної політики України виявляються в її потенціалі сприяти економічному зростанню. Через встановлення митних тарифів та регуляторних заходів, уряд має змогу захищати внутрішній ринок від іноземної конкуренції, що в свою чергу стимулює внутрішнє виробництво, забезпечуючи робочі місця та сприяючи економічній стабільності. Важливим елементом є також можливість використання митних тарифів як інструменту для захисту

молодих та розвиваючихся галузей економіки, що потребують часу та підтримки для зміцнення своїх позицій на ринку [6].

Крім того, митна політика може сприяти диверсифікації економіки через заохочення експорту певних видів товарів. Це може включати підтримку експортно-орієнтованих галузей, створення сприятливих умов для виходу на зовнішні ринки, а також розвиток торговельних відносин з новими партнерами. Така політика допомагає не тільки в розширенні ринків збуту для українських товарів, але й в зміцненні економічної незалежності та зниженні залежності від односторонніх економічних зв'язків.

Водночас, для досягнення цих позитивних ефектів, Україні необхідно впроваджувати митну політику, яка враховує глобальні тенденції та стандарти, а також бути готовою до швидкого реагування на зовнішні виклики, такі як зміни у світових цінах, торговельні війни або міжнародні санкції. Це вимагає від уряду України не тільки ретельного аналізу світової економічної ситуації, але й гнучкості у формуванні митної політики, здатності до швидкого прийняття рішень та адаптації до нових умов.

Таким чином, митна політика України має величезний потенціал у підтримці та стимулюванні економічного зростання, але для досягнення оптимальних результатів потребує балансу, гнучкості та постійної адаптації до динамічно змінюваного глобального економічного середовища.

Незважаючи на потенційні позитивні аспекти, митна політика України також має ряд негативних сторін, які можуть мати значний вплив на економіку країни та добробут її громадян. Однією з ключових проблем є високі митні тарифи, які, хоча й призначені для захисту внутрішнього ринку, можуть підвищити вартість імпортованих товарів. Це, в свою чергу, негативно впливає на споживачів, особливо на тих, хто залежить від імпортованих товарів та послуг. Підвищення цін на імпортовані товари може також призвести до інфляційного тиску, що ставить додаткове навантаження на економіку.

Іншим важливим аспектом є ризик відповідних тарифних заходів з боку торговельних партнерів. Високі митні тарифи часто викликають реакцію з боку інших країн, які можуть ввести подібні обмеження на українські товари. Це може призвести до торгових воєн, що негативно позначається на міжнародній торгівлі, зменшуючи обсяги експорту та загальний економічний ріст.

Крім того, в Україні існують проблеми корупції та бюрократії в рамках митної політики. Корупція та бюрократичні перепони можуть серйозно ускладнити митні процедури, підвищуючи витрати та час на оформлення документів, що негативно впливає на бізнес-середовище та знижує привабливість країни для іноземних інвесторів. Непрозорість та непередбачуваність митних процедур знижують довіру до державних інститутів, що може підривати загальну стабільність економічної системи та інвестиційний клімат країни [1, с.2-11].

Таким чином, хоча митна політика має потенціал стати важливим інструментом економічного розвитку та захисту національних інтересів, її ефективність та позитивний вплив можуть бути обмежені через високі митні тарифи, ризик торговельних конфліктів, а також проблеми корупції та бюрократії. Тому для оптимізації впливу митної політики на економічну безпеку

України, необхідно зосередитися на реформуванні митної системи, забезпеченні прозорості та ефективності митних процедур, а також на пошуку збалансованих підходів у міжнародній торгівлі.

Для забезпечення ефективного впливу митної політики на економічну безпеку України, важливим є баланс між захистом внутрішнього ринку та інтеграцією в світову економіку. Це вимагає гнучкої митної політики, яка б враховувала інтереси як внутрішніх виробників, так і споживачів, а також була б орієнтована на створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі та інвестицій.

Захист економічних інтересів через митну політику має бути збалансований із потребами економічного розвитку та інтеграції України у світову економіку, враховуючи також зобов'язання України в рамках міжнародних угод та організацій.

Висновки. Митна політика, як важливий інструмент регулювання міжнародної торгівлі, сприяє захисту національного ринку, підтримці вітчизняних виробників та стимулюванню економічного зростання. Водночас, вона може призводити до зростання цін на імпорتنі товари, створення бар'єрів у міжнародній торгівлі та викликання торговельних конфліктів. Проблеми, пов'язані з корупцією та бюрократією в митних органах, додатково ускладнюють ситуацію, підбиваючи ефективність митної політики та негативно впливаючи на інвестиційний клімат.

Для підвищення ефективності митної політики та мінімізації її негативних наслідків, Україні необхідно зосередитись на створенні прозорої, ефективною та гнучкої митної системи. Важливо знайти баланс між захистом внутрішнього ринку та інтеграцією в глобальну економіку. Це передбачає адаптацію митної політики до світових економічних тенденцій, забезпечення справедливої конкуренції та створення сприятливих умов для іноземних інвестицій. Такий підхід може не тільки покращити економічну безпеку, але й сприяти стабільному та довгостроковому економічному розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №1(19). – С. 2–11.
2. Денисенко М. П., Бреус С. В. Економічна безпека держави та деструктивний вплив на неї тіньової економіки / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 37. – С. 25–31.
3. Акімова Л. М. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №2. – С. 1–14.
4. Зінченко О. І., Хімченко А. М. Щодо сутності поняття «соціально-економічна безпека» / О. І. Зінченко, А. М. Хімченко // Бізнес інформ. – 2014. – №6. С. – 123–128.
5. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук // Економічні горизонти. – 2018. – № 2. – С. 76–86.
6. Шевчук С.В. ДІАЛЕКТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ // БИ. 2018. №6 (485). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dialektika-derzhavnogo-regulyuvannya-zabezpechennya-mitnih-interesiv-derzhavi> (дата звернення: 23.11.2023).

Довгополук А.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА ТА СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Банки є основною рушійною силою розвитку економіки України та здійснення функціонування господарських зв'язків між юридичними та фізичними особами [3].

За інформацією Національного Банку України, станом на 2022 рік функціонувало 67 банків, з них – 30 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Незважаючи на війну, банки виявилися операційно стійкими, вони щодня майже безперебійно надавали послуги клієнтам у тих регіонах, де це було безпечно для працівників та клієнтів. Із середини червня працювало вже близько 85% банківських відділень країни. Станом на 2021 рік функціонувало 71 банків, з них – 33 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Станом на 2020 рік функціонувало 74 банків, з них – 33 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Спостерігається тенденція скорочення відділень банків [1].

Таблиця 2.1

Кількість функціонуючих банків 2020-2022 рр

Рік	Банки	
	Кількість банків	З іноземним капіталом(зі 100% іноземним капіталом)
2020	74	33(23)
2021	71	33(23)
2022	67	30(23)

Джерело: складено на основі [1]

За підсумком Національного банку України, у 2022 році платоспроможні банки отримали 24,7 млрд грн чистого прибутку, у 2021 році чистий прибуток платоспроможних банків склав 30,1 млрд. грн. Це на 26% більше, ніж за попередній рік – 23,8 млрд. грн [1].

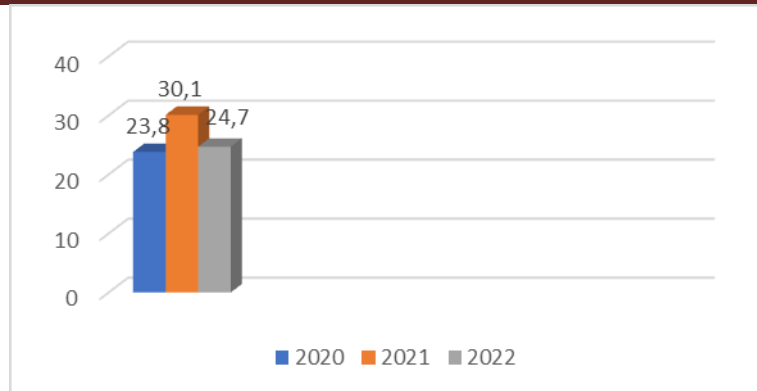

Рис. 2.1. Чистий прибуток отриманий банками 2020-2022 рр.

Джерело: складено на основі [1]

За даними НБУ станом на 2022 рік на ринку працює 140 страховиків, 13 з яких – компанії зі страхування життя, станом на 2021 рік в Україні було зареєстровано 142 ризикові компанії та 13, що спеціалізуються на страхуванні життя, станом на 2020 рік на ринку було зареєстровано 190 ризикових страховиків та 20 лайфових. Також аналіз ринку страхових послуг показав що частка страхових платежів з особистого страхування складає в Україні 16,8%. Це набагато менше за Великобританію, Японію, США та інших країн, де даний показник складає вище 58%. Про нерозвиненість ринку страхових послуг України вказує показник щільності страхування, який вдвічі менше за показники інших зарубіжних країн [2]. З 2018 – 2021 рр. показник щільності страхування зріс з 10,54 дол. США до 11,97 дол.

Таблиця 2.2

Кількість функціонуючих страхових компаній 2020-2022

Рік	Страхові компанії	
	Страховики	Компанії зі страхування життя
2020	140	13
2021	142	13
2022	190	20

Джерело: складено на основі [1]

Валові страхові премії за 9 місяців 2022 року скоротились на 25,5% з 38,1 млрд. грн до 28,6 млрд грн: від страхувальників – фізичних осіб отримано 17,6 млрд грн, від юридичних осіб 10,1 млрд грн та від перестраховальників 885,2 млн грн. У 2020 року валові страхові премії становили 21008 млн. грн, а вже у 2021 році вони збільшилися у 1,2 рази і становили 24779,8 млн. грн. При чому, найбільшу частку займають валові страхові премії від фізичних осіб. Це говорить про активне страхування населенням свого життя, здоров'я, майна тощо.

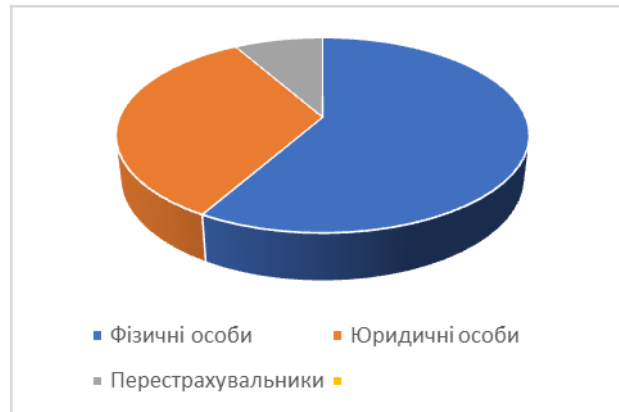

Рис. 2.2 Надходження страхової премії 2022р.

Джерело: складено на основі [1]

Обсяг чистих виплат клієнтам, які здійснили страховики в 2020 році, перевищив 14,4 млрд. грн. Це на 3% більше, ніж в 2019 році. У 2021 страховики виплатили 8,636 млрд грн чистих страхових виплат (на 34,9% менше). Рівень чистих виплат зменшився із 37,5% до 33,2%. У 2022 році чисті страхові виплати склали 9,3 млрд грн.

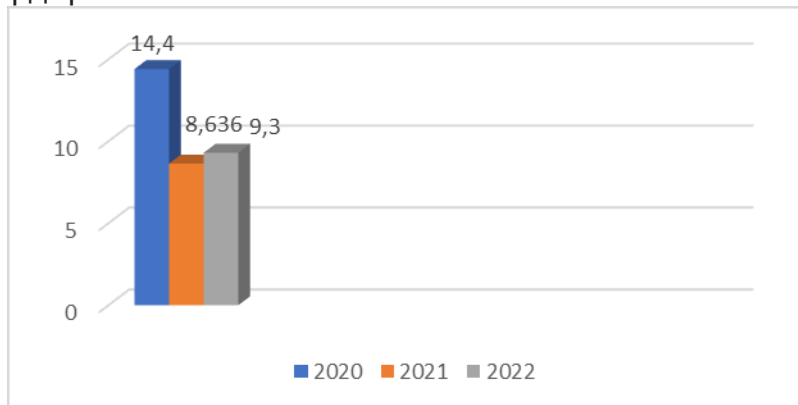

Рис. 2.3 Обсяг чистих виплат клієнтам 2020-2022

Джерело: складено на основі [1]

Даний показник є заниженим у порівнянні з показниками ринків страхування зарубіжних країн. Це негативно впливає на імідж певних страхових компаній та формує недовіру людей до страховальника. Частка страхових премій від перестраховальників протягом 2020-2021 років зменшилася на 159,7 млн. грн. За даним показником можна сказати про зниження тенденції використовувати перестраховування як засіб зниження свого ризику [1].

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>. (дата останнього звернення: 14.04.2023).
2. Лащук І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Галицький економічний вісник. Львів. № 5. 2020. С. 105 – 112.
3. Гура О.Л. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. Ефективна економіка. Київ. № 5. 2020.

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні досягти високого рівня соціально-економічного розвитку країни без активного і масштабного впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя практично неможливо. Разом з тим, процеси цифровізації не лише визначають сьогодення і майбутнє системи державного управління, бізнесу чи окремого індивіда, але й в значній мірі формують систему національної безпеки.

Цифровізація (з англ. *digitalization*) — це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо [3].

В Україні попри війну тривають процеси цифрової трансформації у багатьох сферах, зокрема, у фінансовій, в державному управлінні, у сфері надання електронних послуг громадянам, у сільському господарстві, у сфері охорони здоров'я, у виробництві продуктів харчування та енергетиці тощо. Уряд України адаптував свої цифрові платформи для забезпечення навчання, надання державних послуг, взаємодії, консультацій з громадянами, доступу до інформації та для інших потреб громадян під час війни.

Ще на саміті в Давосі 2022 року Україну назвали «цифровим тигром» Європи, і це цілком заслужена відзнака. Лише за чотири роки Україна піднялася з 82-ї на 46-ту позицію у світовому рейтингу під назвою Індекс економічного розвитку уряду, що є свідченням її непохитної відданості ідеї цифровізації врядування. З 2019 року Україна неухильно наближається до того, щоб стати провідною «цифровою нацією» світу, випереджаючи багатьох своїх регіональних сусідів [4].

Коли у 2022 році розпочалась повномасштабна війна, попри всі очікування росії високий ступінь цифровізації країни врятував українців. Росіяни здійснили величезну кількість кібератак на державні органи України ще до вторгнення, очікуючи, що державна інфраструктура зруйнується і це спричинить хаос у країні. Проте Україна витримала ці атаки, а в перші дні вторгнення навіть запустила нові важливі сервіси в Дії. Станом на 2023 рік, на порталі Дія зареєстровано 22 млн. користувачів, застосунком Дія користується майже 18.7 млн. українців. На порталі Дія доступно 90 послуг, а у застосунку - 25 послуг та 14 цифрових документів. Бо Дія вдало задовольняє нагальні потреби громадян у військовий час – залишатися на зв'язку, бути в курсі достовірних новин, змінити місце реєстрації, пожертвувати на армію та багато іншого [4].

За інфографікою М. Федорова, станом на 8 лютого 2023 року, завдяки цифровізації державі вдалось заощадити 16.3 млрд гривень і «планується відцифрування 100% найпопулярніших держпослуг» [1].

Окрім впровадження та постійного розвитку Дії, український уряд робить інші ефективні кроки у напрямку посилення цифрової безпеки. Зокрема,

створено сильну IT-армію, що об'єднує як українських, так і міжнародних IT-професіоналів, зараз там близько 300 тисяч учасників. Запроваджено «Ворог» – чатбот, який збирає інформацію про пересування російських солдатів. Також Україна отримала унікальний досвід використання технологій під час повномасштабної війни. Наприклад, використання штучного інтелекту, щоб розпізнавати загиблих росіян за фото. Крім цього, застосовано нові рішення для роботи важливих об'єктів за допомогою технології Starlink. Зараз Україна має понад десять тисяч станцій, що роздають супутниковий інтернет, які використовуються для підтримки та відновлення критичної інфраструктури. Окрім цього, враховано потреби людей та військових, для яких започаткували перший державний криптофонд. Він зібрав вже понад 60 мільйонів доларів. Усі кошти йдуть на військову та гуманітарну допомогу [2].

Отже, розвиток сучасних процесів діджиталізації в Україні свідчить про вражаючий приклад того, як цифрова трансформація може стати життєво важливим інструментом під час повномасштабної війни. Інвестуючи у цифрову інфраструктуру та розвиваючи цифрові технології, Україна не лише змогла витримати велику кількість кібератак та діяти в умовах війни, але також забезпечила комфорт і зв'язок для своїх громадян в найважчий період. Важливо продовжувати інвестувати в цифрові технології, підтримувати ініціативи в галузі цифрової безпеки та сприяти розвитку інновацій. Україна демонструє, що цифрова трансформація може зробити країну більш стійкою та готовою до викликів сучасності.

Список використаних джерел:

1. Три роки Дії: Михайло Федоров анонсував нові послуги та розповів про головні досягнення. 8 лютого 2023 року. URL: <https://dii.gov.ua/news/tri-roki-diyi-mihajlo-fedorov-anonsuvav-noviposlugi-ta-rozpoviv-pro-golovni-dosyagnennya>.
2. Цифровізація України: до, під час та після повномасштабної війни. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>
3. Цифровізація. Термінологія – Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5614>
4. Як Україна під час війни стала світовим лідером із цифровізації держуправління. Get the Latest Ukraine News Today – KyivPost. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/22145>

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний етап розвитку української державності пов'язаний з трансформацією національної економіки під впливом військових дій. Внаслідок військової агресії РФ в Україні сформувались умови, коли, з однієї сторони, кількість суб'єктів підприємницької діяльності, а відповідно і вітчизняних товаровиробників суттєво скоротилася, що спровокувало дефіцит певних видів товарів і продовольства, а також їх здорожчання. З іншого боку, багато іноземних контрагентів не виконують своїх умов щодо продажів товарів в Україну через нестабільність соціально-економічної ситуації в Україні. Наслідком таких процесів стало те, що в Україні різко скоротилися обсяги зовнішньоторговельних операцій, а також зазнали змін їх склад і структура, де основу почала формувати гуманітарна допомога.

Згідно з офіційними даними Державної митної служби України, у зв'язку з агресією РФ, лише у березні 2022 року експорт українських товарів скоротився вдвічі (2 654 млн. дол. США), імпорт – більш, ніж втричі (1 754 млн. дол. США), порівняно з даними за лютий 2022 року (5 426 млн. дол. США та 6 191 млн. дол. США відповідно) [4].

Насамперед, слід звернути увагу, що держава з введенням воєнного стану чи не в першу чергу спробувала врегулювати питання щодо ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Так, відповідно до Постанови Кабміну №174 [5], яку було прийнято 1 березня 2022 року, пропуск через митний кордон та порядок митного оформлення гуманітарної допомоги в Україні від донорів (юридичних та фізичних осіб) було максимально спрощено, адже пропуск гуманітарної допомоги здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Наслідком цього стало скорочення тривалості митного оформлення гуманітарних вантажів митними інспекторами. За інформацією Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, загальний обсяг гуманітарної допомоги, що надійшла в Україну за січень-травень 2022 року, становить 3,9 тисяч тонн. Надходження гуманітарної допомоги для України було оформлено на адресу 180 благодійних фондів та організацій від 29 країн-донорів [3].

Щодо імпорту товарів і послуг, то на період воєнного стану разом із стандартним способом проходження митного контролю було запроваджено спрощений спосіб, згідно з яким митний контроль та митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску державного кордону України, здійснюється без справляння митних платежів шляхом подання декларантом митному органу попередньої митної декларації без

проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання ЗЕД (крім державного експортного контролю) безпосередньо у пунктах пропуску на митниці [6].

Аналізуючи окремі показники спеціальної митної статистики ДМСУ, можна зазначити, що протягом перших місяців повномасштабного вторгнення відбулось зниження рівня оформлення митних декларацій та інших митних документів на кордонах країни. Так, кількість оформлених митних декларацій форми МД-2 за січень-вересень 2022 року становила 2 650,6 тис. шт., що у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року менше на 29,2%. Зовсім протилежною є динаміка щодо обсягів поставок товарів, зокрема транспортних засобів, так, загальна вага пропущених товарів на кордонах з країнами ЄС у січні-вересні 2022 року становила 44,38 млн. тонн, що на 7,58 млн. тонн більше за аналогічний період попереднього року, тим часом транспортних засобів було переміщено 5,61 млн. од. (у січні-вересні 2021 року – 4,63 млн. од.) [4].

Причиною такого зростання показників стало впровадження повної лібералізації щодо ввезення транспортних засобів громадянами. 5 квітня 2022 року набув чинності Закон України № 2142-IX [2], згідно з яким на період дії воєнного стану на території України звільняються від оподаткування ввізним митом, ПДВ та акцизним податком операції з ввезення фізичними особами на митну територію України легкових автомобілів, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів у митному режимі імпорту. Мета закону – прискорити завезення автомобілів, придбаних на потреби ЗСУ, медиків і волонтерів, які допомагають армії, а також для тих, хто втратив свій транспорт внаслідок російської агресії. Втім, багато громадян скористалося даними змінами з іншими цілями, так, з 9 квітня по 19 травня в Україну завезли майже 100 тис. автомобілів, серед них велику частку зайняли автомобілі преміум-класу, які не були метою введення «нульового мита». Таким чином, 1 липня 2022 року даний закон втратив чинність.

При оформленні товарів на експорт також відбулися значні зміни, серед них оформлення T1UA (транзитної декларації по території ЄС) через нову комп'ютеризовану систему транзиту – NCTS, відповідно до якої для доставки вантажів з однієї країни до іншої подається єдиний транзитний документ: від митниці відправлення до митниці призначення. Це прискорює проходження митних формальностей на кордоні, зменшує витрати для підприємств, а головне забезпечує підвищення безпеки перетину державного кордону в умовах воєнного стану. В системі зареєструвалися понад 1100 трейдерів, тобто, навіть, незважаючи на війну, суб'єкти ЗЕД почали активно користуватися системою на національному рівні, так, 1 жовтня 2022 року було оформлено першу транзитну декларацію на виїзд з України, за якою вантаж вирушив через Польщу до ФРН [1].

Підсумовуючи можна зазначити, що держава з свого боку створила більш ліберальні умови щодо ведення зовнішньоторговельної діяльності, а також операцій із ввезенням гуманітарної допомоги. У свою чергу, митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів,

включаючи гуманітарну допомогу. Все вище відмічене повинно активізувати зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних суб'єктів, а відповідно створити позитивний мультиплікаційний ефект в соціально-економічному розвитку нашої країни.

Список використаних джерел:

1. «Маленький вступ» до ЄС: перші результати дії «митного безвізу» для України / Вебсайт Укрінформ // Економіка. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3588240-malenkijvstup-do-es-persi-rezultati-dii-mitnogo-bezvizu-dla-ukraini.html>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20>
3. Офіційний вебпортал парламенту України / Текстові публікації. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224488.html>
4. Офіційний вебсайт Державної митної служби України / Статистика та реєстри. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 01.03.2022 № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-p>
6. Спрощений митний контроль та митне оформлення товарів – офіційне роз'яснення / Вебсайт Європейської Бізнес Асоціації. 2022. URL: <https://eba.com.ua/sproshhenyj-mytnyjkontrol-ta-mytne-oformlennya-tovariv-ofitsijne-roz-yasnennya/>

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі розвитку української держави спостерігається складна економічна ситуація, спричинена військовим вторгненням росії на територію України. Безумовно, це впливає на усі сфери життєдіяльності українського суспільства, зокрема і на здійснення митної політики.

З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, 24 лютого 2022 року Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником білоруссю [7]. Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший «шок» в населення та на ринках, а влада могла більш-менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації.

Наприкінці березня Верховна Рада ухвалила зміни до норм податкового та митного законодавств. Зміни спрямовані на забезпечення майже безперешкодного ввезення з-за кордону вантажів, які є особливо актуальними в умовах воєнного стану (гуманітарна допомога, товари першої необхідності, продукти харчування, паливо та інші). До того ж, до закриття кордонів з ворожими країнами, постановою Кабінету Міністрів України (далі - КМУ) № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України [5], а ще постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, який передбачає, що митний контроль та митне оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для морського, автомобільного та залізничного сполучення, здійснюється без справляння митних платежів, у тому числі податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного мита, шляхом подання декларантом митному органу попередньої митної декларації без проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо у пунктах пропуску через державний та митний кордон України [1]. Таке рішення допомогло розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну.

Важливим кроком, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту [2]. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю.

Гуманітарний товар пропускається у першочерговому порядку без обов'язкового попереднього митного декларування та без надання забезпечення сплати митних платежів, його отримувача у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги. Митне оформлення гуманітарного товару здійснюється митницею тільки після проведення заходів офіційного контролю. До отримання відповідних дозволів контролюючих органів гуманітарний товар передається на тимчасове зберігання під митним контролем отримувачу гуманітарної допомоги. Декларування гуманітарного товару здійснюється його отримувачем самостійно або за його заявою митним брокером. Заява на декларування, складена у довільній формі, подається отримувачем гуманітарної допомоги до митниці за місцем митного оформлення [4].

Відповідно до постанови КМУ від 29.12.2021 р. № 1424 встановлено нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів: кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей свійських; м'ясо курей свійських; соняшникову олію [6]. Для

збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрих, КМУ ввів заборону на вивіз добрив. Так діє нульова квота (або фактично заборона) для експорту:

- добрив мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103);
- добрив мінеральних або хімічних, азотних (код УКТ ЗЕД 3102);
- добрив мінеральних або хімічних із вмістом 2 чи 3 поживних елементів: азоту, фосфору та калію; інших добрив (код УКТ ЗЕД 3105);
- добрив мінеральних або хімічних, калійних (код УКТ ЗЕД 3104).

Ця заборона має вимушений та тимчасовий характер і застосовується до відновлення рівноваги певних товарів на внутрішньому ринку та забезпечення посівної кампанії [3].

Отже, оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Особливої уваги потребує дослідження функціонування «зернового коридору», яке повноцінно можливо буде здійснити у післявоєнний період. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрепіннями пройти шлях до перемоги.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану : Постанова КМУ № 330 від 20.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 26. С. 75. Ст. 1417.
2. Закон України «Про гуманітарну допомогу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999 - № 51, ст. 451.
3. Кабмін ввів тимчасову заборону на вивезення добрив з України. Газета «День». URL: <https://day.kyiv.ua/news/150622-kabmin-vviv-tymchasovu-zaboronu-na-vyvezennya-dobryv-z-ukrayiny>
4. Постанова кабінету Міністрів України «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги» » [Електронний ресурс] // № 544 від 22 березня 2000 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2000-%D0%BF#Text>.
5. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації : Постанова КМУ № 426 від 09.04.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.
6. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-п#Text>.
7. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 20. С. 20. Ст. 1068.

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк – Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну триває вже 20 місяців. Увесь цей час українці спільними силами наближали перемогу. Проте, важливо розуміти, що перемогу наближають не лише військові та стратегічні дії уряду, а й економічні перетворення. Бізнес в Україні потребує значної підтримки з боку держави. Багато підприємств було знищено, а також окремі суб'єкти перебазували свою діяльність у інші регіони, окремі - вимушено припинили свою діяльність.

Податки є дуже важливою складовою, яка бере участь у формуванні економічного становища країни, як в мирний час, так і військовий. Вони виступають основою надходжень до Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Зазначені обставини зумовили зміни в податковій системі нашої держави, зокрема, було внесено зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України на період дії воєнного стану, зокрема, щодо адміністрування окремих податків в цей період [2, 3, 5].

Серед значущих змін, які у найбільшій мірі вплинули на платників податків, можна виокремити наступні:

1. Зменшення податкового навантаження. На період воєнного стану фізичні та юридичні особи, без обмежень по розміру доходів та кількості найманих працівників, можуть перейти на спрощену систему оподаткування та сплачувати єдиний податок за ставкою 2% замість податку на прибуток та ПДВ [4].

2. Зниження ставки акцизу та ПДВ на пальне. Щодо бензинів, газу та бутану зменшено ставки акцизного податку до 0 євро за 1000 літрів, а ставку ПДВ – до 7%. А вже у вересні 2023 року було прийнято закон України «Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану», про повернення акцизу на пальне [7].

3. Скасування обов'язкових платежів при імпорті товарів та автомобілів. Фізичні особи звільняються від мита, акцизного податку та ПДВ при імпорті автомобілів; фізичні та юридичні особи – від сплати мита при імпорті товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів) платники єдиного податку першої-третьої груп (крім підприємств – платників третьої групи за ставкою 3% + ПДВ) – від мита та ПДВ при імпорті товарів. Важливо, що усі згадані звільнення не застосовуються, якщо товари або автомобілі імпортуються з держави-агресора або окупованої території України [7].

З 1 липня 2022 року Верховна Рада Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» повернула мита та оподаткування ПДВ на імпортні товари та розмитнення авто [6].

4. Дозвіл не сплачувати деякі податки на територіях, на яких велися бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ [2].

5. Звільнення від відповідальності:

- звільнення від штрафів та пені за несвоєчасну сплату податків;
- звільнення від відповідальності в разі втрати документації [2].

6. Запровадження мораторію на податкові перевірки. Встановлено мораторій на проведення документальних перевірок правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ. Проте, Верховною Радою України 06.09.2023 зареєстрований Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок».

Вказаним Законопроектом пропонується з 01.10.2023 повністю відновити проведення документальних планових та позапланових перевірок, щодо яких наразі встановлений мораторій на період воєнного стану [1].

7. Верховна Рада проголосувала в першому читанні за підвищення в 1,5 рази податків юридичним особам, які мають економічний зв'язок із країною-агресором. Збільшена ставка застосовується до компаній, учасником чи кінцевим бенефіціаром яких є резидент російської федерації; які самі отримують дохід з країни-агресора; які входять до групи компаній, учасник яких отримує дохід чи забезпечує економічну підтримку країни-окупантів [2].

Таким чином, нашій державі необхідне якнайшвидше відновлення довоєнного режиму проведення податкових операцій, зменшення податкового тиску на бізнес, що відіграє важливу роль у адаптації суб'єктів підприємницької діяльності до нової реальності, зумовленої жорстокою агресією російської федерації та масштабами війни. Зміни, внесені в податкову систему, допомогли підприємствам в Україні не лише «вижити», а й збільшити свою активність. Натомість, податки, що сплачуються бізнесом наповнюють бюджет, що прискорює перемогу України.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону № 10016 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42726> (дата звернення: 12.10.2023)

2. Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoniukraini/77303.html> (дата звернення: 08.10.2023)

3. Закон України від 24.03.2022 р. №2142-IX. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану» URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77318.html> (дата звернення: 08.10.2023)

4. Проект Закону від 30.03.2022 р. № 7232 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, пов'язаних економічними зв'язками з державою – агресором» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39323> (дата звернення: 08.10.2023)
6. Закон України від 01.04.2022 р. № 2173-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення: 08.10.2023)
7. Закон України від 21.06.2022 р. №2325-IX, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#Text> (дата звернення: 08.10.2023)
8. Закон України від 21.09.2022 р. №2618-IX «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ji07207a> (дата звернення: 08.10.2023)

Кондратюк М.Б.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах розвитку євроінтеграційних процесів і посилення ролі міжнародних економічних зв'язків значну роль відіграє митна політика та її ефективна реалізація в контексті адміністрування мита. Фіскальна та регулятивна компоненти мита відіграє важливу роль у формуванні фінансових ресурсів держави та посиленні митної безпеки України [0].

Від ефективності діяльності митних органів залежить стан наповнення державного бюджету, тому реформи в митній сфері особливо важливі, зважаючи на загрозливий ріст контрабанди та дефіцит фінансових ресурсів держави. Розвиток світової торгівлі та зовнішньоекономічних відносин потребують упровадження нових підходів до роботи митних інституцій в Україні, удосконалення функціонування яких вимагають сучасні реалії.

Адміністрування податків та митних зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Винятково за рахунок податків та зборів створюється більша частина грошових фондів, необхідних для функціонування держави[0].

Митне адміністрування можна визначити через ефективність і прозорість діяльності митних органів, а також координацію контролюючих органів країн торгових партнерів (рис. 1).

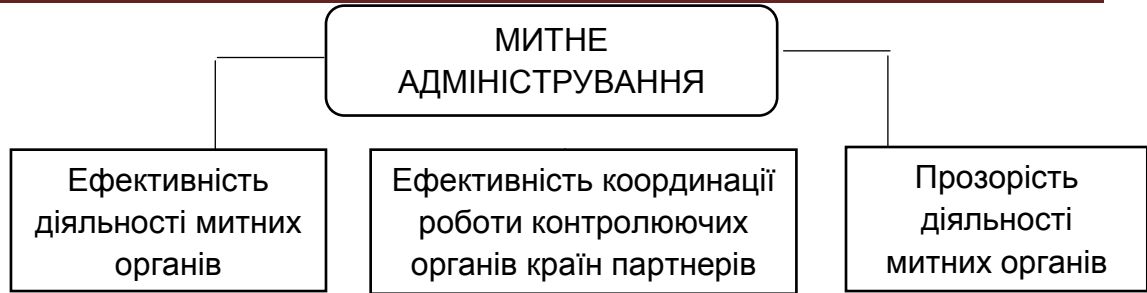

Рис. 1. Елементи вираження ефективності митного адміністрування

Покращення механізмів митного адміністрування є важливим завданням для забезпечення ефективності, прозорості та відповідності законодавству. Нижче подано кілька ключових напрямків для покращення митного адміністрування:

- Електронізація та автоматизація процесів:

Розвиток електронних систем для подання митних декларацій та обміну інформацією. Впровадження систем електронного оформлення та оплати митних платежів. Використання сучасних технологій для автоматизації митного контролю та митного оформлення.

- Стандартизація та спрощення процедур:

Встановлення єдиної системи класифікації товарів, стандартизація та спрощення процедур митного оформлення для підприємств.

- Ефективний митний контроль

- Транспарентність та антикорупційні заходи:

Впровадження систем моніторингу та звітності для забезпечення прозорості у діяльності митниць, здійснення антикорупційних заходів та навчання персоналу щодо етичних стандартів.

- Контроль над товарними потоками:

Митне адміністрування дозволяє країнам встановлювати контроль над в'їздом та виїздом товарів. Це є важливим з точки зору безпеки, охорони здоров'я громадян та забезпечення дотримання законодавства.

- Захист внутрішнього ринку

Митні служби виконують функцію захисту внутрішнього ринку від неправильного класифікування товарів, підробок та недекларованих товарів, що може призвести до недобросовісної конкуренції та шкодити внутрішнім виробникам.

В даний час в митних органах при здійсненні митних операцій активно застосовуються безпаперові технології: електронне декларування товарів, електронне попереднє інформування, автоматична реєстрація митної декларації, автоматичний випуск товарів та ін.

Декларування в електронній формі – це перший та один з найважливіших етапів використання інформаційних технологій у митній сфері. Завдяки електронному декларуванню учасник ЗЕД отримує можливість надіслати митну декларацію та інші документи до митного органу з будь-якого електронного пристрою, що має доступ до мережі Інтернет.

Таким чином, слід зазначити, що за останні роки митні органи значно просунулися у розробці та впровадженні сучасних інформаційних технологій під час здійснення митних операцій. Розвиток інтеграційних процесів і

активізація зовнішньоекономічних зв'язків України зумовлює необхідність подальшого цілеспрямованого вдосконалення діяльності Державної митної служби України. У ДМС має бути продовжена робота, спрямована на підвищення ефективності митного адміністрування, модернізацію інформаційно-програмних засобів, що забезпечують безвідмовне функціонування Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів. Необхідно спрощення митних операцій на основі впровадження сучасних інформаційних технологій, а також удосконалення всієї митної та транспортної інфраструктури та логістичних процесів

Одним із напрямів підвищення ефективності митного адміністрування є вдосконалення державного контролю в пунктах пропуску на кордоні за рахунок оптимізації функцій різних контролюючих органів та виключення їх дублювання.

З метою вдосконалення митного адміністрування, скорочення часу проведення митних операцій та підвищення ефективності митного контролю необхідно подальший розвиток та впровадження у практику роботи митних органів системи управління ризиками (СУР). Застосування системи управління ризиками є основним принципом проведення митного контролю. Цей метод дозволяє зосередити увагу митних органів на тих ділянках, де існує найбільший ризик порушень законодавства і звільняє більшість учасників ЗЕД від зайвого бюрократичного контролю, не зменшуючи при цьому ефективності митного контролю [0].

Отже, ефективне митне адміністрування має вирішальне значення для забезпечення економічної безпеки та стабільності країни, сприяє розвитку міжнародної торгівлі та допомагає впоратися з різноманітними викликами, пов'язаними з пересуванням товарів через кордон, саме тому дуже важливо покращувати механізми митного адміністрування. Покращення митного адміністрування не лише забезпечує ефективне функціонування міжнародної торгівлі, а й є ключовим чинником для зміцнення економічної та соціальної стійкості держави.

Список використаних джерел:

1. Gontareva, I. V., Hutsul, I. A., Tkachuk, F. A., & Miroshnik, O. Y. (2018). Фіскальна ефективність адміністрування мита в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(26), 133–142. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i26.143843>
2. Буяльський А. А. Визначення фінансово-правового статусу митних органів. *Навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ*. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/24068/1/53-54.PDF>
3. Мохнар, І. (2022). Підвищення якості митного адміністрування як напрям покращення фінансової безпеки держави. *Молодий вчений*, 10 (110), 59-63. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-13>
4. Літовська А.І. Стан митно тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України . *Технологічний аудит та резерви виробництва*. – 2015. – № 1. – С. 46-50.

Марцеховська В. О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Як відомо, оборонно-промисловий комплекс України (ОПК) є сукупністю науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств, які виконують розробку, виробництво і постановку на озброєння військової та спеціальної техніки, спорядження, боєприпасів як для збройних сил України, так і на експорт. Фінансування оборонно-промислового комплексу України є важливою складовою національної безпеки та обороноздатності, особливо під час повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави. Фінансування ОПК має забезпечувати армію сучасними та ефективними зразками озброєння й техніки, а також підтримувати розвиток військово-промислового комплексу країни [1].

Джерела фінансування ОПК є різними: наприклад, Державний бюджет, який в теперішніх умовах потребує збільшення видатків на оборону, оскільки включає в себе кошти для закупівлі військової техніки, зброї, амуніції та обладнання, а також фінансування для утримання військового персоналу та інфраструктури ОПК.

Якщо ще у 2014-2021 рр. на оборону припадало 9-9,5% від усіх видатків Державного бюджету України, то з початком війни у 2022 році цей показник сягав 42,24%, а на 01.09.2023 зріс до 51,57% [2]. Крім того, 15 вересня 2023 року Кабінет Міністрів схвалив проєкт бюджету України на 2024 рік. Пріоритет видатків якого безпека і оборона нашої держави. На цей сектор передбачено фінансування на рівні 2023 року – більше 1,5 трлн грн., тобто більше половини загального обсягу ресурсів Держбюджету, тобто 1,69 трлн гривень.

Фінансування розвитку оборонно-промислового комплексу, яким безпосередньо опікується Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром), у 2024 році загалом зросте у сім разів – до 55,8 млрд грн. Основний фокус – це виробництво зброї всередині країни: як на підприємствах української оборонної промисловості, так і силами приватних виробників. Ці кошти підуть на розвиток наявних виробничих потужностей та запуск нових, адже Україна намагається стати найбільшим виробником зброї в Європі і має гарні перспективи для виготовлення власних ракет з дальністю ураження понад 1000 км. Серед акцентів українського виробництва – дрони. Так, проєкт "Українська армія дронів", який у 2023 році уряд профінансував на 40 млрд грн, фінансуватиметься і надалі [3, 4, 5].

Також, окремою статтею видатків передбачено виділення 1,5 млрд грн на розвиток платформи Brave1, мета якої – підтримувати та супроводжувати військові технологічні розробки українців, так як це кластер для співпраці

defense tech компаній, держави та військових, а також інвесторів, волонтерських фондів, медіа і всіх, хто допомагає наблизити перемогу через технології. Це правильна інвестиція з боку держави в перемогу та економічне відновлення [6].

Україна може отримувати допомогу від інших країн, які підтримують її обороноздатність та безпеку. Це може включати постачання як військової техніки, так і надання консультативної та фінансової допомоги. Наша держава перебуває на передовій війни нового покоління. Ми стикаємось не тільки з новими методами агресії, але й з новими озброєннями на полі бою. Уже усім українцям відома така техніка, як протитанкові керовані ракетні комплекси Javelin, танки Leopard 2, переносні ЗПК Stinger, 155-мм гаубиці M777, ракетні установки HIMARS, реактивна система залпового вогню БМ-21 "Град" і багато іншого, постачанню яких ми завдячуємо зокрема нашим західним партнерам.

Також було надано і досі надається фінансова допомога на мільярди доларів США, оскільки Україна повинна стати сильнішою. Треба збільшувати власне виробництво військової техніки, так як наше озброєння, випробуване та модифіковане в боях, буде затребуване по всьому світу, як найефективніше. Крім того, це допоможе ЗСУ на полі бою, ще й залучить мільярдні інвестицій в оборону держави і зробить Україну світовим лідером [7].

Іноземні та внутрішні інвестори можуть інвестувати в українські підприємства ОПК для розвитку нових технологій та виробництва військової техніки. В Україну уже сьогодні, не очікуючи завершення війни заходять іноземні компанії з європейських країн – Німеччини, Великої Британії та інших країн.

Вітчизняні розробки, які ґрунтуються на українському досвіді, а також конструкторські рішення є цікавими для міжнародного ринку і приваблюють інвесторів. Не дарма в ОПК значно збільшилася кількість іноземних замовлень на науково-дослідні роботи зі створення нових видів озброєнь з боку іноземних держав. Відтак, створивши умови для іноземних інвестицій, створення спільних виробництв та локалізації виробництва в Україні, ми зрештою маємо зміцнити власну армію, яка отримує сучасні види озброєння та техніки і стати більш конкурентоздатними на зовнішніх ринках.

У жовтні 2023 року анонсується military-tech форум, щодо просування України у розвитку оборонно-промислового комплексу. Наразі наша держава є випробувачем сучасних амуніцій. Так, це випробування із втратами, на жаль, але для багатьох бізнесменів світу — це великий приклад. Є перспектива, у напрямку Military Tech, бути номером один на європейському континенті. Тому у жовтні відбудеться такий форум в Україні, куди приїдуть багато підприємств з багатьох країн світу. Україна буде мати відповідні інвестиційні контракти у військовій галузі.

Для всіх очевидно, що експорт військової продукції на сьогодні можливий лише в тому разі, якщо Міноборони, ЗСУ чітко скажуть, що потреби в цих видах продукції для захисту України немає, проте наразі виробництво зброї саме для потреб української армії – першочергове завдання. Але на майбутнє це рішення відкриває можливість для українських виробників, що вже виготовляють продукцію за стандартами НАТО інтегруватися в ланцюжки доданої вартості західних країн. І це важливо, оскільки вже сьогодні ми створюємо потужний

кластер, який має стати рушійною силою для відновлення та інтенсивного розвитку економіки після перемоги [8, 9].

Таким чином, оборонно-промисловий комплекс України відіграє ключову функцію у гарантуванні безпеки нашої держави та відповідає на геополітичні загрози. Фінансування цього комплексу є вирішальним завданням нашого уряду, особливо в умовах війни з росією. Головними джерелами фінансування ОПК є державний бюджет, міжнародна фінансова допомога, інвестиції та експорт військової техніки. Україна активно збільшує видатки на оборону та розвиток ОПК, а також стимулює іноземних партнерів для інвестиційної підтримки військово-промислового комплексу країни. Професійне управління та використання цих ресурсів є важливим для зміцнення обороноздатності України та її місця в світовій військово-промисловій галузі.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія / Оборонно-промисловий комплекс України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оборонно-промисловий_комплекс
2. Мінфін / Видатки Держбюджету України: офіційний веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
3. Урядовий портал / Новини: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/narozvytok-opk-v-ukraini-proektom-biudzhetu-2024-peredbacheno-maizhe-56-mlrd-hrn>
4. Укрінформ / Економіка: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3743612-prezident-zaklikav-posliv-aktivno-zalucati-inozemni-investicii-v-ukrainu.html>
5. Ліга.Бізнес : офіційний веб-сайт. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/ukraina-uvelichit-finansirovanie-oboronno-promyshlennogo-kompleksa-v-sem-raz>
6. Brave1: офіційний веб-сайт. URL: <https://brave1.gov.ua/>
7. ТСН / Війна: офіційний веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/ato/yaku-zbroyu-zsu-otrimali-vid-krayin-zahodu-perelik-2074318.html>
8. Суспільне Новини: офіційний веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/559897-u-zovtni-v-ukraini-vidbudetsa-forum-military-tech-zelenskij-rozkriv-detali/>
9. Українська правда: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/>

Марцеховська В. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИТНОМУ КОНТРОЛІ

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, однією з перших інституцій, яка відчула суттєві зміни, стала митниця. Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи мають на меті швидке, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України необхідними ресурсами у цей важкий час [1].

Митний контроль - це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Це контроль за сплатою ввізних і вивізних мит, дотриманням міжурядових та міжнародних угод щодо преференційного регулювання, інших торговельно політичних заходів, положень про внутрішні податки і збори, а також міжнародних/міжурядових домовленостей про заборони й обмеження. Саме тому, у період нестабільності, воєнного стану важливість митного контролю стає стратегічно необхідною для гарантування національної безпеки та управління ресурсами. Митний контроль перетворюється на важливий бар'єр перед потоком контрабанди, незаконних поставок зброї та інших небезпечних матеріалів через кордон, сприяючи тим самим захисту суверенітету України. Крім того, він відіграє ключову роль у запобіганні використанню економічних ресурсів для підтримки ворожих сил [2].

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна торгівля стають все більш важливими аспектами економічного розвитку, використання передових технологій у митному контролі виявляється необхідним для забезпечення ефективного та безпечного переміщення товарів через кордони. Сучасні технології у митному контролі не лише спрощують та прискорюють процеси митного оформлення, але й відіграють визначальну роль у запобіганні нелегальних фінансових операцій, виявленні незаконних елементів у вантажах та забезпеченні точного моніторингу руху товарів [3].

А саме, діджиталізація митних процедур, зокрема усунення паперових документів. Ось наприклад, з 1 грудня 2023 року можна буде почати використовувати цифровий механізм для ввезення гуманітарної допомоги. Тобто подавати декларацію онлайн з використанням Автоматизованої системи

реєстрації гуманітарної допомоги. Незважаючи на ці позитивні аспекти електронного декларування в Україні, у митній галузі воно ще не зовсім ідеальне. Бо тим не менш, незважаючи на вище сказане, Кабінет Міністрів постановою від 20 листопада 2023 року № 1216 продовжив можливість використання паперових декларацій для ввезення гуманітарної допомоги в Україну до 1 квітня 2024 року. Також низку митних процесів досі засновано на паперових документах, що цілком не відповідає сучасному технічному прогресу і ефективним світовим практикам, адже у цифрову епоху митниці майже всі країни світу впроваджують проекти, спрямовані на автоматизацію адміністративних процесів та електронного документообігу [4].

Так, «Електронна митниця» (E-Customs) – це не просто утворення кількох країн. Це майбутнє митної спільноти в світі. Оскільки Україна прагне повноцінного членства в Європейському Союзі, то головним і актуальним залишається завдання вдосконалення діяльності митних органів у напрямку автоматизації процесів шляхом спрямування всіх зусиль на спрощення та створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, розвитку власної електронної митниці. Ця автоматизована система «E-Customs» фокусується на переході до електронної форми документообігу та спрощенні процесів обробки інформації.

Так, як Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Це означає, що вона тепер має синхронізувати принципи роботи у більшості галузей із країнами ЄС. Європейський Союз – це передовсім митний союз. Щоб синхронізуватися з іншими країнами ЄС, потрібно знати, що роблять вони самі, щоб мати між собою спільні митні правила та процедури.

Зараз у ЄС пріоритет – це переведення всіх процедур в електронну форму. Для цього країни-учасниці ЄС реалізують програму "Ініціатива електронної митниці" ("Electronic customs initiative"). Вона передбачена Митним кодексом ЄС. Для її впровадження розроблено MASP-C (multi-annual strategic plan for customs). MASP-C - плановий документ, який охоплює всі митні проекти, пов'язані з ІТ. Він являє собою огляд та довідкову інформацію про проекти та ключові питання, пов'язані з розвитком ініціативи е-Митниці та поточним станом справ. Серед його складових є: ІТ-стратегія, зведена документація про проекти, детальний графік їх впровадження. Тобто він одночасно і встановлює рамки для розвитку електронних митних систем, і є «рухомим планом» реалізації робочої програми Митного кодексу ЄС [5, 6].

Загалом, впровадження електронної митниці в Україні є стратегічним кроком у напрямку сучасних стандартів управління митною справою, сприяючи ефективнішій та прозорій роботі системи митного контролю та забезпечуючи сприятливе середовище для розвитку міжнародної торгівлі.

Підґрунтям концепції функціонування нової митниці стало використання інноваційних технологій, що перетворюють митне адміністрування на швидкий і високотехнологічний процес. «Смартмитниця» працюватиме з урахуванням даних інтелектуальної системи ризиків. Поряд із цим функціонуватиме єдиний портал надання дозвільних, електронне декларування, здійснюватиметься моніторинг та контроль над усіма ланцюгами поставок, постмитний контроль та постаудит, використовуватимуться інноваційні технічні засоби митного контролю. Вона забезпечуватиме обмін попередньою інформацією з авіалініями, морськими лінійними об'єктами, «Укрзалізницею», адміністрацією Державної

прикордонної служби, NCTS – TIRepd. Таким чином, надаватиметься інформація з приводу реєстру номера транспортного засобу, найменування товару та його вагових параметрів.

Також, використання високотехнологічних засобів митного контролю відбуватиметься на основі відеоспостереження та здійснення відеоконтролю, зчитування номерних знаків, здійснюватиметься ваговий контроль та використання сучасних скануючих систем.

Не менш важливим є застосування електронного талона в пунктах пропуску через державний кордон. Зокрема, у талоні зазначатиметься інформація про номер та дату операції, номер транспортного засобу. Така інформація перевірятиметься посадовими особами Держприкордонслужби, яка буде проводити моніторинг вхідних даних з E-ticket у власній інформаційній системі, робитиме аналіз та оцінку ризиків, коригуватиме відповідні дані для Державної міграційної служби (ДМС) України, проставлятиме штамп «перевірено» та передаватиме для контролю в органи ДМС. Після цих процедур ДМС зчитуватиме дані у власну інформаційну систему, вноситиме дані, необхідні для здійснення митного контролю, робитиме аналіз ризиків та проставлятиме власну відмітку «перевірено». За вказаним талоном транспортний засіб може виїжджати за межі пункту пропуску. Такий набір процедур даватиме змогу активізувати проведення митних формальностей під час перетину митного кордону [7]. Так, наприклад, 8 травня 2023 року на 16 пунктах пропуску вже стартувала послуга запису до електронної черги для перетину кордону водіями вантажівок. Зареєструватись можна на сайті esherha.gov.ua або в мобільному застосунку "єЧерга". А з середини травня перетин кордону для вантажівок став можливим лише за записом в електронній черзі [8].

Декларування товарів на «Смарт-митниці» здійснюватиметься за принципом «Єдиного вікна». Це електронна система, через яку здійснюються всі види контролю та проводиться обмін інформацією про товари, що переміщуються через кордон України між різними службами контролю та митницями в автоматичному режимі. Товари, які переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати іншим видам державного контролю, зокрема санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному. У такому разі митний контроль та митне оформлення цих товарів завершуються тільки після проведення встановлених законами України для кожного товару відповідних видів контролю. Так, інформаційний веб-портал «Єдине вікно» матиме WEB-інтерфейси державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти та корми, ветеринарно-санітарного контролю, фітосанітарного контролю, державних органів, що видають дозвільні документи [9].

Впроваджуватиметься також процедура автоматизованого випуску товарів у митний режим на основі результатів застосування системи аналізу ризиків. Передбачаються три канали випуску товарів за митними деклараціями. Перший – «зелений канал» – передбачатиме автоматизований випуск товарів за МД без здійснення додаткової перевірки документів та проведення митного огляду. «Жовтий канал» – випуск товарів за МД здійснюватиметься після проведення

документального контролю, а «червоний канал» (найбільш ризикові операції) – після здійснення документального контролю та митного огляду. Така система дасть змогу уніфікувати митні процедури, усунути вплив людського фактору та скоротити час на здійснення митних процедур.

Блокчейн-технологія в митній діяльності - це інноваційна модель єдиної інформаційної мережі. Блокчейни можуть зберігати ряд записів, включаючи платіжні транзакції, записи про продажі, історію покупок, корпоративні рахунки та історію роздрібних цін, а також майбутні зміни в цінах. Технологія може записувати нетранзакційні дані, а саме: записи про назву, торгову марку та патентну інформацію, а також журнали руху. Фактично, блокчейн – це база даних, яка постійно розширюється і зберігає транзакції в режимі реального часу. Також, ця технологія може дозволити урядам обмінюватися даними і достовірно здійснювати контроль за використанням сертифікатів, ліцензій, не розкриваючи інформацію або конфіденційну інформацію. Митні органи можуть вказувати на підозрілого трейдера (у випадку появи належної інформації) через відповідний ланцюжок блоків, попереджаючи інші країни, які співпрацюють [10].

Отже, використання усіх цих сучасних технологій допоможуть зробити митний контроль більш ефективним, прозорим та надійним, а також сприятимуть підвищенню безпеки та зменшенню можливостей для корупції.

Список використаних джерел:

- 1.ЛІГА:ЗАКОН. Митне оформлення товарів на період воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu
- 2.ЛІГА:ЗАНОК. Митний контроль. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM019647>
- 3.Укрінформ. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html>
- 4.Кабінет Міністрів України. Ввезення гуманітарної допомоги. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vvezennia-humanitarnoi-dopomohy-prodovzheno-mozhlyvist-vykorystannia-paperyvykh-deklaratsii-do-1-kvitnia-2024-roku>
- 5.Укрінформ. Чому для побудови Е-Митниці Україна має керуватися жеропейським планом «MASP-C»? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3534462-comu-dla-pobudovi-emitnici-ukraina-mae-keruvatisa-evropejskim-planom-masps.html>
- 6.EU4PFM. Як ЄС впроваджує «е-Митницю» і що тут треба врахувати Україні? URL: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-yes-vprovadzhuie-e-mytnytsiu-i-shcho-tut-treba-vrakhuvaty-ukraini/?lang=uk>
- 7.Fedima.ua. Якою буде смарт-митниця в Україні? URL: <https://femida.ua/novyny/yakoyu-bude-smart-mytnytsya-v-ukrayini/>
- 8.Суспільне. eЧерга. URL: <https://suspilne.media/605793-ecerga-na-sajti-uradu-opriludnili-vidpovid-na-top-10-pitan-sodo-elektronnoi-cergi-dla-peretinu-kordonu/>
- 9.Міністерство Фінансів України. Єдине вікно для міжнародної торгівлі. URL: https://mof.gov.ua/uk/the_only_window_for_international_trade-472
- 10.Вікіпедія. Інноваційний процес у митній діяльності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інноваційний_процес_у_митній_діяльності

Мельничук Д. Є.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОФШОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Фінансова безпека є однією із основних і найбільш важливих складових та одночасно системоутворюючих елементів в системі економічної безпеки держави. З поміж усіх можливих ризиків, які загрожують фінансовій безпеці держави можна виділити декілька основних: недосконалість законодавства у сфері фінансів, недоліки у бюджетній системі та нецільове використання бюджетних коштів, неефективність діючої податкової системи, ухилення від сплати податків та зростання тіньового сектору в економіці. Найбільш загрозливим пунктом для державної економіки є несплата суб'єктами податкових зобов'язань, що зменшує її платоспроможність та ставить під ризик виконання функцій та завдань, через механізм відтоку капіталу в інші країни. Сучасна наука виокремлює такі механізми ухилення від сплати податків:

- перекручування та навмисне спотворення результатів фінансово-господарської діяльності в реєстрах та документах бухгалтерського обліку, наприклад неподання фінансової звітності, податкових декларацій, проведення оплат без документального оформлення;
- порушення порядку обліку економічних показників, наприклад допущення бухгалтерських помилок для зменшення оподатковуваних сум та зменшення балансової вартості активів;
- необґрунтоване використання податкових пільг, тобто подання фіктивних документів, які є підставою для зменшення розміру оподаткування;
- залучення в систему взаєморозрахунків «фіктивних» або афілійованих контрагентів, зокрема через використання фірм, що знаходяться на території офшорних зон.

Сьогодні дуже часто податкове ухилення відбувається через останній із зазначених механізмів, такий унікальний процес, як офшоризація. Це явище почало розвиватись у зв'язку з посиленням інтеграційних та глобалізаційних процесів, а також завдяки орієнтованості усіх держав на посилення конкурентоздатності своїх економік та бізнесу.

Проблема появи в українській економіці офшорних компаній загострилася у 1991 р., коли Україна здобула незалежність, а суб'єкти господарської діяльності отримали можливість реєструвати дочірні компанії за межами країни в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, а сплата податків замінювалася щорічним фіксованим збором. На сучасному етапі, активно використовуються новітні Інтернет-технології, електронні платіжні

системи, комп'ютеризацію банківської діяльності при легалізації (відмиванні) коштів, одержаних злочинним шляхом [1].

У світовій практиці поняття «офшорна зона» фактично не використовується. Відповідно до класифікації термінів відомих міжнародних організацій таких як FATF (Financial action task force on money laundering) та FSF (Financial stability forum) його пропонується вживати як «офшорний фінансовий центр». При цьому, офшорними фінансовими центрами вважаються території, які мають достатньо розвинений ринок капіталів, ліберальний фіскальний та валютний режими та уникають рекомендації міжнародних фінансових установ щодо вдосконалення міжнародного регулювання і контролю за фінансово-валютною й банківською системами [2].

В українську мову термін «офшор» був запозичений з англійської, що в перекладі означає «поза берегом», «у відкритому морі», «ізолюваний». Офшорна юрисдикція – це зона, де для суб'єктів господарської діяльності, зареєстрованих на її території й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні правила (зокрема податкового характеру), економічно більш сприятливі, ніж для зареєстрованих компаній, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток на території цієї юрисдикції [3].

Офшорні фінансові центри характеризуються певними визначальними рисами, що зокрема і приваблює капітал на їх територію:

- низькі ставки оподаткування або ж взагалі їхня відсутність;
- поширення пільгового податкового режиму тільки на компанії-нерезиденти, які не провадять свою діяльність на території офшорної юрисдикції;
- забезпечення повноцінної банківської та фінансової конфіденційності;
- наявність угод про уникнення подвійного оподаткування;
- здійснення фінансових операцій лише за рахунок валютних коштів із зовнішніх джерел;
- відсутність митних пільг.

Таким чином переваги офшорних зон дозволяють суб'єктам господарювання не просто зменшити розмір податкового зобов'язання в Україні, а взагалі його уникнути, до того ж ще і забезпечити повну секретність фінансової інформації. Однак для держави офшори втілюють більше недоліків, а також несуть макроекономічні загрози. Окрім безпосереднього впливу на рівні окремої країни, широкомасштабне використання офшорних схем призводить до деструктивних змін у масштабі глобальної економічної системи [4].

Перш за все через механізм ведення бізнесу, зареєстрованого на території офшорних фінансових центрів відбувається неконтрольований відтік капіталу, який згубно впливає на стабільність фінансової системи. Офшорні зони основною своєю функцією «відмивання грошей» складають усе більшу загрозу національній економічній безпеці, яка включає стабільний стан усіх фінансово-економічних інститутів, розробку стратегій щодо посилення захисту національних економічних інтересів тощо.

На рисунку 1 зображено найбільш критичні та значні загрози фінансовій безпеці держави внаслідок виведення фінансових ресурсів в офшори:

Бюджетна	<ul style="list-style-type: none">• недотримання планових податкових надходжень до бюджету; зростання дефіциту бюджету; погіршення зовнішньоторговельного балансу;
Боргова	<ul style="list-style-type: none">• збільшення боргових зобов'язань держави; посилення залежності від МФО; зростання ймовірності дефолту;
Банківська	<ul style="list-style-type: none">• збитковість банківської системи; падіння капіталізації банківської системи; скорочення кредитного портфеля банків та погіршення його якості;;
Грошово-кредитна	<ul style="list-style-type: none">• волатильні темпи інфляції; незбалансованість грошової пропозиції; високий рівень монетизації економіки;
Валютна	<ul style="list-style-type: none">• зменшення обсягів валютних надходжень; нестабільність курсу національної валюти; посилення розрахункової кризи; повільне зростання міжнародних резервів;
Небанківського фінансового сектору	<ul style="list-style-type: none">• дестабілізація фондового ринку; зниження доходності ОВДП; зниження частки покриття внутрішнього боргу державними цінними паперами.

Рис. 1. Склад і структура загроз складовим фінансової безпеки держави у зв'язку з виведенням коштів в офшорні юрисдикції [5]

Реалізація ризиків та загроз внаслідок ухилення від сплати податків через механізм використання пропозицій офшорних зон має негативний вплив на дестабілізацію фінансової безпеки держави. При чому, це визначається на головних складових системи фінансової безпеки – бюджетній, борговій, банківській, грошово-кредитній, валютній, безпеку небанківського фінансового сектору.

У глобальному масштабі офшорна діяльність суперечить принципам сталого розвитку економіки, не забезпечує зростання національного багатства, не сприяє соціально-економічному прогресу та сприяє тінізації світової економіки та поширенню транснаціональної злочинності.

Отже, офшоризація економіки — це процес негативного впливу офшорної діяльності на національну економіку, що проявляється у непродуктивному відпливі капіталу за допомогою реалізації спеціальних бізнес-схем з використанням офшорних фірм з метою оптимізації умов інвестування, мінімізації або ухилення від оподаткування та/або відмивання грошей. Це є зрада національним інтересам і загроза державності України. Усе це вимагає здійснення в Україні ефективної політики деофшоризації, яка має включати комплекс державних заходів, законодавчих ініціатив, що спрямовані на протидію приховування доходів суб'єктів, що формально належать компаніям, які знаходяться в офшорах. Зазначена система заходів щодо деофшоризації покликана: підвищити рівень збирання податків; значно ускладнити відмивання кримінальних грошей; підвищити прозорість глобального і внутрішньо-національного бізнесу; сприяти посиленню контрольованості бізнесу з боку

держав, у яких зареєстровані суб'єкти підприємницької діяльності. Дієва реалізація державної політики деофшоризації економіки сприятиме покращенню стану макроекономічної стабільності, активізації інвестиційної діяльності, забезпеченню національної економічної безпеки та державності України.

Список використаних джерел:

1. Копитко М. І., Вінчук М. В. Використання офшорних зон як спосіб уникнення від оподаткування. *Вчені записки університету «КРОК» №1: 2021 рік.*
2. *Entsyklopediya ofshornoho biznesu [Encyclopedia of offshore business], London. Zurich. Boston: Finance Research Group, 255 p.*
3. Вороніна Н.В., Вороніна А.М. Теоретичні і методологічні основи функціонування офшорних юрисдикцій. *Фінанси і кредит. 2007. № 9 (249). С. 56–61. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=9337048>.*
4. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. *Електронний журнал «Економіка та суспільство». 2022 р. №37.*
5. Василечко Н. В., Васильців Т. Г. Сутнісні характеристики, ризики та загрози фінансової безпеки держави внаслідок ухилення від сплати податків з використанням офшорних зон. *Ефективна економіка. 2019. № 11.*
6. Варналій З.С., Мендрік Д. Є. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України / З.С. Варналій // *Фінансові послуги. — 2018. — № 2.*

Михальчук С. В.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АДАПТАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Інвестиційний ринок в Україні став об'єктом підвищеного інтересу та досліджень в останні роки, і це не дивно, оскільки країна переживає надзвичайно складний період своєї історії. Із початком війни на сході України, яка розпочалася у 2014 році, інвестиційний ринок стикнувся з викликами та обмеженнями, які мають надзвичайно серйозний вплив на економіку та бізнес-середовище країни. Варто виокремити деякі ключові аспекти впливу війни на розвиток інвестиційного ринку України.

По-перше, з початком війни, Україна стала менш привабливою для іноземних інвесторів через нестабільну економічну ситуацію та воєнні ризики. Це призвело до погіршення умов інвестиційного середовища, що має великий вплив на розвиток бізнесу та економіку країни в цілому.

По-друге, військово-промисловий комплекс отримав значну інвестиційну підтримку, у зв'язку з війною. У той же час, інвестиції в інфраструктуру та соціальну сферу взагалі не здійснювалися.

По-третє, уряд України вживав заходи для залучення інвестицій та стимулювання бізнесу в умовах війни. Запровадження реформ, які спрямовані на поліпшення бізнес-клімату та забезпечення правової захищеності інвесторів, стали пріоритетом в його діяльності.

Тобто, український інвестиційний ринок під час війни залишається складним та динамічним. Важливою метою політики уряду є поліпшення умов для інвесторів та відновлення економічної стабільності після закінчення війни.

Під час повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році інвестиційний ринок України також зазнав значних потрясінь. Однак, незважаючи на це, спостерігається тенденція до відновлення інвестиційної активності, а саме:

– зростання обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). За даними Міністерства економіки України, за 9 місяців 2023 року обсяги ПІІ в Україну склали \$2,9 млрд, що на 20% більше, ніж за аналогічний період 2022 року. З них \$1,8 млрд – це прямі інвестиції в реальний сектор економіки, а \$1,1 млрд – це портфельні інвестиції [1].

– посилення інтересу міжнародних фінансових організацій до України. З початком повномасштабного вторгнення Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних фінансових організацій, зокрема від МВФ, ЄБРР та ЄІБ, а також від іноземних країн. За даними Міністерства фінансів України, за 9 місяців 2023 року Україна отримала від МВФ \$3,9 млрд, від ЄБРР \$1,2 млрд та від ЄІБ \$0,5 млрд [2].

– розвиток внутрішнього ринку капіталу. У 2023 році спостерігається поживлення на внутрішньому ринку капіталу. Зокрема, відбулося кілька успішних IPO українських компаній, а також зросла активність на фондовому ринку. У 2023 році на фондовому ринку України було проведено 11 IPO, загальна сума яких складала \$1,2 млрд. Серед найбільших IPO – IPO компанії "Укренерго" (€2,2 млрд), IPO компанії "Альфа-Банк" (€1,2 млрд) та IPO компанії "Метінвест" (€1,1 млрд) [3].

Основними галузями, які приваблюють інвесторів на сьогоднішній день, є:

1. Агропромисловий комплекс. Україна є одним із найбільших виробників сільськогосподарської продукції у світі. Інвестиції в сільське господарство, обробку продуктів та логістику можуть призвести до покращення врожаїв та збільшення експортних можливостей.

2. Енергетика. Україна має значні запаси природних ресурсів, зокрема газу, нафти та вугілля, а також розвиває відновлювану енергетику. Ця різноманітність природних ресурсів робить Україну привабливою для іноземних інвесторів, які можуть бачити можливості для вкладення коштів у видобуток та переробку цих ресурсів, а також в розвиток відновлюваних джерел енергії, що сприяє зменшенню залежності від імпорту та розвитку стійкої енергетичної системи. Окрім цього, Україна потребує значних інвестиційних ресурсів для відновлення енергетичної інфраструктури, яка зазнала руйнувань під час війни.

3. ІТ-сектор. Україна має сильний ІТ-сектор та висококваліфіковану робочу силу. Іноземні інвестори зацікавлені в розробці програмного забезпечення, послугах інформаційної безпеки та інших технологічних проєктах що дасть можливість

Таким чином, Україна має значний потенціал для стабільного розвитку і, незважаючи на виклики війни, інвестиційний ринок залишається важливим інструментом для забезпечення сталого росту та економічної стабільності. Подальше його зростання буде залежати від ефективних реформ, залучення іноземних інвесторів та активної взаємодії між урядом, бізнесом та міжнародними партнерами.

Список використаних джерел:

1. *Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).*
2. *Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).*
3. *Forbes.ua: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/> (дата звернення: 05.11.2023)*

Молода Ю.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах сучасного світу, де геополітичні конфлікти та загострення міжнародних відносин стають все більш актуальними, міжнародна економіка опиняється під впливом надзвичайних викликів та нестабільності. Воєнний стан або загроза ним впливають на глобальну економічну систему та зовнішньоекономічну діяльність країн та підприємств. Ця тема розглядає можливості та виклики, з якими стикаються підприємства в умовах воєнного стану, і досліджує можливі шляхи адаптації та виживання в нестабільних умовах.

Воєнний стан, військові конфлікти та загострення міжнародних відносин можуть суттєво обмежити можливості міжнародної торгівлі, інвестицій та фінансових операцій. Зміни в геополітичних відносинах можуть призвести до зниження обсягів виробництва, зростання валютних ризиків та збитків у виробництві. У таких умовах підприємства повинні розробити та впровадити стратегії ризик-менеджменту, шукати нові ринки та партнерство, а також дотримуватися міжнародного права та дипломатичних ініціатив для забезпечення міжнародного співробітництва.

Воєнна агресія в Україні призвела до руйнування логістичних сполучень, блокування морських маршрутів до наших портів, і тривають інтенсивні бойові дії на значній території країни, які є одними з найсерйозніших за останні десятиліття. Важливо відзначити, що ці складнощі не лише не призвели до відставання, але навпаки, сприяють активнішій інтеграції України в міжнародні відносини, ніж будь-коли.

У цьому контексті важливо розглянути типові труднощі, з якими зіштовхуються учасники міжнародних комерційних угод в умовах воєнного стану та пошукати шляхи їх вирішення.

Введення воєнного стану в Україні. На період дії воєнного стану може бути обмежено конституційні права та свободи громадян, визначені відповідними статтями Конституції України. Також можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб на території, які підпадають під вплив режиму воєнного стану, з метою забезпечення можливості впровадження та виконання заходів, передбачених законом "Про правовий режим воєнного стану".

Згідно із статтею 8 цього Закону, на території України або окремих її частин, де введено воєнний стан, військово керівництво має право вживати ряд заходів, що стосуються правового режиму воєнного стану.

Такі обмеження, які найчастіше зустрічаються під час введення воєнного стану, можуть суттєво впливати на виконання та укладення міжнародних комерційних контрактів, особливо якщо вони залучають резидентів України чи вимагають виконання на території країни. Таким чином, сторони таких контрактів повинні ретельно розглядати можливі наслідки введення режиму воєнного стану[1].

Укладення міжнародних комерційних контрактів. Ускладнення та обмеження особистих зустрічей для укладання контрактів, а також труднощі, пов'язані з послугою пошти та кур'єрськими службами, не повинні становити перешкоду для встановлення контрактних зобов'язань. Для багатьох підприємств процес електронного обміну документами став важливою складовою роботи, особливо в умовах глобальної пандемії. Багато сервісів надають можливість ефективно та безпечно укласти контракти в електронному форматі.

З міжнародної перспективи, звичаї комерції дозволяють більшу гнучкість у формі укладання контрактів, включаючи міжнародні угоди. Дотриматися згоди стосовно важливих умов контракту можна практично будь-яким способом, який ясно свідчить про прийняття пропозиції. Згідно зі статтею 2.1 Принципів міжнародних комерційних договорів (UNIDROIT), контракт може бути укладено шляхом акцепту пропозиції чи в результаті поведінки сторін, яка чітко демонструє їхню згоду. До того ж, в Україні письмова форма контракту, яка застосовується згідно зі згаданими Принципами, може бути розглянута як будь-яке повідомлення, яке може бути записане та відтворено у візуальному вигляді.

Отже, навіть обмін електронними повідомленнями, в яких сторони домовляються про істотні умови контракту, може бути вважаним достатнім для

укладення угоди. Проте рекомендується представити текст контракту у формі одного документу, особливо, якщо виконання угоди відкладено у часі. Це сприятиме уникненню можливих проблем з контролюючими органами в Україні, взаємодія з якими може бути ускладнена в особливий період. Використання електронного цифрового підпису для підписання контрактів також допоможе зменшити ризик подальших суперечок щодо факту їх укладення[2].

Ускладнення виконання зобов'язань. Дослідження свідчать про безперечне величезне масштаби геноциду, що спричинив непоправні наслідки для населення держави з понад сорока мільйонами жителів. Злочини масового характеру, насильство, дезорганізація інфраструктури і виробничих потужностей, перекриття логістичних маршрутів та безліч інших порушень прав людини глибоко вплинули на здійснення комерційних зобов'язань. З огляду на сучасну несприятливу ситуацію, оцінка та чисельний аналіз цих наслідків є об'єктивно неможливими та малоцільними. Тим не менш, пропонується виділити фундаментальні аспекти управління ситуацією неможливості виконання міжнародних комерційних договорів.

Розділ 2 Принципів міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT) урізноманітнює регулювання ситуацій "труднощів" у виконанні зобов'язань. Зокрема, у разі коли виконання договору ускладнюється для однієї зі сторін, вона зобов'язана залишитися в рамках договору відповідно до певних правил. Згідно з цими правилами, потерпіла сторона має право звернутися з проханням переглянути умови договору. Прохання повинно бути зроблене без невідомої затримки та має містити обґрунтування. В випадку нездійснення такого переговорів в розумний строк будь-яка зі сторін може звернутися до суду. Якщо суд визнає наявність труднощів, він може призначити дату припинення договору або внести зміни умов договору з метою відновлення рівноваги між сторонами. Водночас, Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА) також визначають процедури в разі форс-мажорних обставин, регулюючи виключення відповідальності за невиконання зобов'язань та встановлюючи порядок надання сповіщень та вимог щодо обставин непереборної сили[3].

Зміна підсудності господарських спорів. Зустрічною ситуацією, коли вирішення міжнародних комерційних спорів, що виникають із контрактів, доручено сторонами розглядати в суді згідно з місцем реєстрації однієї із сторін. За загальним правилом, якщо контракт не містить відповідних умов, спори мають розглядатись у господарському суді за місцем реєстрації відповідача. У випадку відмови сторін передавати справу на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, здійснення судових дій може тимчасово затягнутися через активну воєнну діяльність у більш ніж третині господарських судів України. Ця ситуація може виникнути в разі бажання сторін знайти альтернативний шлях вирішення спору[4].

Згідно зі статтею 38 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність," спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності під час такої діяльності можуть бути розглянуті в судах України або відповідно до взаємної згоди сторін у міжнародному комерційному арбітражному суді та Морській арбітражній комісії при Торгово-промисловій палаті України або інших органах вирішення спору, за

умови, що це не суперечить законам України чи міжнародним договорам України. Додатково, уряд України вирішив привернути увагу сторін до можливості розглядати спори в господарських судах України в областях, які не зазнали воєнних дій, шляхом включення в контракт додаткової угоди, що визначає місце розгляду спору.

Список використаних джерел:

1. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика. Системи обробки інформації : щокварт. наук.-тех. журн. Харків : ХНУПС, 2017. № 3(51). С. 165–175.3.
2. Воєнна економіка : підручник / за ред. В.І. Мірненка, І.М. Ткача, В.Л. Рихтюка. Київ : НУОУ, 2011. 332 с.4.
3. Савельєв А., Запара Д., Новіченко С., Деменко М., Доска О., Третяк В., Власов А. Структура інформаційно-розрахункової системи підтримки прийняття рішення «Аргумент – 2021». InterConf. 2021. № 49. С. 631–642. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.04.2021.0695>.
4. На оборону в проєкті бюджету-2022 передбачено «рекордну суму» – Міноборони. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html>

Муцин Н.І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІТНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Упровадження ІТ-інструментів у роботу Державної митної служби дасть змогу наблизити митні практики до європейських стандартів. Викликом сьогодення є необхідність цифровізації усіх сфер суспільного життя. Водночас виникає потреба в покращенні інформатизації органів державної виконавчої влади у тому числі та іт-спеціалізації органів Державної митної служби України.

Сучасні ІТ-рішення дають змогу здійснювати обмін великими масивами складно структурованої інформації, яка використовується для ефективного адміністрування митних платежів.

Окремо виділимо основні досягнення української митниці починаючи від повномасштабного вторгнення, а саме:

- побудову нового мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД).

Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Державної митної служби до

ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

- минулого року Державна митна служба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS).

- Державна митна служба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гарантії зможуть передавати всі види гарантії в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

- митниця запустила телеграм-бот, який допомагає отримувати сповіщення про статус поданих митних декларацій (прийняття до оформлення, відмова в прийнятті, оформлення, відмова в митному оформленні, перетин кордону) та запитувати інформацію про залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку.

Наприклад – набрання чинності наказу Міністерства фінансів України № 355 від 29.06.23 р., є наступним кроком практичної імплементації європейських митних спрощень [1].

Зокрема він передбачає, що підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Державної митної служби.

Загалом стратегічний план митниці на 2023–2024 роки містить:

- розвиток відомчої комунікаційної мережі Державної митної служби;
- закупівля активного мережевого обладнання для комп'ютерних мереж митних органів та їхніх підрозділів;
- створення автоматизованої системи митного оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень;
- створення умов для забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту.

Крім того Державна митна служба розробила багаторічний стратегічний план свого розвитку. Це комплексний огляд та засіб звітування про основні ініціативи у сфері е-Митниці. До документу додана інформація про ІТ-стратегію, комплексна документація про проекти та детальний графік їх введення. MASP-C це так званий план реалізації на практиці основних положень Митного кодексу Євросоюзу, головною є законодавча база, без неї реалізувати такий проект буде неможливо.

Іншими словами, MASP-C виконує подвійну функцію: встановлює рамки для розвитку електронних митних систем та функціонує як динамічний план впровадження систем, необхідних для успішної євроінтеграції в митній сфері [2].

Цифровізація української митниці – ключовий тренд її євроінтеграції, що проводиться в екстремальних умовах широкомасштабної війни. Лише так буде створена міцна основа для спрощення і прискорення митних процедур, розвитку торговельних відносин з об'єднаним ринком ЄС, наближення і подальшої економічної інтеграції України до Євросоюзу, що первісно задумувався і був реалізований як насамперед митний союз.

Список використаних джерел:

- 1." Про затвердження Особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України" № 355 від 29.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-23#Text>
2. Чому для побудови Е-Митниці Україна має керуватися європейським планом "MASP-C"? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3534462-comu-dla-pobudovi-emitnici-ukraina-mae-keruvatisa-evropejskim-planom-masps.html>

Нюхняєва Л.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ

Сучасна система національних форм регулювання зовнішньої торгівлі являє собою доволі складну сукупність контролюючих, регулюючих і стимулюючих заходів, які можна класифікувати за такими критеріями: місце виникнення (застосування) регулюючих оптимізаційних заходів; походження інструментів регулювання; об'єкт регулювання (експорт або імпорт); характер впливу на об'єкт регулювання.

Сучасний митний тариф є складним торговельно–економічним інструментом регулювання зовнішньої торгівлі, включаючи кілька обов'язкових елементів, від яких залежить ефективність і дійовість тарифу в цілому. До цих елементів належать:

- система товарної класифікації тарифу;
- структура тарифу;
- ставки мита;
- метод визначення країни походження товару [2].

Системи тарифної класифікації товару (міжнародні товарні номенклатури) є докладними переліками товарів, що розподілені за певною класифікаційною системою. Поділ товарів за групами в митних тарифах є складним торговельно–економічним інструментом: чим докладнішою є товарна система, тим ефективніше тариф може бути використаний у протекціоністських цілях. Питання розробки єдиних принципів класифікації товарів для митних цілей виник ще до Другої світової війни, а в повоєнний час тенденція до уніфікації номенклатури митних тарифів посилилась. До кінця 80–х років у міжнародній торгівлі використовувались такі класифікатори товарів:

- ❖ Стандартна міжнародна торговельна класифікація ООН — Standard International Trade Classification (SITC) — розроблена ООН за ознакою ступеня обробки товарів та з метою зіставлення й аналізу показників розвитку зовнішньої торгівлі різних країн, а також для дослідження товарної структури міжнародної торгівлі;
- ❖ Єдина товарна номенклатура зовнішньої торгівлі країн — членів РЕВ (остання редакція 1984 р.) — класифікація товарів, що застосовувалась у зовнішній торгівлі між соціалістичними країнами;
- ❖ Брюссельська митна номенклатура — до 1988 р. офіційна товарна номенклатура Ради митного співробітництва, яку використовували майже всі індустріально розвинуті країни.

Міжнародно-торговельні угоди можуть впливати на інвестиційний клімат та економічний розвиток країни. Це стосується різних типів угод, таких як угоди про вільну торгівлю, багатосторонні угоди про інвестиції та багатосторонні угоди про співпрацю в економіці [2].

Угоди про співпрацю в економіці охоплюють різні аспекти співпраці між країнами, такі як технічна допомога, обмін знаннями і технологіями, спільні проекти тощо. Вони можуть сприяти спільному економічному розвитку та покращенню інвестиційного клімату через спільні ініціативи та проекти. Важливо зауважити, що вплив таких угод на інвестиційний клімат та економічний розвиток може бути різним і залежить від конкретних умов угоди, рішень уряду та інших факторів.

За даними Національного банку України обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (залишків) (інструменти участі в капіталі та боргові інструменти) станом на 31.12.2021 року становив 65 746,8 млн дол. США.

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Станом на 31.12.2021 найвагоміші обсяги прямих інвестицій (залишків) були спрямовані до підприємств промисловості – 43,7 відс. та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 15,5 відс.

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 31,7 %, Нідерланди – 21,6 %, Швейцарія – 5,8 %, Велика Британія – 4,6 %, Німеччина – 4,6 %, Австрія – 3,0 %, Люксембург – 2,4 % і Франція – 2,0 %.

За даними платіжного балансу, опублікованого на сайті Національного банку, за вісім місяців 2023 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій оцінено у 2,9 млрд дол. США (у тому числі реінвестування доходів³ – 2,3 млрд дол. США).

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України в 2022 році склали 409660,0 млн грн [1].

В умовах військової агресії з боку російської федерації та введенням воєнного стану на території України відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» Верховна Рада України та Уряд працюють, зокрема, над відновленням економіки, допомогою підприємцям України та створенням умов для залучення інвестицій в Україну.

З метою стимулювання залучення в економіку України стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також зростання конкурентоспроможності

економіки через запровадження державної підтримки великих інвестиційних проектів прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [3].

СОТ (Світова організація торгівлі) є міжнародною організацією, яка встановлює правила для світової торгівлі і вирішує торговельні суперечки між її членами. Суперечки в рамках СОТ можуть виникати, коли одна чи декілька країн вважають, що інша країна порушила правила торгівлі, встановлені СОТ.

Головна мета Домовленості полягає в забезпеченні позитивного вирішення суперечок, яке відповідає угодам СОТ. Ця угода надає можливість сторонам суперечки досягти взаємоприйняттого рішення, навіть у тих випадках, коли країни-члени СОТ вирішують взяти участь у формальному процесі вирішення суперечки. Група експертів та Апеляційний орган сприяють країнам-учасникам СОТ у досягненні такого рішення.

Домовленість визначає, що механізм вирішення суперечок в СОТ виконує кілька важливих функцій:

- ✓ підтримує пріоритет права і тим самим гарантує стабільність і безпеку у багатосторонній торговельній системі;
- ✓ забезпечує дотримання прав і обов'язків країн-членів СОТ;
- ✓ механізм вирішення суперечок роз'яснює існуючі положення угод СОТ;
- ✓ механізм вирішення суперечок сприяє швидкому вирішенню суперечок.

Коли країна-учасниця СОТ, яка ініціює суперечку, доводить, що інша країна-учасниця СОТ порушила угоди СОТ, це призводить до скасування або визнання недійсними заходів, що призвели до цих порушень. Іншими словами, якщо країна-учасниця СОТ підтверджує, що інша країна-учасниця порушила конкретний аспект будь-якої угоди СОТ, наприклад, зобов'язання щодо негайного повідомлення про порушення та розслідування застосування захисних (спеціальних) заходів, член СОТ не повинен окремо доводити, що ця порушення призвели до збитків або оцінювати конкретний рівень завданих збитків. Відтак, розгляд справи в СОТ виявляється менш вимогливим порівняно з іншими юрисдикціями, які вимагають представлення доказів завдання збитків [3].

Угода забороняє країнам-учасникам СОТ односторонні дії для врегулювання порушень. Члени СОТ повинні дотримуватися правил і процедур, визначених у цій угоді. Угода визначає, що суперечки, які стосуються відповідності заходів угодам СОТ, повинні розглядатися в рамках механізму врегулювання суперечок (виключної юрисдикції СОТ).

Застосування механізму врегулювання суперечок має лише перспективний вплив. Тобто, сторона, яка програє суперечку, не має обов'язку виплачувати компенсацію за завдані збитки до того моменту, поки не підтвердиться невідповідність заходу угоді СОТ.

Світова організація торгівлі (СОТ) є міжнародною організацією, яка встановлює правила для світової торгівлі і вирішує торговельні суперечки між своїми

членами. Домовленість щодо врегулювання суперечок в СОТ має за мету забезпечення позитивного вирішення суперечок, яке відповідає угодам СОТ. Вона надає можливість сторонам суперечки досягти взаємоприйнятного рішення, навіть через формальний процес вирішення суперечки. Цей механізм вирішення суперечок виконує декілька важливих функцій: підтримує пріоритет права та забезпечує стабільність і безпеку у багатосторонній торговельній системі, забезпечує дотримання прав і обов'язків країн-членів СОТ, допомагаючи вирішувати суперечки щодо відповідності заходів угодам СОТ, роз'яснює існуючі положення угод СОТ, допомагаючи країнам-членам розуміти правила торгівлі.

Суперечки в рамках СОТ виникають, коли одна чи декілька країн вважають, що інша країна порушила правила торгівлі. Розгляд справи в СОТ виявляється менш вимогливим порівняно з іншими юрисдикціями, оскільки сторона, яка ініціює суперечку, не повинна окремо доводити завдання збитків.

Угода також забороняє країнам-учасникам СОТ вживати односторонніх дій для врегулювання порушень і вимагає дотримання правил і процедур, визначених у цій угоді. Суперечки, які стосуються відповідності заходів угодам СОТ, повинні розглядатися в рамках механізму врегулювання суперечок, що є виключною юрисдикцією СОТ.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний веб-сайт Міністерство економіки України.* URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885&title=InformatsiinoanalitichniMaterialiSchodoInvestitsiinogoKlimatuVUkraini>.
2. *Савчук В.А. Регулювання міжнародної торгівлі. Вісник. 2019.*
3. *Посібник щодо механізму врегулювання суперечок у рамках світової організації торгівлі.* URL: <https://www.me.gov.ua/BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/%D0%9F%D0%BE%D1%81%DB1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83%20%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D1%83%20%D0%A1%D0%9E%D0%A2.PDF>.

Огребчук В.А.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н. С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОПОМОГА СВІТОВОГО БАНКУ УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

На сьогоднішній день, Україна переживає складні випробування війни та потребує нагального відновлення. Наша держава стала об'єктом пильної уваги міжнародної спільноти. У цьому контексті важливо відзначити роль Світового банку – однієї із найбільших міжнародних фінансових організацій, зокрема у наданні допомоги для України. Світовий банк відіграє значущу роль у фінансуванні проектів відновлення та реформування в країні, сприяючи соціально-економічному розвитку під час вторгнення росії.

Україна розпочала свою співпрацю із Світовим банком у 1992 році і це стало одним із переломних моментів в розвитку фінансової системи нашої держави. Із лютого 2022 року підтримка Світового банку є неабияк особливою для України, оскільки в умовах війни постало завдання щодо забезпечення усіх першочергових та пріоритетних видатків в умовах значного скорочення доходів до державного бюджету у зв'язку із повномасштабною війною.

Із перших днів війни Світовий банк почав надавати активну та виняткову підтримку нашій державі. Зокрема, у березні 2022 року було отримано пакет допомоги для України розмір якого становив понад 500 млн.євро. Дана допомога була спрямована до загального фонду державного бюджету на покриття термінових соціальних та гуманітарних витрат. З метою надання Україні підтримки, з ініціативи Світового банку, було створено новий ефективний механізм на безповоротній основі – Цільовий фонд багатьох донорів. До даного фонду долучили свої грантові кошти США, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Австрія, Норвегія, Литва, Латвія та Ісландія [1].

Головним фінансовим інструментом Світового банку для України є проект «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE). Найбільша частина екстреного фінансування для України, а це майже 20 млрд. дол., надійшла саме через даний проект. PEACE дав змогу міжнародним донорам об'єднати свої зусилля щодо надання швидкої, адресної та прогнозованої підтримки. У серпні 2022 року проект залучив грант від США у розмірі 4,5 млрд.дол. 30 вересня 2022 року у рамках PEACE додатково мобілізовано 530 млн.грн. у вигляді кредитних гарантій від Великої Британії (500 млн. грн.) та від Данії (30 млн.грн.). Також, у грудні 2022 року Світовий банк оголосив про надання додаткового фінансування у розмірі 500 млн. дол., у вигляді позики МБРР. Дана сума мобілізована у рамках проекту та підтримана гарантіями Великої Британії. У лютому 2023 року через проект

PEACE було залучено новий грант на 2,5 млрд. дол. від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). 21 червня 2023 року Світовий банк оголосив про надання додаткової фінансової підтримки Україні на суму 1,75 млрд. дол. Дане фінансування складається з гарантованої Великою Британією позики Світового банку на суму 500 млн. дол. гранту на суму 1,25 млрд. дол. від Сполучених Штатів та гранту на суму 15 млн. дол. від Уряду Фінляндії [2]. Завдяки проекту PEACE було підтримано такі урядові програми в Україні: пенсії, соціальна допомога бідним, субсидії на житлово-комунальні послуги, соціальна допомога для дітей з інвалідністю, грантові виплати ВПО, виплати медзакладам за програмою медичних гарантій та зарплати працівникам ДСНС. Слід зауважити, що допомога Україні з боку країн-донорів триває й досі.

Наступний потужним інфраструктурним проектом, який реалізувався Міністерством охорони здоров'я у співпраці з Світовим банком є Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (HEAL Ukraine). В рамках даного проекту йдеться мова про посилене забезпечення медзакладів, зокрема відновлення, оновлення та модернізацію інфраструктури. Зокрема про відбудову пошкоджених об'єктів медичної інфраструктури, оновлення приміщень і будівель та модернізацію медзакладів сучасним обладнанням для посилення енергонезалежності. Початкове фінансування проекту включає кредит МБРР в розмірі 100 млн євро, який забезпечений гарантією уряду Іспанії, та грант Глобального фонду з фінансування програм для жінок, дітей та підлітків (GFF) у розмірі 10 млн дол.[3].

У 2023 році Мінагрополітики разом із Світовим банком домовилися щодо продовження програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка на меті надання фінансової підтримки мікро-, малому та середньому бізнесу на відновлення частково або повністю зруйнованих внаслідок бойових дій виробничих потужностей [4]. Окрім того, Мінагропрод та Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation, IFC) підготували програму підтримки пільгового кредитування для українських аграріїв на загальну суму понад \$1 мільярд [5]. Це, в свою чергу, дасть можливість забезпечити українських фермерів необхідними ресурсами для посівних та збиральних кампаній 2023 року.

Наприкінці січня 2023 року Мінагрополітики обговорило проект Світового банку «Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві». Ціллю Проекту є започаткування діяльності та розвиток Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві з метою надання допомоги у покращенні доступу до фінансування для суб'єктів мікропідприємництва, малого та середнього підприємництва, фізичних осіб - підприємців, що провадять діяльність у галузі сільського господарства [6]. Мета даного проекту - сприяння розширенню доступу до банківських кредитних ресурсів сільгоспвиробників, які обробляють до 500 га землі.

На засіданні Уряду, 10 лютого 2023 року, було прийнято рішення про залучення гранту на бюджетну підтримку від Цільового фонду багатьох донорів у розмірі 2 млрд 665 млн дол. США як четвертого додаткового фінансування для Проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні». Частина грантових коштів у розмірі 2,5 млрд дол. США надано Сполученими Штатами Америки. Ще 165 млн дол. США

надійшли від Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Ірландії, Швейцарії, Бельгії, Ісландії [7].

Окрім того, не менш важливим на сьогодні є забезпечення критичних потреб Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України та Укрзалізниці. 10 лютого 2023 року було підписано Грантову угоду між Україною та МБРР щодо проєкту «Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)». У рамках даної угоди буде виділено 50 млн. дол. грантових коштів. Загальна вартість проєкту становить майже 600 мільйонів доларів, з яких 500 мільйонів доларів планує забезпечити МБРР, а решту коштів планується залучити за рахунок донорських грантів, що надходять через Український трастовий фонд допомоги, відновлення та реконструкції (URTF) та інші трастові фонди [8].

Загалом з лютого 2022 року, у співпраці з донорами з розвитку Група Світового банку було мобілізовано для допомоги Україні майже 38 млрд. дол. фінансової підтримки. Станом на 25 вересня 2023 року понад 28 млрд. дол. вже надійшли до України [9].

Отже, на сьогоднішній день Світовий банк позиціонує себе як ключову інституцію для подолання економічних та гуманітарних наслідків російського вторгнення. І надалі підтримує та планує підтримувати Україну. Конструктивна співпраця та мобілізація фінансових ресурсів на нагальні бюджетні потреби України – це те, що дозволяє зберігати макрофінансову стабільність та забезпечувати пріоритетні видатки державного бюджету. Допомога Світового банку – важливий ресурс для забезпечення стійкості та розвитку України після завершення війни. Також, слід зауважити, що важливою є і подальша співпраця для забезпечення соціально-економічного зростання та підвищення якості життя українського населення.

Список використаних джерел:

1. Організації світу: Світовий банк. *Інтент* :: Регіональна мережа якісної журналістики. URL: <https://intent.press/publications/world/2022/svitovij-bank/> (дата звернення: 28.09.2023).
2. World Bank Group. Підтримка України під час війни. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace> (дата звернення: 28.09.2023).
3. Допомога групи Світового банку Україні у період війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosynu/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta> (дата звернення: 28.09.2023).
4. Обсяги кредитування аграріїв на 2023 рік можуть бути збільшені – Сольський – LANDLORD. LANDLORD. URL: <https://landlord.ua/news/obsiahy-kredytuvannia-ahriiiv-na-2023-rik-mozhut-but-y-zbilsheni-solskyi/> (дата звернення: 28.09.2023).
5. Ukrinform. Мінагрополітики та IFC запустять програму пільгового кредитування аграріїв на \$1 мільярд. *Укрінформ* - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3646423-minagropolitiki-ta-ifc-zapustat-programu-pilgovogo-kredituvanna-agriiiv-na-1-milard.html> (дата звернення: 28.09.2023).
6. Щодо обговорення проєкту “Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві” (оновлено). Головна | Міністерство аграрної політики та

продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/shchodo-obgovorennya-proektu-zmicnennya-fondu-chastkovogo-garantuvannya-kreditiv-u-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 28.09.2023).

7. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina_zaluchit_cherez_mbrr_grant_vid_sshi_ta_inshikh_donoriv_na_ponad_26_mlrddol_sshi-3834 (дата звернення: 28.09.2023).

8. Міжнародний банк реконструкції та розвитку надасть 50 мільйонів доларів США на відновлення логістики. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34031.html> (дата звернення: 28.09.2023).

9. World Bank Group. Мобілізована Світовим банком фінансова підтримка для України з 24 лютого 2022 року. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine> (дата звернення: 28.09.2023).

Олійник О. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗМІНА КУРСУ ГРИВНІ ВПРОДОВЖ 2021-2023 РОКІВ

Валютний курс має значущий вплив на економіку країни та фінансовий стан громадян. У контексті глобальних фінансових викликів та економічних труднощів, зумовлених різними факторами, такими як пандемія COVID-19, геополітичні події та економічні реформи, аналіз динаміки курсу гривні протягом цього тримісячного періоду є критично важливим. Він дозволить розуміти вплив зміни курсу на різні сектори економіки. Розуміння тенденції та прогнозів валютного курсу гривні за досліджуваний період є ключовим для ефективного прийняття рішень в умовах невпевненості на фінансовому ринку та для розробки стратегій управління фінансами на мікро- та макrorівнях.

Взагалі, наша економіка за 3 останні роки випробувала некерований плаваючий курс під час корона кризи та фіксований курс після повномасштабного вторгнення агресора на територію України (рис. 1).

Так, гнучкий обмінний курс функціонував під час коронакризи, тоді фінансова система, монетарна трансмісія та ринкові сили повноцінно працювали, й не було істотних валютних обмежень [2].

Проте, щоб запобігти паніці, Національний банк України (НБУ) в перший день повномасштабної війни зафіксував курс. Це значною мірою спрацювало: суспільство відновило довіру до української економіки. Однак ця політика була дієвою лише певний час. У липні 2022 року НБУ був змушений девальвувати гривню приблизно на 25%, щоб послабити тиск на валютні резерви, відновити зовнішню конкурентоспроможність України, збільшити бюджетні надходження та зрівняти офіційний і готівковий курс (курс «чорного ринку»). Через природу фіксованого обмінного курсу з плином часу накопичуються потенційні викривлення цін та дисбаланси, і зрештою економіка досягає критичної точки, коли знову необхідно коригувати курс [3]. Це одна з причин НБУ поступово

повернутися до гнучкого курсу, а саме зміну фіксованого на керований плаваючий курс.

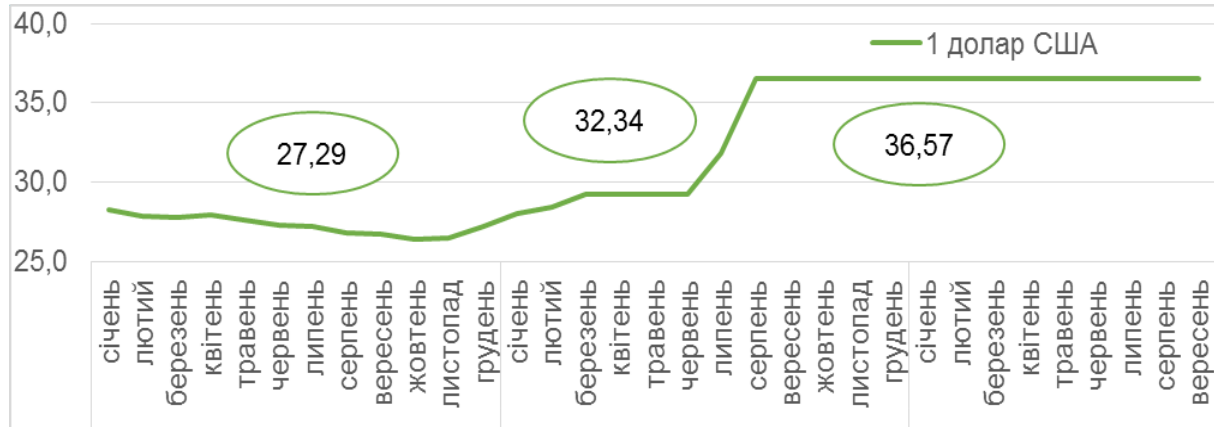

Рисунок 1. Офіційний курс гривні щодо долара США та його середнє значення за кожен рік

Хоча вже, за цих обставин може здатись хорошою ідеєю повного повернення гнучкого курсу як при корона кризі і до того ж краще підтримає відбудову та структурні зміни, які відбудуться в українській економіці на шляху до ЄС. Однак таргетування інфляції за нинішніх обставин, коли монетарна трансмісія не працює, виглядає надто амбітно [2].

Отже, одною з передумов для зміни курсу є непогана (близько 15%) дохідність гривневих депозитів, яка може покрити як інфляцію, так і можливі курсові коливання [4]. Хоча і першопричиною зміни курсу і є суттєве уповільнення інфляції (табл. 1). Якщо на кінець 2022 року вона перевищувала 26%, то нині вона становить лише 8,6%.

Таблиця 1

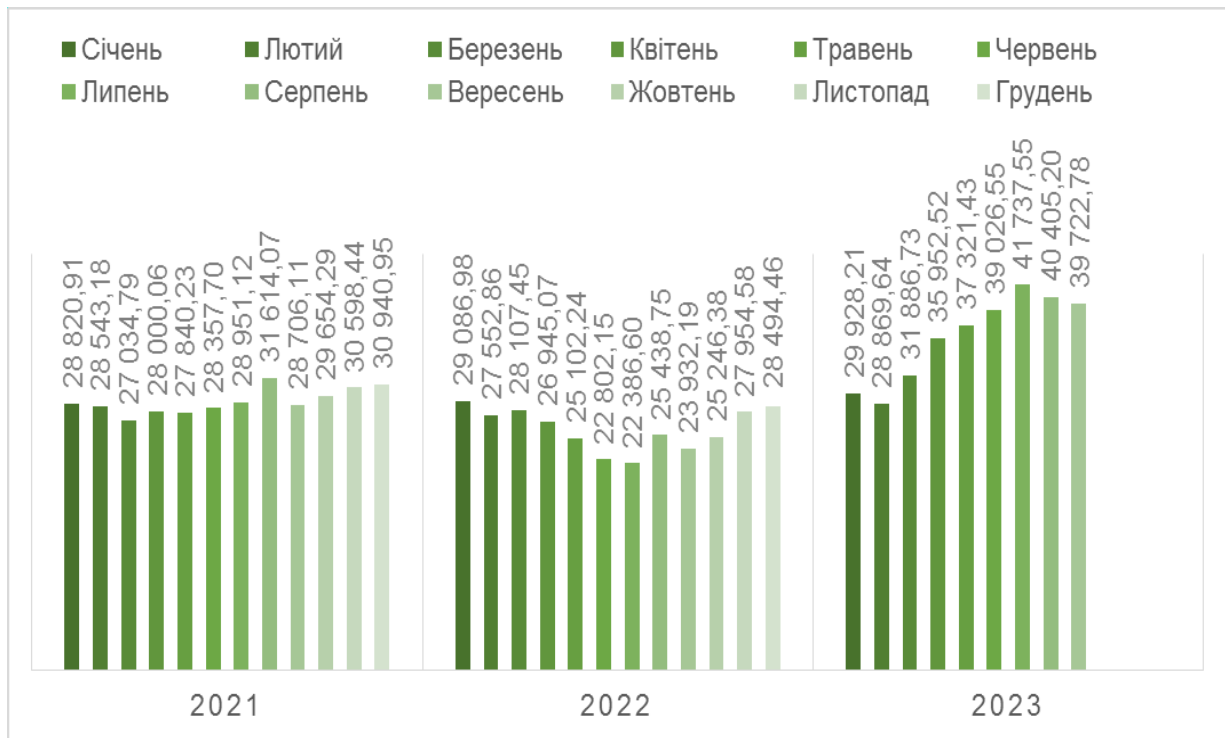
Індекс інфляції впродовж останніх 3-х років, %

Рік	2021	2022	2023
Січень	101,3	101,3	100,8
Лютий	101,0	101,6	100,7
Березень	101,7	104,5	101,5
Квітень	100,7	103,1	100,2
Травень	101,3	102,7	100,5
Червень	100,2	103,1	100,8
Липень	100,1	100,7	99,4

Серпень	99,8	101,1	98,6
Вересень	101,2	101,9	100,5
Жовтень	100,9	102,5	
Листопад	100,8	100,7	
Грудень	100,6	100,7	
Всього за рік	110,0	126,6	108,6

Джерело: [5]

Друга передумова – великі навіть як для мирних часів валютні резерви у понад 40 млрд доларів (рис. 2).

Рисунки 2. Офіційні міжнародні резерви України за період 2021-2023 рр., млн. дол. США

Джерело: [6]

Звідси можна зрозуміти, чому НБУ ухвалило рішення про скасування фіксованого курсу від 3 жовтня. І чому курс гривні до долара вперше від початку війни буде не фіксованим, а визначатиметься "керованою гнучкістю" [4].

Висновок

Дослідження динаміки курсу гривні протягом періоду 2021-2023 років свідчить про значущий вплив валютного курсу на економіку України та фінансовий стан громадян. У контексті глобальних фінансових викликів,

спричинених різними факторами, такими як пандемія COVID-19, геополітичні події та економічні реформи, аналіз курсу гривні є критично важливим для розуміння його впливу на різні сектори економіки.

Результати аналізу показали, що Україна пережила період некерованого плаваючого курсу під час коронакризи, який був супроводжений функціонуванням фінансової системи та монетарної трансмісії. Проте після повномасштабного вторгнення агресора на територію України взяло перевершення фіксоване закріплення курсу. Ця стратегія була спрямована на збереження стабільності та відновлення довіри до української економіки в умовах війни.

Однак час показав, що фіксований курс не є дієвим рішенням на довготривалій період, оскільки він спричиняє накопичення потенційних викривлень цін та дисбаланси. Тому Національний банк України вирішив поступово повертатися до гнучкого обмінного курсу з "керованою гнучкістю".

Наведені динамічні зміни в курсі гривні свідчать про необхідність постійного аналізу та вдосконалення стратегій управління фінансами на різних рівнях. Успішне управління валютним курсом вимагає врахування економічних, фінансових і політичних викликів, а також збереження стабільності і конкурентоспроможності України в умовах війни та геополітичних турбулентностей.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період). НБУ.*
URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls
2. *Вавра Девід. Фіксувати чи не фіксувати: оптимальний режим обмінного курсу під час війни. Економічна правда.*
URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/23/695383/>
3. *Городніченко Юрій. Не треба боятися відпустити гривню. VoxUkraine.*
URL: <https://voxukraine.org/ne-treba-boyatysya-vidpustyty-gryvnyu>
4. *Чи здорожчає долар і навіщо НБУ скасував фіксований курс гривні BBC News Україна.* URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3grd65317do>
5. *Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в Україні. Дебет-Кредит.*
URL: <https://services.dtkf.ua/catalogues/indexes/3>
6. *Золотовалютні резерви України. Мінфін.*
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>

Олійник О. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФРАНЦІЇ

Митна система Франції включає в себе різні аспекти, які можуть бути корисні для України. Франція, яка є членом ЄС, має розвинуту митну і торговельну систему, що сприяє прозорості та доступності інформації щодо митних правил та процедур. Автоматизація митних процедур та співпраця між органами контролю є ключовими складовими цієї системи [2].

З 1945 року і до сьогоднішнього дня митна система Франції постійно розвивалася на фоні активного зростання зовнішньої торгівлі. У зв'язку з цим виникла потреба у впровадженні нових правил та стандартів для забезпечення якості імпортової продукції та контролю комерційної діяльності, зокрема в онлайн-сфері. Створення Шенгенської зони у 1985 році сприяло встановленню зони свободи, безпеки та справедливості в межах Європейського Союзу, що передбачило скасування прикордонного контролю між її членами, але з посиленням контролю на зовнішніх кордонах. Зникнення кордонів в ЄС у 1993 році полегшило переміщення людей та товарів, але також виникли нові виклики, пов'язані з тероризмом та іншими аспектами [3]. У 2016 році ЄС і Канада підписали СЕТА (Всеосяжну економічну і торговельну угоду). 21 вересня 2017 року тимчасове виконання угоди призвело до зникнення тарифів на 98% усіх тарифних позицій, що сприяло подальшому розвитку міжнародної торгівлі. Наприкінці семирічного періоду поступової відмови 99% ліній будуть безмитними [2].

Взагалі, у Франції митним органом, який здійснює митну політику країни, є Генеральна дирекція митниць і непрямих податків, яка підпорядковується Міністерству державних рахунків. До повноважень цього органу належать:

- сприяння ефективному оподаткуванню та наповненню бюджету;
- підтримка економічної активності та підприємницького середовища в країні;
- боротьба з шахрайством у сфері грошових розрахунків та у сфері міжнародного обігу заборонених предметів.

Зокрема, завдання Генеральної дирекції митниць і непрямих податків спрямовані і на захист безпеки громадян та навколишнього природного середовища, і на охорону культурної спадщини, і на протидію економічним злочинам та злочинам у сфері адміністрування податків тощо [1].

Отже, коли здійснює комерційний обмін (імпорт або експорт) товарів з країнами, які не є членами Європейського Союзу (ЄС), повинні оформити митну декларацію. Його форма та зміст визначаються Митним кодексом Союзу (CDU) та його положеннями. Тут основними є три поняття: вид (класифікація товару в митній номенклатурі), походження (або призначення) і вартість товару.

Так, митна класифікація означає, що товари повинні бути класифіковані за Загальним європейським митним тарифом (ССТ), також позначеним назвою CN (Комбінована номенклатура), яка складається з серії з 8 цифр. Перші шість цифр в основному належать до Гармонізованої системи (HS). Для більш детального опису продукції використовується французька номенклатура з 12 цифр плюс одна літера. Отриманий опис називається тарифним видом. Деякі тарифні позиції вимагають знання додаткових чотиризначних кодів, які залежать від складу продукту, наприклад, для деяких продуктів харчування відсоток цукру, крохмалю, молочного білка тощо.

Експортери повинні визначити номенклатуру своєї продукції. Вони можуть запропонувати номенклатуру на основі коду HS, який уже використовується для експорту, і надати всю інформацію, що дозволяє класифікувати продукти під час проходження митниці. Служби митної адміністрації мають повне право визначати, яку номенклатуру слід використовувати. Щоб уникнути проблем із класифікацією та щодо товарів, які можуть спричинити судовий процес, слід дотримуватися європейської процедури, відомої як «Обов'язкова інформація про тарифи». Ця процедура є обов'язковою та митниця не може змінити отриману класифікацію.

Тут доречно, звернути увагу на торгові марки та підробки, до яких Франція дуже суворо ставиться, особливо коли йдеться про одяг, вироби зі шкіри тощо. Продукти можуть бути вилучені та знищені. Продукти можуть підпадати під дію законодавства про підробку, щойно вони потраплять на територію ЄС. Бажано перевірити, чи торгова марка вже використовується у Франції.

Коли класифікація визначена, митний тариф визначає будь-які митні збори, які митник повинен негайно сплатити. Далі, визначається мито, яке може бути виражене у відсотках від вартості або у вигляді фіксованої вартості, наведеної в євро за одиницю або одиницю ваги.

Звичайно, ПДВ також сплачується митним агентом у день імпорту. Розраховується на суму загальної митної вартості та мита, в окремих випадках враховується ще акцизний податок. Є чотири основні рівні податків:

- суперпільгова ставка (2,1%) на ліки,
- знижена ставка (5,5%) на сільськогосподарські та харчові продукти,
- проміжна ставка (10%) на деякі послуги,
- звичайна ставка (20%) майже на всі інші товари та послуги, включаючи алкогольні напої.

Слід зазначити, що пільгова ставка (зазвичай 0%) надаватиметься лише для товарів, які відповідають правилам визначення походження для конкретного товару. Для Гваделупи, Мартініки та Реюньйону застосовуються спеціальні ставки ПДВ. Французька Гайана не має ПДВ. ПДВ сплачує імпортер, який потім може відшкодувати його від французьких податкових.

Митні оформлення виконує митний офіцер. Митники виставляють імпортеру рахунок за свої послуги, якщо не буде досягнуто інших домовленостей. Більша частина витрат митного агента складається з митних зборів, виставлення рахунків за митне оформлення як такої та авансового ПДВ, який згодом відшкодовується імпортером.

Тут варто сказати про експрес-перевізників, також відомі як інтегратори (DHL, UPS, Fedex тощо), не є митними агентами і не можуть виконувати спеціальні операції, такі як санітарні перевірки. Вони мають переваги спрощеного режиму «експрес», який застосовується до неспецифічних товарів, які остаточно імпортуються та мають невелику вартість. Зрештою товар може бути перевірений [2].

Отже, Україна може взяти на увагу деякі з цих позитивних аспектів французької митної системи:

1. Спрощення митних процедур: Україна може вдосконалити процес подання митних декларацій та інших необхідних документів, зменшити адміністративні бар'єри та впровадити електронну систему обробки документів для підприємств.

2. Класифікація товарів: Застосування загальних європейських стандартів класифікації товарів, подібних до ССТ та CN, може спростити класифікацію товарів і зменшити можливі конфлікти та непорозуміння.

3. Захист від підробок: Покращена система захисту інтелектуальної власності та торгових марок може допомогти захищати підприємства від підробок та контрафакту.

Україні важливо брати на увагу кращі практики та досвід інших країн для постійного вдосконалення своєї митної системи та створення більш безпечного, сприятливого та прозорого бізнес-середовища. Реформи у сфері митної політики можуть допомогти залучити іноземні інвестиції та підтримати економічний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Клим А.В. митна політика України в контексті сучасних суспільних викликів. Демократичне врядування. 2022. Вип. 1(29). С. 128–140. URL: <https://doi.org/10.23939/dg2022.01.128>.
2. Customs and customs formalities - france. GAC. 2023. URL: <https://www.tradecommissioner.gc.ca/france/market-facts-faits-sur-le-marche/7685.aspx?lang=eng>.
3. Histoire de la douane en France. Douane - Tout savoir sur les métiers, concours et formations. URL: <https://www.concours-douane.fr/La-Douane-2/histoire-douane-95>.

Пилат М.В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖДЕРЖАВНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Зміна позицій країн на світовому ринку, зростання значимості міжнародної торгівлі та трансформація структури ринку торговельної продукції, послуг та об'єктів інтелектуальної власності, прагнення країн підтримувати конкурентоспроможність власних товаровиробників актуалізують проблему торговельно-економічних відносин між країнами. Міжнародна торгівля є невід'ємною частиною міжнародних економічних відносин та може реалізовуватися посередництвом торговельного обміну, як засіб політичного та економічного тиску країн. У випадку, коли одна держава оцінює економічну політику іншої держави як несприятливу і вживає відповідних заходів – розпочинається торговельна суперечка, а згодом й війна. Це, в свою чергу, значно впливає на митну безпеку держав [1].

Митні органи активно співпрацюють з іншими правоохоронними та державними органами для забезпечення найбільш стабільного рівня економічної безпеки. У цьому особливу роль грає взаємодія митних органів із відділом боротьби з економічними злочинами. Основні функції митних органів визначено у митному кодексі, та інших нормативно-правових актах України. Митний кодекс відносить митні органи до правоохоронних та визначає їх основною частиною сил забезпечення економічної безпеки держави. Митні органи покликані здійснювати контроль за дотриманням законодавства у сфері митної справи та іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладається на них. В сучасних умовах необхідно приділяти посилену увагу питанням забезпечення митної безпеки держави через домінування у світовій економіці конфліктних ситуацій (зокрема – військове вторгнення РФ в Україну), торговельних суперечок, а також експансії пандемії COVID-19 [2].

Зазначимо, що торговельний конфлікт — високий рівень напруги у відносинах, пов'язаний з матеріальними втратами, спричиненими заходами, що заподіяні обома сторонами одна одній. Вона потребує врегулювання. У свою чергу, торговельна війна — найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний з використанням інтенсивних заборонних заходів торгової політики, що можуть призвести до великих матеріальних втрат країни, проти якої вони були заподіяні [3].

Розглядаючи сучасний стан вивчення проблеми ведення торгових війн в сучасних умовах посилення митної безпеки України, варто зазначити, що це не нове явище. Торговельні війни можуть приймати різні форми і має безліч способів реалізації. Держави часто використовують торгові конфлікти ведення зовнішньої політики, проте до останнього намагаються вирішити всі розбіжності

мирно, оскільки не часто навіть ініціатори цього конфлікту можуть вийти переможцями. Також торгові війни можуть дуже вдарити по економіці країни, навіть по розвиненій. Існують певні методи впливу митної політики на торговельні війни. Перший з них - встановлення митних бар'єрів. Держава може встановлювати митні бар'єри на імпортовані товари з інших країн, щоб захистити своє власне підприємство від конкуренції. Такі заходи можуть призвести до відповідних заходів з боку інших країн, які вважають себе обмеженими у вашій торгівлі. Наступний - встановлення квот на імпортовані товари. Квота - це обмеження на кількість товару, який може бути імпортований в країну за певний час. Встановлення квот може бути корисним для захисту внутрішнього ринку від торгового імпорту та зменшення відповідного тиску на внутрішніх виробників. Однак, з іншого боку, квоти можуть призвести до збільшення ціни на імпортовані товари та виробу для споживачів, що може завдати шкоди конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Крім того, країни можуть відповісти відповідно до санкцій, які були на них накладені іншими країнами. Наприклад, вони можуть збільшити мита на експортні товари до країн-санкціонерів, що може призвести до зменшення експорту та підвищення тиску на внутрішнє виробництво. Однак це також може привести до відповідної митної відповіді з боку країн-санкціонерів і зростання напруги в міжнародних торговельних відносинах [4].

Отже, митна політика має значний вплив на торговельні війни. Вони можуть призвести до введення великої кількості мит та інших обмежень на міжнародну торгівлю. Це може призвести до збитків для економіки, оскільки підприємства, особливо ті, що залежать від експорту, можуть зіткнутися з ускладненими умовами доступу на іноземні ринки. Митна політика може відігравати важливу роль у виникненні та подальшому розвитку торговельних війн.

Список використаних джерел:

- 1. Яценко О.М., Ускова Д.С. (2019). Міждержавні торговельні суперечки як виявлення політики протекціонізму. Економіка і організація управління, (4 (36)), 58-65.*
- 2. Сьомик, І. М. (2022). Митна безпека України в контексті активізації міждержавних торговельних конфліктів (Doctoral dissertation).*
- 3. Безрукова, Н. В., & Василенко, М. В. (2015). Світові торговельні війни: особливості та наслідки. Ефективна економіка, (6).*
- 4. Чернега, В. В., & Дужак, О. В. Торговельні війни та вплив митної політики на них. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-, 96.*

Полудворянін М.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Сучасна криза національної економіки України, важке соціально-економічне становище українців і нестабільна військово-політична ситуація у країні вимагають пошуку незвичних шляхів їх подолання та розробки програм для запобігання політичній та економічній кризі. Проте реалізація цих програм потребує значних фінансових ресурсів, більшу частину яких Україна могла б забезпечити, залучивши від іноземних кредиторів позикові кошти. У цьому контексті досить корисною для України є співпраця з Міжнародним Валютним Фондом.

Україна стала членом МВФ у 1992 р., а з 1994 р. активно користується коштами на фінансування дефіциту платіжного балансу та поповнення золотовалютних резервів. Діяльність МВФ пов'язана з проведенням структурних реформ в українській економіці з метою забезпечення сталого розвитку економіки. Починаючи з 1994 року, співпрацю з МВФ було активізовано за програмами STF, Stand-by та Механізмом розширеного фінансування (EFF), по яких Україна отримала коштів загальним обсягом близько 4,3 млрд дол. [1].

Через економічну кризу та наслідки епідемії коронавірусу багатьом країнам довелось позичати чималі гроші, щоб відновити економіку. Україна не виключення, тільки економіка почала відновлюватися після пандемії, так з 24 лютого 2022 року РФ розпочала війну проти України. Загальна сума зовнішнього державного та гарантованого державою боргів станом на кінець лютого 2022 року становила 63,59 млрд дол [6].

В умовах війни, що триває, в Україні посилюються загрози збільшення боргового навантаження та зниження можливостей його рефінансування за рахунок внутрішніх ресурсів [1]. Україна отримує надзвичайно вигідні позики.

Відсоткові ставки за ними або нульові, або близькі до нуля, а умови кредитів часто передбачають пільговий період, протягом якого не потрібно здійснювати жодних виплат [2].

До війни МВФ сприймався як один з найбільших кредиторів України. Крім прямої фінансової підтримки, наявність співпраці з фондом була своєрідним «ключиком», який відкривав можливості для залучення урядом грошей з інших джерел, зокрема від приватних інвесторів. Після 24 лютого 2022 року на останніх розраховувати не варто.

Проте співпраця з МВФ не стала менш потрібною, адже в умовах війни податкові надходження радикально впали, а видатки на оборону суттєво

виросли. Загалом у 2022 році Україна отримала від МВФ 2,715 млрд дол. [3]. Тому слід виокремити наступні переваги співпраці України з МВФ:

- Фінансова допомога для стабілізації галузей економіки;
- Зростання інвестиційної привабливості країни на міжнародному ринку;
- Реформування задля прозорості;
- Пільгові умови позик, що залежать від квоти;
- Важливе джерело фінансування потреб під час війни [4].

Також в процесі співпраці існує і ряд проблем, які заважають реалізовувати передбачені реформи. Сьогодні необхідно пам'ятати, що кредити, які ми беремо для фінансування наявних потреб, в майбутньому доведеться повертати нашим дітям. Історичний досвід співпраці свідчить, що для погашення заборгованості перед МВФ, Україна вимушена брати нові кредити у досить великих розмірах, у зв'язку з чим державний борг країни стане нагадувати фінансову піраміду, а Україна - державу, яка сидить на «кредитній голці» [4]. На жаль, поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

Варто виокремити декілька найбільш негативних факторів, які виявляються під час співпраці України з МВФ:

1. Зростання зовнішнього боргу України. Зовнішній борг нашої держави порівняно з 2014 р. зріс у 4 рази. Негативний імідж України створює її низька платоспроможність, її потрібно ретельно вивчати та знаходити шляхи подолання;

2. Реформування пенсійної системи та значне збільшення вартості комунальних платежів. Такий фактор призводить до зростання бідності населення, особливо незахищених верств. Україна, щоби погасити заборгованість з МВФ, бере нові кредити у значних сумах. Це впливає негативно на економічне зростання. Фактично, економіка держави не розвивається та виникає неможливість проведення у короткий термін структурних реформ. Платіжний баланс держави вирівнюється шляхом траншів від МВФ, а економічне зростання, як відомо, досягається позитивним зовнішньоторговельним сальдо й ефективним внутрішнім виробництвом [5].

Наразі, в умовах широкомасштабної війни, залучені ресурси допомагають стабілізувати економічну ситуацію, збільшити золотовалютні резерви. Максимальна результативність траншів МВФ можлива лише у разі використання фінансових ресурсів за програмно-цільовим методом, вкладення ресурсів у інвестиційні проєкти при прозорій політиці влади.

Безперечно для МВФ вигідно стимулювати нашу економіку до росту, сприяти приватизації, розвитку бізнесу, адже від неплатоспроможності України програє і Фонд. Тому вірогідно у найближчі роки уряд України та МВФ активно співпрацюватимуть з метою стабілізації української економіки. Тож для того, щоб продовжувати успішне співробітництво з МВФ Україні необхідно: продовжувати впровадження реформ прозорості економіки, продовжувати процес приватизації, приводити корупцію до мінімуму, поглиблювати структурні реформи, розвивати на новому рівні банківську та фінансові реформи, використовувати ринкові методи для утримування курсу національної валюти, продовжувати звітувати перед МВФ [1].

Співпраця України з МВФ відіграє важливу роль для підтримки економічних реформ нашої держави, що надає можливість залучати фінансові ресурси за пільговими відсотковими ставками. Український ринок капіталів недостатньо володіє фінансовими можливостями щодо задоволення потреб фінансування економіки держави. Мета допомоги МВФ має полягати у реалізації ключових проєктів із розвитку української економіки, технічної допомоги, залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Фінансова допомога МВФ може сприяти збільшенню залежності нашої держави від його діяльності, що примушує змінювати фінансову політику країни, відповідно, це впливає на зовнішньоекономічну діяльність України.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Зорина, Лісна Вікторія. "Особливості розвитку відносин України з МВФ". *The 5th International scientific and practical conference "Prospects of modern science and education"*: 664, 2023.
2. Гаркавенко Валентина, Єршова Галина. "Вплив боргової політики уряду на розвиток економіки України" *Economy & Forecasting* 1, 2022.
3. Як Україна співпрацюватиме з МВФ у 2023 році? URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-ukraina-spivpracuvatyme-z-mvf> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Чеберяко Ольга, Красьоха Олена "Позитивні та негативні аспекти співпраці України з МВФ", *Збірник тез*: 63, 2022.
5. Манцуров Ігор, Оцінювання стану та перспектив співробітництва України з МВФ. *Журнал європейської економіки*: 135-155, 2022.
5. Борг України б'є рекорди За оцінками МВФ, держборг України на кінець року може сягнути рекордних 100% до ВВП. Що це означає і який вихід із ситуації?: URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/12/702126/> (дата звернення: 23.11.2023).

Серкез Х.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

Світові фінансові центри (далі- СФЦ) є важливим елементом світового господарства, адже вони відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку світової економіки, щоденно переміщуючи багатомільярдні маси капіталу та формуючи міжнародний ринок капіталу з усіма його сегментами- ринками банківських кредитів, цінних паперів, золота та валюти.

СФЦ- це центри зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, що здійснюють міжнародні валютні, кредитні та фінансові операції, операції з цінними паперами, золотом тощо.

Ці фінансові центри виникають на основі національних фінансових ринків, які раніше за інші пройшли всі три стадії розвитку: від місцевого ринку до світового фінансового ринку.

Таким чином, СФЦ формуються завдяки потоку та концентрації фінансових чинників на глобальному рівні. Зможе чи ні місто розвиватися як світовий фінансовий центр залежить від його комплексної конкурентоспроможності з точки зору побудови його фінансового ринку, потенціалу росту і розвитку, промислової підтримки, умов та спектру послуг, що можуть надаватися містом, та національного середовища [1].

Особливостями, які відрізняють їх від інших міст, є наявність рамкових умов. Це, насамперед, законодавство, що сприяє збільшенню капіталу, а також розвинута інфраструктура, транспортна мережа та людські ресурси. Також ще однією особливістю є те, що фінансові центри повинні виконувати комунікаційну функцію. Особливого значення у сучасних умовах набуває централізація каналів передачі й обробки інформації. І, нарешті, у фінансовому центрі мають бути створені умови для високої ліквідності, тільки в цьому разі він буде привабливим для глобальних фінансових потоків. Підвищення статусу національного фінансового центру до світового багато в чому залежить саме від того, чи вдасться йому переконати глобальних учасників ринку у своїй привабливості [2].

Отож зі збільшенням кількості таких СФЦ, у світі існує багато їх класифікацій та рейтингів. Головним об'єднуючим критерієм у різних видах класифікацій є те, що відносини між фінансовими центрами поєднують елементи співпраці з жорсткою конкуренцією, завдяки яким кожен світовий фінансовий центр спеціалізується на конкретних фінансових операціях і відіграє певну роль у світовому господарстві.

До прикладу, для оцінки конкурентоспроможності фінансових центрів щорічно розраховується індекс глобальних фінансових центрів (GFCI – The

Global Financial Centres Index). Даний індекс публікується з березня 2007 р. на замовлення Лондонського Сіті консалтинговою компанією Z/YenGroupLtd. Основною метою даного індексу є оцінка та ранжування конкурентоспроможності СФЦ на основі існуючих індексів у поєднанні з результатами опитування керівників найбільших компаній світу. Класифікацію фінансових центрів за цим індексом наведено в табл. 1.

GFCI також підтверджує динамічність розвитку фінансових центрів. Якщо у 2020 році цей індекс розраховувався для 108 центрів, то у 2023 році кількість СФЦ зросла до 121.

Таблиця 1

Класифікація фінансових центрів згідно GFCI 34

2023	Широта і глибина	Відносна широта	Відносна глибина	Нові центри
Глобальні	Лідери	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Сінгапур, Лондон, Нью-Йорк, Франкфурт, Шанхай, Токіо, Торонто, Амстердам, Цюрих, Сідней	Париж, Сеул, Вашингтон, Чикаго, Лос-Анджелес, Сан-Франциско	Пекін, Гонконг, Дубаї, Люксембург, Шеньчжень, Абу-Дабі, Касабланка	Москва
Міжнародні	Усталені	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Берлін, Бангкок, Мадрид, Куала-Лумпур, Бусан, Бостон, Штудгард, Единбург, Мельбурн, Маямі, Гамбург, Дублін, Женева, Брюссель, Осака, Монреаль, Ванкувер, Стокгольм, Мілан, Рим	Мехіко-Сіті, Афіни	Гуанчжоу, Мумбаї, Нью-Делі, Ченду, Рїад, Далянь, Кайманові острови, Гуджараті (gift City-Gujarat), Ціндао, Кігалі, Тайбей, Астана, Джерсі, Тель-Авів, Гернсі, Ліхтенштейн	Стамбул, Сан-Паулу, Кейптаун, Панама, Бермудські острови, Найробі, Британські Віргінські острови, Бахрейн, Йоганнесбург, Маврикій, Будапешт, Лагос, Доха, Санкт-Петербург
Локальні	Усталені	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Варшава, Атланта, Мюнхен,	Сантьяго, Відень	Ханчжоу, Кувейт,	Буенос-Айрес, Баку,

	Осло, Глазго, Прага, Копенгаген, Міннеаполіс, Лісабон, Калгарі, Сан-Дієго, Гельсінкі, Веллінгтон		Тяньцзінь, Нанкін, Мальта, Тегеран, Гібралтар, Монако, Лугано, Острів Мен, Рейк'явік	Хошимін, Богота, Трінідад і Тобаго, Алмати, Маніла, Братислава, Джакарта, Ріо-де- Жанейро, Вільнюс, Кіпр, Багамські острови, Ухань, Софія, Рига, Сіань
--	---	--	--	--

Джерело: розроблено за даними [3]

В останні роки особливо посилилася конкуренція між п'ятіркою провідних фінансових центрів. Дані таблиці 2 показують, що Нью-Йорк розділив перше місце у рейтингу провідних світових фінансових центрів із Лондонським Сіті. Адже Лондон, як відомо, протягом років утримував одноосібне лідерство як головний фінансовий центр світу, однак щонайменше протягом двох останніх років Нью-Йорк продовжує утримувати 1-е місце в рейтингу GFCI. Слідом розташувалися Сінгапур та Гонконг, причому розрив між Сінгапуром/ Гонконгом і Лондоном склав лише 2/3 пункти відповідно, а за 1000-бальною шкалою розрив менше 20 пунктів вказує на відносну рівність між фінансовими центрами. Також варто відзначити, що практично вся десятка центрів-лідерів продемонструвала зростання рейтингу протягом роком. Ще слід сказати, що в десятку лідерів у 2023 р. переважно ввійшли американські СФЦ: Нью-Йорк, Сан-Франциско, Лос-Анджелес, Вашингтон та Чикаго (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг світових фінансових центрів у 2022–2023 рр.

Центр	Регіон світу	2023- GFCI 34		2022- GFCI 32		Зміни	
		місце	рейтинг	місце	рейтинг	місце	рейтинг
Нью-Йорк	Північна Америка	1	763	1	760	0	+3
Лондон	Західна Європа	2	744	2	731	0	+13
Сінгапур	Азія	3	742	3	726	0	+16
Гонконг	Азія	4	741	4	725	0	+16

Сан-Франциско	Північна Америка	5	735	5	724	0	+11
Лос-Анджелес	Північна Америка	6	734	7	722	-1	+12
Шанхай	Азія	7	733	6	723	+1	+10
Вашингтон	Північна Америка	8	732	15	714	+7	+18
Чикаго	Північна Америка	9	731	12	717	+3	+14
Женева	Західна Європа	10	730	20	709	+10	+21

Джерело: розроблено за даними [3]

Таким чином, роль світових фінансових центрів у глобальному фінансовому ринку та світовій економіці є надзвичайно важливою, адже сильний фінансовий центр сприяє значному припливу капіталу у країну, покращує інвестиційний клімат, підвищує рівень зайнятості, допомагає мобілізувати і перерозподіляти у всьому світі значні обсяги фінансових ресурсів та ін.

Список використаних джерел:

- 1. Дуна Н. Г., Соколан Д. С. Новітні тенденції розвитку світових фінансових центрів. Економіка. 2017. № 6. С. 181-186. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-6_0-pages-181_186.pdf*
- 2. Шуба М. В. Світові фінансові центри- «серце» глобального фінансового ринку. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2014. № 3. URL: <https://international-relations.tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/54f6f3354269928607e75d30d50ce984.pdf>*
- 3. The Global Financial Centres Index. URL: <https://www.zyen.com/publications/public-reports/>*

Серкез Х.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я .

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ

Порушення митних правил та контрабанда породжують серйозні наслідки для економічної стабільності та національної безпеки. Нелегальний ввіз товарів підриває законодавчу систему, веде до втрати податкових надходжень та сприяє розцінюванню конкуренції. Водночас, ці явища можуть стати джерелом фінансування нелегальних груп і терористичних організацій. Ефективний контроль та митна політика стають важливими інструментами для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Основним нормативно-правовим актом, який регламентує діяльність у сфері порушення митних правил та контрабанди є Митний кодекс України. Також до таких актів належить Кримінальний кодекс України, Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12.11.2008 «Про боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, координацію діяльності у цій сфері», Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 «Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил».

Митне правопорушення може бути характеризоване наступними ознаками: загрозою для суспільства, заподіяння шкоди, обставинами винності та кримінальними характеристиками. В результаті такого правопорушення порушується регулярність переміщення товарів, транспортних засобів і предметів через митний кордон України.

Митними органами Державної митної служби України проводяться активні дії у сфері боротьби з порушеннями митних правил та контрабандою. Це можна спостерігати проаналізувавши діяльність митної служби за 2022 рр. та протягом десяти місяців 2023 року.

Протягом 2022 року в результаті проведення Держмитслужбами аналітично-пошукової діяльності, спрямованої на виявлення способів і механізмів незаконного переміщення товарів і комерційних транспортних засобів через митний кордон України, а також заходів, проведених під час воєнного стану, було встановлено, що митницями було виявлено 11 098 порушень митних правил, загальна вартість предметів правопорушень становить практично 3 млрд. грн. Варто відзначити, що цей показник зріс на 5% в порівнянні з 2021 роком. Тимчасово вилучено предмети правопорушень на суму майже 700 млн гривень по (2250 справах) , з них: промислових товарів на суму- 458 млн грн; продовольчих товарів на суму майже 50 млн грн, валюти на суму- 147 млн грн та транспортних засобів на суму- 43 млн грн.

Держмитслужбами розглянуто 9825 про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 770 млн грн, з

яких 36 млн грн стягнуто до держбюджету. Передано до суду 5721 справу про порушення митних правил на суму 3 млрд гривень, за результатами яких судами прийнято рішення про конфіскацію предметів правопорушень та штрафів на суму 1,8 млрд грн, і цей показник на 10% більше за аналогічний показник 2021 року. Таким чином, до державного бюджету було перераховано майже 103 млн грн від стягнутих штрафів та реалізації конфіскованого майна.

Щодо результату протидії контрабанді наркотичних засобів, то протягом 2022 року Держмитслужбами було виявлено понад 513 фактів переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. За цими фактами митницями складено 240 протоколів про порушення митних правил, до правоохоронних органів України направлено 330 повідомлень про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, а саме: 172 повідомлення- за статтею 305 КК України та 158 повідомлень- за статтями 307, 309 КК України.

Крім того, митницями було виявлено 309 фактів незаконного переміщення через митний кордон України зброї, боєприпасів, вибухових речовин, спецзасобів. До правоохоронних органів України було направлено 213 повідомлень про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених КК України, та складено 106 протоколів про порушення митних правил.

Згідно з даними Державної митної служби України протягом січня-жовтня 2023 року було виявлено 10124 порушення митних правил із вартістю предметів правопорушень на суму понад 7,6 млрд грн. Цей показник збільшився майже в 3 рази, порівняно з аналогічним періодом минулого року. Було вилучено предметів правопорушень на суму майже 669 млн гривень, тому числі:

- промислових товарів на 483 млн грн;
- продовольчих товарів на 66 млн грн;
- валюти на 73 млн грн;
- транспортних засобів 46 млн грн.

Безпосередньо митницями було розглянуто 2894 справи про порушення митних правил.

Застосовано адміністративних стягнень у вигляді штрафу на суму 97 млн грн, з яких було стягнуто до Держбюджету 65 млн грн.

На розгляд до суду митницями передано 5803 справи про порушення митних правил на 5,3 млрд грн, за результатами яких судами було прийнято рішення про конфіскацію предметів правопорушень на суму 954 млн. грн. та накладено штрафів на суму 869 млн. гривень.

Варто також зазначити, що із оголошенням у 2022 році воєнного стану в Україні одним із пріоритетним напрямом роботи відділу Держмитслужби стало сприяння ввезенню на митну територію України гуманітарної допомоги для Збройних Сил України та запобігання використанню в комерційних цілях товарів під виглядом гуманітарної допомоги.

Було підготовлено пропозиції щодо необхідності підвищення ефективності контролю за переміщенням через митний кордон України гуманітарної допомоги та за використанням гуманітарної допомоги за цільовим призначенням, а також внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 року № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги

через митний кордон України в умовах воєнного стану». Також підготовлені пропозиції щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 05 березня 2022 року № 202 «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» в частині відновлення обліку та звітності щодо використання окремих видів гуманітарної допомоги (транспортні засоби, сільгосптехніка, нафтопродукти тощо).

Отож, на підставі даних аналізу переміщення через митний кордон України гуманітарної допомоги встановлено наявність ризиків безпідставного використання реквізитів територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Міністерства оборони України при наданні митним органам декларацій про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, при переміщенні в Україну транспортних засобів. Під час проведення заходів було виявлено 37 автотранспортних засобів, отримання яких не було підтверджено територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки Міністерства оборони України. Зібрані матеріали були направлені до митниць для подальшого вирішення питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у цьому.

Ще разом із Департаментом аудиту Міністерства оборони України були організовані спільні заходи з метою виявлення ситуацій, коли військові частини (кінцеві користувачі) не отримали товари, які були імпортовані на митну територію України як гуманітарна допомога за гарантійними листами.

Аналітичні матеріали щодо результатів взаємодії Державної митної служби України та Міністерства оборони України та проведених заходів містили інформацію про виявлення 50 випадків неотримання військовими частинами пропущених через митний кордон України на їх адресу товарів за гарантійними листами.

Зібрані матеріали було направлено до митниць для вирішення питання щодо притягнення до відповідальності винних осіб.

Отже, проблеми, які стосуються порушення митних правил та контрабанди, набули масштабних обертів, а боротьба з цими негативними явищами є важливим завданням держави у справі захисту її економічного суверенітету та фінансової безпеки.

Тому на основі проведено аналізу заходів протидії митним порушення і контрабанді можна зробити висновок, що органи Державної митної служби України проводять активну діяльність у цій сфері, проте підхід до вирішення цієї проблеми має бути комплексним, тобто складатися не лише з посилення контролю на митниці і кордоні, а й включати в себе закриття прогалів на внутрішньому ринку, що дають життя контрабандним схемам, технічне переоснащення і цифровізацію роботи митниць, подолання корупційних схем, реформування судів, прокуратури та СБУ для належного виконання ними службових обов'язків, зокрема, в частині розгляду і вирішення справ щодо порушень митного законодавства, організацію належного обміну інформацією із суміжними країнами щодо взаємних поставок товарів через кордон.

Список використаних джерел:

1. Про боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, координацію діяльності у цій сфері: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12.11.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0033525-08#Text>
2. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1015-12#Text>
3. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 р. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202022%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202022%20(3).pdf)
4. За 10 місяців 2023 року митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 7,6 млрд грн. Державна митна служба України: веб-сайт. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-10-misiatsiv-2023-roku-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-76-mlrd-grn-1365>

Синичч М.М.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Митні платежі відіграють важливу роль у формуванні доходної частини державного бюджету та забезпеченні фінансової безпеки України. Сплата цих платежів є необхідною умовою для здійснення зовнішньоекономічної діяльності та обміну товарами, створюючи сприятливі умови для розвитку економіки та підтримки стабільності. Це забезпечує стабільність економічного розвитку нашої держави. Митні платежі виконують важливу функцію у формуванні доходів Державного бюджету України, що своєю чергою, забезпечує її фінансову стійкість. Посилення митного контролю зменшує кількість недекларованих операцій, що здатне забезпечити збільшення обсягів митних платежів до державного бюджету. В той же час, ефективна митна політика держави дає змогу урізноманітнити джерела бюджетного фінансування.

Дослідження ролі митних платежів у формуванні доходної частини державного бюджету є важливим завданням з наступних причин:

1. Економічна важливість: митні платежі є значним джерелом доходів для бюджету країни. Розуміння, як ці платежі впливають на економіку, торгівлю та інші аспекти фінансової системи, дає змогу визначити їхню ефективність та оптимізувати процеси їх адміністрування.
2. Бюджетне планування: дослідження обсягів надходжень митних платежів до державного бюджету дає змогу спрогнозувати майбутні надходження та

врахувати їх при формуванні бюджету. Це сприятиме більш точному бюджетному плануванню.

3. Міжнародна торгівля: оскільки митні платежі пов'язані з міжнародною торгівлею, їх вивчення дозволяє розуміти вплив на міжнародні економічні відносини. Це важливо для розвитку та удосконалення торговельних відносин України з іншими державами.

4. Ефективність митної політики: ефективність митної політики вказує на можливість оптимізації та модернізації митної системи України.

Узагальнюючи, зазначимо, що митні платежі в системі формування доходів державного бюджету мають вплив на економіку та фінансову стійкість держави, що є важливим для раціонального управління бюджетними ресурсами, а це сприяє забезпеченню сталого розвитку країни.

Проаналізуємо динаміку митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України за 2020-2022 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України за 2020-2022 рр., млн грн.

Показники	2020	2021	2022
Доходи бюджету, у т.ч.	1076016,6	1296852,9	1787395,6
податкові надходження, серед них:	851115,6	1107090,8	949764,3
Мито	30460,5	38177,1	26246
акцизний податок	138296	162451,1	102352,8
податок на додану вартість	400600	536489	467000,8
Питома вага митних платежів у податкових надходженнях державного бюджету, %	66,9	66,6	62,7
Питома вага митних платежів у доходах державного бюджету, %	52,9	56,8	33,3

Джерело: складено на основі [1]

Аналіз митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України, протягом 2020-2022 рр. дозволяє виявити певні тенденції та зміни у структурі бюджетних доходів:

- загальна динаміка доходів бюджету протягом аналізованого періоду зростає, що пов'язано з розвитком економіки, включаючи, зокрема, відновлення після пандемії та активізацію певних галузей, таких як промисловість, торгівля та послуги.
- податкові надходження зростають з 2020 по 2021 рік, що свідчить про ефективність системи оподаткування та стабільність державних фінансових потоків. Проте, у 2022 році спостерігається зниження податкових надходжень

до рівня 949764.3 млн. грн. Ці дані свідчать про зміни в обсягах економічної діяльності фізичних осіб-підприємців, а також у структурі оподаткування.

- митні платежі також зазнають змін, зокрема, спостерігається зниження обсягів їх надходжень до Державного бюджету України в зв'язку з економічною нестабільністю, зниженням обсягів зовнішньої торгівлі, а також впливом внутрішніх чинників, таких як зміни в митних тарифах та реформи в сфері митної діяльності.
- зростання податку на додану вартість (ПДВ) та зменшення акцизного податку вказують на зміни у споживчій поведінці, а також на заходи у сфері оподаткування на певні види товарів. Ці заходи включають перегляд акцизних ставок, встановлення або скасування пільг, а також впровадження нових правил оподаткування для певних товарів чи послуг.
- питома вага митних платежів у податкових надходженнях державного бюджету показує стабільність та значущість цього джерела доходів. Важливо відзначити, що хоча загальна сума митних платежів зменшилась в 2022 році, їх питома частка в загальному обсязі податкових надходження залишається вагомою.
- питома вага митних платежів у доходах державного бюджету зменшилась із 52,9% у 2020 році до 33,3% у 2022 році. Це викликано зміною структури інших доходів бюджету та реформою у галузі митного оподаткування.

Загальний аналіз вказує на необхідність подальшого вивчення причин змін у динаміці митних платежів та їхнього впливу на фінансову стійкість Державного бюджету України. Також, це може служити основою для впровадження ефективних стратегій управління доходами та для оптимізації системи оподаткування.

Аналізуючи роль та значення митних платежів можна вважати, що застосування митних платежів використовується задля: протекціонізму економіки країни та забезпечення вітчизняного виробника, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, структури експорту та імпорту товарів. Також важливим завданням митних платежів як інструменту митної політики є необхідність формувати резерв торговельно-політичних поступок в обмін на аналогічні поступки від інших країн-партнерів, необхідність захисту вітчизняних галузей, підприємств як стратегічно важливих, так і тих, які на етапі становлення. Таким чином, можна окреслити основні функції митних платежів, а саме:

- захисну,
- регулюючу,
- фіскальну,
- політичну [2].

Найважливішою частиною доходів Державного бюджету України є податкові надходження, до яких відносяться і митні платежі. Вони зазнали суттєвих змін під час воєнного стану. Порівнюючи надходження митних платежів до державного бюджету за аналізований період, спостерігається їх зменшення від 2022 р., що пов'язане із запровадженням воєнного стану в Україні.

Для збільшення митних надходжень у 2023 році прийнято комплекс заходів, основними напрямками яких є: відміна більшості митних та податкових пільг, введених на початку повномасштабного вторгнення армії росії на територію України та збільшення митних ставок на деякі імпорتنі товари. Ці заходи у сукупності допоможуть відновити стабільність митних надходжень до державного бюджету.

Отже, формування доходів державного бюджету України за рахунок збільшення обсягів митних платежів є невід'ємною частиною економічного розвитку країни та забезпеченні її фінансової безпеки. Висока ефективність митної системи сприяє не лише збалансуванню Державного бюджету України, але й підвищує конкурентоспроможність держави на світовому ринку, забезпечуючи сталість та стійкість її фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. *Державний веб-портал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=3&year=2022&budgetType=CONSOLIDATED>*
2. *Легкоступ, І., Сاینчук, Н., & Соколюк, М. (2023). МИТНІ ПЛАТЕЖІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Економіка та суспільство, (52). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43>*

Тараненко Г.Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Валютні операції відіграють важливу роль у забезпеченні належного функціонування народних економік, а також стабільної та безперешкодної взаємодії на міжнародних ринках. В сучасних умовах глобалізації та розширення товарно-грошових відносин між суб'єктами з різних країн, валюта відповідає за обслуговування зовнішньої торгівлі товарами й послугами, а також міжнародні перекази й розрахунки, які здійснюють держави та їх приватні суб'єкти. До того ж, валютні операції здійснюються суб'єктами ринку для отримання доходу та страхування ризиків.

Комерційні банки здійснюють три загальні типи операцій з іноземною валютою - торговельні та неторговельні операції в іноземній валюті, а також операції власне на валютному ринку [1, с. 407].

Поточні торговельні операції комерційних банків в іноземній валюті насамперед обслуговують експортно-імпортні розрахунки суб'єктів господарювання [1, с. 406]. Таблиця 1 відображає динаміку валютної структури

розрахунків за зовнішньоторговельним оборотом товарів та послуг за останні п'ять років.

Таблиця 1

Динаміка валютної структури розрахунків за зовнішньоторговельним оборотом товарів та послуг, 2018-2022 рр., % до загального обсягу*

Рік	Розрахунки за експортом			Розрахунки за імпортом		
	Дол. США	Євро	Інші валюти	Дол. США	Євро	Інші валюти
2018	71,3	22,8	0,8	55	40,1	2,00
2019	72,1	23	0,9	53,4	42,7	1,80
2020	67,6	28,3	0,1	52,4	42,8	2,30
2021	65,8	30,3	0,9	53,2	42,7	1,80
2022	63,2	42,7	2,6	51,8	44,4	1,80

*Джерело: складено на основі [4]

Отже, як при експорті, так і при імпорті товарів і послуг українські комерційні банки найчастіше обслуговують розрахунки в американському доларі, що простежується протягом усього розглянутого періоду. Другою за поширеністю валютою в цьому плані є євро, хоча розрахунки за експортом у євро проводяться менш часто, але важливість цієї валюти поступово зростає [4].

Неторговельні операції банків в іноземній валюті пов'язані з переміщенням валютних цінностей між суб'єктам та здійснюються на некомерційних засадах. Такі операції не пов'язані з торговельною, інвестиційною та підприємницькою діяльністю економічних суб'єктів [1, с. 406].

До цієї групи відносяться, до прикладу, перекази фізичних осіб в іноземній валюті. Обсяги переказів фізичних осіб за кордон можуть бути індикатором економічних зв'язків між країнами. Наприклад, високий обсяг переказів може свідчити про значну кількість емігрантів або трудової міграції між країнами, а також про існування великої діаспори в тому чи іншому регіоні світу. З іншого боку, низький обсяг переказів може свідчити про слабкі економічні зв'язки між країнами або про обмежену можливість громадян однієї країни перебувати та працювати в іншій. Те, яким чином змінювалися обсяги переказів українців за кордон протягом останніх 5 років відображено на рисунку 1.

У 2019 році спостерігається збільшення обсягів цього виду неторговельних операцій більш ніж утричі, що супроводжувалося зменшенням більш ніж в половину наступного року. У 2021 році порівняно з 2020 обсяги переказів зросли на 34%, що, ймовірно, пов'язано із поживленням економічної активності після послаблення обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19. Зменшення обсягів переказів більш ніж на 76% 2022 року відбулося через вплив на фінансовий стан країни повномасштабного вторгнення Росії в Україну, а також валютні обмеження, що діяли у країні у 2022 році [2].

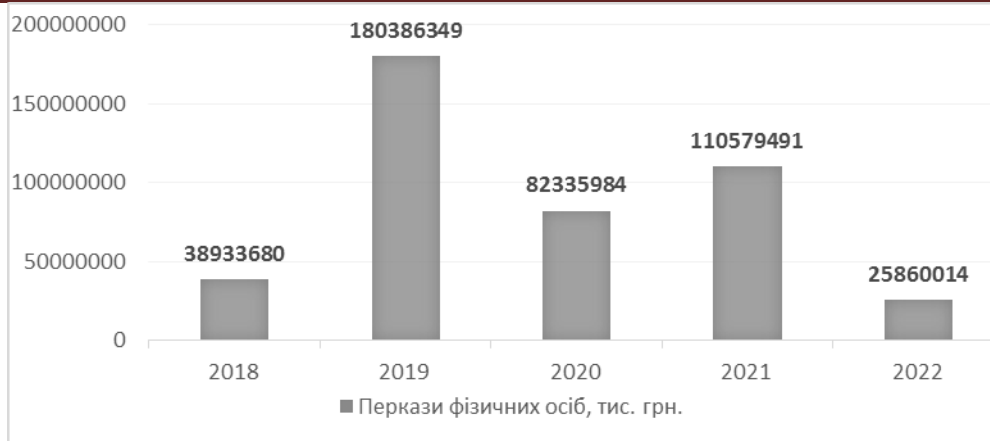

Рис. 1. Динаміка обсягів переказів фізичних осіб за кордон у 2018-2022 рр., тис. грн.*

*Джерело: складено на основі: [2]

Щодо операцій комерційних банків на валютному ринку, то обсяги продажу валюти за окремими механізмами здійснення операцій можуть відображати дію різних чинників, що впливають на валютний ринок. До прикладу, високий обсяг продажу валюти на умовах «тод» може свідчити про те, що учасники ринку вважають, що валютний курс може змінитися в найближчий час, і вони намагаються використати цю можливість для отримання прибутку. Збільшення кількості проданої валюти на умовах «том» може свідчити про те, що учасники ринку очікують наступного дня для здійснення операції, оскільки вони вважають, що в цей день валютний курс буде більш вигідним. Більший обсяг продажу валюти на умовах «спот» може свідчити про те, що учасники ринку беруть на себе додаткові ризики, очікуючи, що валютний курс в майбутньому буде більш вигідним. Тенденції притаманні для українського міжбанківського валютного ринку щодо згаданих операції відображені на рисунку 2.

Рис. 2. Динаміка зміни обсягів продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України за операціями банків та НБУ на умовах «тод», «том», «спот» у млн. дол. США за 2018-2022 рр.*

*Джерело: складено на основі: [3]

До 2022 року для українського міжбанківського валютного ринку було притаманне збільшення обсягів продажу іноземної валюти за такими механізмами здійснення операцій, як «тод», «том» та «спот». Це стосувалося, як продажу американського долара окремо, так і загального показника по усіх валютах, що були в обігу на ринку. При тому, що загальний продаж інвалюти за цими механізмами збільшився на близько 93% у 2021 порівняно з початком розглянутого періоду. А продаж долара збільшився на 97,23% у 2021 порівняно з 2018. Натомість у 2022 році через несприятливу економічну ситуацію у країні і загальний обсяг продажу іноземної валюти на умовах «тод», «том» та «спот», і продаж долара США скоротився близько в половину порівняно з 2021 роком, а загальний обсяг продажу валюти опустився нижче показника 2018 року [3].

Що стосується 2023 року, то обсяги купівлі-продажу клієнтами банків іноземної валюти у безготівковій формі коливається в районі показників аналогічного періоду 2022 року (4-5 млн. дол. США). Щодо валютних угод, то форвардні операції станом на 25 квітня цього року практично ще не відбувалися (купівля валюти обсягом 65 млн. дол. США була зафіксована тільки 13 січня 2023 р.). Натомість операції за механізмами «тод», «том» та «спот» у першому кварталі року проводилися в обсягах, що майже вдвічі менші, ніж у 2022. За перші три місяці 2023 до комерційних банків надійшло іноземної валюти в обсязі 3476246 млн. грн., що на 46% більше, ніж за перші три місяці 2021 року та більше ніж на 50% перевищує показник 2022 року. До того ж, банками було видано готівкової іноземної валюти вартістю 3415358 млн. грн., що відрізняється від показників 2022 та 2021 у такому ж співвідношенні як величина надходжень [4, 5].

Отже, комерційні банки здійснюють три типи операцій в іноземній валюті. Сюди відносяться торговельні операції, що обслуговують зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання. Проаналізувавши дані щодо таких операцій банків можна зазначити, що як при експорті, так і при імпорті товарів і послуг українські комерційні банки найчастіше обслуговують розрахунки в американському доларі, але одночасно зростає частка, що припадає на євро.

Другий тип операцій - неторговельні операції - не стосуються переміщення валютних цінностей між суб'єктами. Сюди відносяться валютні операції, такі як обмін готівкової валюти чи внесення її для зарахування на рахунок, а також переказні операції. Щодо останніх, то можна зазначити, що обсяги переказів фізичних осіб залежать від загальної економічної ситуації у країні, адже спостерігаються значні зменшення переказів іноземної валюти за кордон саме у 2020 та 2022 роках.

Комерційні банки також є основними учасниками валютного ринку, на якому вони ведуть діяльність насамперед з метою отримання доходу. Варто зазначити, що протягом 2018-2021 років для українського ринку було притаманне збільшення обсягів продажу іноземної валюти за такими механізмами здійснення операцій, як «тод», «том» та «спот», що стосувалося, як продажу американського долара окремо, так і загального показника по усіх валютах, що перебували в обігу на ринку.

Список використаних джерел:

1. Банківські операції [текст]: навч. посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – - Дніпро: Пороги, 2017. - с. Дата звернення 30.10.2023
2. Обсяги переказів фізичних осіб у іноземній валюті (регіональний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod1.xlsx Дата звернення 30.10.2023
3. Операції з купівлі / продажу безготівкової валюти банками та їх клієнтами. Офіційний веб-сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/files/Volue.xls> Дата звернення 30.10.2023
4. Показники валютного ринку України. Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_final.xlsx Дата звернення 30.10.2023
5. Показники ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (повний валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5_all_curr.xlsx Дата звернення 30.10.2023

Тараненко Г.Д.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Дибик В.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕМІЩЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Держави встановлюють правила щодо ввезення та вивезення валюти, аби забезпечити стабільність власної фінансової системи. Це може включати в себе обмеження на великі суми вивезення валюти, щоб запобігти фінансовим кризам та спробам вивезення великих капіталів, які можуть підірвати фінансову стабільність країни.

До того ж, обмеження на перевезення валюти через кордон валюти допомагають уникнути використання фінансових ресурсів у незаконних цілях, таких як відмивання грошей і фінансування терористичних організацій. Країни часто встановлюють обов'язкові звітність і контроль за фінансовими транзакціями, щоб виявити та запобігти подібним зловживанням. Контроль за транскордонним переміщенням валюти може бути важливим елементом регулювання міжнародної торгівлі, аби забезпечити баланс зовнішньої торгівлі і забезпечити конкурентоспроможність своїх товарів і послуг на світовому ринку.

При переміщенні валютних цінностей через валютний кордон під час в'їзду в Україну діє правило, згідно з яким фізичні особи можуть переміщувати через митний кордон України готівкову валюту і банківські метали в сумі/вартістю, що не перевищує в еквіваленті 10000 євро без письмового декларування митному органу [4].

Натомість у разі переміщенні через митний кордон України валюти України, іноземної валюти та банківських металів у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10000 євро, то громадяни зобов'язані письмово це задекларувати [4].

Перерахунок сум готівкової валюти і вартості банківських металів у євро, відповідно до законодавства, здійснюється за офіційним курсом гривні до євро, установленим Національним банком України, або за крос-курсом, визначеним згідно з офіційним курсом гривні до відповідних іноземних валют і банківських металів, установленим Національним банком, на день перетинання митного кордону України або на день пересилання готівкової валюти чи банківських металів [4].

Згідно із законодавством, готівкова валюта включає готівкову валюту України і готівкову іноземну валюту у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, а також банкноти і монети, вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу [4].

Що стосується переміщення валютних цінностей через митний кордон України юридичними особами, то, згідно із законодавством, ввезення та вивезення зумовлене господарською діяльністю здійснюється через уповноваженого представника без обмежень за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі. До того ж, підставою для перевезення банківських металів є договір із контрагентом або документ, що його замінює [4].

Ще одним суб'єктом, що здійснює ввезення та вивезення валюти через митний кордон України є комерційні банки. Вони здійснюють транскордонне переміщення готівкової валюти і банківських металів на підставі банківської ліцензії та відповідних договорів із контрагентами або документа, що замінює ці угоди [4].

Важливо зазначити, що юридичні особи та комерційні банки, відповідно до законодавства, можуть здійснювати вивезення банківських металів, виготовлених українськими виробниками, за наявності письмової відмови Національного банку від купівлі банківських металів (виготовлених українськими виробниками), що вивозяться [4].

Окрім цього, юридичні та фізичні особи можуть пересилати валютні цінності через митний кордон у міжнародних поштових відправленнях із обов'язково оголошеною вартістю [4].

Рисунок 1 відображає динаміку ввезення комерційними банками готівкової іноземної валюти в країну протягом 2020-2022 років.

Як свідчать статистичні дані, опубліковані Національним банком України, то протягом розглянутого періоду серед іноземних валют на територію України найбільше було ввезено американського долару. Одночасно з цим, у 2021 році в Україну було ввезено готівкового долара близько на 16% менше, ніж у 2020 та на 31,33% менше ніж у 2022 році. Загалом, частка, що припадає на американський долар у загальній структурі ввезеної до України готівкової валюти коливається в межах 90-95%. Щодо євро, то його ввозять у країну у значно менших обсягах, адже на цю валюту припадає 3-9% у загальній структурі ввезеної готівкової валюти. У 2021 році для євро також була притаманна тенденція зменшення, порівняно з 2020 роком на близько 15% [2]. Серед інших валют, що ввозяться на митну територію України у можна відзначити

швейцарський франк, фунти стерлінгів та польські злоті, на які у загальній структурі у 2022 році припадало не більше 0,1% [3].

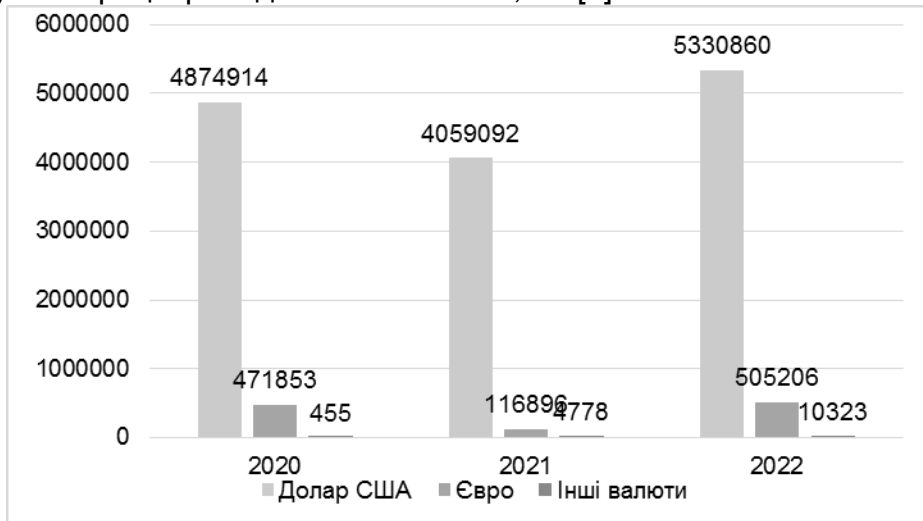

Рис. 1. **Обсяги ввезення готівкової іноземної валюти в Україну за 2020-2022 рр., еквівалент у тис. дол. США***

*Джерело: складено на основі [2]

На рисунку 2 представлено динаміку вивезення комерційними банками готівкової валюти з митної території України протягом 2020-2022 років.

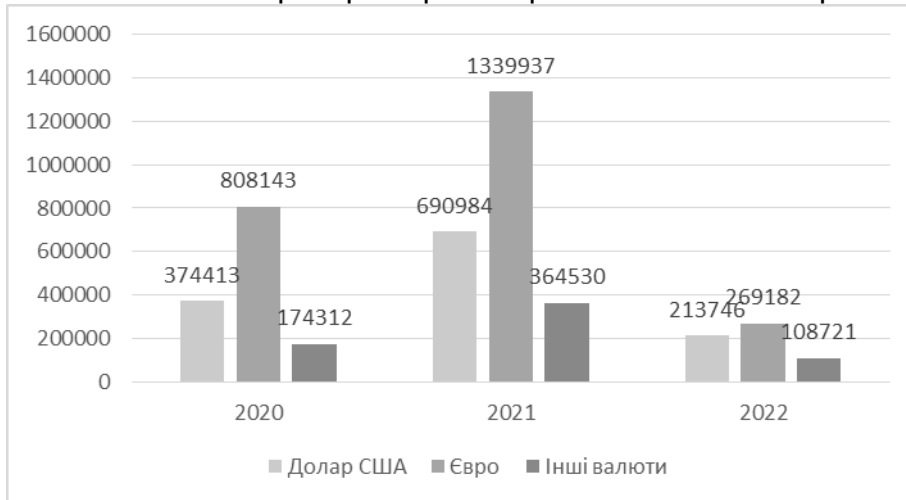

Рис. 2. **Обсяги вивезення готівкової іноземної валюти з України протягом 2020-2022 рр., еквівалент тис. дол. США***

*Джерело: складено на основі [2]

Як свідчать дані, опубліковані Національним банком, обсяг готівкової валюти, вивезеної з митної території України у 2021 році значно збільшився, порівняно з 2020, а саме на 76,5%. Загалом, це можна пов'язати з поживленням економічної діяльності та зняття певних обмежень щодо операцій з валютою після пандемії COVID-19. Натомість у 2022 році за кордон було переміщено готівкової валюти близько на 75% менше, ніж у попередньому році та на 56% менше, ніж у 2020 році. Також варто зазначити, що за у загальній структурі валюти, яка вивозиться з через український кордон найбільшу частку протягом

розглянутого періоду займає євро - на нього припадає 59% у 2020 р., 56% у 2021 р. та 45% у 2022 р [2]. Серед інших валют, що вивозяться з України за кордон можна зазначити польські злоті, швейцарський франк та фунти стерлінгів, частка яких у загальній структурі у 2022 році становила 2%, 10% та 1% відповідно [3].

Отже, за умови усного декларування фізична особа незалежно від віку може ввозити/вивозити через митний кордон України готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10000 євро. У разі письмового декларування у повному обсязі, фізичні особи мають право ввозити валюту у більшому обсязі. Транскордонне переміщення валюти юридичними особами, що зумовлене господарською діяльністю, здійснюється через уповноваженого представника без обмежень за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі. До того ж, підставою для перевезення банківських металів є договір із контрагентом або документ, що його замінює. Комерційні банки здійснюють переміщення готівкової валюти і банківських металів на підставі банківської ліцензії та відповідних договорів із контрагентами або документа, що замінює ці угоди [1, с. 402].

Загалом, дані щодо ввезення та вивезення валюти через митний кордон дають уявлення про певні тенденції, притаманні національній економіці або ж про транскордонне переміщення капіталу. До прикладу, зменшення обсягів вивезення валюти може свідчити про те, що країна докладє зусиль для збереження стабільності своєї фінансової системи, що може виступати важливим показником для інвесторів та міжнародних фінансових організацій. Натомість збільшення обсягів ввезення валюти може вказувати на зростання валютних резервів країни, що може бути важливим для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності. До того ж, дані про обсяг вивезення валюти можуть вказувати на інвестиційну активність країни за кордоном. Вони можуть свідчити про інвестиції або викуп активів за кордоном. Зворотні дані про обсяги переміщення валюти також можуть свідчити про політику контролю за капіталами в країні. Якщо країна встановлює обмеження на вивезення валюти, це може вплинути на спроби інвестування та фінансову свободу громадян.

Список використаних джерел:

1. Митна справа: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки [М.І. Крупка, О.В. Грін, О.Т. Замасло та ін.]. - Львів, : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. - 572 с. (Дата звернення 02.11.2023)
2. Обсяги ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5.xlsx (Дата звернення 02.11.2023)
3. Обсяги ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (повний валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5_all_curr.xlsx (Дата звернення 02.11.2023)
4. Постанова НБУ від 02.01.2019 №3 "Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text> (Дата звернення 02.11.2023)

Фурман О.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н. С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Зовнішньоторговельна діяльність відіграє важливу роль у розвитку економіки України. Саме експортно-імпортна діяльність країни сприяє стимулюванню суб'єктів господарювання до підвищення конкурентоспроможності та дозволяє експортерам завойовувати місця на новітніх фінансових ринках. Водночас, поява імпортних товарів змушує вітчизняних виробників постійно відстежувати ринкові тенденції, щоб бути конкурентоспроможними з іноземними виробниками.

Для того, щоб мати можливість скласти конкуренцію на європейському ринку товарів і послуг, тобто бути конкурентоспроможною, кожна держава повинна відрізнитися від усіх своєю інфраструктурою, основними складовими якої є: науково-технічний прогрес, транспорт, туризм, виробництво, соціальне забезпечення (охорона здоров'я, освіта) та інженерно-технічне забезпечення. Світовий ринок товарів і послуг не може існувати без виробничої та споживчої бази. Вона в свою чергу і є основою ринкових відносин [1].

Значне місце у зовнішньоекономічній діяльності України посідає торгівля з ЄС. При цьому варто акцентувати увагу на факторі інноваційного прогресу та розвитку ринку товарів та послуг. Під час впровадження нових технологій у виробничий процес розширюються й експортні можливості держави.

Саме 2022 рік міг стати рекордним за весь період незалежності за обсягами експорту, ще у січні-лютому спостерігалась позитивна динаміка у прирості експорту на 34% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Проте зважаючи на повномасштабне вторгнення вже у березні відбулось значне скорочення поставань за кордон, а саме на 50% [2]. Структура експорту України за 2022 рік зображена на рис. 1.

У зв'язку з військовим вторгненням росії на території нашої держави Україна отримала зіштовхнулась із значними труднощами у веденні зовнішньоекономічної діяльності. По-перше, через окупацію морських портів або активні бойові дії на їх територіях було значно порушено канал збуту продукції морським шляхом. Також повномасштабне вторгнення вплинуло і на експорт зерна, яке раніше займало значну частку у ЗЕД. Також, по-друге, зважаючи на обставини сьогодення важко спланувати попит та пропозицію на ринку.

Тому пропонуємо розглянути декілька варіантів щодо можливого покращення зовнішньоекономічної діяльності:

Рис. 1. Структура експорту України, 2022*

*Джерело складено автором за даними [3].

- Організація кращої презентації національного продукту на світовому ринку;
- Впровадження та дотримання міжнародних стандартів якості товарів та послуг;
- Детальний аналіз бази споживачів з урахуванням сучасних тенденцій та ефективне використання наявних матеріалів/сировини.

Наразі глобальною проблемою зовнішньоторговельних відносинах держав є війна Росії проти України, яка створює бар'єри для імпорту та експорту послуг й товарів. Не менш актуальною на сьогоднішній день є проблема адаптації вітчизняних виробників до сучасних міжнародних ринкових умов, що проявляється у слабкій поінформованості про попит та пропозицію на товар/послуги. З метою покращення торговельної діяльності з іншими державами світу Україна має орієнтуватися на сучасні тенденції розвитку суспільства, що дозволить зробити українські товари та послуги конкурентоспроможними на світовому ринку та посісти авторитетне місце на міжнародній ринковій арені.

Список використаних джерел:

1. Артамонова Г.В. (2019). Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. Журнал європейської економіки №3 (70). с.10.
2. Дія-Бізнес. Експортний напрям. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. URL: https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_regioni
3. Економічна правда. А що в нас з експортом та імпортом? Як Україна торгує в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/25/684674/>

Холост А.Б.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В МИТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Інвестиції в митній політиці можуть відігравати важливу роль у забезпеченні економічного розвитку та стабільності країни. Це може включати в себе модернізацію митних систем, створення ефективних митних процедур, зменшення корупції в митницях та підвищення прозорості. Правильно сплановані інвестиції в митну політику можуть сприяти збільшенню обсягів торгівлі та зменшенню митних бар'єрів для підприємств та економіки загалом.

Митниці Держмитслужби за 2022 р. виявили порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн. Упродовж 2022 р. митниці Державної митної служби України виявили 11 098 порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн (вартісний показник збільшився на 5% порівняно з показником 2021 р.). Вилучено предметів правопорушень на суму понад 697,5 млн грн. Зокрема вилучено: промислових товарів на суму 457,5 млн грн; продовольчих товарів та сільгосппродукції – на 49 млн грн; валюти – на 147,3 млн грн; транспортних засобів – на 43 млн грн. Безпосередньо митницями розглянуто 9 825 справ про порушення митних правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 770 млн грн. На розгляд до суду митницями передано 5 721 справи про порушення митних правил на суму 3 млрд грн. За результатами розгляду справ судами накладено стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,8 млрд грн. Таким чином, кількісний та вартісний обсяги митних правопорушень залишаються значними[1].

Тому інвестиції в митну політику можуть допомогти у зміцненні фінансової стабільності та забезпеченні виконання міжнародних фінансових норм і стандартів.

Митна політика України в контексті фінансової безпеки має декілька важливих аспектів:

1. Ефективність митних процедур: Одним з напрямків інвестицій може бути розвиток електронних систем контролю та спрощення митних процедур. Це допомагає зменшити адміністративні бар'єри для зовнішньої торгівлі та покращити швидкість та ефективність митного контролю.

2. Боротьба з корупцією: Україна зосереджує зусилля на зменшенні корупції в митницях, оскільки корупція може порушувати фінансову стабільність країни і зменшувати доходи від митниці.

3. Зменшення контрабанди: Також інвестиції можуть бути спрямовані на створення спеціалізованих митних постів та лабораторій для виявлення контрабандних товарів та незаконного переміщення капіталу. Це допомагає покращити якість митного контролю та забезпечити більш ефективне припинення незаконних операцій.

4. Митні пільги та податкова безпека: Україна має регулювання митних пільг та ставок, які впливають на фінансову безпеку країни, забезпечуючи належне збирання податків та мита.

5. Виконання міжнародних зобов'язань: Україна дотримується міжнародних митних стандартів та угод, що сприяє фінансовій стабільності та співпраці з іншими країнами.

6. Підвищення якості послуг: Інвестиції можуть бути спрямовані на навчання митників та підвищення їхньої кваліфікації. Щоб забезпечити дотримання митних правил та процедур під час переміщення товарів через митний кордон митник повинен мати профільну освіту і глибокі знання і кількарічний досвід[2].

Інвестиції грають важливу роль у митній політиці України з точки зору фінансової безпеки. Залучення іноземних інвесторів є одним з основних завдань митної політики, оскільки це сприяє розвитку економіки країни та зміцненню фінансової стабільності.

Митна політика може включати застосування спеціальних митних режимів, таких як митні пільги та зони вільної торгівлі, для приваблення іноземних інвесторів. Це може включати зниження митних тарифів на імпорт товарів, спрощення митних процедур, надання податкових пільг та інші заходи, що стимулюють інвестиційний клімат.

Залучення іноземних інвестицій має багато переваг для фінансової безпеки країни. По-перше, це сприяє зростанню виробництва та створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на економічний розвиток країни. По-друге, іноземні інвестиції забезпечують приплив іноземної валюти, що покращує фінансову стабільність країни. По-третє, іноземні інвестиції сприяють оновлення технологій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств.

Проте, важливо забезпечити ефективний контроль за іноземними інвестиціями та запобігти можливим ризикам для фінансової безпеки. Для цього можуть бути введені обмеження на іноземні інвестиції у стратегічні галузі, встановлені правила та умови для залучення іноземних інвесторів, а також здійснюватися моніторинг та контроль за діяльністю іноземних компаній.

Отже, інвестиції в контексті фінансової політики в митній політиці України мають на меті залучення іноземних інвесторів, що сприяє розвитку економіки та зміцненню фінансової стабільності країни. Проте, важливо забезпечити ефективний контроль та обмеження для запобігання можливим ризикам.

Список використаних джерел:

1. За 2022 рік митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/za-2022-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-29-mlrd-grn-1051> (дата звернення: 27.10.2023)
2. Яка реформа потрібна митниці. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/31/700690/> (дата звернення: 28.10.2023)

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БОРГОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна, що розпочалася на території України, призвела до значних дисбалансів у всіх сферах суспільного життя, і в тому числі у державних фінансах, адже можливості «збирати» надходження скоротилися, а видатки зросли більш ніж удвічі. Це зумовило значний дефіцит державного бюджету, для покриття якого необхідні додаткові фінансові ресурси. Держава залучає їх у вигляді грантів та кредитів від міжнародних партнерів та донорів [1].

Із початком повномасштабного вторгнення у Державному бюджеті України збільшився дефіцит. Так, сьогодні він зростає приблизно на 5 мільярдів доларів щомісячно, адже уряду знадобилося в екстреному порядку шукати додаткові ресурси на утримання сил оборони. Всього у 2022 році для покриття дефіциту державного бюджету державі вдалося залучити 51,3 млрд дол.; з яких 12,5 млрд дол. склала емісія від НБУ; ще майже 12 млрд дол. надали США (більшу частину з яких Україна отримала на безповоротній основі); 8 млрд дол. наша країна позичила у ЄС; 7,7 млрд дол. - добула від розміщення військових облігацій; 2,7 млрд дол. – склали транші МВФ; ще майже 2 млрд дол. – у вигляді грантів та пільгових кредитів надала Канада.

Фінансували Україну й інші держави (в найбільших обсягах - Німеччина, Великобританія, Японія, Франція, Італія, Нідерланди), та міжнародні фінансові організації, надаючи значні обсяги безповоротної допомоги.

У 2023 році Україна вже не використовувала емісію НБУ, і у серпні уряд для покриття дефіциту держбюджету встиг залучити більше 39 мільярдів доларів. З цієї суми найбільше коштів надійшло у вигляді "макрофіну" від ЄС (більше 13 млрд дол.). Понад 9,5 млрд дол. Україна отримала від розміщення облігацій внутрішніх державних позик. Ще 8,5 млрд дол. склала допомога та пільгові запозичення від США, і більше 3,5 млрд дол. - транші від МВФ за новою програмою співробітництва. Загалом, з початку повномасштабної війни понад 18 мільярдів доларів надали на безповоротній основі – у якості допомоги. А от решту з залучених коштів склали запозичення, які, хоч і надавалися нашій державі на вигідних умовах, але не могли не позначитися на обсязі державного боргу України [2].

Варто звернути увагу на статистичні показники державного боргу в Україні та провести дослідження динаміки цих показників. Загальний стан та найбільш суттєві зміни у структурі державному боргу за період 2018-2023 роки представлено у табл. 1.

Зауважимо, що протягом аналізованих років, відбулося стрімке зростання загального державного боргу. Також, варто відмітити, що порівняно з 2018 роком у 2019 році загальний борг зменшився на 7,9%. Враховуючи пандемію

COVID-19 у 2020 році державний борг зріс на 27,7%. Своєю чергою, порівнюючи з 2020 роком у 2021 році обсяги державного боргу збільшився на 4,7%. В 2022 році у зв'язку з початком війни, державний борг почав зростати все більше. У 2022 році, його показник, порівнюючи з 2021 роком збільшився на 52,4%. Таке значне збільшення показників пов'язане із зростанням потреби у величезній кількості фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності нашої країни [4].

Таблиця 1
Державний та гарантований державою борг України у 2018-2023 рр.
(млн. грн.)

№	Станом на період	Сума загального боргу	Динаміка зміни загального боргу	Сума зовнішнього боргу	Сума внутрішнього боргу
1.	31.12.2018	2 168 627,1	+1,3%	1 397 217,8	771 409,3
2.	31.12.2019	1 998 275,4	-7,9%	1 159 221,6	839 053,8
3.	31.12.2020	2 551 935,6	+27,7%	1 518 934,8	1 033 000,8
4.	31.12.2021	2 671 827,6	+4,7%	1 560 230,0	1 111 597,6
5.	31.12.2022	4 071 683,1	+52,4%	2 610 945,6	1 460 737,5
6.	31.08.2023	4 897 555,8	+20,3%	3 353 477,8	1 544 078,1

Джерело: складено на основі [3]

Поки йде війна, значний дефіцит державного бюджету України - неминучий. І це не тільки через необхідність підтримувати армію, але й задля фінансування відбудови та здійснення соціальних виплат. Не припиниться цей процес і після завершення бойових дій. За один тільки 2022 рік українська інфраструктура зазнала збитків на майже 144 мільярди доларів – усе необхідно буде відновлювати [2].

В умовах війни обсяги державних зобов'язань, насамперед перед іноземними державами, стрімко зростають. Неefективне управління державним боргом сприяє економічній дестабілізації країни. Вважаємо, збільшення зовнішнього державного боргу може спричинити зниження державного авторитету України на міжнародній економічній арені, а також викликає появу недовіри та сумнівності у спроможності нашої держави забезпечувати вчасне обслуговування взятих фінансових зобов'язань.

До вторгнення країни-агресора на територію України наша держава мала вже вироблену стратегію по управлінню державним боргом, але через війну - необхідне переорієнтування майже всіх пріоритетів та напрямів державного фінансування із метою забезпечення обороноздатності та вирішення величезної кількості гуманітарних проблем, що були спровоковані війною. Також здійснюється позаплановий пошук грошових ресурсів на

внутрішньому та на зовнішньому ринках для того, аби профінансувати бюджети усіх рівнів.

Найбільш дієвими способами оптимізації боргової політики та зменшення боргового навантаження для України в умовах війни є:

- досягнення політичної підтримки з боку міжнародних партнерів щодо безповоротної міжнародної фінансової допомоги;
- затвердження нової боргової стратегії в умовах воєнного стану;
- здійснення реструктуризації боргових зобов'язань за погодженням з кредиторами щодо зміни терміну сплати платежів, зниження суми або процентної ставки;
- подання заявки до Міжнародного валютного фонду та Світового банку щодо прийняття України у перелік країн, що мають змогу пройти процедури списання заборгованості тощо [4].

Отже, основним викликом сьогодення у забезпеченні боргової безпеки України є потреба у комплексному вдосконаленні державної боргової політики та розробка нової боргової стратегії в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Маршалок Т., Маркуц Ю. Війна і державний борг – що маємо і що буде. Вокс Україна. 2023. URL: <https://voxukraine.org/vijna-i-derzhavnyj-borg-shho-mayemo-i-shho-bude>
2. Жирій К. Фінансова (не)залежність. Як будемо вилазити з боргової безодні. Уніан. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/derzhavnyj-borg-ukrajini-2023-syagaye-mayzhe-100-vvp-yaki-ye-shlyahi-rozv-yazannya-problemi-12370953.html>
3. Міністерство фінансів України. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>
4. Гарбінська-Руденко А., Лямзіна О. Поняття та значення державного боргу України в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 4. С. 259–263. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267661/263508>

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС

Україна активно займається процесом інтеграції в Європейський Союз. Це комплексний, масштабний процес, який пронизує усі сфери життя суспільства, цифрову, зокрема. Створювати інноваційні продукти, впроваджувати держпослуги онлайн, полегшувати буденність кожного українця у спілкуванні з органами влади – мета Мінцифри від початку існування [1].

У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Один із кроків для членства — інтеграція в єдиний цифровий ринок. Попри щоденні обстріли та втрати на фронті, наша держава знаходить сили і ресурси на кроки в напрямку до європейської інтеграції. Оскільки цифровізація відбувається на всіх рівнях нашого життя, то й цифрова політика займає важливе місце у цьому процесі. Виконавши відповідні умови, Україна має шанс стати частиною Єдиного європейського цифрового ринку ще до набуття членства в ЄС.

Варто зазначити, що повномасштабна війна доволі сильно вплинула на прогрес України в контексті цифрової євроінтеграції: значні пошкодження інфраструктури, а також онлайн-сервісів. До прикладу, зараз є актуальною проблема забезпечення доступу людей на деокупованих територіях до радіочастот і загалом до суспільних мовників та відбудова інфраструктури, зруйнованої або пошкодженої через вторгнення. Однак, що стосується кібербезпеки, то прогрес у цій галузі часто відзначають міжнародні партнери і Європейський Союз зокрема. Адже Україна може ділитись практичним досвідом, який є дуже цінним для багатьох країн. Також як відповідь на виклики, що постають перед громадянами через повномасштабне вторгнення, стала цифровізація послуг [2].

Останнім часом Україна значно розвинула систему електронного врядування, у рамках якої громадяни можуть отримати доступ до державних послуг в online-режимі. Широкої популярності набув портал «Дія», ставши інструментом зв'язку громадян із владою: число відвідувачів збільшилося з 2,5 млн. у 2020 році до понад 12 млн. у 2021 році [3]. З початком повномасштабного вторгнення кількість користувачів зросла на 20% і зараз становить 18,6 млн. [4]. Найбільш затребувані online-держпослуги: е-Малюток, отримання паспорту, субсидій, пенсійного забезпечення, зміна місця проживання, витяг з реєстру платників єдиного податку, відкриття ФОП, оформлення допомоги по безробіттю. Отже, Україна знаходиться на крок попереду деяких цифрових

трендів — наразі в ЄС працюють над запровадженням подібного до «Дії» європейського гаманця цифрової ідентифікації (European Digital Identity Wallet).

Електронне врядування підвищило ефективність і прозорість діяльності Уряду, посилило діалог з громадянами. За Індексом розвитку електронного уряду (EGDI) у 2022 році Україна посіла 46 місце серед 193 країн і увійшла до групи держав з досить високим рівнем розвитку електронного врядування.

Загалом стрімкий розвиток цифрових технологій в Україні спростив для бізнесу вихід на зовнішні ринки, сприяв модернізації обладнання, оптимізації управлінських процесів. Сфера цифровізації стала важливим фактором економічного розвитку, в тому числі завдяки стійкому попиту на ІТ-послуги. Частка ІТ-сектору у ВВП становить 4%. У 2021 році обсяг експорту е-послуг склав \$6,9 млрд. Лише за січень-листопад 2022 року ІТ-сектор забезпечив експортних надходжень на суму \$6.6 млрд., що на 13% більше аналогічного періоду 2021 року. Сьогодні сфера ІТ становить 45% всього обсягу експорту послуг [5, с.32-33].

Цифрова ера неухильно і докорінно трансформує світ та Україну. Влада нашої держави постійно акцентує увагу на необхідності якнайшвидшої цифровізації всіх сфер життя, всіх державних установ. І насамперед такого важливого державного органу, як митниця.

Інтеграція України у митний простір ЄС передбачає як гармонізацію нашого митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів. І саме впровадження ІТ-інструментів у роботу Держмитслужби дає можливість успішно реалізувати ці нерозривно пов'язані між собою процеси. Модерні закони і модерні процедури потребують і модерного електронного інструментарію. Спрощення відносин між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності сприяє мінімізації людського чинника. Відповідно – зменшенню корупції, спрощенню та прискоренню процесів митного контролю та обліку, а також підвищує рівень довіри ЄС до митних служб України. Тільки сучасні ІТ-рішення дають змогу здійснювати обмін великими масивами складно структурованої інформації, який лежить в основі митної системи ЄС.

Минулого року Держмитслужба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS). Нині транзитне перевезення товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури: від митниці відправлення в одній країні – до митниці призначення в іншій країні, за однією транзитною декларацією, під забезпеченням однією гарантією (така гарантія діє на території всіх країн, якими переміщуються товари). Сьогодні українська митниця на цьому напрямі вже не тільки наздоганяє європейських колег, а рухається разом із ними до переходу на нову, 5-ту, версію NCTS. Вона передбачає суттєві зміни та оптимізацію процесів і буде запущена синхронно всіма учасниками Конвенції про процедуру спільного транзиту з грудня 2023 року.

Нещодавно зроблено ще один крок до митних стандартів ЄС – підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Держмитслужби. Також Держмитслужба

запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гарантії зможуть передавати всі види гарантій в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

Податкова та митниця надали одна одній доступ до своїх інформаційних баз, що дає змогу оперативно виявляти та блокувати порушення законодавства платниками податків, що завозять товар на митну територію України й потім його реалізують. Ідеться про завищення цін під час реалізації, інколи – у багато разів. Крім цього, побудовано новий мобільний резервний центр обробки даних (ЦОД). Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Держмитслужби до ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

На 2024–2026 роки Держмитслужба розробила багаторічний стратегічний план митниці. Це комплексний огляд та засіб звітування про ключові ініціативи у сфері е-Митниці. До документа додані інформація про ІТ-стратегію, комплексна документація про проєкти та детальний графік їх впровадження. Іншими словами, MASP-C виконує подвійну функцію: встановлює рамки для розвитку електронних митних систем та функціонує як динамічний план впровадження систем, необхідних для успішної євроінтеграції в митній сфері.

Цифровізація української митниці – ключовий тренд її євроінтеграції, що проводиться в екстремальних умовах широкомасштабної війни. Але в керівництві Держмитслужби, Мінфіну, Кабміну України, у наших міжнародних партнерів є чітке усвідомлення необхідності реалізувати ІТ-реформу Держмитслужби якомога швидше і якісніше. Лише так буде створена міцна основа для спрощення і прискорення митних процедур, розвитку торговельних відносин з об'єднаним ринком ЄС, наближення і подальшої економічної інтеграції України до Євросоюзу, що первісно задумувався і був реалізований як насамперед митний союз [6].

На шляху до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу (ЄС) Україна розвиває свою цифрову інфраструктуру та впроваджує реформи з метою гармонізації своїх цифрових стандартів і правил з нормами ЄС. Це сприяє створенню середовища для бізнесу, сприяє конкурентоспроможності та забезпечує взаємодію на цифровому ринку.

Основні аспекти, які Україна розглядає на шляху до єдиного цифрового ринку ЄС, включають: гармонізацію законодавства, захист даних та кібербезпека, електронна торгівля, цифрові навички та освіта, електронний уряд та послуги, стандартизація та взаємодія, розвиток інновацій та стартапів. Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для цифрової торгівлі та інновацій та допомагають Україні призначити своє місце в єдиному цифровому ринку ЄС.

Список використаних джерел:

1. Федоров М. Як Україна рухається до Єдиного цифрового ринку ЄС. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/12/10/7316920/>
2. Pía A. Як Україна крокує до цифрової євроінтеграції?. PolskieRadio.pl. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7857/artukul/3205664,як-україна-крокує-до-цифрової-євроінтеграції>
3. Федоров М. Paperless, е-паспорт та діджитал-послуги: 5 цифрових досягнень України за 2021 рік. — Фокус. URL: <https://focus.ua/uk/digital/501671-paperless-e-pasport-i-didzhitaj-uslugi-5-cifrovych-dostizheniy-ukrainy-za-2021-god>
4. Кількість користувачів у «Дії» зросла на 20% з початку війни -Мінцифри. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zrosla-na-20-z-pocatku-vijni-mincifri.html>
5. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. Український центр економічних та політичних досліджень. №1-2 (197-188).2022. С.32-33
6. Ніколайчук О. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html>

Яворська С. І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНИЙ БЕЗВІЗ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту так званого «митного безвізу» є одним із наймасштабніших проєктів у національному митному законодавстві та надає можливість приєднатися до міжнародного застосування електронної транзитної системи NCTS (New Computerized Transit System), яку впровадити європейські практики у здійсненні митних процедур в Україні. Але разом зі спрощенням митних процедур з ЄС, виникають проблемні питання пов'язані з імплементацією цих норм, адже суб'єкти господарської діяльності ЄС мають велечезний досвід застосування норм Конвенції, тоді як для адаптації української митної системи до нових вимог потрібен час [1].

З 1 жовтня 2022 року, для України набрали чинності положення Конвенції про процедуру спільного транзиту . Україна стала 36-ю державою-учасницею Конвенції. До неї також входять такі країни, як входять : держави ЄС, Велика Британія, країни Європейської асоціації вільної торгівлі (EFTA) (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), Туреччина, Північна Македонія, Сербія.

Щоб запровадити NCTS в Україні, знадобилися чималі зусилля: треба було ухвалити передбачені Законом України від 12 вересня 2019 року № 78-IX

"Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи" підзаконні нормативно-правові акти, мати необхідне програмне забезпечення, навчити персонал та трейдерів користуватися ним, спробувати упродовж певного періоду роботу системи в національному масштабі. А після позитивної оцінки з боку європейських експертів - розпочати процес приєднання до міжнародної Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS).

NCTS - це технологія, що лежить в основі Конвенції про процедуру спільного транзиту. Використовується вона державами - учасницями для контролю за спільним транзитом; створена для підвищення ефективності та безпеки цієї процедури. Система пов'язує митні служби в країнах-учасницях Конвенції, дозволяючи обмін митними даними. Працює вона наступним чином: трейдери подають свої декларації в електронному вигляді. Рух товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури, від початку і до кінця: за однією транзитною декларацією, із покриттям однією фінансовою гарантією [2].

NCTS дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність застосування механізму аналізу ризиків.

Розпочавши використання системи NCTS на міжнародному рівні, митна служба отримує можливість:

1. запровадити обмін митною інформацією щодо транзитних вантажів з 35-ти країнами в режимі реального часу;
2. використовувати єдину митну декларацію та єдину фінансову гарантію для переміщення товарів від країни відправлення до країни призначення, які є довірливими сторонами Конвенції;
3. отримувати достовірну інформацію про транзитні переміщення товарів, що прямують в Україну, від митних органів країн – учасниць Конвенції до моменту ввезення цих товарів на митну територію України;
4. запровадити спеціальні транзитні спрощення (загальна фінансова гарантія, звільнення від гарантії, авторизований вантажовідправник / вантажоодержувач, самостійне накладання пломб) [3].

Загальна кількість переміщень з України за 11 місяців склала 15 725. У серпні 2023 року в країнах-учасницях Конвенції про процедуру спільного транзиту було завершено 3 362 переміщення, розпочатих в Україні. З початку міжнародного застосування NCTS по 3 430 деклараціях спільного транзиту товари були успішно доставлені до митниць призначення на митній території України.

Станом на кінець серпня 2023 року підприємствам надано 72 авторизації на застосування транзитних спрощень, з них 32 авторизації на використання загальної гарантії (у тому числі 9 – на збільшення розміру референтної суми загальної гарантії та 1 – на використання загальної гарантії зі зменшенням розміру референтної суми до 30%), 33 авторизації – на об'єкти авторизованих вантажовідправників та вантажоодержувачів, а також 7 авторизацій на використання пломб спеціального типу. Більше 30 заяв від підприємств знаходяться на різних етапах розгляду.

З моменту запуску в кінці квітня 2023 року вебсервісу електронної подачі гарантій для застосування при спільному транзиті гарантами, які мають право гарантувати переміщення товарів під процедурою спільного транзиту, в електронному вигляді зареєстровано 27 загальних та 740 індивідуальних гарантій. Станом на кінець серпня 2023 року вебсервіс електронної подачі гарантій активно використовується уже 5 гарантами [4] .

Загалом , за період 11-ти місяців «митного безвізу» було оформлено 19155 транзитних декларацій . Їх розподіл по місяцях відображено у табл. 1.

Таблиця 1

**Загальна кількість оформлених транзитних декларацій
за жовтень 2022 року – серпень 2023 року**

(одиниць)

Період	Кількість декларацій : Україна як митниця відправлення	Кількість декларацій : Україна як митниця призначення
Жовтень 2022 р.	22	67
Листопад 2022 р.	137	67
Грудень 2022 р.	285	130
Січень 2023 р.	309	158
Лютий 2023 р.	365	204
Березень 2023 р.	786	285
Квітень 2023 р.	1372	287
Травень 2023 р.	2698	331
Червень 2023 р.	3193	386
Липень 2023 р.	3196	738
Серпень 2023 р.	3362	777

Джерело: складено на основі [4].

Аналізуючи дані , отримані в таблиці 1 , про кількість транзитних декларацій України як митниці відправлення та призначення протягом 11- ти місяців , спостерігається значний ріст загального обсягу транзитних декларацій протягом зазначеного періоду, з особливим активним ростом у квітні, травні, та червні 2023 року, кількість декларацій, оформлених в Україні як митниці відправлення, має тенденцію до збільшення, досягнувши найвищого показника у серпні 2023 року (3362 декларації), кількість декларацій в Україні як митниці призначення також зросла, з розподілом, який підкреслює збільшення активності влітку 2023 року, з найвищими показниками у липні та серпні.

Отже, можна вважати, що період "митного безвізу" супроводжується значним зростанням обсягу транзитних операцій, що може вказувати на позитивний розвиток міжнародної торгівлі та активність у зовнішньоекономічних відносинах України.

Підсумовуючи все, аналізоване вище, можемо дійти висновку, що митний безвіз сприяє розширенню зовнішньоекономічних зв'язків України, дозволяючи підприємствам легше та ефективніше здійснювати міжнародну торгівлю, зняття митних бар'єрів сприяє збільшенню обсягів експорту українських товарів, що може позитивно вплинути на економіку країни, митний безвіз полегшує процеси логістики та транзиту товарів, зменшуючи час та витрати на митні операції, крім

цього, зручний митний режим може збільшити привабливість України для іноземних інвесторів, сприяючи розвитку бізнес-середовища.

Митний безвіз також може сприяти зростанню економіки через збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та стимулювання бізнес-активності, зняття митних обмежень може сприяти розвитку партнерств з іншими країнами, створюючи нові можливості для співпраці та участі в міжнародних проектах, збільшення транзитних потоків може стимулювати удосконалення митної інфраструктури та впровадження сучасних технологій у митні процеси, зняття митних бар'єрів сприяє розвитку логістичного сектору, що важливо для оптимізації транспортних та постачальницьких ланцюгів.

У цілому, митний безвіз має потенціал стати важливим фактором для розвитку економіки та підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Список використаних джерел:

1. Ільченко О. Митний безвіз для України: правові аспекти. Публічне право. 2022. Т. 4, № 48. С. 60–64. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/5.pdf>
2. Носальська І. "Маленький вступ" до ЄС. Україна запроваджує митний безвіз. 2022. URL: [2022.https://ua.korrespondent.net/articles/4512273-malenkyi-vstup-do-yes-ukraina-zaprovadzhuie-mytnyi-bezviz](https://ua.korrespondent.net/articles/4512273-malenkyi-vstup-do-yes-ukraina-zaprovadzhuie-mytnyi-bezviz)
3. Тасліцький Г. Митний безвіз: про що насправді йдеться. Юридична газета. Всеукраїнське професійне юридичне видання. 2022. URL: [.https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mitniy-bezviz-pro-shcho-naspravdi-ydetsya.html](https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mitniy-bezviz-pro-shcho-naspravdi-ydetsya.html)
4. Державна митна служба України. За 11 місяців «митного безвізу» оформлено більше 19 тис. транзитних декларацій у системі NCTS (New Computerized Transit System). URL : <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/za-11-misiatsiv-mitnogo-bezvizu-oformleno-bilshe-19-tis-tranzitnikh-deklaratsii-u-sistemi-ncts-new-computerized-transit-system-1279>

Яворська С. І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану послужило потужним стимулом для великої кількості законодавчих ініціатив, особливо в галузі податкового та митного законодавства. Основна мета цих змін полягає в забезпеченні швидкого та безперешкодного ввезення з-за кордону товарів, що набуває особливої актуальності у воєнний період.

Чи не найпершою інституцією, робота якої зазнала відчутних змін у зв'язку із введенням воєнного стану, стала митниця. Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи спрямовані на оперативне, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у такий складний час.

Новації митного оформлення товарів стосуються імпортних та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення деяких товарів тощо [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів:

1. На період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 "Про введення воєнного стану в Україні" під час ввезення на митну територію України товарів їх декларування та митне оформлення відповідно до митного режиму імпорту може здійснюватися шляхом подання попередньої митної декларації, яка містить всю необхідну інформацію для випуску товарів, без пред'явлення таких товарів митному органу або за місцем перетину митного кордону України шляхом подання митної декларації, заповненої у звичайному порядку, або в будь-якому митному органі в установленому законодавством порядку.

2. Митне оформлення товарів здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю).

3. Державна митна служба чи визначений нею митний орган можуть здійснювати відстрочення сплати митних платежів під час ввезення на митну територію України товарів на підставі письмової заяви платника податків, поданої одночасно з митною декларацією

4. Декларувати потрібно кожен транспортний засіб окремо, крім того, рекомендуємо письмово повідомити митний орган про намір ввезти такі товари на територію України, задля того, щоб уникнути черг на кордоні. В такому письмовому повідомленні обов'язково потрібно вказати інформацію про транспортний засіб та дані особи-декларанта.

5. Товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом (Постанова Кабміну №224 від 7 березня 2022 року), тобто без прийняття відповідних рішень спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги (Мінсоцполітики) в кожному конкретному випадку, як це було до воєнного стану [2].

Перше, що зробила держава з введенням воєнного стану, це врегулювала ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Основні зміни стосуються такого:

1. Спрощений порядок ввезення гуманітарної допомоги від донорів (іноземних фізичних або юридичних осіб) [1]. Гуманітарною допомогою в період воєнного стану вважаються такі товари, як:

- засоби індивідуального захисту: каски, бронежилети, тканини (матеріали) та нитки для виготовлення бронежилетів;

- окремі товари військового призначення, для яких встановлено спрощений порядок: тепловізори та прилади для нічного бачення, пластини для бронежилетів, переносні радіостанції нецивільного призначення, БПЛА, біноклі, монокуляри та приціли (оптичні і коліматорні). Для визнання таких товарів гуманітарною допомогою, потрібно подати митному органу гарантійний лист від кінцевого отримувача. Кінцевими отримувачами можуть бути: правоохоронні органи, органи військового управління, визначені Міністерством оборони, інші військові формування, утворені відповідно до закону, інші суб'єкти, які здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону.

- ввезення інших товарів військового призначення та товарів подвійного використання відбувається за довоєнною процедурою [3].

2. Тимчасове звільнення від оподаткування товарів та транспортних засобів ввізним митом (всіх суб'єктів господарювання) та ПДВ (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу) груп) [1]. Також, транспортні засоби, що ввозяться громадянами, також звільняються від сплати акцизного податку. Потрібно зазначити, що такі послаблення не розповсюджуються на транспортні засоби, котрі походять або ввозяться з країни-окупанта, агресора та/або з окупованої території України [3].

3. Спрощена процедура звільнення від оподаткування ПДВ лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них. Наразі не потрібно отримувати довідку від МОЗ чи особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я. Також розширено перелік лікарських засобів, що закуповують для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я [1].

4. Інші новації: державою фактично встановлено заборону на експорт деяких товарів, а також становлено мораторій на проведення перевірок щодо дотримання митного законодавства [3], припинено видачу на ввезення та анулювання вже раніше виданих дозволів на видавничу продукцію з РФ, фактично повна заборона до ввезення; продовжено строк звільнення брухту чорних і кольорових металів від оподаткування ПДВ до 2027 року [1].

Митне оформлення товарів військового призначення та подвійного використання як гуманітарної допомоги здійснюватиметься за наявності:

- декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою;
- дозвільного документа Державної служби експортного контролю України, якщо його необхідність передбачена постановами КМУ від 20.11.2003 р. № 1807 і від 28.01.2004 р. № 86 [4].

Основними змінами, що стосуються експортних операцій, є доповнення переліку товарів, експорт яких у будь-яких кількостях підлягає ліцензуванню - на м'ясо курей, яйця кур, а також такий стратегічний товар для України як пшениця і суміш пшениці та жита (меслин). Згідно перших змін також підлягали ліцензуванню при експорті кукурудза та олія соняшникова, однак в подальшому були виключені з переліку.

Разом з цим, Уряд зменшив до нуля квоти на деякі товари, експорт яких в межах раніше діючих обсягів квот дозволявся за умови отримання ліцензій, а понад квоту - заборонявся. Мова йде про худобу, м'ясо, жито, овес, гречку, просо, цукор, сіль. Таким чином, держава фактично заборонила експорт зазначених товарів. В рамках другого раунду змін відмінили квоту і на добрива, проте в подальшому встановлено квоту на деякі азотні добрива у розмірі 210 000 тонн.

На період воєнного стану НБУ також змінив порядок роботи банківської системи. Змінами, що безпосередньо стосуються можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заборонено здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України/переказ коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів за імпорتنі операції, окрім купівлі товарів критичного імпорту. Це означає, що на час дії воєнного стану імпортери фактично не можуть розраховуватися за товари, якщо вони не є товарами критичного імпорту.

Митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів, значна частина яких завозиться в Україну у якості гуманітарної допомоги. З основних змін у роботі митних органів, які необхідно врахувати при плануванні зовнішньоекономічної діяльності - з 28.02.2022 року тимчасово закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на ділянці кордону з РФ та РБ, на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону, а також деякі пункти пропуску повітряного виду сполучення [1].

Практично всі положення вказаних вище нормативних актів, які були прийняті у зв'язку з військовою агресією Росії проти України, матимуть чинність лише протягом періоду воєнного стану і втратять свою силу при його завершенні або скасуванні. Оскільки процес імпорту товарів може бути тривалим, і закінчення чи скасування воєнного стану може відбутися під час транспортування товарів, це може призвести до зміни порядку митного оформлення. Тому підприємствам варто звернути увагу на особливості застосування законодавства під час митного оформлення.

Список використаних джерел:

1. Накліцький Д. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. Митниця і ЗЕД. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovariv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu
2. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 09.03.2022 р. № 236: станом на 1 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-п#Text>
3. Сімніков М. Р. Митне оформлення товарів в Україні. Що змінилось в умовах воєнного стану. Домінантна. Адвокадське об'єднання. 2022. URL: <https://dominanta-law.com/mytne-oformlennya-tovariv-v-ukrayini-u-voyenyu-stand>
4. Як спрацював "митний безвіз" за рік та про імпорту товарів військового призначення: новації на митниці. Час Чернігівський. 2023. URL: <https://cntime.cn.ua/yak-spracyuvav-mitnij-bezviz-za-rik-ta-pro-import-article/>

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дослідження проблем та перспектив розвитку цифрової економіки в Україні є досить актуальним, адже зараз відбувається рішучий перехід від сировинної економіки до високотехнологічного виробництва. Сучасні тренди нових технологічних рішень та можливостей, глобальна інформатизація активізують цей процес. Разом із тим цифровізація орієнтується на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок. Цифровізація також є інструментом економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Крім того, ефективне використання інструментів цифрової економіки є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності [1, с.56].

Не дивлячись на всю користь цифрової економіки, існують також проблеми та перешкоди на шляху впровадження її в Україні. Найвагомішою дилемою є : не досить розвинена інфраструктура, низька технологічна освіченість, труднощі з доступністю для суспільства. Також у нашій країні застаріла техніка в державних організаціях, що теж не дає змоги цифровій економіці розвиватися з більшою потужністю.

В Україні не існує бачення та жодної державної ініціативи, програми, стратегічного документа, спрямованих на створення комплексної національної системи розвитку цифрової грамотності. Також на державному рівні відсутні інструменти моніторингу та оцінки цифрових навичок і компетенцій. Через це важко визначити вектор і конкретні дії щодо розвитку сфери цифрових навичок і компетенцій в Україні на найближчу перспективу [6, с.10].

Крім цього, існує ризик щодо належної безпеки інформації. Новітні технології, зокрема такі, як штучний інтелект призведуть до активних змін на ринку праці внаслідок зменшення кількості робочих місць в одному сегменті та їх збільшенню в іншому. Активний розвиток цифрової економіки зумовлює не лише появу нових можливостей, а й загрози для суспільства внаслідок деструктивного характеру цифрових технологій, які мають негативний вплив на продуктивність та зайнятість населення [4, с.40].

Втім інноваційна активність підприємства, його спроможність імплементувати в свою діяльність інформаційно-комунікаційні технології, схильність до впровадження інноваційних цифрових продуктів і діджиталізації процесів надання послуг споживачам визначають рівень конкурентоздатності фірми на ринку. Цифровізація приносить низку переваг для бізнесу: оптимізація витрат і роботи персоналу; розширення клієнтської бази; прискорення процесів надання послуг; підвищення рівня інформаційної безпеки підприємств і їх споживачів; збільшення обсягів і темпів передачі інформації; сприяння інтеграції у глобальні ринки; спрощення процесів адаптації до світових стандартів тощо .

Тенденції цифровізації притаманні і національній економіці України. Щоправда, темпи цифровізації дещо поступаються передовим країнам світу. На жаль, у 2022 році ці процеси у низці галузей національного господарства почали сповільнюватись через колосальні збитки і втрати, що зазнає вітчизняний бізнес від повномасштабної війни у країні [2, с.4].

Варто звернути увагу на статистичні показники використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах в Україні та провести дослідження динаміки цих показників. Загальний стан та найбільш суттєві зміни за період 2018-2022 роки представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка чисельності підприємств в Україні, які використовують інформаційно-комунікаційних технологій протягом 2018-2022 років

Показники	2018	2019	2021	2022
кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет, од.	43303	43785	44508	42785
у % до загальної кількості підприємств, %	88,0	86,4	86,6	85,1
частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень, у загальній кількості підприємств, %	9,8	10,3	10,2	9,8

Джерело: складено на основі [3].

Зауважимо, що упродовж аналізованих років, спостерігалась тенденція до збільшення, окрім 2022 року, що пов'язано з активними бойовими діями на території держави. Так, кількість підприємств, які мають доступ до Інтернету зростала від 43303 підприємств у 2018 р. до 44508 у 2021 р. У відносних

показниках ситуація виглядає дещо інакше. Попри кількісне зростання числа підприємств, що мають доступ до Інтернету, у відсотковому співвідношенні офіційна статистика показує скорочення від 88% у 2018 р. до 85,1% загальної кількості підприємств у 2022 р. Якщо розглядати ці показники у розрізі видів економічної діяльності, то маємо наступне : у 2018 році лідирували такі види економічної діяльності , як виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 95,8% та телекомунікації (електрозв'язок) – 95,3%. У 2019 році ситуація не змінилась, вони становили 94,2% та 94,1% відповідно. Що стосується 2021 року, то тут першість займає виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 98,2%. У 2022 році однозначними лідерами є операції з нерухомим майном – 99,7% і виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення – 98,7% [3]. Що стосується кількості підприємств , які купують послуги хмарних обчислень, то від 2018 по 2021 рік відбувалося зростання, а у 2022 році відбулося зменшення у частці підприємств, хоч і не значне.

Наведені вище дані свідчать про високий рівень забезпеченості вітчизняних підприємств доступом до ресурсів мережі Інтернет. Це досить важливо для національної економіки з точки зору сприяння її діджиталізації. Окрім цього, це створює передумови для прискореної інтеграції українських підприємств на закордонні ринки, а також транспарентності їх діяльності [2,с.5].

Безперечно цифровізація економіки має безліч переваг для населення, бізнесу та країни в цілому. Однією з них є можливість зменшити відсоток тіньової економіки внаслідок легко контрольованих цифрових транзакцій. Крім того, з появою внутрішнього ринку цифрових технологій з'являються нові можливості для вітчизняних ІТ-підприємств, що значно зменшує відтік робочої сили .

Інформаційно-комунікаційні технології створюють нові можливості для населення у використанні державних послуг. Завдяки єдиним державним реєстрам багато питань вдається вирішити у віртуальному просторі, зокрема: знайти відповідну інформацію про перелік послуг певної організації, оформити заявку на послугу, зареєструватися на прийом і т.ін. [4,с.40]. Позитивним наслідком цифровізації є також доступ мешканців різних місцевостей до знань. У сучасній економіці головним чинником конкурентоспроможності на ринку праці є інтелектуальний капітал працівників [5].

Окрім цього, до переваг цифрової економіки можна також віднести нижчі ціни на товари, їх доступність та широку різноманітність, економію часу та людських ресурсів як робочої сили і водночас практично «нескінченність» товарів в електронному вигляді.

У підсумку варто відзначити, що цифровізація економіки має безсумнівно багато переваг для України. Проте, існують також і серйозні проблеми та перешкоди, які потребують уваги. З цими викликами потрібно працювати, розвиваючи цифрову інфраструктуру, стратегії та заходи для забезпечення безпеки та стійкості в цифровому середовищі. Загалом впровадження цифрової економіки в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує переваги і виклики, та спрямований на підвищення якості життя населення та зростання ефективності економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Жекало Г.І. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 26. С. 56-60 . URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27376/1/ЦИФРОВА_ЕКОНОМІКА_УКРАЇНИ_ПРОБЛЕМИ_ТА.pdf
2. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. С. 3-10.
3. Державна служба статистики України. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: використання мережі Інтернет, послуг хмарних обчислень, робототехніки. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/arh_ikt_u.html
4. Гавриленко Н.Г. Сучасні тенденції цифровізації економіки : проблеми та перспективи розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економіка . Серія: «Економічні науки» .№ 3(47), 1 т., 2021 . С. 36-46.
5. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості: монографія / О. І. Піжук; Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2020. 504 с.
6. Ночвай В., Корявець М., Приходько О., Олексюк Л. Аналітичний звіт «Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП» . 2018. С. 1- 16

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Басараб С.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Шушкова Ю. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ

Фінансова грамотність – це комплекс знань та навичок, завдяки яким людина вміє правильно розпоряджатися наявними фінансами та примножувати капітал за допомогою доступних банківських та інших інструментів; певний обсяг знань, що дозволяє усім без винятку членам суспільства (навіть без спеціальної світи) правильно розуміти зміст фінансових відносин, роль фінансів у суспільстві, особисте місце в цій фінансовій системі та доцільність участі у відновленні країни (наприклад, через заощадження у формі банківських депозитів, сплату податків, користування кредитними коштами, індивідуальні інвестиції тощо) [1].

Фінансова грамотність є надзвичайно важливою навичкою, яка допомагає кожному з нас ефективно управляти своїми фінансами, зберігати і примножувати свої кошти та забезпечувати стабільне майбутнє. З розвитком технологій, зростанням вартості життя та необхідністю йти в ногу з тенденціями, фінансові знання та розуміння стали необхідними для виживання. Фінансова грамотність дозволяє людям краще розуміти, як ефективно використовувати свої ресурси, складати бюджети та планувати своє майбутнє таким чином, щоб максимально реалізувати свій потенціал [2]. Водночас забезпечення фінансової грамотності в суспільстві є необхідною передумовою формування належного рівня фінансової безпеки держави, формування стабільної основи для розвитку фінансової системи країни.

На жаль, в Україні питання фінансової грамотності часто оминається увагою, що призводить до серйозних наслідків як для окремих людей, так і для суспільства в цілому. Негативний вплив фінансової неграмотності виникає через необдумані фінансові рішення (молодь часто робить помилки, пов'язані з кредитами, інвестиціями та плануванням бюджету). Це може призвести до накопичення боргів, втрати заощаджень та навіть банкрутства. Люди з низьким рівнем фінансової грамотності частіше стикаються з фінансовими проблемами, такими як нездатність сплатити рахунки, вимушене зниження рівня життя та втрата майна.

Згідно даних Національного Банку України індекс фінансової грамотності українців за три останні роки зріс до 12,3 балів у 2022 році проти 11,6 балів у 2018 році. Проте він все ще залишається на досить низькому рівні, адже останній індекс – це лише 58% від максимального значення в межах дослідження, який сягає 21 балу, та є меншим від мінімального цільового рівня, рекомендованого ОЕСР (14 балів).

Найменш фінансово обізнаною в Україні є молодь віком 18–19 років (10,1 б.) та люди, старші 55 років (11,5 б.). Найвищий рівень фінансової грамотності зафіксовано в українців віком 35–44 роки (13,1 б.) та 45–54 років (12,8 б.), тобто рівень фінансової грамотності зростає з віком (рис. 1). Це може свідчити про те, що з віком люди набувають більше досвіду та знань у сфері фінансів, або ж про те, що у старшому віці вони активніше застосовують ці знання у практичному житті. Крім того, це може бути пов'язано з різним рівнем доступності освітніх ресурсів та програм навчання фінансової грамотності для різних вікових груп.

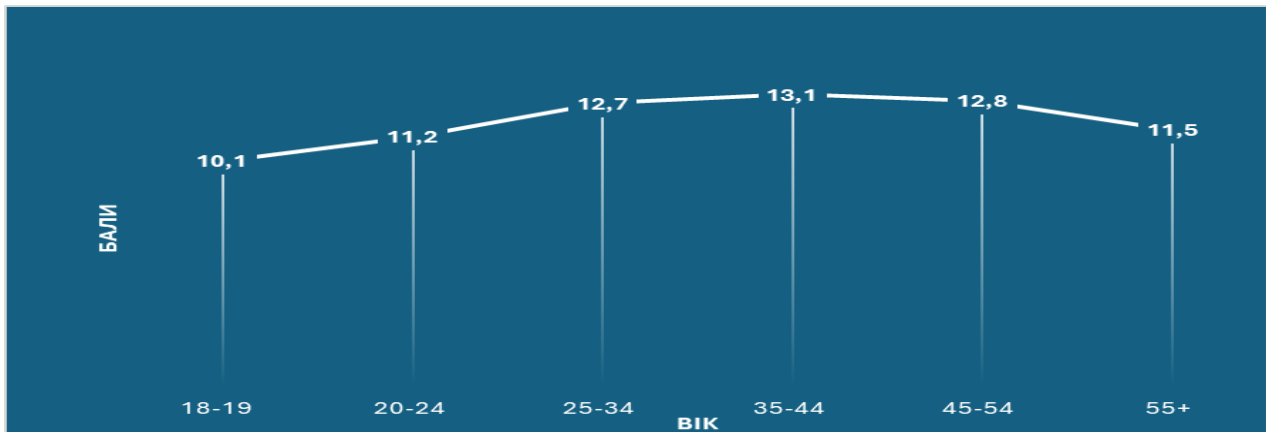

Рис.1. Рівень фінансової грамотності українців у 2022 році

Джерело: побудовано на основі [3].

Серед ключових проблем забезпечення зростання рівня фінансової грамотності в Україні слід відмітити:

- відсутність в суспільстві розуміння важливості фінансової грамотності і чому їй треба навчатися;
- історичні передумови формування фінансової поведінки домогосподарств, відсутність мотивації та пасивність в частині ефективного використання власних коштів;
- високий рівень недовіри домогосподарств до послуг фінансових установ, незважаючи на їх використання;
- низький рівень довіри населення до послуг кредитування, використання чужих ресурсів у власній діяльності;
- макрофінансова нестабільність та її негативний вплив на фінансовий стан всіх економічних суб'єктів;
- недостатня якість методичних матеріалів у сфері фінансової грамотності;
- недостатній доступ до методичних матеріалів про фінансову грамотність;
- низький рівень поширення матеріалів про фінансову грамотність серед населення;

- низький рівень фінансової грамотності суб'єктів підприємницької діяльності, особливо фізичних осіб-підприємців;
- дефіцит кваліфікованих кадрів, які мають здатність надавати знання у сфері фінансової грамотності;
- відсутність ефективно діючої в країні системи підвищення фінансової грамотності, яка б поєднувала у собі основні заходи у даному напрямку;
- недостатній рівень фінансової інклюзії та ін. [4].

Оцінюючи рівень фінансової грамотності в Україні, необхідно впровадити стратегії для підвищення фінансової освіченості серед населення. Одна з ключових таких стратегій – включення фінансової освіти до шкільної програми. Вона надасть учням базові знання та навички для обґрунтованого прийняття фінансових рішень у майбутньому. Фінансова освіта має стати пріоритетом для держави та громадських організацій. Крім того, організація фінансових тренінгів та семінарів може ефективно підвищити рівень фінансової грамотності серед українців, дозволяючи їм набувати практичних навичок у реальних ситуаціях. Важливо також встановити співпрацю між фінансовими установами, закладами вищої освіти та громадськими організаціями для підтримки досліджень і аналітичних проєктів з фінансової грамотності, що дозволить збирати та аналізувати дані про рівень фінансової грамотності населення, виявляти недоліки і потреби, а також розробляти рекомендації для поліпшення ситуації в умовах діджиталізації.

Підвищення рівня фінансової грамотності в Україні – це не лише завдання держави, але й спільна відповідальність всіх членів суспільства. Інвестуючи в знання, ми інвестуємо в краще майбутнє для себе та країну в цілому.

Отже, підвищення рівня фінансової грамотності в Україні є важливим завданням, яке потребує спільних зусиль з боку уряду, освітніх закладів, приватного сектору та громадянського суспільства. Впровадження міжнародних навчальних програм з фінансової грамотності, розвиток програм для дорослих та залучення професіоналів до викладання – це лише деякі з кроків, які можуть допомогти українцям стати більш фінансово грамотними та підготовленими до викликів дорослого життя.

Список використаних джерел:

1. Спеціалізована енциклопедія педагогіки (СпецЕнциПед). 2023. Що таке фінансова грамотність. URL: <https://www.education.ua/blog/48527/>.
2. Освіта.ua. Приховані жертви вищої освіти: фінансова грамотність у вишах. URL: <https://osvita.ua/news/89562/>
3. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Дубина М., Тарасенко А., Тарасенко О. (2023). Напрями підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств в умовах діджиталізації сфери фінансових послуг. *Економіка та суспільство*, (56). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-17>

Білас Д. Я.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ, СПРЯМОВАНИХ НА ПІДТРИМКУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, сфери діяльності значної кількості країн зазнали незворотних змін. Складний трансформаційний процес спіткав також економіку держав, що, в свою чергу, змусило їх вдатися до вагомого реформаційного резонансу задля підтримки балансу у диференційованій економічній ситуації та досягнення майбутньої стабільності в економіці після завершення війни. Це доводить актуальність вивчення теми сучасних стратегічних спрямувань діяльності банків для підтримки фінансової безпеки держави під час воєнного стану.

Для забезпечення гідного рівня фінансової безпеки, банки працюють над досягненням відповідного стану банківської безпеки. Таким чином, місія державних банків під час дії воєнного стану та післявоєнної реновації економіки полягає в активній участі у підтримці фінансової стабільності України, вкладі у функціонування банківського сектору і забезпеченні фінансування важливих галузей. Вищезгадане призначення банків дає змогу підсумувати перелік власне їх стратегічних цілей у період воєнного стану. Сюди входять:

- «забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури;
- доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку;
- створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків державного сектору;
- створення, налагодження та підтримання функціонування ефективної системи фізичної безпеки (центрального апарату та відокремлених підрозділів такого банку, в тому числі безпеки працівників банку), безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки;
- впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, зокрема контроль за ризиками безпеки (у тому числі фізичної, фінансової, кібербезпеки та безпеки операційних систем), ліквідації та/або мінімізації наслідків реалізованих загроз та кризових ситуацій;

- безперебійна ефективна робота керівників банку для забезпечення прийняття необхідних управлінських рішень;
- збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз такій стійкості, а також оперативне реагування на загрози фінансової стійкості та/або їх уникнення» [1, с. 3].

Важливу роль у вищезгаданому ході подій відіграють державні банки. Підтвердженням цього слугує вибір скерування діяльності Міністерства фінансів України на користь розвитку банківської сфери, а саме – рішення визначити одним із пріоритетних напрямків роботи реформування державного банківського сектору. Саме з цією метою Міністерство фінансів України за сприяння Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації і Європейського банку реконструкції та розвитку розробило та запровадило «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору» [2]. Їх основним завданнями є «докорінний перегляд принципів та механізмів корпоративного управління державними банками та фокусування бізнес- та операційних моделей державних банків з метою досягнення найвищої ефективності їх діяльності» [3].

Виходячи із запроваджених Зasad, діяльність та манери поведінки банків державного сектору здатні не лише зображати переважаючі тенденції у діяльності банківської системи, але й певною мірою впливати на їхнє формування. Ця властивість помітно підвищує значимість позиції державних банків у рейтингу тригерів фінансової політики та робить їх надважливим чинником стабілізації ситуації у грошово-кредитній системі країни в загальному.

Говорячи на тему державних банків, неможливо оминати увагою 3 лідерів, які стабільно посідають перші позиції серед 67-ми працюючих банків України та трансформують проходження економічних процесів. До них відносимо наступні:

1. ПриватБанк;
2. Ощадбанк;
3. Укрексімбанк [4].

Варто також наголосити, що ці ж банки займають перші позиції у рейтингу ТОП-10 надійних банків для фізичних осіб у відповідному порядку, а також посідають місця трійки лідерів у рейтингу ТОП-10 надійних банків для юридичних осіб [4].

Лідерство вищезгаданих банків підтверджує аналітика. Так, станом на 16 лютого 2024 року, чисті активи ПриватБанку становили 685062,9 млн грн, Ощадбанку – 343457,9 млн грн, Укрексімбанку – 142454,5 млн грн [5].

Розглянемо, у який саме спосіб вищезгаданим державним банкам вдалося покращити фінансову безпеку України в умовах воєнного стану.

ПриватБанк зберіг усі раніше запроваджені пільги для корпоративних та приватних клієнтів. До них входять: автоматичне продовження платіжних карток, відстрочка погашення кредитів для фізичних та юридичних осіб, які не мають прострочених платежів, а також відсутність комісії за зняття готівки з приватних кредитних карток. Банк залишається беззаперечним лідером з пільгового кредитування аграрних виробників. У рамках національної програми пільгового кредитування агровиробників понад 2,4000 господарств отримали кредити на проведення весняно-польових робіт за перший квартал на початку повномасштабного вторгнення [6].

Ощадбанк працює над заходами, спрямованими на зменшення негативного впливу військових дій на клієнтів банку. До них відносимо: відстрочку погашення за всіма кредитними продуктами для фізичних осіб та представників бізнесу, автоматичне продовження дії банківських карток та скасування комісій. Ощадбанк відновив карткове фінансування для клієнтів, які отримують заробітну плату або пенсію в банку. Кредитний ліміт встановлюється за бажанням клієнта до 15000 грн строком на 60 місяців. Ощадбанк також почав надавати кредити на посівну кампанію. Час на прийняття кредитного рішення було скорочено з восьми до трьох-чотирьох днів (кошти при цьому надходили через один-два дні), а умови щодо застави були лібералізовані. Керівництво банку оновило свою кредитну політику відповідно до реалій воєнного часу та регуляторних змін, запроваджених НБУ. Серед умов кредитування, як і раніше, буде збережено підтримку державної ділової активності та наявність сільськогосподарських земель під час посівної. З метою забезпечення українських аграріїв вигідними умовами фінансування банк також розширює співпрацю з найбільшими дилерами сільськогосподарської техніки. В межах цієї кооперації клієнти агросектору можуть отримати кредити на придбання техніки на суму до 60 млн грн за ставкою від 0% річних в рамках національної програми «Доступні кредити 5-7-9%» та від 0,1% за партнерською програмою [7]. До того ж, графік погашення кредиту адаптований до сезонності бізнесу [6].

Укресімбанк також продовжує дію карток, термін яких закінчується під час війни. Для забезпечення вчасного проведення весняно-польових робіт банк аналогічно надає кредити аграріям за розширеною програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Укресімбанк підтримує українських фермерів, приймаючи заявки на оренду на строк до семи років 82 земельних ділянок сільськогосподарського призначення загальною площею 362 га, що перебувають у власності банку та розташовані в Київській області. В умовах воєнного стану з метою продовження пошуку шляхів зменшення рівня NPL та монетизації непрацюючих активів банк виставив на продаж через ДП «СЕТАМ» Міністерства юстиції України права вимоги за кредитами проблемних позичальників номінальною вартістю 66,9 млрд грн. [6].

Аналізуючи вищезгадані твердження, можемо дійти висновку, що актуальна стратегія залучення державних банків у підтримку фінансової безпеки під час війни та її реновацію в майбутній повоєнний період включає активну участь банківських установ у забезпеченні доступності надання послуг споживачам у межах соціального захисту громадян. Стратегічні цілі направлені також на створення необхідних умов безпеки та захисту, при чому як фізичного, так і інформаційно-технологічного. Особлива увага приділяється роботі над стабілізацією виконання фінансових зобов'язань банків та їх безперебійній реалізації поставлених задач. Не менш важливою складовою стратегічної організації праці банківських державних установ є здобуття професійних навичок швидко та оперативно приймати вагомі рішення. Привілейованою характеристикою в роботі банку стане також змога злагоджено відновлювати роботу попри несприятливі зовнішні чинники, що в умовах воєнного стану є дуже важливою здатністю.

Роль сталого функціонування банків державного сектору на благо стабільності банківської системи набуває особливого значення для економічної безпеки держави у воєнний та післявоєнний періоди. За наявності якісно організованої системи праці, державні банки мають змогу стати надійною точкою опори фінансової політики, що в перспективі може стати новим горизонтом подальших досліджень. У такому випадку, жодні перешкоди не зможуть стати на заваді країнам для здобуття економічного триумфу.

Список використаних джерел:

1. «Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» Міністерство фінансів України. Київ, 2022. - 3 с.
2. «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи)» Міністерство фінансів України. Київ, 2020. - 21 с.
3. «Банки державного сектору» Міністерство фінансів України: Офіційний вебпортал Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru> (дата звернення: 04.05.2024)
4. «Рейтинг надійних банків України 2024 (травень)» Forinsurer: Офіційний портал. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks> (дата звернення: 08.05.2024)
5. «Рейтинг життєздатності банків – 2024. Перевірка на витривалість». Спецпроект MIND. MIND – Новини України та світу: Офіційний портал. URL: <https://mind.ua/publications/20269589-rejting-zhitezdatnosti-bankiv-2024-perevirka-na-vitrivalist> (дата звернення: 08.05.2024)
6. «Державні банки України в умовах війни: від підтримки клієнтів до фінансування відновлення країни». Національний інститут стратегічних досліджень: Офіційний портал. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavni-banky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-vid-pidtrymky-kliyentiv-do> (дата звернення: 13.05.2024)
7. «Мої кредити 5-7-9%» Ощадбанк: Офіційний сайт. URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/579> (дата звернення: 13.05.2024)

Білас Д. Я.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні події на території України спонукають владу та населення загалом посилено дбати про безпеку держави. Це стосується усіх сфер її діяльності, що в сукупності утворюють систему національної безпеки країни.

Одним з найважливіших показників розвитку національної безпеки держави є її фінансова безпека, що становить собою основний елемент економічної безпеки.

В економічній термінології існує чимало визначень поняття фінансової безпеки. Для прикладу, у своїх працях В. Шлемко та І. Бінько наводять такий варіант цього терміну: «Фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання» [1].

Фінансова безпека є надзвичайно складною диференційованою багаторівневою системою, що складається зі значної кількості підсистем, кожна з яких має власну структуру та логіку розвитку (рис. 1).

Вагому позицію у фінансовій безпеці держави посідає податкова ланка. Критично важливою стає роль податкової безпеки у період війни, коли з одного боку потрібно забезпечити податкові преференції для підтримки громадян і бізнесу, постраждалих від військових дій, а з іншого боку – стале наповнення бюджетної системи податковими платежами, для забезпечення функцій держави. Тому необхідно детальніше розглянути, як саме влаштована податкова безпека у структурі фінансової безпеки України.

Податкова безпека держави визначається ефективністю державної податкової політики, яка повинна оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави з індивідуальними та корпоративними інтересами платників податків [3].

Для вирішення проблематики податкової безпеки, варто розглянути основні аспекти, що характеризують це поняття.

З точки зору фіскальної достатності, питання податкової безпеки зводиться до гарантування державою оптимально необхідного обсягу податкових надходжень відповідно до вимог задекларованих економічних принципів.

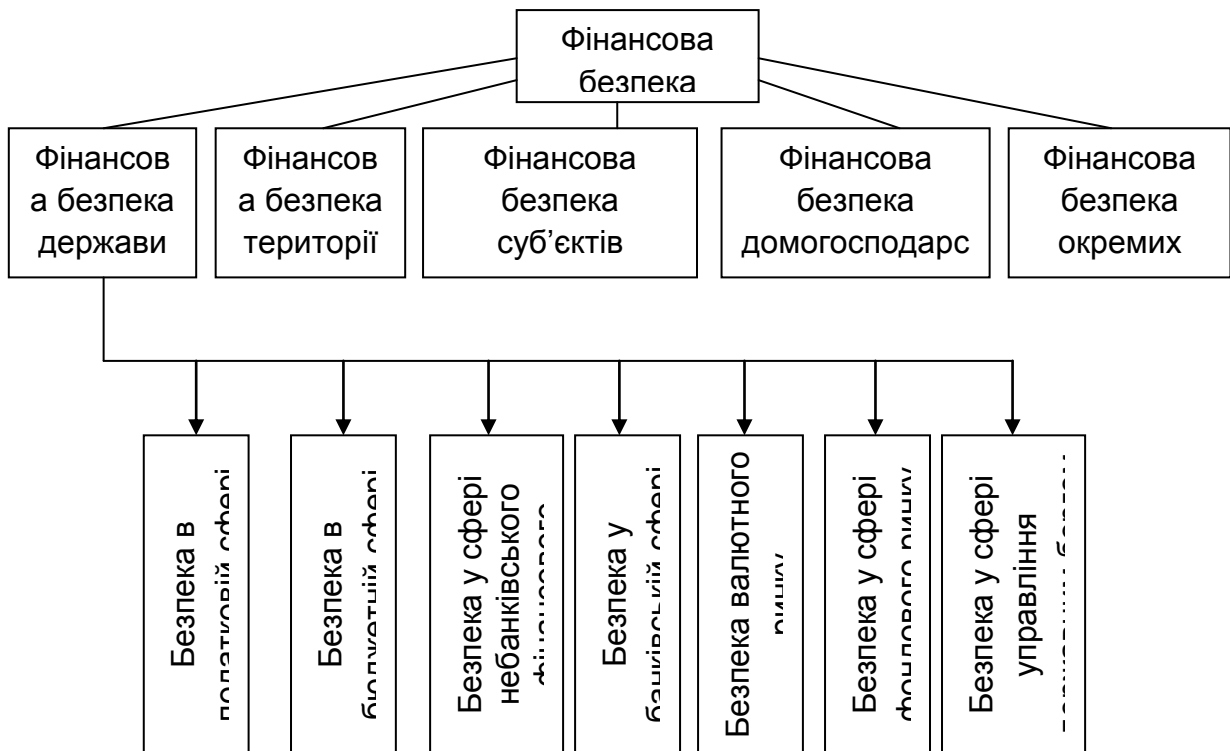

Рис. 1. Складові елементи фінансової безпеки

Джерело: складено автором на основі [2]

Правовий аспект полягає у контролі за податковою системою, її відповідністю податковій політиці держави, а також процесами сплати податків згідно із законодавчо визначеними для цього нормами.

Економічний аспект податкової безпеки виражається в ступені забезпеченості бюджету фінансовими ресурсами, на який впливають певні чинники: обсяг ВВП, рівень інфляції, податкове навантаження та платоспроможний попит населення. Цей аспект реалізується через фіскальну, економічну та соціальну ефективність податкової системи.

Соціальний аспект податкової безпеки – це ступінь захисту інтересів виробників валового внутрішнього продукту та держави шляхом узгодження справедливого режиму оподаткування, податкових пільг і, як наслідок, придбання суспільних благ на належному рівні.

Аналізуючи вищезгадані аспекти, що характеризують податкову політику, можемо дійти висновку, що оптимальне податкове регулювання, яке здатне забезпечити податкову і, як результат, фінансову безпеку держави під час дії воєнного стану, включає в себе наступний перелік факторів:

- Зміцнення фіскальної стабільності. Цей пункт уподібнюється до правового аспекту і пропонує посилене адміністрування податків, що передбачає застосування сучасних технологій для контролю за реалізацією податкової діяльності та протидії податковим злочинам. На жаль, під час дії воєнного стану, є чимало випадків зловживання податковими пільгами та ведення тіньової економіки з боку недобросовісних економічних суб'єктів.

Посилений контроль, діджиталізація в роботі із податками та скасування податкових лазівок здатні покращити фіскальну стабільність та юридичну сталість податкової безпеки в період війни;

- Трансформація економічної діяльності. В економічному аспекті варто запровадити податкові стимули задля прискореного економічного розвитку держави. Наприклад, можна надавати податкові кредити для науково-дослідницьких робіт, що сприятиме розвитку інноваційної галузі. А для країни, на території якої тривають воєнні дії, ефективним нововведенням податкової політики буде зменшення розміру податків для виробництв, що займаються розробкою зброї, амуніції та військової техніки. Це стане перспективним вкладенням держави в науковий ріст низки сфер діяльності, а також скоротить витрати на закупівлю необхідного військового оснащення з-за кордону;

- Створення зразкової податкової культури. У соціальному аспекті велике значення має формування сучасної податкової культури та відповідної податкової дисципліни. Ефективним в цьому випадку буде проведення освітніх кампаній з питання оподаткування, створення доступної інструкції щодо роботи з податками, а також втілення в життя маркетингової стратегії, спрямованої на просування ідеї тренду на відповідальну сплату податків. Ці кроки допоможуть донести громадянам важливість податків та роз'яснити сутність оподаткування, що в подальшому сприятиме позитивним змінам у їхньому відношенні до податкового процесу.

Отже, податкова безпека є визначальною складовою частиною фінансової безпеки держави та її національної безпеки в цілому. Згідно з результатами проведеної роботи, для досягнення досконалої податкової безпеки необхідно впровадити реформи у фіскальному, економічному і соціальному аспектах податкової політики. Держава, як один із регуляторів та суб'єктів прийняття рішень у податковій системі, повинна регулювати і тим самим визначати власний рівень податкової безпеки. Це можливо реалізувати шляхом встановлення такого способу оподаткування для бізнес-сектору та населення країни, який надалі стимулюватиме вдосконалення економіки і вестиме контроль за дотриманням вимог податкового законодавства.

Список використаних джерел:

1. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
2. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. Галицький економічний вісник. 2022. Том 77. № 4. С. 138-147.
3. Михайлюк В. В. Еволюція поняття фінансова безпека держави в глобальних умовах розвитку. Ефективна економіка. 2014. № 9 [Електронний ресурс] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_9_57 (дата звернення: 13.05.2024)

Ванцура С.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н. С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року спричинило масштабні руйнування та поставило українську економіку перед безпрецедентними викликами. Для підтримки бізнесу в цих складних умовах держава вжила низку заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків війни та стимулювання відновлення економічної активності.

1. Податкові пільги:

Відбулось звільнення від ПДВ на імпорт критичних товарів. Перелік критичних товарів, які звільнюються від ПДВ, було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 353 від 20 березня 2022 року [1]. До критичних товарів, зокрема, належать: лікарські засоби та медичні вироби, продовольчі товари, паливно-мастильні матеріали, техніка та обладнання для армії та сил безпеки.

Згідно з даними Державної податкової служби України, станом на 1 березня 2024 року звільненням від ПДВ на імпорт критичних товарів скористалися понад 100 тисяч підприємств [7]. Це дозволило знизити ціну на критично важливі товари для населення та бізнесу, а також стимулювати імпорт.

Відбулось зниження ставки податку на прибуток до 16%:

- Зниження ставки податку на прибуток було запроваджено Законом України № 2145-IX від 17 березня 2022 року [2]. Ця пільга надається всім платникам податку на прибуток, крім тих, які отримують дохід від видобутку корисних копалин та грального бізнесу.

- Зниження ставки податку на прибуток призвело до збільшення надходжень до бюджету на 15% у 2023 році порівняно з 2022 роком. Це свідчить про те, що пільга стимулює підприємства до збільшення прибутків та

сплати податків [5].

Скасування сплати єдиного соціального внеску для ФОПів та деяких категорій юросіб. Було запроваджено Законом України № 2145-IX від 17 березня 2022 року [2]. Ця пільга надається: фізичним особам-підприємцям (ФОПам) всіх груп, юридичним особам, які здійснюють діяльність у сфері (сільського господарства, транспортування, сфери інформаційних технологій, туризму, деякі інші сфери).

Скасування сплати єдиного соціального внеску охопило понад 2 мільйони платників. Це дозволило їм зберегти кошти та використати їх для розвитку свого бізнесу [3].

Проділення термінів сплати податків та зборів:

- Проділення термінів сплати податків та зборів було запроваджено Законом України № 2145-IX від 17 березня 2022 року [2]. Ця пільга надається всім платникам податків та зборів.

- Проділення термінів сплати податків та зборів дало можливість понад 500 тисячам підприємств уникнути штрафних санкцій. Це дозволило їм зберегти кошти та використати їх для розвитку свого бізнесу.

2. Фінансова підтримка:

В рамках цієї програми підприємства можуть отримати кредити за ставкою 5% річних на суму до 60 млн гривень. Станом на 1 березня 2024 року за цією програмою було видано понад 10 тисяч кредитів на загальну суму понад 200 млрд гривень [3]. Це дозволило підприємствам підтримувати ліквідність, зберігати робочі місця та відновлювати виробництво. Уряд України та міжнародні партнери запустили низку грантових програм для підтримки малого та середнього бізнесу. Наприклад, програма

"Власна справа" від державного агентства України з розвитку малого та середнього підприємництва надає гранти до 250 тис. гривень на відкриття або розвиток власної справи. За даними державного агентства, станом на 1 березня 2024 року було видано понад 15 тисяч грантів на загальну суму понад 3 млрд гривень. Це дозволило створити понад 50 тисяч нових робочих місць [1].

Спрощення доступу до програм державної підтримки експорту:

- Уряд України спростив процедури отримання державної підтримки експорту. Зокрема, було скорочено терміни розгляду заявок на отримання допомоги та збільшено перелік послуг, які можуть бути компенсовані експортерам [3].

- Завдяки цим заходам обсяг українського експорту у 2023 році скоротився лише на 10% порівняно з 2021 роком, що є значно кращим показником, ніж очікувалось на початку війни [4].

3. Регуляторні полегшення:

Відбулась спрощення процедур ведення бізнесу. Уряд України скасував низку бюрократичних процедур для бізнесу. Зокрема, було спрощено процедури реєстрації, отримання дозволів та ліцензій. За оцінками Світового банку, Україна піднялася на 30 позицій у рейтингу Doing Business за 2023 рік завдяки цим заходам [8].

4. Інші заходи

З'явилися програми перекваліфікації та працевлаштування. Державна служба зайнятості України запустила програми перекваліфікації та працевлаштування для людей, які втратили роботу внаслідок війни. Завдяки цим програмам понад 1 мільйон українців отримали нову кваліфікацію або працевлаштування [9]. Уряд України виділяє кошти на відновлення зруйнованої інфраструктури та підтримку логістичних ланцюгів [1]. Це дозволяє підприємствам швидше відновити виробництво та здійснювати доставку товарів.

Спрощення доступу до інформації та консультаційних послуг для підприємців. Дія.Бізнес – державний портал, який надає підприємцям безкоштовну консультаційну допомогу та інформацію з ведення бізнесу. Станом на 1 березня 2024 року портал Дія.Бізнес надав консультації понад 3 мільйонам підприємців [10].

Державна підтримка відіграє важливу роль у підтримці української економіки в умовах воєнного стану. Завдяки вжитим заходам вдалося частково пом'якшити негативні наслідки війни для бізнесу [6]. Податкові пільги, фінансова підтримка, регуляторні полегшення та інші заходи дозволили підприємствам зберегти ліквідність, відновити виробництво, створити нові робочі місця та підтримати експорт. Водночас, державна підтримка потребує подальшого вдосконалення. Необхідно мінімізувати бюрократичні процедури отримання допомоги, забезпечити ефективний контроль за використанням коштів.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України: <https://www.kmu.gov.ua/>
2. Верховна Рада України: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Міністерство фінансів України: <https://minfin.gov.ua/>
4. Державна служба статистики України: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. "Економіка України в умовах воєнного стану: проблеми, виклики, перспективи" за редакцією А.С. Гальчинського (2023)
6. Гальчинський, А. С., & Осадчий, В. В. (2021). Економіка підприємства. Київ: Лібра.
7. Державна податкова служба України: <https://tax.gov.ua/>
8. Doing Business: <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness>
9. Державна служба зайнятості України: <https://www.dcz.gov.ua/>
10. Дія.Бізнес: <https://business.diiia.gov.ua/>

Ванцура С.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, який триває в Україні з 24 лютого 2022 року, питання фінансової безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) набуває особливої гостроти. Збройна агресія Російської Федерації спричинила руйнування інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, значне скорочення обсягів виробництва та експорту, а також інші негативні наслідки для української економіки.

Фінансова безпека суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності визначається, як стан захищеності їхніх економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть призвести до втрати доходів, банкрутства або інших негативних наслідків.

До основних загроз фінансової безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану відносяться:

- Військові дії: руйнування інфраструктури, блокування портів, порушення ланцюгів постачання.
- Економічні санкції: обмеження на торгівлю, інвестиції та фінансові операції.
- Нестабільність курсу валют: знецінення гривні призводить до збільшення вартості імпортних товарів та послуг.
- Інфляція: зростання цін на ресурси та готову продукцію знижує конкурентоспроможність українських товарів на зовнішніх ринках.

В умовах воєнного стану суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності стикаються з низкою проблем, які негативно впливають на їхню фінансову безпеку:

- Зменшення обсягів експорту: через війну багато українських підприємств втратили доступ до традиційних ринків збуту[1]. За даними Національного банку України, обсяг експорту товарів з України у 2022 році скоротився на 30% порівняно з 2021 роком [4]. Зниження експортних доходів призвело до погіршення платіжного балансу України та дефіциту валютних ресурсів.
- Зростання вартості імпорту: знецінення гривні та порушення ланцюгів постачання призвели до значного подорожчання імпортних товарів та послуг [1]. За даними Державної служби статистики України, індекс споживчих цін на імпортні товари у 2022 році зріс на 35% [3]. Це негативно вплинуло на

собівартість продукції українських підприємств та їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

- Ускладнення доступу до фінансування: війна негативно вплинула на кредитний ринок, що ускладнило для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності доступ до кредитних ресурсів [1]. За даними Національного банку України, обсяг кредитів, виданих суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, у 2022 році скоротився на 20% [4]. Це ускладнило для підприємств фінансування оборотного капіталу та інвестиційних проектів.

- Зростання ризиків: війна та санкції призвели до зростання ризиків невиконання контрактів, курсових ризиків, політичних ризиків тощо [1]. За даними НБУ, обсяг проблемних кредитів у банківській системі України у 2022 році зріс на 30% [4]. Це збільшує ймовірність банкрутства суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану необхідно вжити таких заходів:

- Державна підтримка: держава може надавати суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності фінансову допомогу, гарантії, страхування експортних кредитів тощо.

Уряд України вживає заходів для підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Прийнято закон про державну підтримку експорту, який передбачає надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності експортних кредитів, гарантій, страхування експортних кредитів тощо. Урядом також розроблено програму відновлення економіки України, яка передбачає виділення коштів на підтримку експортних галузей.

- Диверсифікація ринків збуту: суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності необхідно шукати нових партнерів на інших ринках, щоб зменшити залежність від одного ринку.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності вживають заходів щодо диверсифікації ринків збуту. Зростає експорт українських товарів до країн ЄС, США, Туреччини, Китаю та інших країн. Українські підприємства беруть участь у міжнародних виставках та форумах, щоб знайти нових партнерів на зовнішніх ринках.

- Оптимізація витрат: важливо ретельно аналізувати витрати та шукати можливості їх скорочення. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності вживають заходів щодо оптимізації витрат. Переглядають структуру витрат, шукають можливості економії коштів. Впроваджують антикризові заходи, спрямовані на збереження конкурентоспроможності.

- Страхування ризиків: суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності рекомендується використовувати різні інструменти страхування ризиків, щоб мінімізувати можливі втрати. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності рекомендується використовувати різні інструменти страхування ризиків, щоб мінімізувати можливі втрати: страхування експортних кредитів, страхування політичних ризиків, страхування від воєнних ризиків [1].

Прогнозування фінансової безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану є складним завданням, адже воно залежить від множини факторів, багато з яких мають високу ступінь невизначеності. Серед ключових факторів, можна віднести:

- Тривалість воєнних дій: Чим довше триватиме війна, тим більший вплив вона матиме на економіку України та, відповідно, на фінансову безпеку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.
- Економічні санкції: Санкції, запроваджені проти Росії та Білорусі, можуть негативно вплинути на експорт українських товарів до цих країн.
- Глобальна економічна ситуація: Світова економічна криза може призвести до зниження попиту на українські товари та послуги.
- Ефективність державної підтримки: Успіх програм державної підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності може істотно вплинути на їхню фінансову стійкість [6].

Фінансова безпека суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою, адже вона напряму впливає на їхню стійкість та здатність продовжувати свою діяльність. Війна, санкції та інші фактори створюють значні ризики для фінансової безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [2]. Однак, завдяки вживанню заходів щодо диверсифікації ринків збуту, оптимізації витрат, страхування ризиків та співпраці з державою, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зможуть мінімізувати ці ризики та зберегти свою фінансову безпеку. Важливо зазначити, що ситуація постійно змінюється, тому суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності рекомендується постійно моніторити ситуацію та вживати відповідних заходів.

Список використаних джерел:

1. *Фінансова безпека України: сучасний стан та шляхи забезпечення: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Гальчинського. – К.: КНЕУ, 2015. – 448 с.*
2. *Міжнародні фінанси: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Мозгового. – К.: КНЕУ, 2014. – 520 с.*
3. *Державна служба статистики України: <https://ukrstat.gov.ua/>*
4. *Національний банк України: <https://bank.gov.ua/>*
5. *Міністерство економіки України: <https://me.gov.ua/>*
6. *"Прогнози розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах воєнного стану", https://biz.ligazakon.net/analytics/210611_zovnshnoekonomichna-dyalnstv-umovakh-vyni*

Ванцура С.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Круглякова В. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року українська економіка зазнала значних збитків. Впали ВВП, експорт, промислове виробництво, інвестиції, а інфляція різко зросла. Уряд України вжив низку заходів для стабілізації фінансової системи, але їм потрібна значна допомога з боку міжнародних фінансових організацій.

Міжнародні фінансові організації надають Україні фінансову допомогу у вигляді грантів, кредитів та гарантій. Ці кошти використовуються для фінансування бюджетного дефіциту, підтримки економіки, забезпечення гуманітарної допомоги. Уряд України використовує кошти для оплати своїх видатків, таких як заробітна плата державних службовців, пенсії та соціальні виплати, кредитування малого та середнього бізнесу, а також для надання їжі, води, медикаментів та інших товарів першої необхідності людям, постраждалим від війни [4].

Є декілька міжнародних фінансових організацій, які надають допомогу Україні. Серед них – Міжнародний валютний фонд, що надав Україні понад 1,4 мільярда доларів США у вигляді екстреної допомоги, а також затвердив програму Stand-By Arrangement на суму 3 мільярди доларів США [1]. Світовий банк у 2022 році надав Україні 1,5 мільярда доларів США у вигляді грантів та кредитів [2]. Також сюди відноситься Європейський банк реконструкції та розвитку, який надав Україні 675 мільйонів євро у вигляді грантів та кредитів і оголосив про додаткову допомогу на суму 2 мільярди євро для підтримки енергетичного сектору та інфраструктури [6]. Німецький банк розвитку KfW надав Україні 500 мільйонів євро у вигляді кредитів [7]. Серед тих, хто надав допомогу Україні, виявилось і Японське агентство міжнародного співробітництва, яке зголосилось надати Україні 300 мільйонів доларів США у вигляді грантів [8].

Допомога міжнародних фінансових організацій відіграє важливу роль у підтримці фінансової безпеки України під час війни. Ця допомога допомогла запобігти дефолту України, стабілізувати валюту та підтримати економіку. Однак допомога міжнародних фінансових організацій не може вирішити всі проблеми української економіки. Уряд України також має вжити низку інших заходів, таких як проведення структурних реформ, боротьба з корупцією та покращення інвестиційного клімату.

Війна Росії проти України завдала значної шкоди українській економіці. Починаючи з 2022 році відбулось значне падіння ВВП. В Україні у 2023 році ВВП скоротилось на 30-35% порівняно з 2021 роком. Знизився експорту через пошкодження інфраструктури та блокування портів. Відбулось зменшення промислового виробництва, так як більшість виробництв було розташовані у східних та південних регіонах України, де відбуваються бойові дії. Також

інвестори починають уникати Україну через високий рівень невизначеності, пов'язаний з війною. Зросла інфляція, тому що війна порушила ланцюги поставок та призвела до зростання цін на енергоносії та продовольство [3].

Окрім прямої фінансової допомоги, міжнародні фінансові організації підтримують Україну завдяки іншим інструментам: надання технічної допомоги для покращення управління державними фінансами, реформування податкової системи та боротьби з корупцією. Допомагають координувати зусилля різних донорів для того, щоб уникнути дублювання та максимізувати вплив допомоги [4].

Надання допомоги Україні відбувається на фоні складнощів, які виникають внаслідок: тривалості війни, втоми донорів, відновлення інфраструктури. Попри ці виклики співпраця між Україною та міжнародними фінансовими організаціями є критично важливою для забезпечення фінансової стабільності та економічного відновлення України [5].

Війна Росії проти України завдала значної шкоди українській економіці. ВВП, експорт, промислове виробництво та інвестиції різко впали, а інфляція зросла. Міжнародні фінансові організації, такі як МВФ, Світовий банк, ЄБРР, KfW та JICA, надають Україні значну фінансову допомогу у вигляді грантів, кредитів та гарантій. Ця допомога відіграє важливу роль у підтримці фінансової стабільності України, запобіганні дефолту та стабілізації валюти. Однак допомога міжнародних фінансових організацій не може вирішити всі проблеми української економіки. Уряд України також має вжити низку інших заходів, таких як проведення структурних реформ, боротьба з корупцією та покращення інвестиційного клімату. Надання допомоги Україні відбувається на фоні складнощів, які виникають внаслідок: тривалості війни, втоми донорів, відновлення інфраструктури. Попри ці виклики співпраця між Україною та міжнародними фінансовими організаціями є критично важливою для забезпечення фінансової стабільності та економічного відновлення України. Тому, можна однозначно заявити, що міжнародні фінансові організації на сучасному етапі відіграють надзвичайно важливу роль у підтримці економічного стану України під час війни.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ). URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>;
2. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>;
3. Роль МВФ у підтримці фінансової стабільності України. 2023. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D>
4. Допомога Європейського Союзу Україні: макрофінансова підтримка та відновлення. 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=23
5. Міжнародні організації : навчальний посібник. Т. В. Андросова, О.В. Ком, В. О. Козуб; вид. 2-ге, перероб. та доп. Харків. : ХДУХТ, 2018. 235 с.
6. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). URL: <https://www.ebrd.com/ukraine.html>
7. Німецький банк розвитку KfW. URL: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International>
8. Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA). URL: <https://www.jica.go.jp/english/>

Вербіцька М.М.

Науковий керівник : д. н. з держ. упр., проф. Білик О. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

ІНКЛЮЗИВНЕ СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО- ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Інклюзивне страхування - це підхід до страхування, який спрямований на забезпечення доступності страхових послуг для всіх людей, незалежно від їхнього соціального статусу, фінансового стану або інших обставин. Це означає, що страхові компанії мають враховувати потреби різних груп населення і пропонувати страхові продукти, які відповідають цим потребам.

Основні аспекти інклюзивного страхування в Україні включають:

1. Регулювання: В Україні інклюзивне страхування регулюється законодавством, яке визначає правила та умови надання страхових послуг для всіх категорій населення.

2. Спеціалізовані продукти: Страхові компанії в Україні пропонують спеціальні страхові продукти для соціально вразливих груп населення.

3. Просвітництво та освіта: Для покращення розуміння страхових продуктів та їх важливості серед населення України проводяться просвітницькі заходи та освітні програми.

Перспективи розвитку інклюзивного страхування:

Розробка спеціалізованих страхових продуктів: Страхові компанії можуть створювати спеціальні страхові продукти, які враховують потреби та особливості соціально вразливих груп. Наприклад, страхування для молодих водіїв з високими тарифами або страхування житла для малозабезпечених сімей.

Зменшення фінансових бар'єрів:

Важливо забезпечити доступність страхових послуг для соціально вразливих груп шляхом розробки гнучких та доступних фінансових умов. Це може включати роточення платежів, або інші форми підтримки.

Підвищення фінансової грамотності:

Для успішного розвитку інклюзивного страхування важливо підвищувати рівень фінансової грамотності серед соціально вразливих груп населення.

Це допоможе їм краще розуміти страхові продукти, їх переваги .

Інклюзивне страхування є важливим інструментом соціального захисту для соціально вразливих груп населення, таких як люди з інвалідністю, молоді, люди похилого віку та інші. Цей підхід сприяє зменшенню соціальних нерівностей і підвищенню якості життя цих груп. Для досягнення успіху в цьому напрямку необхідно забезпечити

високий рівень освіти серед споживачів страхових послуг про переваги інклюзивного страхування, а також розвивати спеціалізовані програми та продукти, які враховують конкретні потреби цих груп населення. Такий підхід

допоможе покращити фінансову стабільність та захистити соціально вразливі групи від негативних фінансових наслідків подій, які можуть виникнути у їхньому житті.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи інклюзивного страхування веб-сайт URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84323538.pdf>
2. Інклюзивне страхування веб-сайт URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_4/30_69_4_2/14.pdf
3. Захист соціально – вразливих груп населення веб-сайт URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44675/1/%D0%94%D0%B5%D1%8>

Гарбів С.Т.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

У воєнний час, бюджетна політика є головним інструментом управління фінансовими ресурсами країни в умовах нестабільності та загроз. Розуміння викликів, з якими стикається Україна в умовах війни, проблем виконання державного бюджету та бюджетного фінансування економічного розвитку є актуальним завданням в контексті розробки підходів до забезпечення високої ефективності бюджетної політики в умовах війни і повоєнного відновлення.

Серед складових фінансової політики особливе місце відводиться бюджетній політиці держави. Бюджетна політика – це діяльність держави щодо використання бюджетних відносин для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства [1, с. 23]. Бюджетна політика, будучи складовою фінансової політики держави, стимулює соціально-економічні процеси у суспільстві шляхом використання коштів централізованого грошового фонду для забезпечення належного функціонування і розвитку економіки.

Бюджетна політика під час війни є складною і відповідальною. Крім того, війна може порушити економічну активність, що призведе до зниження податкових надходжень і збільшення витрат на системи соціального захисту. Водночас, потреба в ресурсах для фінансування військових зусиль може обмежити можливості уряду інвестувати в інші сфери, такі як інфраструктура або освіта. Уряду необхідно знайти баланс між необхідністю забезпечити національну оборону і потребою підтримувати економічну стабільність та інвестувати в інші сфери економіки. Ефективна бюджетна політика може допомогти забезпечити стійкість країни та її здатність реагувати на виклики війни.

Основними характеристиками бюджетної політики України в умовах війни є такі:

- збільшення військових витрат. Під час війни уряду доводиться виділяти додаткові кошти на армію та інші служби безпеки;
- збільшення податкових надходжень до державного бюджету. Щоб допомогти фінансувати військові зусилля, уряд може підвищити податки або запровадити нові;
- скорочення необоронних витрат. Щоб вивільнити ресурси для військових зусиль, необхідно скоротити витрати в інших сферах.

Якщо порівняти 2023 рік та 2022 рік то можна виокремити такі дані. Наприклад, доходи державного бюджету на 2022 рік визначені в сумі 1 323,9 млрд. грн., видатки – в сумі 1 499,4 млрд. грн., дефіцит - 911,1 млрд. грн. Доходи державного бюджету на 2023 передбачено у сумі 1 329,3 млрд. грн., видатки – 2 640,2 млрд. грн., дефіцит - 1,33 трлн. грн., що на 418,9 млрд. грн. більше, ніж 2022 року [2].

Дефіцит бюджету 2023 року виріс на рекордні показники порівняно з доходами та 2022 роком. Дефіцит державного бюджету тісно пов'язаний з ефективністю бюджетної політики. Бюджетний дефіцит виникає, коли видатки уряду перевищують його доходи в певному бюджетному періоді. Великий і стійкий бюджетний дефіцит свідчить про те, що уряд витрачає кошти не за призначенням, що може вказувати на неефективний бюджетний менеджмент. З іншого боку, невеликий або керований бюджетний дефіцит означає, що уряд дотримується фіскальної дисципліни та узгоджує свої видатки з наявними ресурсами. Добре продумана бюджетна політика має бути спрямована на мінімізацію або усунення бюджетного дефіциту з часом, забезпечуючи стійкість державних фінансів [3 с. 113].

Щоб порівняти бюджети у воєнний час, варто розглянути динаміку показників державних бюджетів за 2022 та 2023 роки у гістограмі.

У 2023 році реальний ВВП України виріс, за різними оцінками, на 5 - 5,5%. Це відновлювальне зростання після стрімкого падіння на 28,8% у 2022 році. Незважаючи на відновлення, ВВП ще приблизно на чверть менший, ніж у 2021 році [2]. З урахуванням того, що у річному вимірі за підсумками року базова інфляція знизилася до 4,9%, тоді як у 2022 році вона становила 22,6%.

За прогнозами уряду, реальний ВВП України у 2024 році зросте на 4,6%. У вересні прогнозувалося, що наступного року національний валовий продукт зросте на 5%. Також очікуваний показник споживчої інфляції цього року зменшили із раніше прогнозованих 14,7% до 7,1%, а наступного – із 10,8% до 9,7%. Меншими будуть доходи державного бюджету через перерозподіл 4% «невійськового» ПДФО на користь місцевих бюджетів, скорочення податку та збору на доходи фізичних осіб, недобір акцизного податку з вироблених в Україні та із ввезених товарів та ввізного мита. Загальний обсяг податкових надходжень у 2024 році має перевищити 1,476 трлн. грн. Неподаткові доходи – приблизно 187 млрд. грн. [4]

Рис. 1. Динаміка показників державного бюджету України за 2022-2023 р.р.

Джерело: складено на основі [2]

Найважливішими завданнями бюджетної політики є: розробка науково-обґрунтованої концепції розвитку бюджету, визначення основних напрямів мобілізації й використання бюджетних ресурсів на перспективу і поточний період, здійснення практичних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Розвиток бюджетної політики у системі України є важливим для забезпечення стабільності економіки, розвитку інфраструктури, ефективного управління фінансами, прозорості в урядових діях, привабливості для інвестицій, відповідності міжнародним стандартам, що сприяє загальному економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни. Під час воєнного стану особливо важливо ефективно регулювати бюджетний процес, забезпечити виконання державного бюджету та покращувати рівень міжнародного партнерства.

1. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики. *Світ фінансів*. 2007. Вип. 1 (10). С. 19–34.
URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13406/1/2007%20Demianyshyn%20%20Teoretichni%20zasady%20biudzhethnoi%20polityky.pdf> (дата звернення: 09.04.2024).
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 09.04.2024).
3. Бюджетний дефіцит в структурі макроекономічних регуляторів. *Пославський А.Р. Тернопіль – 2018*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Укрінформ. Економіка. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3784816-z-akim-budzetom-zitime-ukraina-u-2024mu.html> (дата звернення: 09.04.2024).

Дарчук П. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Спричинене початком війни падіння економіки України, зниження ВВП на рівні 30 %, руйнування стандартних умов господарювання обумовили необхідність термінової адаптаційної зміни підприємств для збереження бізнесу, робочих місць та перспектив розвитку після завершення війни [1, с. 314]. У складних і динамічних умовах підприємства повинні орієнтуватись, як на зміни у зовнішньому середовищі, так і нарощувати свій внутрішній потенціал. Тому необхідним стає впровадження нових методів управління фінансами підприємств, а також удосконалення системи управління діяльністю підприємств. Саме одним з таких нових методів є бюджетування, яке полягає у плануванні майбутньої діяльності підприємства шляхом формування системи бюджетів. Необхідність впровадження бюджетування на підприємствах підтверджується і тим, що даний метод забезпечує кількісний аналіз фінансового планування та контроль за його виконанням. В умовах невизначеності і непередбачуваності зовнішнього середовища бюджетування, як ефективний інструмент прийняття управлінських рішень, дозволяє виявляти певні недоліки у роботі підприємств, своєчасно реагувати на зміни внутрішніх та зовнішніх факторів, мінімізувати потенційні майбутні ризики [2, с. 54].

Участь бюджетування у виконанні всіх основних функцій управління приносить цьому процесу значні переваги, а саме:

- сприяння довгостроковому успіху бізнесу за рахунок розроблення стратегічних цілей та їх трансформації в оперативні;
- аналіз загроз і можливостей, якими може скористатися бізнес;

- оптимізацію витрат, інвестицій і грошових потоків;
- раціональний розподіл обмежених ресурсів;
- визначення потреб у зовнішньому фінансуванні;
- виявлення та аналіз вузьких місць, які гальмують бізнес;
- делегування відповідальності керівникам підрозділів;
- сприяння координації та інтеграції різних відділів;
- прив'язку мотивації працівників до результатів роботи підрозділів;
- регулярну оцінку і контроль результатів роботи підрозділів [2, с. 56].

Ефективність системи бюджетування забезпечується точністю прогнозування доходів та витрат, постійним моніторингом відхилень від запланованих показників, своєчасним аналізом причин виникнення «больових точок» у використанні ресурсів та капіталу компанії, врахуванням в наступних прогнозах та плануванні виявлених вимог (власників бізнесу, стейкхолдерів, суспільства тощо), обмежень (виробничо-економічних, нормативно-правових тощо) для досягнення оперативних і стратегічних цілей [3, с. 34].

Підвищена невизначеність і нестабільність створюють ситуацію, коли застосування стандартних процедур при бюджетуванні є неефективним [4]. Тому механізм прийняття господарських рішень щодо бюджетування повинен бути адаптований до умов військового часу за рахунок таких кроків: підвищення оперативності прийняття бюджетних рішень; зміщення акцентів від довгострокового планування до управління короткостроковими бюджетами; заміна парадигми розвитку на парадигму оптимізації та виживання при прийнятті рішень; перехід від стратегічного управління на основі бюджетів доходів та витрат до оперативного управління грошовими потоками на основі бюджетів руху грошових коштів [1, с. 314].

Проблеми і недоліки запровадження та функціонування системи бюджетування на сучасних підприємствах значною мірою пов'язані з порушенням принципів бюджетування. До найпоширеніших принципів складання бюджетів можна віднести повноту, інтеграцію, послідовність, періодичність, збалансованість, безперервність, уніфікованість та порівнянність, прозорість, економічність, гнучкість, врахування ризиків. З усіх перерахованих принципів лише два останні враховують можливість зміни факторів зовнішнього середовища та їх вплив на діяльність підприємств. Тому доцільно їх доповнити такими принципами, як принцип оптимальності вибору методів бюджетування, принцип мінімізації бюджетних періодів, принцип пріоритетності інформації про грошові потоки [2, с. 57].

Посилення «турбулентності» зовнішнього середовища функціонування підприємств вимагає вдосконалення традиційних підходів до бюджетування, які б відповідали зазначеним принципам. Вдосконалення методів бюджетування можна узагальнити за чотирма напрямками: використання динамічних підходів до процесу бюджетування; оптимізація параметрів процесу бюджетування; ефективно управління витратами; пріоритетність інформації про грошові потоки.

Перша група напрямів вдосконалення процесу бюджетування пов'язана із застосуванням динамічних підходів на противагу статичним. Ці підходи представлені гнучким бюджетуванням і сценарним моделюванням [4].

Другий напрям вдосконалення бюджетування передбачає оптимізацію параметрів процесу бюджетування, а саме, скорочення бюджетного періоду і обсягу планової інформації.

Третій напрям вдосконалення бюджетного процесу передбачає використання прогресивних методів, які можуть значно підвищити якість планування за рахунок ефективного управління витратами. До цих методів можна віднести бюджетування на нульовій основі і бюджетування на основі бізнес-процесів.

Четверта група напрямів вдосконалення бюджетування пов'язана з використанням пріоритету інформації про грошові потоки. Наявність достатньої суми грошових коштів є головним фактором уникнення кризового стану підприємств в умовах невизначеності [4].

Отже, враховуючи важливість бюджетування в управлінні фінансами підприємств та збільшення невизначеності і динаміки зовнішнього середовища, виникає необхідність вдосконалення цього процесу. Процес вдосконалення бюджетування повинен інтегруватися з системами стратегічного та оперативного управління, зокрема, фінансового менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Дідух С. М. Особливості обґрунтування господарських рішень й адаптації бюджетування на підприємствах України в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 1(31). С. 314-325.
2. Гринчишин Я. М., Пилат М. В. Бюджетування як напрям удосконалення системи управління діяльністю сучасних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 2. С. 53-59.
3. Чуприна Ю. В. Огляд сучасних підходів до формування системи управління бюджетами підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 2 (72). С. 34-39.
4. Гринчишин Я. М. Вдосконалення процесу бюджетування підприємств в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1690/1625> (дата звернення: 01.04.2024).

Дарчук П. О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Шушкова Ю. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Фінансові технології, або як їх прийнято називати – фінтех, являються порівняно новим явищем у країні. Дане явище поєднує у собі технології та методи надання розширення і поширення фінансових послуг за допомогою технологічних компаній. Реалізується це все за допомогою використання мобільних мереж, великих пластів даних, хмарного обчислення, розподільного реєстру, аналізу штучним інтелектом [1].

За останні п'ять років розвиток цього напрямку стрімко прогресує і причинами цьому є: по-перше, світова економічна криза, що розпочалася в 2008 році, збільшила недовіру до традиційних банківських продуктів та послуг; по-друге, цифрова трансформація охопила майже всі сфери життя, включаючи фінансовий сектор, що підвищило задоволеність споживачів, оптимізувало управління капіталом та зменшило витрати; по-третє, поширення Інтернету та зростання швидкості його роботи підтримали цифрову платіжну систему; по-четверте, популярність соціальних мереж сприяла розвитку нових фінансових послуг, таких як краудфандинг і P2P перекази; по-п'яте, покоління мілленіалів підтримує інновації та швидкість обслуговування, що стимулює попит на цифрові платіжні системи. Нарешті, успіх технологічних компаній у інших секторах привертає увагу до фінансового сектору. Начало форми Україна не відстає від світових тенденцій і активно впроваджує нові технології в сферу фінансів, навіть не дивлячись на війну, що відбивається у виникненні нових платіжних проєктів та підвищує її статус як одного з провідних інноваційних хабів у Європі [2].

Згідно даних ресурсу «Fintech Insider» український ринок фінтеху особливо активний та перспективний в напрямках штучного інтелекту, військових технологій та відкритого банкінгу, не менш «трендовими» є напрямки кібербезпеки та цифрового кредитування (рис. 1).

Протягом останнього року в Україні відбулися значні фінансові інновації, зокрема, розвиток Google Pay і поява Apple Pay. Зараз рідше можна зустріти людину, яка розраховується банківською карткою в магазині, оскільки популярність цифрових платіжних систем зростає.

Підґрунтям для динамічного розвитку та запровадження нововведень і змін у сфері фінансових технологій є ініціативи державних органів. Так, починаючи з 2021 р., Національний банк України спільно з Міністерством

цифрової трансформації розпочали низку ініціатив з розвитку проєктів, які прямо або опосередковано впливають на розвиток FinTech-галузі (табл. 1).

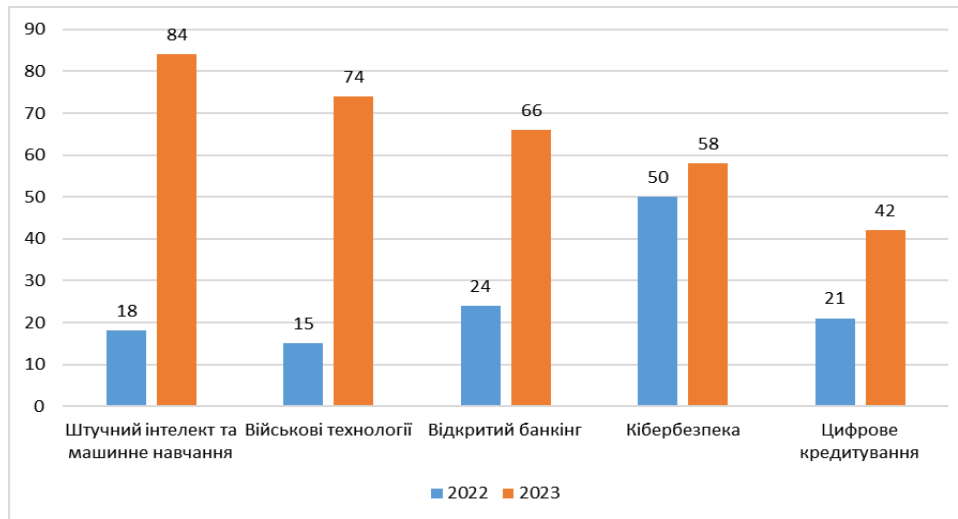

Рис. 1. Найбільш перспективні напрямки розвитку фінтеху в Україні

Джерело: систематизовано автором на основі [6]

Також варто звернути увагу на проєкти діджитал, які реалізує Національний банк України. Серед них впровадження віддаленої ідентифікації та верифікації клієнтів без необхідності особистого візиту до банку. Це робиться в рамках впровадження Євродирективи PSD2, яка дає фінтех-стартапам доступ до даних клієнтів банків. Посилення кібербезпеки також є важливою частиною цих інноваційних проєктів [3]. Війна стала новим викликом для фінтех-компаній в Україні. Вони не лише жертвували значні кошти для військових, переселенців та постраждалих від війни, але й забезпечували безперебійність платежів та відіграли важливу роль у підтримці ЗСУ. Фінтех-галузь проходить шлях цифрової трансформації навіть у такий нестабільний період. Спрощує життя українців, позитивно впливає на бізнес та економіку в цілому.

Але існують певні труднощі з якими стикнувся український фінтех-бізнес. Серед топ-3 труднощів можна виділити наступні: нестабільна робота електромереж та інтернет-з'єднання, зниження інвестиційної привабливості компанії для інвесторів, зниження купівельної спроможності населення. Найбільша частка (32%) припадає на труднощі з нестабільною роботою електромереж та інтернет-з'єднання.

Щодо роботи на іноземних ринках чи виходу на них, то половина опитаних респондентів вказали, що війна не вплинула на їхню роботу у цій сфері. Натомість для 29% компаній вона ускладнила діяльність, а для 7% – навпаки полегшила [8].

Співпраця всіх учасників ринку важлива для оптимізації роботи фінтех-сектору в майбутньому. Для банків це означає підвищення конкурентоспроможності, а для фінтех-компаній – інтеграцію власних рішень у вже існуючу сферу та націлення їх на клієнтів. Спільна діяльність з банківськими установами спрощує технологічну інтеграцію та стає все більш поширеною.

Таблиця 1

**Державні проекти та ініціативи щодо стимулювання ринку
фінансових технологій в Україні**

Національний банк України	Міністерство цифрової трансформації	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Український ринок FinTech, загалом
Ухвалено концепцію розвитку інноваційних наглядних (SupTech) та регуляторних (RegTech) технологій.	Спільна ініціатива з Blockchain4Ukraine щодо прийняття Закону України "Про віртуальні активи".	Допущено на український фондовий ринок та позабіржовий ринок акції 12 американських компаній, що дало змогу розширити перелік іноземних інвесторів для українців до 85 цінних паперів.	Створення Open Banking API HUB в Україні.
Підписано меморандум про сприяння конкурентному платіжному ринку.	Розроблено концепцію е-резиденства.		Випуск NFT українськими митцями.
Розроблено проєкт концепції побудови в Україні системи миттєвих платежів.	Презентовано дорожню карту розвитку ринку віртуальних активів.		Вихід з пілотів в робочий режим трьох нових необанків.
Внесено зміни до Закону України "Про платіжні послуги" (дає регулятору право випускати цифрову валюту, розширювати продуктову лінійку поточним гравцям, сприяє появі дев'яти нових категорій надавачів платіжних послуг, змінює процес переказу коштів для небанківських фінансових установ, відкриває можливості для появи відкритого банкінгу, розширює прозорість інформації для клієнтів).	Започатковано проєкт "Інтернет-субвенцій" з підключення сіл до оптичного Інтернету.		Стипендії у криптовалюті та проєкт зарплати в цифровій гривні.
	Пролобійовано прийняття Закону України "Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні".		Вперше представлений стенд українських компаній на найбільшій IT-конференції світу Web Summit (компанії відібрані Українським фондом стартапів та Ukrainian Hub).
	Підтримано створення Мінекономікою Фонду фондів.		
	Ухвалено план розвитку 5G.		

Джерело: систематизовано автором на основі [4, 5].

Крім того, фінансові технології можуть стати корисними для регуляторів, оскільки вони тісно контактують з банківською громадськістю та її потребами,

що дозволяє підвищити рівень інформованості регуляторів про звички, поведінку та бажання споживачів. В умовах стрімкого розвитку фінтех індустрії, monobank виступає яскравим прикладом інноваційного підходу до фінансових послуг. Український "банк без відділень" - monobank, потрапив до топ-200 кращих фінтех компаній світу. Список оприлюднила американська медіагрупа CNBC, яка уклала його у співпраці з незалежною дослідницькою фірмою Statista. До списку потрапили компанії з найвищим балом у своєму сегменті ринку. Monobank було відзначено у категорії "необанкінг", куди увійшли ще 19 компаній. При цьому, у топ-200 monobank виявився єдиною фінтех компанією з України [7].

Підсумовуючи усе вищезазначене, а також з огляду на темпи розвитку фінансових технологій, можна констатувати, що ці зміни є важливими та мають суттєві наслідки для фінансових ринків і глобального фінансового середовища загалом.

У 2024 році українські фінтех-компанії, незважаючи на війну, розвиваються, зокрема в технологічних напрямках, а також у сфері платежів та кредитування.

Молоде покоління клієнтів продовжує уникати традиційних фінансових інститутів або відмовляється від них на користь цілком цифрових банків і вбудованих фінансових послуг. У відповідь традиційні фінансові установи намагаються конкурувати, збільшуючи темпи інновацій і цифровізації різними способами.

Зважаючи на міжнародні тенденції розвитку фінтех-компаній, українські банки демонструють інтерес щодо створення спільних проектів разом з вітчизняними та зарубіжними розробниками інноваційних фінансових технологій. Таким чином, розвиток інноваційних фінансових технологій протягом найближчих років буде ключовим драйвером розвитку світового фінансового ринку та національних фінансових систем, а відтак й соціально-економічних відносин в цілому.

Список використаних джерел:

1. Григораш О., Волошин І. Тенденції розвитку фінансових технологій під впливом пандемії та війни. *Економіка та суспільство*, 2023. (47).
2. Шевченко О. М, Світові тенденції розвитку ринку фінансових технологій та особливості його фінансування в Україні. URL: [10.32702/2307-2105-2021.6.86](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.86)
3. Безпалый Р. В. Тенденції розвитку цифрових фінансових технологій: глобальний вимір та українська практика. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2021/9.pdf
4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku--kurs-na-staliy-rozvitok-innovatsiy-keshles-tafinansovu-gramotnist>.
5. Український каталог фінтех-компаній 2021. URL: <https://fintechua.org/market-map>.
6. Електронний ресурс «Fintechinsider». URL: <https://fintechinsider.com.ua/finteh-trendy-v-ukrayini-ta-sviti-shho-vplyvatyme-na-industriyu-u-2024-roczii/>
7. CNBC's top 200 global fintech companies: The complete list. URL: <https://www.cnbc.com/2023/08/02/cnbcs-top-200-global-fintech-companies-the-complete-list.html>
8. Український фінтех 2023: 246 компаній, 7 з них засновані у 2022-му. URL: <https://ain.ua/2023/06/21/ukrayinskyy-finteh-2023/>

Дорота Д. М.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Шушкова Ю. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Впровадження сучасних інформаційних технологій в Україні сприяє активному розвитку фінансових технологій, що, у свою чергу, забезпечує конкурентоспроможність компаніям та банкам, підвищує конкурентоспроможність держави на світовій арені, впливає на розвиток економічного сектора.

Фінансові технології або Фінтех являють собою сегмент ринку, де діють компанії, що перетинають сектор надання традиційних фінансових послуг, які надаються традиційними фінансовими організаціями, такими як банки, та сферу діяльності інноваційних компаній, що змінюють сутність фінансових посередницьких послуг за допомогою нових сучасних технологій, зокрема переходячи на хмарні платформи [6].

Фінтех-компанії є організаціями, які використовують передові розробки у галузі мобільних платежів, онлайн-кредитування та цифрових моментальних переказів коштів по всьому світу, без необхідності фізичної присутності клієнта. Це дозволяє знизити витрати та надати фінансові продукти на найвигідніших умовах [1].

Стрімкий розвиток інновацій у сфері фінансових послуг, особливо після світової фінансової кризи 2008 року, призвів до формування нового технологічного сектору – Фінтех, як відповідь на потребу фінансових організацій адаптуватися до нового бізнес-середовища, підвищених вимог до їх діяльності та нових стандартів управління ризиками.

Розвиток фінансових технологій в Україні особливо помітний в останні п'ять років. Поява і розвиток вітчизняного Фінтех-бізнесу був прямо пов'язаний з серією криз 2008-2017 років, під час яких кількість комерційних банків в Україні зменшилася з 175 до 88. Це призвело до обмеженого доступу споживачів до банківських продуктів і послуг, скоротилося число структурних підрозділів банків, а також зросла недовіра до традиційних фінансових установ. Водночас відбувалися процеси, що сприяли впровадженню фінансових інновацій, а саме проникненню мобільного Інтернету в усі сфери життя, поширенню смартфонів, розвитку соціальних мереж і мобільних додатків, а також використанню штучного інтелекту в бізнесі та комунікації зі споживачами (роботи, чат-боти) і т. д. Як наслідок, на вітчизняному фінансовому ринку з'явилися нові суб'єкти, які не є комерційними банками та виконують свої «традиційні» функції, пов'язані з платежами та грошовими переказами (небанківські платіжні системи, такі як «iPay.ua», «Portmone.com», «GlobalMoney», «City24» тощо), кредитуванням (мікрофінансові організації, що надають онлайн-позики, такі як Moneyveo, Global

Credit та ін.; сервіси кредитування P2P та P2B, зокрема «Finhub», «FinStream» та ін.), продажем валюти (сервіси продажу криптовалют, онлайн-обмінники, термінали компаній «IBox», онлайн-обмінники «Bitcoin», «Ethereum», «Litecoin» та спеціалізовані платіжні термінали).

Одним із феноменів українських фінансових технологій є необанк. Так званий онлайн-банкінг доволі розвинений в Україні. У 2017 році в країні був створений Monobank, який у тому ж році здобув перемогу «Найкращий український FinTech стартап», а згодом і головну нагороду в категорії «Необанк року» премії FinAwards 2018.

Monobank не має жодного фізичного відділення, та все ж нараховує близько 5-ти мільйонів клієнтів. За час своєї діяльності банк видав кредити, сума яких уже перевищує 4 мільярди гривень за рахунок висування мінімальних вимог для отримання кредитного ліміту. На період повномасштабного вторгнення не скасував систему кешбеків. Донині Monobank посідає 2-ге місце серед 11 банків, які функціонують в Україні, у наданні великого кешбеку [4]. Окрім цього, зручність для клієнтів банку полягає в низьких процентах та функціональному мобільному додатку. Та все ж недоліками необанку є відсутність фізичних відділень та неможливість відкрити пенсійні рахунки.

Український ринок Фінтех знаходиться у стадії розвитку та характеризується своїми особливостями. Так, ключовим показником розвитку вітчизняного фінтех-ринку є проникнення Інтернету.

За даними Київського міжнародного інституту соціології, у 2008 році лише 24 % дорослого населення України мало доступ до Інтернету, а у 2021 році цей показник зріс до 30 млн осіб (67 % населення) [3].

Досі, залишаючись новою галуззю, що стрімко розвивається, Фінтех чітко претендує на інвестиційні можливості, оскільки являє собою велику цінність для поширення фінансових послуг та продуктів. Серед глобальних тенденцій світового ринку інвестування найвагомішу нішу посідає кредитування, платежі та банківські технології. Найбільше інвестування потребують такі сектори [2], як перекази, страхування та мобільні платежі (рис. 1).

Серед основних факторів, що гальмують розвиток фінансових технологій в Україні, можна виділити наступні:

- недосконале державне регулювання фінансових технологій;
- несприятливий інвестиційний клімат, що призводить до низького зацікавлення іноземних та українських інвесторів вкладати кошти у вітчизняні стартапи;
- недостатній та нерівномірний розвиток необхідної інфраструктури, зокрема телекомунікацій та Інтернету, а також проблеми щодо якості та вартості послуг Інтернету та мобільного зв'язку;
- недостатня кількість та недостатня кваліфікація фахівців у сфері нових фінансових та інформаційних технологій;
- низький рівень патентної активності та практично повна відсутність проривних IT-технологій, включаючи сферу Фінтех;
- нерозвиненість системи венчурного інвестування;
- концентрація технологічних компетенцій безпосередньо в банківській системі;

- недостатньо висока технологічна та фінансова грамотність населення загалом, падіння реальних наявних доходів, орієнтація на консервативне заощадження.

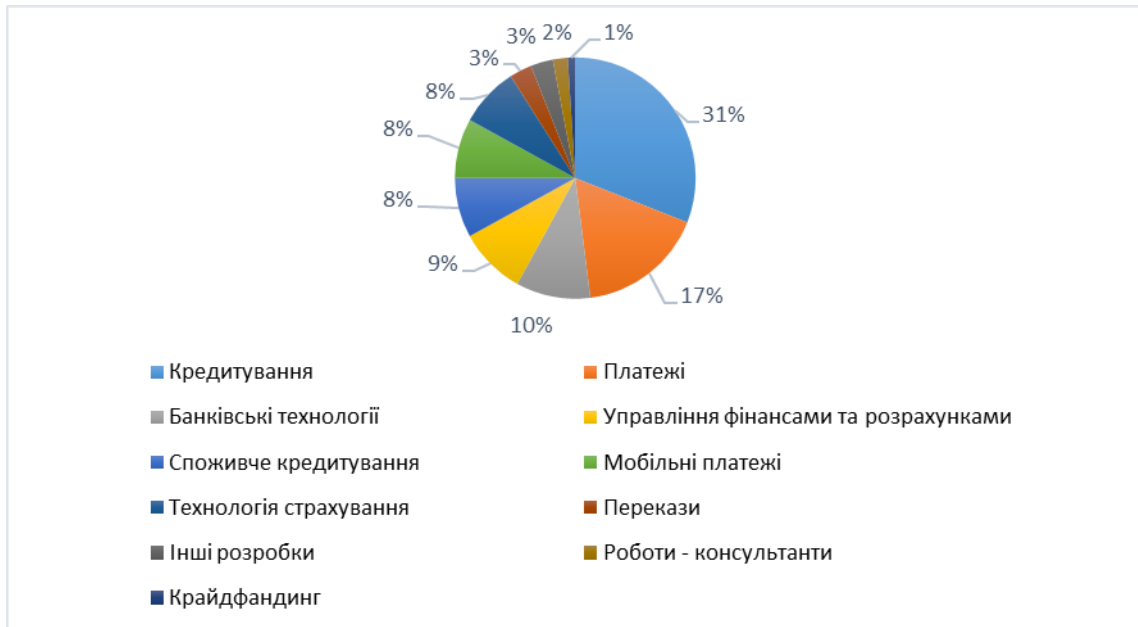

Рис. 1. Внесок глобальних інвестицій у фінтех-компанії

Джерело: складено на основі [2]

Крім цього, свої корективи в розвиток економічної галузі вносить війна і воєнний стан на території України. Проте Національний банк України є ініціатором багатьох фінтех-проектів. Ще у січні 2020 році НБУ затвердив «Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року», яка має напрям на розвиток фінансових та цифрових технологій [5]. Цей проєкт характеризується вивченням понад ніж 30 найрозвиненіших фінтех-екосистем світу і сучасних підходів до регуляцій ринку фінансових інновацій світовими регуляторами. Звідси відображені п'ять напрямів, а саме: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток.

Отже, беручи до уваги факт, що Україна є доволі молодою та відкритою до технологічного фінансового розвитку, вона стикається із безліччю перешкод. В першу чергу, це воєнні дії, які мають безпосередній вплив на економічний стан та демографічну ситуацію. Але це аж ніяк не зменшує кількість розробок, які були створені й запроваджені в широке користування серед населення. Саме відкритість і готовність українців до діджиталізації є важливим і ледь не основним фактором успішного використання фінансових технологій в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дудинець Л. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. № 22. С. 794–798.
2. Жердецька Л., Городинський Д. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків. *Економіка і суспільство*. Науковий вісник Мукачівський державний університет. 2017. № 10. С. 583–588.
3. Міністерство цифрової трансформації України. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2024).
4. Монобанк кредитна карта 2022 : умови, калькулятор, онлайн-заявка (Монобанк), 2022. URL: <https://finsee.com/monobank> (дата звернення: 12.03.2024).
5. Фінансова інклюзія, інновації та безготівкові операції в Україні – стратегії 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-inklyuziya-innovatsiyi-ta-bezgotivkovii-operatsiyi-v-ukrayini-prioriteti-strategiyi-rozvitku-fintech-2025> (дата звернення: 13.03.2024).
6. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.61> (дата звернення: 13.03.2024).

Зубальська О. М.

Науковий керівник: доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Процес залучення іноземних інвестицій є доволі непростим, не дивлячись на те, що інвестиції є двигуном розвитку економіки будь-якої країни. Іноземні інвестори з великою обережністю підходять до питання інвестицій, суворо дотримуючись певних правил та критеріїв у виборі об'єкта інвестування. Оцінюючи інвестиційну привабливість об'єкта інвестування, потенційний інвестор в процесі прийняття рішення висуває певні базові умови, які мають пріоритетне значення зокрема: відсутність корупції та корупційних ризиків, наявність документів стратегічного розвитку обраного регіону, прагнення та готовність місцевих чиновників прикладати певні зусилля для реалізації нових проєктів, ступінь готовності інвестиційних проєктів та сприятлива нормативно-правова база. Всі окреслені критерії відіграють важливу роль у прийнятті рішення потенційним інвестором за умови прогнозованої політичної та соціально-економічної ситуації в країні. Проте, в сьогоденних реаліях суспільство зіткнулось з новими проблемами та викликами, зокрема, пандемія Covid-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію України. Перед Україною постали нові виклики, економіка країни, як і країна в цілому зазнала величезних втрат, що значною мірою вплинуло на процес залучення інвестицій в розвиток економіки.

На інвестиційній привабливості України негативно позначаються наступні фактори: недосконалість правового поля щодо забезпечення інвестиційних процесів; недосконала система банківських гарантій іноземних вкладів; корупційна складова владних структур на всіх етапах отримання дозвільних документів та прийняття регуляторних актів; відсутність дієвих інструментів, інституційної системи страхування воєнних ризиків та інвестиційних проєктів; негативна судова практика [1]. Тому інвестори обережні і вирішують перечекати, спостерігаючи за змінами, що відбуваються в частині реформування української інвестиційної системи. Україна і її економіка діє в умовах військового стану, що супроводжується певними особливостями її функціонування та появою нових викликів. Попри війну для іноземних інвесторів Україна залишається привабливим ринком. За офіційними даними Міністерства економіки в грудні 2022 року до уряду надійшло понад 500 заявок щодо майбутніх інвестицій в Україну. Відомство також зазначило, що більше сотні запитів отримано від стратегічних та портфельних інвесторів із США, Великобританії, Німеччини, Бельгії, Данії, Кореї.

Незважаючи на надскладні умови, в яких функціонує економіка України, завдяки героїчному протистоянню українського народу у боротьбі за свою свободу та відстоювання своїх національних інтересів на міжнародній арені, Україна формує позитивний імідж країни та утворює сприятливі передумови для залучення іноземних інвестицій. Такими сприятливими умовами є наступні:

1. Активна зовнішня політика держави, зокрема: світовий безвіз з 2017 року; Угода про Асоціацію з Європейським Союзом та статус кандидата в ЄС; інтеграційний курс до НАТО.
2. Засудження повномасштабного вторгнення росії в Україну переважної більшості держав світу, лідерів цих держав та світової спільноти.
3. Прийняття низки санкційних пакетів проти агресора та розірвання економічних угод з росією країнами Європейського союзу та США.
4. Авторитет Президента України на світовій арені, який підтверджується тим, що такі журнали як «Time», «Profil» та «Financial Times» визнали його як людину року та най-впливовішу людину станом на 2022 р.
5. Активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій.

Серед негативних факторів, які погіршили бізнес-клімат в Україні можна назвати повно-масштабну військову агресію росії проти України та атаки на українську енергосистему, корупція. Географічне розташування України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі. Логістика є одним із найважливіших секторів економіки, з розгалуженою мережею залізниць та автомобільних доріг, морськими та річковими портами, аеропортами». Також зазначається, що транспортні вузли України доступні для всіх видів транспорту. Україна має великий потенціал, адже розташована на перетині доріг Європи, Азії та Близького Сходу, включена до Нового шовкового шляху, з виходом до моря. Враховуючи теперішні тенденції у транспортно-логістичній галузі має всі шанси вийти на перше місце в Європі, обігнавши навіть Польщу. Україна одна із найпривабливіших країн у Європі для розміщення бізнесу та найбільш конкурентоспроможних за вартістю. У країні впроваджено спрощені

юридичні процедури для ведення бізнесу, а держава, зі свого боку, надає гарантії безпеки інвестицій. Закон про підтримку значних іноземних інвестицій також сприяє сприятливому інвестиційному клімату енергосистему [2]. Також активно просувається концепція побудови цифрової держави, оскільки останнім часом в Україні швидко розвиваються цифрові технології. Україну вважають країною інноваційних підприємств, які генерують креативні ідеї, адже саме в Україні започаткували багато відомих стартапів, українці – дуже розумна та кмітлива нація.

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що в Україні є досить сприятливі передумови залучення іноземних інвестицій в економіку держави в найближчому майбутньому, адже єдність українського народу та відповідні кроки керівництва країни формують позитивний імідж України на світовій арені. Проте слід зазначити низку факторів та напрямів, що є ключовими у активізації процесу залучення іноземного капіталу в економіку країни, але потребують свого доопрацювання, зокрема зміцнення правового поля, сприятливі нормативно-правові умови для інвестиційної діяльності, верховенство права та прозорість прийняття управлінських рішень, відновлення зруйнованих потужностей та розбудова потужної інноваційної інфраструктури. Попри війну, держава може проводити політику, спрямовану на створення сприятливого інвестиційного клімату, що зможе залучити інвесторів, які зацікавлені в довгостроковому розвитку економіки країни [3]. Визначені фактори за умови їх своєчасної реалізації можуть стати рушійною силою інвестиційних потоків в Україну.

Список використаних джерел

1. Панкова Л. І. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02>
2. Інвестування в Україну під час війни. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>
3. Як залучити інвестора під час війни та забезпечити його захист. URL: <https://espreso.tv/yak-zaluchiti-investora-pid-chas-viyni-ta-zabezpechiti-yogo-zakhist>

Коваль М.Б.

Науковий керівник: д. е. н., проф. Ватаманюк -Зелінська У.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Зарубіжний досвід фінансування видатків місцевих бюджетів характеризується такими основними тенденціями як:

- децентралізація: багато країн спрямовується на зміцнення ролі місцевих органів самоврядування, що включає передачу більшої фінансової відповідальності та компетенції на рівень місцевості;
- публічно-приватне партнерство: залучення приватного сектору для спільного фінансування та впровадження інфраструктурних проєктів, що сприяє залученню приватного капіталу та ресурсів;
- інноваційні фінансові інструменти: використання новаторських методів фінансування, таких як муніципальні облігації, фонди місцевого розвитку та інші інструменти для привертання інвестицій;
- регіональна фінансова самодостатність: зусилля забезпечення регіональних бюджетів самодостатністю, дозволяючи місцевим громадам більше контролю над власними фінансами;
- стимулювання економічного розвитку: застосування фінансових інструментів та стратегій для стимулювання місцевого економічного розвитку та збільшення доходів місцевих бюджетів [1, с.19].

У зарубіжних країнах існує широкий спектр місцевих податків і зборів, які використовуються для фінансування видатків місцевих бюджетів. Основні зарубіжні місцеві податки і збори, зокрема, можуть включати:

- 1) податок на доходи фізичних осіб: оподаткування особистих доходів, включаючи зарплатню, інвестиційний дохід та інші джерела прибутку;
- 2) корпоративний податок: оподаткування прибутку корпорацій та підприємств.
- 3) податок на додану вартість (ПДВ) або аналогічний податок: оподаткування товарів та послуг на етапах їх виробництва та продажу;
- 4) майновий податок (податок на нерухомість): оподаткування власності, такої як будинки, земельні ділянки чи комерційна нерухомість;
- 5) податок на споживчі товари та послуги: оподаткування конкретних товарів чи послуг, таке оподаткування є відмінним від ПДВ;
- 6) акцизи: додатковий збір на певні види товарів, таких як алкоголь, тютюн, автомобілі тощо;
- 7) податок на спадщину та дарування: оподаткування переказів майна шляхом спадкування чи дарування;

8) податок на прибуток від нерухомості: оподаткування прибутку, отриманого від власності на нерухомість [2].

Використання місцевих податків і зборів має ряд переваг. По-перше, вони є більш ефективними, ніж дотації з державного бюджету, оскільки не прив'язані до його загального обсягу. По-друге, місцеві податки і збори дають змогу органам місцевого самоврядування більш ефективно планувати свою діяльність і визначати пріоритети розвитку території.

Зростання обсягів дотацій із державного бюджету місцевим бюджетам пов'язано з необхідністю підтримки малозабезпечених регіонів і забезпечення рівного доступу громадян до основних соціальних послуг. Субсидії і дотації з державного бюджету є важливим інструментом підтримки малозабезпечених регіонів.

У більшості країн світу, як і в Україні, дотації з державного бюджету спрямовують на фінансування таких видатків місцевих бюджетів, як:

- освіта: фінансування дошкільної, шкільної та позашкільної освіти;
- охорона здоров'я: фінансування закладів охорони здоров'я;
- соціальне забезпечення: фінансування пенсій, соціальної допомоги, соціальних послуг.

У зарубіжних країнах місцеві органи самоврядування можуть отримувати позики від державних банків, а також випускати власні облігації.

Необхідність використання запозичень для фінансування місцевих інвестиційних проєктів пов'язано з тим, що місцеві бюджети не завжди мають достатньо власних ресурсів для фінансування масштабних проєктів для сприяння розвитку територій [3 с.37]. Використання запозичень для фінансування місцевих інвестиційних проєктів має ряд переваг. Зокрема, це дозволяє органам місцевого самоврядування реалізувати масштабні проєкти, які сприяють розвитку територіальних громад. По-друге, це дозволяє диверсифікувати джерела фінансування місцевих бюджетів.

Зарубіжний досвід фінансування видатків місцевих бюджетів може бути корисним для України. Для підвищення ефективності місцевого самоврядування в Україні необхідно посилити роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів, а також розширити можливості використання запозичень для фінансування місцевих інвестиційних проєктів.

Список використаних джерел:

1. Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. – Київ : НІСД, 2020. – 19 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/decentralizatsiya-i-formuvannya-polityky-regionalnogo-rozvytku-v-ukraini_0.pdf
2. Запорізький національний університет. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=245320>
3. Ярошевич Н.Б. Бюджетна система: Практикум: Навчальний посібник / Н.Б. Ярошевич, І.Ю. Кондрат, А.І. Якимів. – Львів.: «Новий Світ2000», 2019. https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Byudzhetna-Systema-Praktykum.pdf

Козік М. Р.

Науковий керівник: к.е.н, доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На жаль, не все в суб'єктів господарювання йде гладко. Помилки трапляються, особливо коли потрібно враховувати багато непередбачуваних речей. Адже не завжди можна думати на кілька кроків наперед. Небезпека полягає в тому, що деякі рішення можуть мати серйозні наслідки для репутації та бізнесу і навіть призвести до банкрутства.

У стресових ситуаціях, намагаючись якомога швидше стабілізувати процес, менеджери можуть діяти необдуманно і нелогічно, що призводить лише до шкоди для компанії. Наприклад, дехто намагається працювати як завжди, за старими правилами. Дехто навіть вдається до жорстких заходів, наприклад, вимагає, щоб команди більше працювали або урізає зарплати, через відсутність онлайн-роботи. Бажання повернутися до звичайної рутини є природним, але керівники повинні вміти спокійно дивитися в майбутнє, а не чіплятися за минуле.

Одна із найперших проблем із якою зіткнулися власники бізнесу — неможливість його ведення в окупованих регіонах або там, де ведуться активні бойові дії. Через це багато підприємств здійснюють релокацію на Захід України або ж за кордон. Щоб здійснити переміщення в межах України можна скористатися державною програмою релокації підприємств [2].

Показовою при цьому є ситуація щодо релокації підприємств на Сході України, де, спираючись на дані спільного дослідження Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проекту «Дія.Бізнес», «Advanter Group» за підтримки Європейського Союзу та в межах Ініціативи для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України: близько 60, 3 % підприємств не здійснювали переміщення, а приблизно 40, 7% підприємств регіону здійснили або планують його в межах України чи за кордон, що є досить високим показником (див. рис. 1.).

При цьому, основна проблема для підприємств полягає в тому, що продукти та послуги, які вони виробляли до війни, втрачають сенс. Це означає, що продукти та послуги, які вони виробляли до війни, стають неактуальними. Саме тому багато бізнес-лідерів компаній вирішили змінити свої продукти та послуги. Роблячи це таким чином, наприклад, як у випадку з Бучею. Як Бучанський швейний цех, який до війни спеціалізувалися на звичайному одязі, а тепер шиє військову форму.

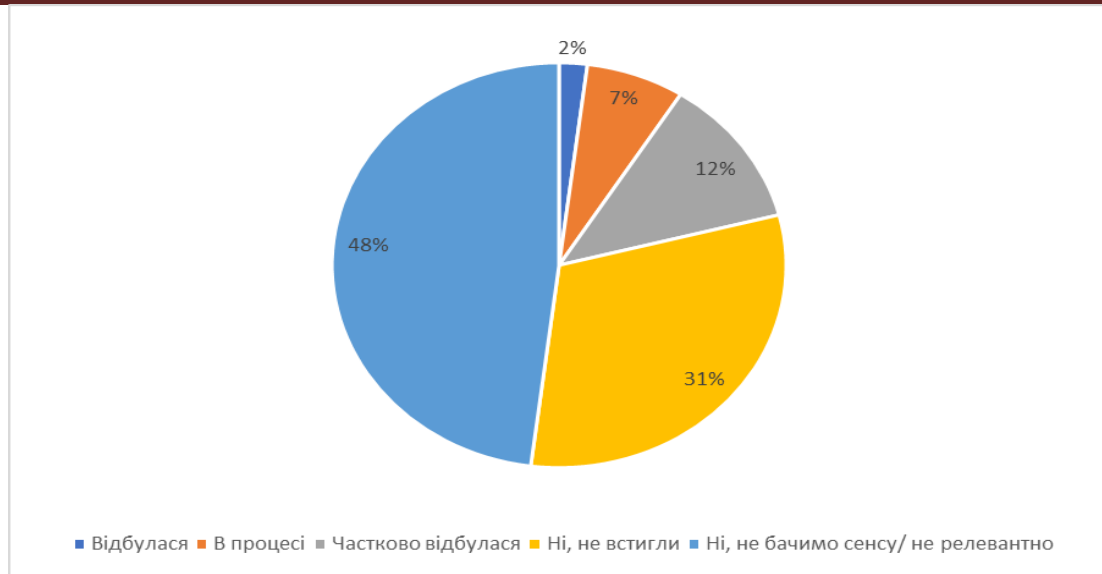

Рис. 1. Чи відбулася релокація бізнесу?

Джерело: складено на основі [2]

Повномасштабна війна в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, призвела до масового переміщення людей та підприємств. За даними ООН, станом на 19 квітня 2024 року, з України виїхали понад 12 мільйонів людей.

Багато підприємств, рятуючись від війни, були змушені перенести свої активи до інших регіонів України або за кордон.

Згідно з дослідженням Київської школи економіки, станом на травень 2023 року, з зони бойових дій було релоковано понад 6300 підприємств. Найпопулярнішими напрямками релокації стали Західні області України (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська), Польща, Румунія, Словаччина, Чехія.

До галузей, які найчастіше релокуються виділяють ІТ, харчову промисловість, легку промисловість та машинобудування.

Уряд України надає низку програм підтримки для релокованих підприємств, зокрема фінансову допомогу, консультаційні послуги, допомогу з пошуком приміщень та персоналу.

Існують також бізнес-питання в економічному плані. Податкове законодавство є динамічним і мінливим, а тому бухгалтерський контроль є важливим. Необхідно бути в курсі подій, щоб не поставити під загрозу виживання підприємства. Також потрібно зберегти свої активи в умовах війни. Крім того, будь-яка втрата активів внаслідок ракетних атак має бути задокументована.

Суттєвими для компаній є також проблеми з логістикою. Високі ціни на паливо через обстріли нафтобаз значно збільшили витрати на доставку, а багато розподільчих центрів були зруйновані або залишаються під окупацією. Крім того, багато товарів згнило на складах через відсутність можливості їх вивезти. За таких обставин доцільним є відмовитися від постачання значної кількості товарів, оскільки в Україні немає безпечного місця для зберігання запасів.

Релокація бізнесу - це складний процес, але при правильному підході він може стати шансом для розвитку та нових можливостей. Тим більше, більшість проблем та змін у бізнесі є керованими, головне - зробити все можливе, щоб зменшити ризики та розумно керувати цими процесами.

Фейли трапляються, і висновок простий: більше навчатися, легше ставитися до помилок та міркувати над тим, що робиш, з різних сторін. Робота – це велика частина життя. Не тільки результат, а й сам процес мають приносити задоволення.

Список використаних джерел:

1. Колесник Р. Д. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ. Підприємництво та управління проєктами. НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. – 706-708 с. (дата звернення: 21.04.2024)
2. Міністерство економіки України. Програма релокації підприємств. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 21.04.2024)

Легуцька Х. С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова система України в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим аспектом економічної стабільності та бюджетної політики країни. Вона відображає специфіку оподаткування в умовах війни, враховуючи поточну ситуацію та потреби держави. У даному дослідженні буде проведений аналіз податкової системи України, вплив воєнного стану на неї, а також запропоновано рекомендації щодо оптимізації податкової системи в подібних надзвичайних ситуаціях. Метою роботи є вивчення особливостей функціонування податкової системи в умовах воєнного стану та надання конкретних пропозицій щодо поліпшення її роботи.

Податкова система України – це сукупність усіх податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які сплачуються до бюджетів різних рівнів та державних цільових фондів. Її мета – формування фінансових ресурсів для забезпечення функцій держави. Вона забезпечує концентрацію у безпосередньому розпорядженні держави фінансових ресурсів для вирішення найголовніших загальнодержавних та соціальних завдань. Через податки, пільги, фінансові санкції, що є невід'ємною частиною системи оподаткування, держава висуває єдині вимоги до ефективності господарювання, які стимулюють досягнення встановленої мети, раціональне використання підприємствами залишених у них

доходів на виробничий розвиток, створюючи при цьому рівні умови для всіх учасників суспільного виробництва [1, с. 50].

Законодавче визначення податкової системи регламентується положеннями статей 3-8 Податкового кодексу України № 2755-VI від 02 грудня 2010 року, відповідно до якої сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування.

На сьогодні, податкова система України зазнає дуже багато проблем через російську військову агресію. В умовах війни вона зіткнулася з найбільшими труднощами, які призвели до суттєвих втрат.

Ключову роль у податкових реформах воєнного часу відіграли Закони № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» та № 3050-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно».

Зміни до Податкового кодексу України, зокрема стосовно місцевих податків, вплинули на розділ XX «Перехідні положення» ПК України, де були визначені особливості (пільги) з оподаткування нерухомого майна, що відрізняється від земельних ділянок. Ці зміни передбачають тимчасові пільги, пов'язані з дією воєнного стану на території України, які діють до припинення або скасування воєнного стану. Одна зі змін стосується визначення дат початку та завершення активних бойових дій або тимчасової окупації.

Інша зміна стосується періоду, за який не сплачується податок на нежитлове майно на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих територій. Згідно зі змінами, внесеними Законом № 3050-IX, з 1 січня 2023 року такий податок не сплачується з першого дня місяця, у якому визначена дата початку активних бойових дій або тимчасової окупації, до останнього дня місяця, у якому завершено такі події [2].

Із 2022 року складність економічної ситуації змусила ввести зміни тривалістю до кінця воєнного стану. Частина підприємств були змушені припинити свою господарську діяльність через складність економічних умов та великий ризик небезпеки підприємств та життя людей. Тому були зупинена виробнича діяльність підприємств з виробництва основних ресурсів України, які вона експортує та відповідно урізалась значна частка податкових надходжень. Дані таблиці 1 свідчать про наслідки воєнного стану.

Аналізуючи дані податкових надходжень до Державного бюджету України за період з 2020 р. до 2022 р., можемо стверджувати, що податкові надходження від рентної плати та плати за природні ресурси відносно збільшились. В загальному можемо сказати, що кількість податкових надходжень в 2022 зменшилась порівняно з 2021 через повномасштабну війну, адже податкові надходження з деяких східних територій більш не надходили до бюджету, а багато підприємств були знищені, тому надходження до бюджету були компенсовані неподатковими надходженнями, серед яких переважала міжнародна допомога.

Таблиця 1.

**Склад та структура податкових надходжень
до Державного бюджету України за 2020-2022 рр.**

Види податків	РОКИ					
	2020		2021		2022	
	Сума, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума, млрд. грн.	Питома вага, %
Податки на доходи, податки на прибуток та на збільшення ринкової вартості	225,9	26,5	285,3	25,8	265,5	28,0
Рентна плата та плата за використання природних ресурсів	52,6	6,2	80,7	7,3	85,4	9,0
Внутрішні податки на товари та послуги	538,9	63,3	698,9	63,1	569,3	60,0
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30,5	3,6	38,3	3,5	26,2	2,7
Інші податки та збори	3,33	0,4	3,92	0,4	3,3	0,3
Всього	851,2	100	1107,1	100	949,7	100

Джерело: складено на основі [3]

Таким чином, аналізуючи реформи податкової системи України під час війни, однією з головних трансформацій стала зміна пріоритетів функцій системи оподаткування. Перед воєнним періодом в Україні переважала фіскальна функція, внаслідок чого регуляторна та стимулююча функції були менш пріоритетними. Проте, з початком повномасштабної війни уряд України реалізував кроки, спрямовані на підтримку вітчизняного бізнесу, спрощення умов господарювання, усунення бар'єрів та оптимізацію перерозподілу фінансових ресурсів. Більшість заходів мають на меті забезпечення підтримки бізнес сектору та створення оптимальних умов для його функціонування.

Податкова система України потребує реформування для стимулювання економічного зростання, підвищення добробуту громадян та забезпечення справедливості. Нижче наведено кілька пропозицій щодо оптимізації податкової системи:

1. Спрощення податкової системи:

- зменшення кількості податків та зборів;
- уніфікація ставок податків;
- створення онлайн-платформи для сплати податків;
- спрощення податкової звітності.

2. Зниження податкового навантаження:

- зниження ставки податку на прибуток підприємств;
- скасування податку на додану вартість (ПДВ) на деякі товари та послуги;

- збільшення розміру податкової пільги на доходи фізичних осіб.
3. Стимулювання інвестицій:
- запровадження податкових кредитів для інвесторів;
 - зниження податків на реінвестований прибуток;
 - створення спеціальних податкових режимів для інноваційних та експортно-орієнтованих підприємств.
4. Боротьба з ухиленням від сплати податків:
- удосконалення системи адміністрування податків;
 - жорсткіший контроль за діяльністю платників податків;
 - запровадження жорстких санкцій за ухилення від сплати податків.
5. Підвищення податкової культури:
- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній серед населення;
 - запровадження програм з податкової грамотності в навчальних закладах;
 - створення платформи для онлайн-консультування з податкових питань [4].

Важливо зазначити, що реформування податкової системи – це складний та багатогранний процес, який потребує ретельного аналізу та врахування всіх можливих наслідків. Крім того, важливо забезпечити широке громадське обговорення та участь у процесі реформування податкової системи. Це дозволить зробити податкову систему України більш ефективною, справедливою та стимулюючою для економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Волохова І. С., Дубовик О. Ю. *Податкова система: навчальний посібник*. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019, 402 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Podatкова-systema-navchal-nyy-posibnyk.pdf> (дата звернення: 09.04.2024).
2. Офіційний сайт: Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення 09.04.2024).
3. Офіційний сайт: Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Шило З. С. *Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи*. 2023, с. 247-258. URL: <https://doi.org/10.31713/ve1202322> (дата звернення: 09.04.2024).

Марцеховська В. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Попович Д. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ АВТОКАСКО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало викликом для всіх сфер – не винятком стала і страхова діяльність. Війна є стандартним виключенням з договорів страхування у всьому світі. Від воєнних ризиків зазвичай страхують за окремими програмами і до старту бойових дій, оскільки вони вважаються форс-мажорними обставинами у договорах, тому не підлягають покриттю страховими компаніями.

Так, власники нерухомого майна можуть сподіватися на компенсацію від держави за допомогою програми «єВідновлення», але власники рухомого майна повинні самостійно вирішувати це питання. Так, у перші місяці війни українцям часто доводилося відновлювати та ремонтувати автомобілі за свій коштів. Протягом двох років повномасштабного вторгнення в Україні не було жодної державної програми для компенсації витрат, пов'язаних з пошкодженими війною авто. Це особливо важливо, оскільки навіть невеликі ушкодження, наприклад через уламки ракет, можуть призвести до значних фінансових збитків для їх власників.

Спершу страховики на звернення за «воєнними збитками» дійсно відповідали відмовою, бо в усіх договорах КАСКО прописане основне виключення з відшкодування – збитки, нанесені авто під час воєнних дій. Проте, ситуація зазнала змін, і страхові компанії почали покривати збитки завдані війною. Також нерезиденти відмовлялися перестраховувати воєнні ризики, і українські страховики покривали їх «власними силами», хоча й у вузьких межах – близько 10% від страхової суми.

Зараз же страхові компанії адаптувалися до теперішніх реалій та оновили лінійки програм КАСКО з автострахування для своїх клієнтів, зокрема пов'язані з воєнними ризиками, такими як: пошкодження чи знищення автомобіля, внаслідок дії боєприпасів (мін, бомб, снарядів), а також через влучання ракет, безпілотних літальних апаратів, засобів протиповітряної/протиракетної оборони або їх уламків (не відносяться до воєнних ризиків та не покриваються пошкодження ТЗ внаслідок застосування зброї масового ураження, а саме: ядерної, біологічної, хімічної зброї, в тому числі тактичного призначення, а також реактивної та/або ствольної артилерії, авіабомб всіх типів).

Варто також зауважити, що деякі компанії пропонують страхування від воєнних ризиків як окремий продукт, тоді як інші включають його в комплексі зі страхуванням інших ризиків. Важливо ще враховувати, що більшість страхових

компаній у полісах КАСКО встановлюють обмеження на кількість подій, пов'язаних з воєнними ризиками. Як правило, це може бути лише один раз протягом терміну дії договору. Проте в програмах страхування тільки від воєнних ризиків зазвичай відсутнє обмеження на кількість страхових випадків. Також наразі жоден страховик не покриває збитки на території активних бойових дій, прифронтових і тимчасово окупованих регіонів [1-3].

Так, у 2023 році більшість страховиків «запустили» спеціальні поліси КАСКО, проте кожен має свої особливості. Міністерство фінансів України опублікувало рейтинг страхових компаній КАСКО за 2023 рік, тому для аналізу було взято топ 5 [4].

Лідером є компанія ARX, яка першою, 3 вересня 2023 року, запропонувала продукт КАСКО з покриттям воєнних ризиків: від пошкодження до повної загибелі - «Залізний купол». Така страховка підходить тим, хто навіть немає основного полісу КАСКО, адже вона є повністю автономною. Так, компанія готова страхувати автомобілі віком до 15 років і вартістю до 5 млн грн. Тариф залежить від терміну страхування: захист на 3 місяці буде коштувати 1% від вартості автомобіля, на шість місяців – 1,5%, а на один рік – 2%. Франшиза в такому договорі становить 10% від страхової суми [5].

СК «Арсенал Страхування» пропонує на ринку КАСКО «Патронус», яке покриває воєнні ризики. Під умови договору підпадають авто віком до 15 років, вартістю до 5 млн грн, а страховий тариф такий: на 3 місяці – 0,99% від страхової суми, на пів року – 1,49%, на рік – 1,99%. Збитки покриваються повністю в межах страхової суми, а франшиза складає 10% у випадку повної загибелі авто, 5% – часткове пошкодження [6].

Компанія Uniqa посідає третє місце і пропонує КАСКО Класичне. Страховик без доплат додає воєнні ризики у цю програму. А клієнти, які вже мають КАСКО, але без цих ризиків, можуть дооформити покриття безкоштовно, підписавши відповідну угоду.

Водночас такий страховий поліс доступний тільки для авто віком до 10 років, а у випадку воєнних ризиків покривається лише 10% від страхової суми. Авто на європейських номерах, таксі та марки Tesla не страхуються. Вартість розраховується індивідуально та залежить від вартості авто, обраного розміру франшизи тощо [7].

СК «USG» розробила КАСКО Military, яке покриває лише воєнні ризики. Водночас страховка розповсюджується лише на автомобілі віком до 5 років. Розмір страхової суми – до 8 млн грн, а вартість страхового полісу – 1,99% від вартості транспортного засобу [8].

VUSO зайняла п'яте місце в рейтингу і пропонує страхування автомобілів від воєнних ризиків під назвою Patriot 2.0 Unlimited з необмеженою кількістю страхових випадків. Однак вони не страхують автомобілі віком від 14 років і ті, які використовуються як таксі. Вартість поліса залежить від того, чи обирає клієнт комплексний захист, чи лише покриття воєнних ризиків. Мінімальний тариф складає 1,5% від вартості автомобіля у випадку страхування воєнних ризиків разом із страхуванням базових ризиків повного КАСКО від VUSO. У разі окремого страхування воєнних ризиків або якщо страхувальники є власниками полісів КАСКО інших СК, тариф становить 1,7%. Для регіонів з підвищеним ризиком, таких як Дніпро та Харків, тариф трохи вищий: 1,7% для комплексного страхування і 1,9% для страхування воєнних ризиків [9].

Щодо процедур і компенсацій за полісами КАСКО під час воєнного стану, то все відбувається у штатному форматі, аналогічно до мирного часу. Страхова компанія спочатку ретельно аналізує заяву, а потім ухвалює рішення щодо виплати. Відшкодування перераховується на банківський рахунок власника або страховик може запропонувати клієнту ремонт на сертифікованому СТО, що є партнером компанії.

Однак з'явилися і нові ініціативи: сучасні СК з огляду на безпеку все більше намагаються проводити комунікацію зі страхувальниками у режимі онлайн. Водій може зареєструвати страховий випадок, використовуючи електронні документи або їх скан-копії, якщо немає можливості надати оригінали. Якщо експерт не прибуває на місце події, власник поліса може також надати фото- та відеоматеріали самостійно [10].

Отже, в умовах дії воєнного стану страхування АВТОКАСКО стає складним завданням як для страховиків, так і для власників автомобілів. Воєнні ризики призводять до збільшення ризику пошкоджень автотранспорту. Але страхові компанії адаптують умови страхування до нових реалій, зазначаючи обмеження і виключення, а також розробляють нові програми, пов'язані з воєнними подіями. Важливо вивчати уважно умови полісу та консультиватися зі страховиком для зрозуміння всіх ризиків і обмежень.

Список використаних джерел:

1. Руденко В. Як застрахувати авто, житло та здоров'я від воєнних ризиків. Finclub. 2024. URL: <https://finclub.net/ua/analytics/yak-zastrakhuvaty-avto-zhytlo-ta-zdorovia-vid-voiennykh-ryzykiv.html> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Дячкіна А. Страхування авто від воєнних ризиків: що пропонують українцям та на яких умовах. Економічна правда. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/01/26/709189/> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Лебедовський В. Страхування воєнних ризиків в Україні. BritMark. 2022. URL: <https://brit-mark.com/ua/articles/strahuvannya-voennih-rizikiv-v-ukrayini> (дата звернення: 25.04.2024).
4. Рейтинг страхових компаній: КАСКО. Мінфін : веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/insurance/rating/kasko/2023-03-31/> (дата звернення: 25.04.2024).
5. КАСКО «Залізний купол». ARX : веб-сайт. URL: <https://arx.com.ua/produkty/kasko/zaliznyi-kupol> (дата звернення: 25.04.2024).
6. ПАТРОНУС. Арсенал страхування : веб-сайт. URL: <https://arsenal-ic.ua/product/avtostrahuvannya/kasko/patronus> (дата звернення: 25.04.2024).
7. КАСКО страхування. Uniqa : веб-сайт. URL: <https://uniqa.ua/private/auto/kasko/> (дата звернення: 25.04.2024).
8. КАСКО. USG : веб-сайт. URL: <https://www.usg.ua/auto/casco-offline/> (дата звернення: 25.04.2024).
9. КАСКО Patriot 2.0 Unlimited. VUSO : веб-сайт. URL: <https://vuso.ua/landing-page/kasko-patriot-2-0-unlimited-b2c> (дата звернення: 25.04.2024).
10. Чи покриває КАСКО пошкодження пов'язані з бойовими діями? Telegraf. 2023. URL: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10119191-chi-pokrivaye-kasko-poshkodzhenja-povjazani-z-bojovimi-dijami.html> (дата звернення: 25.04.2024).

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ І СТРУКТУРИ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Перестраховання – це незалежна галузь страхового ринку, котра являє собою систему економічних відносин, що дає змогу здійснити передачу страховиком визначеної в договорі частки відповідальності за прийнятими на страхування ризиками з урахуванням фінансових можливостей перестраховику для утримання фінансової стійкості, диверсифікації страхового портфеля та забезпечення беззбиткової діяльності учасників процесу перестраховання.

Перестраховання виступає одним із ключових сегментів міжнародного ринку страхування. Формування попиту та пропозиції на послуги перестраховання як системи перерозподілу страхових ризиків і збитків обумовлено розвитком світового господарства та появою нових об'єктів страхування. Ринок перестраховання має складну структуру, оскільки він функціонує як додатковий шар захисту для страховиків, які вже взяли на себе ризики.

Основні складові структури ринку перестраховання включають:

- **Перестрахові компанії:** Це компанії, які спеціалізуються на наданні перестрахових послуг. Вони можуть бути глобальними, національними або регіональними.
- **Страхові компанії:** Це організації, які переходять ризик застрахованих осіб або майна. Вони можуть використовувати перестраховання для захисту від великих збитків або надмірних ризиків.
- **Брокери перестраховання:** Ці посередники допомагають страховим компаніям знаходити найкращі угоди з перестраховання. Вони допомагають у розміщенні ризику на ринку перестраховання та укладають угоди між страховими компаніями та перестраховиками.
- **Перестрахові брокери:** Це спеціалізовані брокери, які працюють виключно з перестрахованням, допомагаючи перестраховим компаніям знаходити найкращі угоди на ринку перестраховання.
- **Підписники:** Це фахівці в перестрахованні, які визначають, який ризик приймати на себе, та укладають угоди від імені перестрахових компаній.
- **Капітал:** Ринок перестраховання також включає капітал, який використовується для покриття збитків. Цей капітал може бути наданий різними джерелами, такими як інвестори, резерви страхових компаній та капітал ринку.
- **Рейтингові агентства:** Ці агентства оцінюють фінансову міцність перестрахових компаній і допомагають інвесторам та страховим компаніям зрозуміти рівень ризику.

Загалом, ця структура створює складну мережу взаємозв'язків між учасниками ринку перестраховання, що дозволяє зменшити та розподілити ризики.

Аналіз динаміки ринку перестраховування включає оцінку різних аспектів його розвитку, таких як тенденції у попозиті та пропозиції, зміни у рівні цін, вплив нових технологій та регулювання на ринок, а також фінансові показники галузі.

Із ключових пунктів для аналізу динаміки ринку перестраховування можна визначити такі:

- Попит та пропозиція: Аналізується зміна величини ризиків, які перестраховуються, та готовність перестраховиків приймати ці ризики. Зростання попиту на перестраховування може свідчити про збільшення ризиків у страховій галузі.
- Ціни та премії: Важливо вивчити тенденції у рівні цін на перестраховування та премії за страхові поліси. Зростання цін може бути показником погіршення страхових ризиків або зменшення конкуренції.
- Технологічні інновації: Зміни в технологічному ландшафті, такі як використання аналітики даних, штучного інтелекту, можуть значно вплинути на ринок перестраховування, полегшуючи процеси оцінки ризику та управління портфелем.
- Регулювання: Зміни в законодавстві та регулюванні можуть мати великий вплив на ринок перестраховування, зокрема щодо вимог до фінансової стійкості, стандартів звітності та регулятивного капіталу.
- Фінансові показники: Вивчення фінансової стійкості перестраховиків, їхні рейтинги, рентабельності та показники ефективності може допомогти зрозуміти загальний стан ринку.
- Глобальні та регіональні тенденції: Ринок перестраховування піддається впливу глобальних та регіональних тенденцій, таких як зміна клімату, природні катастрофи, економічні зміни та політичні ризики.

Список використаних джерел:

1. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya> (дата звернення: 03.03.2023)
2. Полторак А. С. Розвиток страхових ринків як базис забезпечення резильєнтності систем гарантування соціально-економічної безпеки регіонів. «Modern Economics», 2022. № 34. 82-89.

Михальчук С. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі - ФГВФО) в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та надійності банківської системи. З моменту свого заснування він став невід'ємною складовою фінансової інфраструктури країни, забезпечуючи захист інтересів вкладників та підтримуючи довіру населення до банківської сфери. Функціонування Фонду базується на правовій основі, визначеній Законом України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

ФГВФО є економічно самостійною установою, має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в НБУ, його метою не є отримання прибутку. Він гарантує кожному вкладникові банка-учасника системи гарантування вкладів виплату недоступних депозитів у разі банкрутства даної банківської установи [1].

Протягом дії воєнного стану в Україні та трьох місяців з дня його припинення чи скасування, Фонд здійснює відшкодування вкладів у 100% розмірі вкладу разом із нарахованими відсотками у разі неплатоспроможності чи ліквідації банку. Через три місяці після припинення чи скасування дії воєнного стану гарантована сума за вкладами становитиме не менше 600 000 грн [2].

Фінансові ресурси Фонду формуються з таких джерел:

- початкові збори з учасників Фонду;
- регулярні збори з учасників Фонду;
- спеціальний збір до Фонду;
- доходи, одержані від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України;
- відсотки, нараховані Національним банком за коштами на рахунках, відкритих Фондом;
- кредити від Національного банку;
- неустойка (штрафи, пеня), що стягується відповідно до Закону;
- кошти з Державного бюджету України тощо [3].

На сьогодні банками-учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є: Альтбанк, Полтава-банк, Банк Південний, IndustrialBank, Укресімбанк, Банк Альянс, Універсал Банк, Піреус Банк МКБ, ТАСкомбанк, Банк Львів, КомІнвестБанк, БТА банк, Банк «Український капітал», Креді Агріколь Банк, Банк Сенс, Полікомбанк, Укргазбанк, Кредобанк, Ідея Банк, Скай банк, Банк Фамільний, МетаБанк, МТБ банк, ОТП банк, Банк Кредит Дніпро, Укрсіббанк, Акцент-банк, Асвіо банк, Банк «Грант», ІНГ Банк Україна, ПУМБ, Приватбанк, Комерційний Індустріальний Банк, Радабанк, Райффайзен Банк Аваль, Правекс-

банк, Рінбанк — Перший Інвестиційний Банк, Сітібанк, Прокредит банк, Банк Кліринговий Дім, Юнекс Банк, Банк Восток, Банк Траст-Капітал, Укрбудінвестбанк, Український банк реконструкції та розвитку, Банк інвестицій і заощаджень, Банк Конкорд, Кредит Європа Банк, Кредитвест Банк, Мотор-банк, Банк Глобус, Агропросперіс Банк, Міжнародний Інвестиційний Банк, Банк Акордбанк, ЄВРОПРОМБАНК, Оксі Банк, Банк ¼, Дойче Банк, СЕБ Банк, Альпарі Банк, Банк Авангард, Банк Портал, Крістабланк, РВС Банк, Ощадбанк [2].

Динаміка розміру фінансових ресурсів ФГВФО протягом 2018-2023 рр. проілюстрована на рисунку 1.

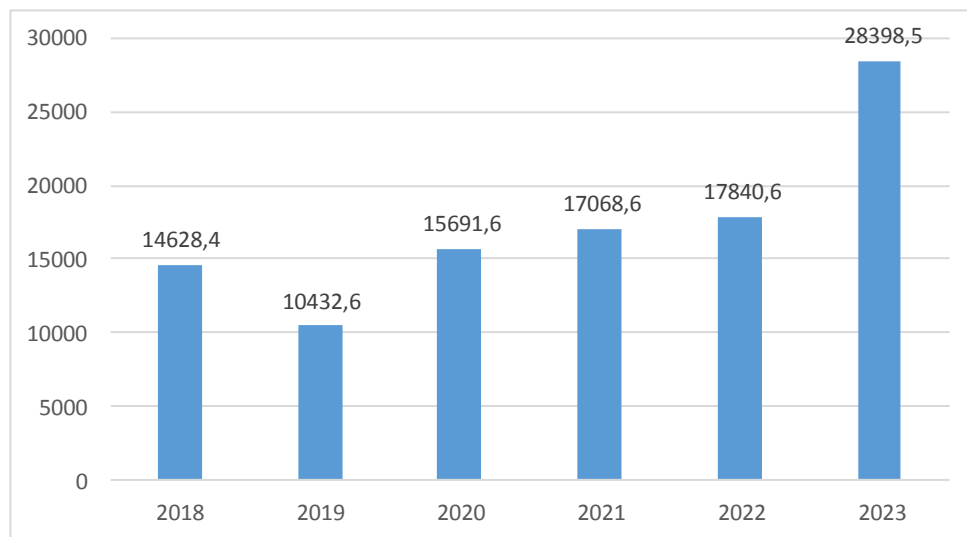

Рис. 1. Динаміка фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2018-2023 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

Проаналізувавши дані, можна стверджувати, що у 2019 році порівняно з 2018 р.

На рисунку 2 наведено дані щодо розміру депозитних вкладів за період січень-грудень 2023 року.

фінансові ресурси Фонду зменшились на близько 28,6%. Проте з 2020 р. спостерігається позитивна динаміка збільшення фінансових ресурсів Фонду. У 2020 р. порівняно з 2019 р. вони збільшились на близько 7,26%, у 2021 р. порівняно з 2020 р. – на близько 16,68%, у 2022 р. порівняно з 2021 р. - на близько 21,94%, у 2023 р. порівняно з 2022 р.- на близько 94,42%.

Слід зазначити, що починаючи з 2018 р. до 2023 р. включно, обсяги вкладів мали тенденцію до збільшення. Станом на кінець 2023 року обсяг вкладів становив 1 170 187 млн. грн, тоді коли на кінець 2018 р. цей показник

становив 432 493 млн. грн, тобто за 6 років відбулося збільшення приблизно у 2,7 рази.

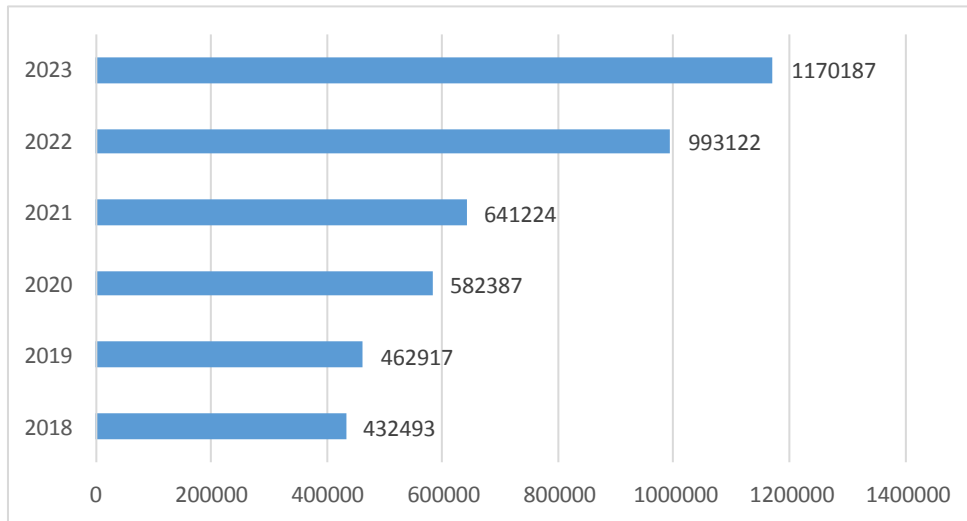

Рис. 2. Динаміка обсягу вкладів у банках-учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2018-2023 рр., млн. грн.
Джерело: розроблено авторами за даними [3]

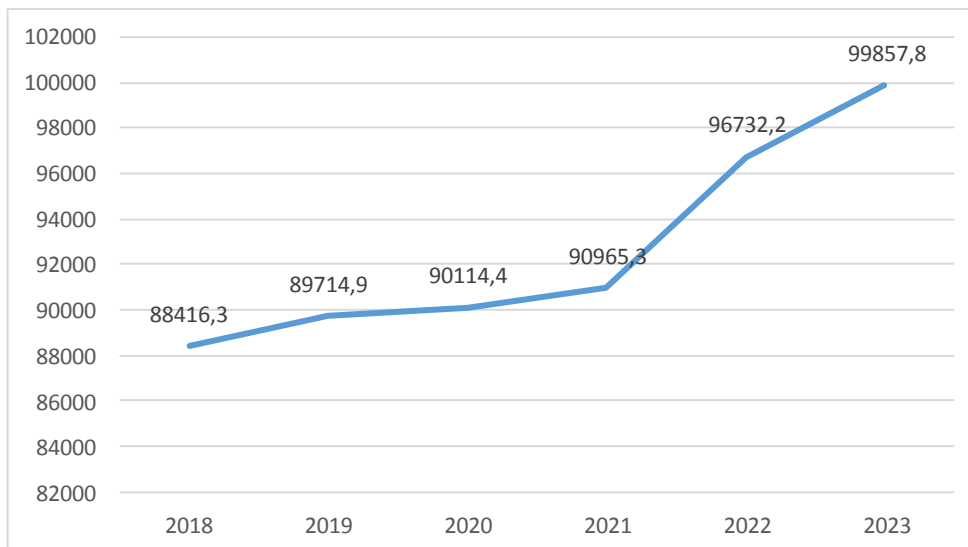

Рис. 3. Динаміка виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків протягом 2018-2023 рр., млн. грн.
Джерело: розроблено авторами за даними [3]

На рисунку 3 наведено дані щодо розміру виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків. Проаналізувавши графік, чітко видно, що протягом 2018-2021 рр. динаміка виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків мала невелику тенденцію до збільшення, проте у 2022 р. проти 2021 р. виплати різко зросли на близько 6,6%. І таке ж зростання продовжилося у 2023 р: виплати зросли на 3,2% проти 2022 р.

Таким чином, стабільність ФГВФО є одним із найважливіших чинників для забезпечення довіри вкладників. Аналізуючи статистичні показники, можна дійти висновку, що як динаміка обсягу вкладів в банках-учасниках Фонду, як динаміка виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків, так і динаміка фінансових ресурсів Фонду мають тенденцію до збільшення.

Список використаних джерел:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI : станом на 01 січня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 13.04.2024).
2. Офіційний сайт Фінансового порталу Мінфін. Фонд гарантування вкладів. URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/fond/> (дата звернення: 13.04.2024).
3. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/> (дата звернення: 13.04.2024).

Міщенко К. С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Торговельне фінансування - це комплекс методів, інструментів та механізмів, які використовуються для фінансування зовнішньоторговельних операцій. Воно охоплює широкий спектр послуг, які допомагають експортерам та імпортерам укласти та виконувати торговельні угоди. Торговельне фінансування сприяє мінімізації ризиків, пов'язаних з міжнародною торгівлею, таких як ризик неплатежу, ризик зміни валютного курсу та політичні ризики. Цей механізм дозволяє експортерам здійснювати отримання коштів за товари перед їх відвантаженням, а імпортерам — відкладати платежі за поставлені товари, що сприяє поліпшенню кеш-потоків обох сторін. Крім того, застосування торговельного фінансування може допомогти підприємствам розширити свою міжнародну торгівлю та вийти на нові ринки, підвищити їх конкурентоспроможність завдяки поліпшеним умовам оплати та гнучким графікам платежів. Важливо зазначити, що торговельне фінансування відіграє ключову роль у стимулюванні міжнародної торгівлі, сприяючи зростанню обсягів експорту, імпорту та інвестицій.

Торговельне фінансування виступає як ключовий механізм для розвитку міжнародної торгівлі через ряд факторів. По-перше, воно робить міжнародну торгівлю більш доступною для підприємств, забезпечуючи їм необхідні фінансові ресурси для участі в ній. Особливо це стосується малих та середніх підприємств, які не завжди мають достатньо власних коштів для здійснення

експортних або імпорتنих операцій. По-друге, торговельне фінансування сприяє збільшенню безпеки міжнародних операцій, оскільки воно гарантує експортерам отримання оплати за свої товари та захищає імпортерів від можливих ризиків, пов'язаних з невиконанням зобов'язань з боку експортерів. Наприклад, використання акредитивів може забезпечити експортерів гарантованою оплатою, тоді як банківські гарантії можуть захистити імпортерів від фінансових ризиків. По-третє, торговельне фінансування сприяє зростанню світової економіки, оскільки воно стимулює міжнародну торгівлю і сприяє збільшенню обсягів експорту та імпорту. Цей процес є важливим фактором економічного зростання, оскільки розвиток міжнародної торгівлі сприяє розширенню ринків збуту, підвищує конкурентоздатність підприємств та сприяє перетоку технологій та інновацій.

Акредитиви є одним з найпоширеніших інструментів торговельного фінансування, які забезпечують оплату товарів після виконання продавцем певних умов. Різні види акредитивів, такі як відкликні, безвідкликні, документарні та переказні, надають експортерам і імпортерам безпеку та передбачуваність у проведенні торгівельних операцій [1].

Банківські гарантії є іншим важливим інструментом торговельного фінансування, які забезпечують захист у разі невиконання продавцем своїх зобов'язань. Ці гарантії можуть використовуватися для гарантування виконання контракту, оплати митних зборів або повернення авансу [2].

Інкасо є формою розрахунків, при якій документи за товар передаються покупцеві лише після оплати. Цей метод може бути використаний для фінансування як експорту, так і імпорту, але він може бути ризикованим для експортерів через те, що оплата гарантується лише після отримання покупцем документів [3].

Форфейтинг полягає в купівлі банком експортних боргових зобов'язань з дисконтом і є корисним для експортерів, які бажають негайно отримати готівку за свої товари. Проте цей метод може бути ризикованим для банків, оскільки вони купують боргові зобов'язання, які можуть залишитися непогашеними.

Факторинг, як купівля банком дебіторської заборгованості з дисконтом, корисний для підприємств, що прагнуть покращити свій кеш-потік. Однак цей підхід також може бути ризикованим для банків через можливість непогашення дебіторської заборгованості.

Зниження ризиків є однією з ключових переваг торговельного фінансування. Цей підхід допомагає мінімізувати ризик неплатежу, ризик зміни курсу валют та політичний ризик. Фінансові установи, такі як банки, надають гарантії щодо виконання зобов'язань, забезпечуючи безпеку та стабільність у проведенні торгівельних операцій.

Покращення кеш-потіку є ще однією значною перевагою. Для експортерів, отримання коштів за товари перед їх відвантаженням дозволяє покращити ліквідність та забезпечити фінансування діяльності. З іншого боку, для імпортерів, відстрочка платежів за товари дозволяє краще управляти кеш-потіком та оборотним капіталом.

Розширення можливостей є також важливою перевагою торговельного фінансування. Цей підхід допомагає підприємствам вийти на нові ринки, знизити ризики та встановити співпрацю з новими контрагентами, розширюючи тим самим їх потенціал для міжнародного бізнесу.

Додаткові переваги включають спрощення торгівлі, зниження витрат та підтримку урядами через програми торговельного фінансування, які надають підприємствам доступ до капіталу та допомагають знизити ризики в міжнародній торгівлі.

Торговельне фінансування, як важливий елемент міжнародної торгівлі, несе певні ризики, які варто враховувати під час його використання. Основними з них є кредитний ризик, який може виникнути, коли покупець неспроможний виконати свої зобов'язання з оплати за товари або послуги. Зміна курсу валют також може призвести до фінансових втрат для сторін угоди, оскільки більшість міжнародних транзакцій здійснюється в іноземній валюті. Нестабільність у політиці країни покупця та операційний ризик, пов'язаний з помилками або збоями в процесі торговельного фінансування, також становлять значні загрози. Підприємства, що мають намір скористатися торговельним фінансуванням, повинні ретельно оцінити всі ці ризики та вжити заходів для їх мінімізації.

Важливо акцентувати увагу на потребі постійного вдосконалення систем моніторингу та управління ризиками. Ефективні системи контролю та аналізу даних дозволяють вчасно виявляти потенційні загрози та вживати відповідних заходів для їх управління. Крім того, важливо систематично оновлювати знання та враховувати інтернаціональне законодавство та регулятивні зміни, що можуть впливати на умови торговельного фінансування. Цей підхід допомагає зменшити вплив ризиків на діяльність підприємства та підвищує його конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Додатково, слід звернути увагу на важливість постійного навчання та розвитку персоналу, щоб забезпечити їхню готовність до викликів та змін в міжнародному бізнесі. Крім того, активна співпраця зі стейкхолдерами та партнерами сприяє обміну найкращими практиками та впровадженню інновацій у сфері торговельного фінансування. Забезпечення відкритого комунікаційного середовища сприяє вчасному виявленню та вирішенню проблем, що можуть виникнути в процесі міжнародних транзакцій.

Варто відзначити, що торговельне фінансування не є безкоштовним. Підприємствам необхідно оплатити комісії та інші збори за використання цих фінансових інструментів. Однак, незважаючи на ці витрати, переваги, які надає торговельне фінансування, часто переважають його витрати.

Список використаних джерел

1. Шпильовий В. А. Акредитивна форма розрахунків у практиці зовнішньоекономічної діяльності. *Агросвіт*. 2015. № 24. С. 50–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_24_11
2. Глібко С.В. Банківська гарантія як фінансова послуга. *Проблеми господарського та трудового права*. 2012. № 4(71). С. 222–232. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3946/1/Glibko_222.pdf
3. Смачило В.В., Дубровська Є.В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні. *Фінанси України*. 2007. № 7. С. 35–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_7_4.

Половчак І.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКЦІОНУВАННЯ ЯК МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Однією з основних проблем у сфері інвестування є необхідність мобілізації необхідних обсягів та накопичення інвестиційних ресурсів, що супроводжує собою пошук ефективних джерел фінансування для здійснення інвестиційних операцій.

Акціонування (акціонерне фінансування), є одним з методів фінансування інвестиційних проектів, де компанія продає частки власності (акції) інвесторам з метою залучення капіталу для реалізації своїх цілей та проектів.

Акціонування використовується для здійснення великомасштабних реальних інвестицій у різноманітні галузі або регіони, що сприяє диверсифікації інвестиційної діяльності. Під час акціонування капітал залучається шляхом випуску простих та привілейованих акцій, які розподіляються серед юридичних та фізичних осіб, або через випуск опціонів. Цей процес дозволяє залучати не лише грошові кошти, але й матеріальні та нематеріальні активи.

Привабливість акціонерного фінансування інвестиційних проектів проявляється в тому, що основна частина необхідних ресурсів надходить на початковому етапі реалізації проекту. Це надає можливість фінансувати нові підприємства, де ще немає прибутку, амортизації чи заставного майна для отримання кредиту від банку.

Крім того, цей метод фінансування (емісія простих акцій) не створює зобов'язання для підприємства щодо повернення капіталу чи виплати дивідендів протягом певного періоду часу.

Емісія акцій, як засіб фінансування інвестицій, часто розглядається як альтернатива отриманню кредитів. Хоча використання додаткової емісії звичайних акцій може бути менш витратним (зокрема, у великих обсягах залучених ресурсів), на практиці позикове фінансування залишається більш поширеним вибором.

Акціонування є ключовим методом фінансування для багатьох компаній, особливо тих, які планують розвиток, розширення або інвестування у нові проекти. Розглянемо особливості цього процесу (табл.1).

Акціонерне фінансування здійснюється через додаткову емісію цінних паперів під конкретний підприємницький проект, що дає можливість інвесторам стати учасниками статутного капіталу підприємства. При цьому виділяють такі його форми [1]:

- емісія акцій та їх розміщення серед зацікавлених інвесторів;
- емісія боргових зобов'язань у вигляді інвестиційних сертифікатів, облігацій;

– формування спеціалізованих інвестиційних компаній з емісією цінних паперів та інвестування одержаних коштів в інвестиційні проєкти.

Таблиця 1

Процес акціонування

Планування і підготовка:	Компанія визначає потребу в фінансуванні та розробляє план, щоб визначити, скільки коштів їй потрібно залучити та які саме види акцій вона має намір випустити.
Обрання інвестиційного банку або фінансового консультанта	Багато компаній наймають інвестиційний банк або фінансового консультанта, які допомагають їм здійснити емісію акцій. Ці професіонали допомагають компанії визначити оптимальну ціну акцій, розробляють маркетингову стратегію та допомагають організувати всі необхідні документи.
Реєстрація інвестиційної пропозиції	Компанія подає реєстраційну заяву до фінансового регулюючого органу (наприклад, Управління з цінних паперів і бірж США або Європейська комісія з цінних паперів і ринків капіталу) для затвердження публічної пропозиції
Маркетинг і розміщення акцій	Після отримання затвердження від регулюючого органу, компанія та її інвестиційний банк розпочинають маркетингову кампанію для привертання інвесторів. Ця кампанія може включати презентації для потенційних інвесторів, розміщення рекламних оголошень та інші зусилля для привертання уваги.
Ціноутворення	Компанія та її інвестиційний банк визначають ціну акцій на основі попиту і пропозиції на ринку. Ціна може бути фіксованою або визначатися через аукціон.
Розподіл акцій і збір коштів	Після визначення ціни акцій компанія розподіляє їх серед інвесторів і збирає кошти від продажу.
Операція після розміщення	Після успішного розміщення акцій компанія продовжує свою діяльність та використовує зібрані кошти для реалізації інвестиційних проєктів, розвитку бізнесу тощо.

Джерело: складено автором за даними [1].

Розглянемо основні переваги та недоліки даного методу (табл.2).

У кожного методу акціонування є свої переваги та недоліки, і вибір конкретного методу залежить від багатьох факторів, таких як цілі компанії, ринкові умови та інвесторські вподобання.

Всі розглянуті вище особливості акціонування свідчать про те, що додаткова емісія, що здійснюється з метою фінансування інвестицій, використовується не так часто, як залучення кредиту, проте даний метод знаходить застосування на практиці, оскільки має безперечні переваги.

Акціонування є складним та важливим процесом для компаній, які шукають залучення капіталу для свого розвитку. Це дозволяє компаніям отримувати необхідні ресурси для реалізації своїх стратегічних цілей та проєктів.

Переваги та недоліки акціонування

Переваги	Недоліки
Залучення капіталу: акціонування дозволяє компаніям залучати фінансові ресурси без необхідності погашення боргів, що полегшує їхню фінансову позицію.	Розведення власності та контролю: Випуск нових акцій може призвести до розведення власності та контролю над компанією, що може викликати конфлікти між акціонерами.
Розподіл ризику: ризик власності розподіляється між більшим числом акціонерів, що зменшує ступінь ризику для кожного окремого інвестора.	Витрати на адміністрування та рекламу: Процес акціонування може бути дорогим через витрати на юридичні послуги, рекламу, а також на відповідність правилам інформування акціонерів.
Підвищення обсягів торгівлі на ринку капіталу: випуск акцій дозволяє публічним компаніям залучити увагу та інтерес інвесторів, що може призвести до підвищення ліквідності акцій на ринку.	Публічність і регулювання: Публічні компанії, які акціонуються, піддаються більш суворому регулюванню та повинні розкривати більше інформації про свою діяльність.
Можливість розвитку та розширення: залучені кошти можуть бути використані для розширення бізнесу, розробки нових продуктів, входження на нові ринки тощо.	Можлива втрата контрольного пакету акцій.
Залежність доходу на акцію від результатів роботи підприємства.	Розподіл доходу між великим числом акціонерів через випуск акцій.

Джерело: складено автором за даними [2, 3].

Розглянемо основні функції та методи акціонування (рис.1.)

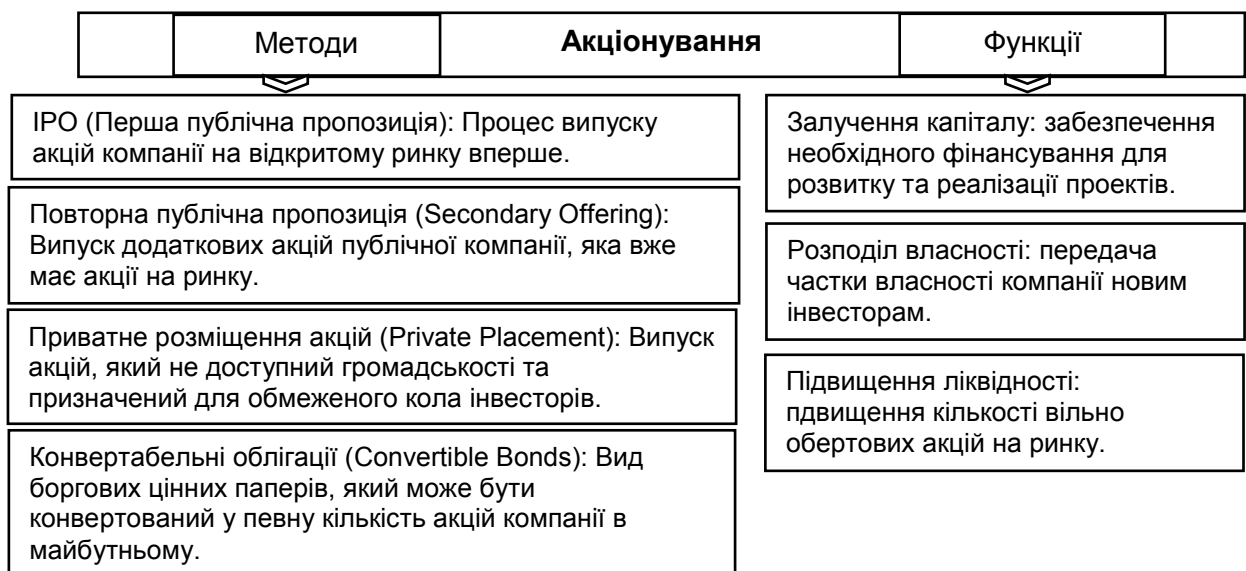

Рис. 1. Методи та функції акціонування

Джерело: складено автором за даними [4].

Акціонування базується на певних принципах [5]:

Принцип публічності та прозорості: компанії повинні ретельно дотримуватися законів та нормативних актів щодо розкриття інформації.

Принцип ефективного розподілу ресурсів: капітал повинен бути використаний для максимізації прибутку для акціонерів.

Акціонування, або інвестування у акції, може бути одним із методів фінансування інвестиційних проектів навіть в умовах війни. Однак, війна може суттєво вплинути на ринки капіталу та інвестиційну активність через загрозу нестабільності, ризику втрати капіталу та зниження попиту на інвестиційні активи.

Розглянемо особливості акціонування в умовах війни (табл.3).

Таблиця 3

Акціонування в умовах війни

Фактори	Характеристика
Ринкова нестабільність	Війна може призвести до значних коливань на фінансових ринках. Це може створити великі ризики для інвесторів, але також може відкрити можливості для тих, хто готовий ризикувати.
Ризик втрати капіталу	Воєнні дії можуть призвести до знищення майна, порушення виробництва та інфраструктури, що може вплинути на ціну акцій певних компаній.
Геополітичні фактори	Воєнні конфлікти можуть викликати геополітичні зміни, які впливають на різні галузі та ринки.
Специфічні галузі та компанії	Деякі галузі, такі як оборона, можуть мати підвищений попит на свої продукти та послуги в умовах війни, що може призвести до підвищення цін акцій цих компаній. З іншого боку, компанії, які залежать від міжнародної торгівлі та міжнародних відносин, можуть зазнати значних втрат
Психологічний ефект	Умови війни можуть вплинути на інвесторський настрій та спричинити емоційні реакції, такі як паніка або ейфорія, що також може вплинути на ціни акцій

Джерело: розробка автора.

У цих умовах інвесторам важливо бути обережними та проводити додатковий аналіз ризиків перед прийняттям рішень щодо акційних інвестицій. Деякі можливості можуть виникати в умовах війни, але це може бути супроводжено великими ризиками, які потрібно врахувати.

Акціонування, як метод фінансування інвестиційних проектів, може відігравати важливу роль і в реалізації нової державної структурної політики. Поширення акцій серед підприємств та організацій призводить до перерозподілу платоспроможного попиту між ними, включаючи той, який не може бути задоволений відповідними товарами. Купівля акцій населенням сприяє зміні споживчого попиту на інвестиційний, зміщуючи тиск грошей, які раніше спрямовувалися на ринок предметів споживання, на ринок засобів виробництва.

Акціонерна форма фінансування інвестиційних проектів відкриває шлях до інтеграції економіки країни в систему світових господарських зв'язків,

привертаючи інвестиції іноземних підприємств. Випуск та реалізація цінних паперів національними підприємствами на світових ринках має потенціал залучити додаткові валютні ресурси для розвитку технічної сфери, переозброєння та реконструкції виробничої бази. Використання фінансового ринку дозволяє ефективніше управляти великими обсягами продуктивних інвестицій дрібних акціонерів, включаючи іноземних, порівняно з тим, як це відбувається при створенні спільних підприємств.

Досвід зарубіжних країн підтверджує можливість подолання кризи деяких державних підприємств шляхом емісії акцій. Це дозволяє реорганізувати їх у форму акціонерного товариства з участю держави, що допомагає вирішити проблеми, пов'язані з нерентабельністю і потребою постійних дотацій з бюджету.

Отже, акціонування більш вигідний метод фінансування для підприємств, які шукають фінансування для нових ініціатив, оскільки воно дозволяє уникнути деяких ризиків, пов'язаних з кредитним фінансуванням, і забезпечує більшу гнучкість у використанні капіталу.

Список використаних джерел:

1. Жуков В.В. Системна характеристика методів проєктного фінансування. Причорноморські економічні студії. Випуск 48-3. 2019. С.63-67. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_3_2019/12.pdf
2. Кравченко В. Форми та методи фінансування інвестиційних проєктів. 2023. URL: <https://livingfo.com/formy-ta-metody-finansuvannia-investytsijnykh-proektiv/>
3. Феняк Л. А. Джерела формування інвестиційних ресурсів. Збірник наукових праць. ВНАУ. 2010. № 36. С. 134–139. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/11863.pdf>
4. Горбаченко С.А., Карпов В.А. Аналіз підприємницьких проєктів: навч. посібн. Одеса: ОНЕУ, 2013. 241 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147035881.pdf>
5. Сіренко Н.М. Проєктне фінансування: курс лекцій /Н.М. Сіренко, О.А. Боднар. Миколаїв: МНАУ, 2018. – 106 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3605/1/Proektne_finansuvannia.pdf

Половко Д. М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ В ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективне функціонування підприємства передбачає раціональне управління грошовими потоками, яке дозволить забезпечити фінансову рівновагу, прискорити обіг капіталу, мінімізувати вплив існуючих і потенційних ризиків, отримати додатковий прибуток. Для підвищення ефективності управління підприємством керівник повинен володіти оперативною та достовірною інформацією про те, якими коштами володіє підприємство, які платежі необхідно зробити і які надходження очікуються найближчим часом [1, с. 48]. Скорочення тривалості операційного циклу, економне використання власних фінансових ресурсів сприятиме зменшенню потреби в позикових джерелах грошових коштів.

Раціональне управління грошовими потоками, яке є особливо важливим в умовах криз, в тому числі викликаних військовими діями, може бути забезпечене завдяки якісному плануванню і бюджетуванню. Неefективне управління грошовими потоками може призвести до недостатньої наявності фінансових ресурсів для підтримки виробництва, порушення ліквідності та платоспроможності, погіршення стосунків з партнерами по бізнесу та нераціонального використання додаткових кредитних коштів [2, с. 169].

Здійснення практично всіх видів фінансових операцій генерує певний рух грошових коштів у формі їх надходження або витрачання. Такий рух грошових коштів функціонуючого підприємства у часі являє собою безперервний процес і визначається поняттям “грошовий потік”. Під час діяльності суб’єкта господарювання грошові кошти знаходяться в постійному русі, адже систематично надходять у вигляді доходів від різних операцій та витрачаються у вигляді різноманітних витрат підприємства. Ці процеси називаються кругообігом грошових потоків, і від того наскільки вони узгоджені між собою за часом та обсягом, може залежати ліквідність підприємства, його платоспроможність, фінансова стійкість тощо [3].

Поняття “грошовий потік” – це динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, пов’язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) чи витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства, може мати готівкову й безготівкову форму вираження в національній чи іноземній валюті та пов’язаний з певним моментом часу. В результаті збалансування вхідних та вихідних грошових потоків утворюється

чистий грошовий потік, що характеризує приріст чи зменшення грошових ресурсів і є результативним чинником діяльності підприємства [4, с. 166].

Основними методами оптимізації грошових потоків можна вважати:

– методи оптимізації за обсягами: залучення інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу, проведення додаткової емісії акцій, залучення пільгових кредитів, продаж частини фінансових інвестиційних інструментів і здавання в оренду обладнання, будівель, які не використовуються;

– методи оптимізації в часі: розроблення графіків податкових платежів, закупівлі сировини, матеріалів та узгодження їх з термінами реалізації продукції, встановлення порядку здійснення розрахункових операцій;

– методи максимізації чистого грошового потоку: на основі підвищення ефективності використання ресурсів і вдосконалення амортизаційної політики, оптимізації податкового навантаження [2, с. 172].

Всі фактори, що впливають на формування грошових потоків, можна розділити на зовнішні і внутрішні. До зовнішніх факторів належать: кон'юнктура товарного і фінансового ринків, система оподаткування підприємств, практика кредитування постачальників і покупців продукції, система здійснення розрахункових операцій господарюючих суб'єктів, доступність зовнішніх джерел фінансування (кредитів, цільового фінансування). Серед внутрішніх чинників слід виділити стадію життєвого циклу підприємства, тривалість операційного та виробничого циклів, сезонність виробництва і реалізації продукції, амортизаційну політику підприємства, особисті якості та професіоналізм керівної ланки підприємства [5, с. 141]. В умовах війни до негативних зовнішніх чинників слід віднести зниження попиту на продукцію підприємств, руйнування ланцюгів постачання сировини і пального, порушення логістики збуту продукції, непрогнозованість розвитку ситуації, непередбачувані дії держави, відсутність кваліфікованих працівників.

Тому ефективне планування грошових коштів дає змогу підприємству реалізувати оперативні цілі його діяльності, забезпечити високий рівень оборотності капіталу, ритмічність діяльності, підвищити ступінь фінансової рівноваги й отримати додатковий прибуток [6, с. 60].

Головним фактором уникнення кризового стану підприємств в умовах невизначеності є наявність достатньої суми грошових коштів, яка відображається в балансі та звіті про рух грошових коштів. Така інформація використовується для оцінки ліквідності і платоспроможності підприємства. Структура грошових потоків у розрізі видів діяльності, що відображається у звіті про рух грошових коштів, використовується, як один з показників, що характеризують ефективність фінансового управління підприємств. Враховуючи те, що зазначений звіт входить до складу лише річної фінансової звітності, підприємству необхідно забезпечити отримання аналогічної інформації щоквартально або навіть щомісячно [7].

Щоквартальне або щомісячне формування звітної інформації про рух грошових коштів і одночасне скорочення бюджетного періоду значно підвищать ефективність управління грошовими потоками в умовах динамічних змін зовнішнього середовища функціонування підприємств.

Список використаних джерел:

1. Кошельок Г. В. Основні фінансові фактори впливу на грошові потоки підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 19. Част. 2. С. 48-51.
2. Ясіновська І., Кольба Р. Шляхи підвищення ефективності системи управління грошовими потоками підприємства в умовах війни. Молодий вчений. 2023. № 11 (123). С. 168-174.
3. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1379/1330> (дата звернення: 01.04.2024).
4. Коваленко Т. О., Іщенко Н. А. Оцінка ефективності формування грошових потоків підприємства. Наукові записки КНТУ. 2011. вип.11. ч.II. С. 165-170.
5. Мельник М. І., Донцова Т. М. Управління грошовими потоками підприємства. Регіональна економіка та управління. 2020. № 2 (28). С. 140-143.
6. Свистун Л. А. Бюджетування грошових коштів підприємства в умовах розгортання кризових явищ в економіці. Економіка і регіон. 2022. № 3. С. 59-64.
7. Гринчишин Я. М. Вдосконалення процесу бюджетування підприємств в умовах невизначеності. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1690/1625> (дата звернення: 01.04.2024).

Романюк Д.В.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.

Львівський національний університет ім. І. Франка

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Місцеві фінанси є базою формування соціально-економічного потенціалу держави, тому від ефективності їх формування та використання залежить як добробут окремих громад, так і рівень добробуту в нашій державі. Нормативно-правова база України регламентує механізми та інструменти розподілу доходів держави, які спрямовуються для органів місцевого самоврядування на фінансування делегованих та власних повноважень. Відповідно, стабільний розвиток територіальних громад тісно пов'язаний із забезпеченістю органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, потрібними для виконання їх функцій. Проте у воєнний час принципи розпорядження місцевими фінансами характеризуються значними особливостями, зважаючи на непередбачувані ситуації, пов'язані з воєнними діями, та необхідність перерозподілу фінансів на першочергові потреби в час війни. Такі обставини не є притаманними для мирного часу, тому стають причиною багатьох проблем та незручностей, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням місцевих фінансів [1].

Залучення та використання бюджетних коштів протягом першого півріччя 2022 року в умовах повномасштабної війни свідчить про ефективність заходів, які застосовуються під час воєнного стану органами публічної влади. Розуміючи, що воєнні дії продовжуються, на перспективу слід розраховувати на кошти, які спрямовуються як на забезпечення невідкладних потреб, так і на подолання наслідків, спричинених війною. Тому для подолання проблем, пов'язаних із ефективним управлінням місцевими фінансами, необхідні скоординовані дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямовані оперативно реагувати на щоденні потреби.

За, майже, два роки повномасштабної війни, місцеві бюджети, особливо західних та центральних областей, показали не лише, що можуть впоратися із кризовими ситуаціями, але й змогли значно примножити надходження у свої бюджети. Що найчастіше зв'язано із надходженням ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, міграція бізнесу з тимчасово окупованих рф територій і територій активних бойових дій до безпечніших громад, а також отримання гуманітарної допомоги.

Однозначно, області, які регулярно потерпають від різного плану ворожих атак, не можуть відзначити такі ж позитивні результати бюджетів, тож важливим є забезпечення та допомога для цих регіонів. Хочеться наголосити про можливість і потребу у міжбюджетних трансфертах між областями. Це допоможе рівномірніше розподілити кошти по усіх регіонах, запобігти занепаду або ж навпаки перенасичення бюджетів. Взаємодія буде корисною, для влиття коштів у необхідні зараз напрями, а не безглузде відмивання коштів, або ж витрати на речі які не мають першочергового значення для нашої країни зараз.

Таким чином, міжбюджетні відносини скоротять час для переходу коштів, які зможуть одразу застосовувати для потреб громад. З метою забезпечити ефективне функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб для жителів територіальних громад, які кожен день потерпають від війни.

До того ж, у бюджетному законодавстві були здійснені деякі зміни, створення умов для своєчасного та оперативного реагування на потреби фінансового забезпечення заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану. Де зазначено, що - передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору.

Отож, міжбюджетні трансферти виступають важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості регіонів та місцевих громад під час війни. Ці трансферти можуть вирівнювати нерівності в розподілі фінансових ресурсів та забезпечувати економічну безпеку у важливі моменти. Шляхом направлення фінансових ресурсів на соціальні програми та підтримку вразливих категорій населення можна зменшити негативний вплив конфлікту на життя людей, вони можуть бути використані для відновлення та розвитку інфраструктури, що постраждала від воєнних дій. Це сприяє економічному відновленню та стимулює розвиток регіонів Лише за таких умов можна забезпечити максимальну ефективність використання фінансових ресурсів та уникнути корупційних ризиків.

Тож, міжбюджетні трансферти є одним з важливих інструментів для підтримки України під час війни, сприяючи економічному відновленню, соціальній стабільності та загальній стійкості країни. Важливо продовжувати

вдосконалювати механізми розподілу та використання цих трансфертів для досягнення максимальної позитивної дії на ситуацію в країні.

Список використаних джерел:

1. Перегляд управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. Головна. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1755/1691>
2. Економічна правда. Як змінилися бюджети громад під час війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/> (дата звернення: 05.01.2024).
3. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану (оновлюється). Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654> (дата звернення: 05.01.2024).
4. Як війна вплинула на бюджети територіальних громад: дослідження. Програми USAID DOBRE. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17356> (дата звернення: 05.01.2024).
5. Місцеві бюджети під час війни: що варто знати? – Право в умовах війни. URL: <https://law-in-war.org/misczevi-byudzhety-pid-chas-vijny-shho-varto-znaty/> (дата звернення: 05.01.2024).

Синьгубова О.Є.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інвестиції за будь яких умов завжди є одним із ефективних засобів, який здатен забезпечити умови модернізації національної економіки кожної країни та її економічне зростання. Як один із чинників, вони формують виробничий потенціал на інноваційній основі. Тому кожна країна прагне забезпечити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, які забезпечують її певні переваги.

Україна, як і будь-яка інша країна, має потребу в інвестиціях для стабільного економічного розвитку. Проте в умовах війни інвестиційний клімат у країні може бути значно ускладнений. Нестабільність, ризики та загрози для бізнесу та інвесторів стають важливими факторами, що впливають на рішення щодо вкладень. Однак, навіть у цих умовах, можливості для інвестицій існують, і вони можуть виявитися важливими для відновлення економіки та забезпечення її стійкості у майбутньому.

За результатами експертного дослідження Європейської Бізнес Асоціації інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій

половині 2022 року впав на пів пункту та склав 2,17 бала з 5-ти можливих. Це значення – найнижче з 2013 року. Але попри війну 91% компаній Асоціації планують продовжувати працювати на ринку України, а 55% збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час. Зокрема, CEO розповідають про плани інвестицій в аграрну сферу, енергетику, ІТ, будівництво, фармацевтику, FMCG, нерухомість та інше [1].

Нові виклики, які постали перед Україною, неоднозначно впливають на процес залучення інвестицій в розвиток економіки. Серед ключових негативних та проблемних факторів варто зазначити наступні:

1. Розвиток країни в умовах економіки війни. Військова агресія з боку двох сусідніх з Україною держав – росії та республіки білорусь сумарно територіально перевищують територію України більш ніж у 28 разів, а за чисельністю населення – в 3,5 рази. Героїчне протистояння українського народу проти агресора потребує значної фінансової підтримки. Прояви війни відлякують потенційних інвесторів та вносять свої негативні корективи в економіку країни серед яких варто відзначити:

- порушення міжнародної логістики через руйнації та закриття аеропортів, портів, закриті кордони;

- масове переміщення населення, яке спричинено активними бойовими діями на більшості територій України. Така негативна тенденція утворює економічні загрози для інвестування у будь-які проєкти країни через ризики їх замороження або зриву;

- діяльність міжнародних компаній на території України ускладнюються логістичними проблемами та високими ризиками, що є наслідком військової агресії росії;

- спробу анексії окремих регіонів (станом на кінець вересня 2022 року анексовано 4% Миколаївщини, 88% Херсонщини, 67% Запоріжжя, 57% Донеччини і 99% Луганщини), внаслідок чого активізувався процес релокації бізнесу із небезпечних регіонів, що спричиняє появу додаткових ризиків та втрат [3];

- ліквідацію життєво необхідної інфраструктури (силами ворожої авіації завдано низку цілеспрямованих ударів по об'єктах ТЕС, АЕС, ГЕС, мінування та блокування роботи портів, переривання логістичних маршрутів та ланцюгів постачання, знищення автошляхів на всій території України);

- зниження економічних показників та потенціалу економічного розвитку не тільки регіонів України з активними бойовими діями, а й держави в цілому, що негативно впливає на інвестиційну привабливість.

2. Відсутність системи гарантування та захисту іноземних інвестицій на рівні держави:

- недосконалість правового поля щодо забезпечення та регулювання інвестиційних процесів країни;

- відсутність дієвих інструментів, інституційної системи страхування воєнних ризиків та інвестиційних проєктів;

- негативна судова практика;

- недосконала система банківських гарантій іноземних вкладів;

- корупційна складова владних структур на всіх етапах отримання дозвільних документів та прийняття регуляторних актів[2].

Один зі способів інвестування в умовах війни - це інвестування в військову промисловість. Це може включати в себе інвестиції в виробництво зброї та бойової техніки, а також в інші важливі компоненти військової інфраструктури, такі як транспорт, зв'язок та логістику. Інвестування в військову промисловість корисне для підвищення захисту країни та підтримки військових операцій.

Іншим способом інвестування в умовах війни є інвестування в інфраструктуру. Це може включати в себе інвестиції в будівництво та реконструкцію доріг, мостів, залізниць, аеропортів, енергетичних об'єктів та іншої інфраструктури. Інфраструктурні інвестиції можуть допомогти відновленню економіки країни[3].

Питома вага інвестиційного потенціалу (\$177 млрд) належить енергетиці. Потужного удару по вітчизняній енергетиці завдала і тепер доля галузі – в руках ЗСУ та інвесторів. Спроби росії використовувати енергопостачання як зброю змушує ЄС зробити Європу незалежною від російського палива, Україні також потрібен терміновий план енергетичної незалежності й міжнародна допомога для його реалізації під час відновлення країни. Україна увійшла у ТОП-20 світового рейтингу держав за обсягами інвестицій у відновлювані джерела енергії. Нині у світі спостерігається стійка тенденція до зростання ВДЕ, а приріст інвестиційних потоків в Україні відновлювані джерела енергії є доволі динамічним. Електроенергетика, заснована на відновлюваних джерелах енергії, створить певність ринку, необхідну для залучення інвестицій, розширюючи спектр стимулів та механізмів інвестування для відновлюваної енергетики.

Наступний щабель за потужністю інвестиційного потенціалу (\$123 млрд) належить логістиці та інфраструктурі. Вдале географічне розташування України на перетині доріг Європи, Азії та Близького Сходу, яка включена до Нового шовкового шляху з виходом до моря, робить її важливим транзитним коридором для торгівлі.

\$34 млрд інвестиційного потенціалу припадає на агропромисловий комплекс. Хоча росія намагається зруйнувати аграрну галузь України, яка є в трійці світових експортерів аграрної продукції, інвестиційна привабливість України в агросекторі набуває особливої ваги задля найповнішого використання біологічного потенціалу галузі. Україна відіграє ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки.

Важливу галуззю промисловості для України, яка посідає перше місце за обсягами виробленої продукції є чорна металургія. Зважаючи на те, що на металургійних підприємствах створюється чверть ВВП України, інвестиційний потенціал металургії та металообробки визначено у розмірі \$26 млрд[4].

Україна, незважаючи на складні умови війни, пропонує широкі інвестиційні можливості у різних секторах економіки. Від енергетики та інфраструктури до інформаційних технологій та туризму, країна привертає увагу інвесторів своїм потенціалом. Розвиток цих галузей може сприяти стабілізації економічної ситуації в країні та сприяти її подальшому розвитку. Важливою умовою для успішних інвестицій є виважене управління ризиками та ретельне планування, а також підтримка з боку уряду для створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел :

1. Кінах М. Чи можливі інвестиції під час війни? URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/chi-mozhlivi-investiciyi-pid-chas-viyni.html>
2. Панкова Л. І., Камалова-Кутинець О. М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02>
3. Блага Н. В., Аширова Т. М., Середа К. В. Інвестиції в умовах війни URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5724/1/12_05_2023.pdf#page=124
4. Петро Віблій; Анна Блават Інвестиційний потенціал України в умовах війни URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42534>

Синьгубова О.Є.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Круглякова В.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У період воєнного конфлікту, вплив міжнародних фінансових організацій на економіку України стає предметом важливого аналізу та обговорень. Зіткнення з військовою агресією вимагає не лише зусиль національних урядових структур, але й широкої міжнародної підтримки, яка включає фінансову допомогу та стратегічне планування. У цьому контексті виявляється вагомий вплив таких міжнародних фінансових організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Група світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інших. Розгляд цього впливу в контексті воєнного часу стає особливо актуальним у зусиллях забезпечити стійкість економіки та соціально-економічну підтримку для населення у важкий період кризи.

Україна після початку військової агресії з боку РФ постійно отримує фінансову допомогу від урядів – Світового банку, ЄБРР та МВФ. Загальна сума траншів від зазначених інституцій становить 4,325 млрд. дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме. Але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни [1].

В першій половині березня 2022 року Міжнародний валютний фонд надав Україні екстрену фінансову допомогу у розмірі 1,4 млрд. дол. США, що є частиною програми «швидкого фінансування» RCF (Rapid Credit Facility). Ці кошти насамперед спрямовані на пом'якшення економічних наслідків війни. Надання Україні кредиту МВФ стало унікальною подією в історії Фонду, оскільки кредитування країн, які перебувають у стані активного збройного конфлікту, суперечать базовим принципам функціонування МВФ. Фінансування за програмою RCF передбачає нульову процентну ставку, пільговий період 5,5 років і кінцевий термін погашення 10 років [2].

Світовий банк теж не залишається осторонь фінансових потреб України під час війни з росією. Світовий банк затвердив додатковий пакет бюджетної підтримки для України під назвою «Фінансування відновлення України після економічної надзвичайної ситуації» або «Вільна Україна» на суму 489 млн. дол. Пакет складається з додаткового кредиту на \$350 млн та гарантій на суму 139 млн. дол., а також мобілізації безплатного фінансування у розмірі 134 млн. дол. та паралельного фінансування у розмірі \$100 млн, внаслідок чого загальна мобілізована підтримка становить 723 млн. дол. Нещодавно Світовий банк затвердив додатково виділення 200 млн. дол. для України з метою соцабезпечення вразливих категорій населення. Тобто, загальна підтримка з боку Світового банку – 925 млн. дол. [1].

Світовий банк також створив трастовий фонд (MDTF - Multi-Donor Trust Fund), який є гнучким та безпечним механізмом передачі грантових ресурсів в Україну. Внески до нього вже надійшли від Данії (близько 20,5 млн. євро), Ісландії (близько 0,46 млн. євро), Латвії (близько 5 млн. євро), Литви (близько 5 млн. євро) та Великої Британії (близько 60 млн.євро). Світовий банк також працює над проектами допомоги сусіднім з Україною країнам для підтримки біженців [2].

Європейський інвестиційний банк здійснює не тільки кредитну діяльність, але й виступає найбільшим позичальником грошових ресурсів на міжнародних фінансових ринках капіталу. З 2004 року Україна розпочала свою співпрацю з Європейським інвестиційним банком щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його грошових коштів для реалізації спільних інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів. Кредитний портфель ЄІБ в державному секторі України станом на 1 травня 2022 року складає 5 182 млн. євро, ці кошти передбаченні для впровадження 25 проектів, 21 з яких вже реалізовується, а 4 проекти перебувають на стадії підготовки до реалізації. Всього із 5 182 млн. євро вже використано 1 532,82 млн. євро[3].

ЄБРР схвалив проект «Війна з Україною – пакет стійкості ЄБРР», початковий розмір якого становить 2 млрд. євро, щоб задовольнити негайні потреби людей, які постраждали від війни, та, коли дозволяють умови, підтримати суттєву відбудову України. Пакет ЄБРР охоплює підтримку сфери енергетичної та ядерної безпеки, муніципальних послуг, освіти, ліквідності підприємств малого та середнього бізнесу в Україні та в сусідніх країнах. ЄБРР декларує готовність взяти участь у програмі післявоєнної реконструкції України, відновленні функціонування бізнесу та життєво важливої інфраструктури, підтримці належного управління. Фінансування ЄБРР направлено на підтримку українських компаній у формі відтермінування позик, підтримки ліквідності та фінансування торгівлі, допомоги в релокації з метою продовження діяльності.

Єврокомісія у квітні 2022 р. надала Україні грант у розмірі 120млн. євро у загальному пакеті надзвичайної фінансової допомоги Україні. Кошти буде спрямовано до загального фонду державного бюджету з метою фінансування найактуальніших видатків держави, у т. ч. пов'язаних із забезпеченням гарантованого соціального захисту громадян, функціонуванням критичної інфраструктури та сектору безпеки [2].

При співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями виокремлюють як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних результатів можна віднести:

- впровадження реформ, метою яких є стабілізація української економіки;
- зменшення дефіциту державного бюджету та покращення ситуації з платіжним балансом;
- стабілізація валютно-обмінного курсу гривні і посилення банківської системи;
- збільшення золотовалютних резервів Національного банку України; зростання міжнародного авторитету України, що надає можливість доступу до коштів інших міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів; полегшення умов обслуговування зовнішнього боргу держави .

До негативних наслідків співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями відносять:

- можливість не цільового витрачання отриманих коштів;
- зростання зовнішнього боргу держави;
- непрозорість роботи із коштами міжнародних організацій;
- недостатня підтримка малого і середнього бізнесу як на законодавчому рівні, так і в плані реальних фінансових програм;
- згортання проектів після припинення фінансування;
- недостатній рівень «інноваційності» проектів тощо.

Але шляхом підвищення контролю за цільовим використанням коштів, ліквідації корупції, підвищення інвестиційної привабливості та кредитоспроможності вітчизняних підприємств вказані проблеми та інші, що можуть виникнути можна вирішити. Таким чином можливо зменшити залежність економіки України від ресурсів МФО та поглибити участь країни на світових фінансових ринках [4].

У висновку можна зазначити, що міжнародні фінансові організації відіграють ключову роль у підтримці економіки України в умовах воєнного конфлікту. Їхні програми фінансування та підтримки сприяють стабілізації фінансової системи, забезпеченню ліквідності та реформам для покращення економічної ситуації. Важливою є також координація зусиль міжнародних партнерів та урядом України для досягнення спільних цілей з метою підтримки населення та забезпечення сталого розвитку країни після нашої перемоги.

Список використаних джерел :

1. Маршук Л. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу URL: <http://surl.li/tfkdb>
2. Курносенко Л. В. Проблеми та особливості міжнародної фінансової підтримки України в умовах війни URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/295/250>
3. Ющик Ю.В. Вплив інвестицій міжнародних фінансових організацій на розвиток економіки України URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/290>
4. Раціборський Н. В Вплив міжнародних фінансових організацій на фінансову систему України URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4795/1/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0_2_%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B5.pdf#page=40

Сургай Д.П.

Науковий керівник: д. держ. упр., проф. Білик О.І.

Національний університет «Львівська Політехніка»

АНАЛІЗ РИЗИКІВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Бізнес беззаперечно займає невід'ємну частину економіки будь якої країни, а в Україні малий і середній бізнес є основою не тільки ВВП, бо у воєнний час компанії підтримують економіку, працевлаштовуючи українців, передаючи технології та фінансуючи уряд, сплачуючи податки. Однак не можливо уявити підприємства, що не зіштовхнулись з тими чи іншими викликами після 24 лютого 2022 року. [1]

Ризики ведення бізнесу - це можливі події або умови, які можуть негативно вплинути на успішність або прибутковість підприємства. Ці ризики можуть бути зв'язані з різними аспектами бізнесу, включаючи фінансовий, операційний, стратегічний, репутаційний тощо. Діяльність бізнесів завжди пов'язана з ризиками, а особливо під час війни.

Зараз бізнес в Україні стикається з багатьма перешкодами. Оскільки війна затягується без найближчої перспективи політичного врегулювання, ця ситуація ускладнює перспективи для приватного сектора. Існує багато перешкод для фінансування, включаючи відсутність доступних кредитів, нестачу інвестицій в акціонерний капітал і розлад страхового ринку. Крім того, низький рівень страхування здоров'я та життя в зонах бойових дій, вимоги щодо наявності бомбосховищ у новому будівництві та дорогі деталі безпеки ускладнюють витрати, з якими стикаються фірми.

Ризики, з якими стикається український бізнес під час війни, можна поділити за категоріями, а саме:

- політичні ризики;
- економічні ризики;
- соціальні ризики;
- інфраструктурні ризики.

Політичні ризики включають в себе вплив політичної нестабільності, законодавчих змін, впровадження або скасування санкцій, вплив воєнних дій та конфліктів. Під час війни контроль над регуляторними ризиками став більш складним завданням, оскільки одночасно запроваджується значна кількість змін у регулюванні. Законодавці щоденно пропонують нововведення, які впливають на всіх підприємців в Україні. Це охоплює адаптацію до стандартів ЄС і прийняття міжнародних угод, вирішення трудових питань в умовах воєнного стану, а також особливості звітності та перевірок під час війни.

Допомогти бізнесу може контролювання наступних джерел:

- Міжнародне та українське законодавство,

- НПА та регуляторні акти (галузеві та в цілому для бізнесу),
- Постанови та рекомендації контролюючих органів,
- Аналітику та новини галузі. [2]

Наступний вид ризиків – економічні. В умовах війни економічні ризики стають надзвичайно серйозними для бізнесу та економіки в цілому. Ці ризики впливають на всі аспекти економічної діяльності: від виробництва до споживання, від локальних ринків до міжнародної торгівлі. Воєнні дії призводять до зниження інвестиційної активності, збільшення інфляції та зростання безробіття. Внутрішня економічна стабільність підривається через руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та нестабільний попит. Одночасно вплив глобальних подій, міжнародних санкцій та регіональних конфліктів створює додаткові виклики для підприємств, змушуючи їх адаптуватися до нових умов ведення бізнесу.[3]

Бізнес може зменшити економічні ризики та підвищити свою стійкість, дотримуючись таких стратегій:

- Розширення асортименту товарів і послуг, ринків збуту та постачальників може допомогти зменшити залежність від однієї категорії продуктів або ринку.
- Вихід на нові міжнародні ринки та встановлення партнерських відносин з іншими країнами може зменшити вплив локальних економічних коливань.
- Впровадження нових технологій, автоматизація та цифровізація бізнес-процесів можуть підвищити ефективність і зменшити витрати.
- Застрахувати ключові активи та операції від основних ризиків для забезпечення фінансового захисту у разі непередбачуваних подій.

Соціальний ризик дуже важливий для вивчення, тому що питання міграції та її впливу на економічну ситуацію в країні, а також на стан бізнесу в контексті людських ресурсів, є актуальним не лише зараз, а й у майбутньому, оскільки від цього залежить не лише реагування на непередбачені події, а й післявоєнна відбудова держави. Воєнний конфлікт може призвести до зменшення доходів населення і, відповідно, до скорочення споживчого попиту на товари і послуги. [4] У зв'язку з втратами населення, збільшенням вимог до безпеки на робочому місці та іншими факторами може зрости вартість праці для підприємств. Війна може призвести до загострення соціальних проблем, таких як безробіття, бідність та соціальна нерівність, що може вплинути на стабільність суспільства та бізнес-середовища. Масова міграція, звільнення або втрата кваліфікованих працівників може ускладнити здійснення бізнесу і погіршити його ефективність. [5]

Інфраструктура є життєво важливим елементом для функціонування будь-якої економіки. Проте, під час війни ця інфраструктура може бути серйозно пошкоджена або зруйнована, що призводить до значних викликів для бізнесу. Інфраструктурні ризики під час війни охоплюють широкий спектр проблем, від перерв у постачанні електроенергії та води до загроз безпеці та логістичних труднощів. Воєнні дії можуть призвести до руйнування доріг, мостів, електроенергетичних мереж, водопостачання та інших об'єктів інфраструктури, що може ускладнити або призвести до припинення діяльності підприємств. Збільшення рівня загроз безпеці може вимагати додаткових заходів

забезпечення безпеки працівників, що може збільшити витрати та складність управління. Руйнування або кібератаки можуть призвести до втрати важливої інформації та даних, що може негативно вплинути на ділову активність підприємства.

Аналіз ризиків ведення бізнесу в Україні показує, що існують значні виклики та небезпеки, з якими стикаються підприємства. Однак, варто відзначити, що Україна також має потенціал для успішного бізнесу, зокрема через своє розташування, ринковий потенціал та наявність кваліфікованих спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. *Ukrinform. Малий і середній бізнес дає 60% ВВП і більше – Зеленський. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3210973-malij-i-serednij-biznes-dae-60-vvp-i-bilse-zelenskij.html> (дата звернення: 1.05.2024).*
2. *5 найважливіших ризиків для бізнесу під час війни | Think brave. Think brave | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/news/225615_5-nayvazhlivshikh-rizikv-dlya-bznesu-pd-chas-vyni (дата звернення: 1.05.2024).*
3. *Фінансово-економічні наслідки війни. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 1.05.2024)*
4. *Прасад А. Більшість бізнесів відчувають дефіцит кадрів в Україні – дослідження ЕВА – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/bilshist-biznesiv-vidchuvayut-defitsit-kadriv-v-ukraini-doslidzhennya-eva-25042024-20785> (дата звернення: 1.05.2024).*
5. *Як міграційні процеси впливають на бізнес?. Worldwide online and smartphone surveys | Gradus. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/how-do-migration-processes-affect-business/> (дата звернення: 1.05.2024).*

Суровик А.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ

ПДВ є важливим джерелом доходів бюджету. Його фіскальна особливість характеризується тим, що через наявність широкої бази оподаткування, на даний податок мають менший вплив кон'юнктурні коливання цін на сировину, матеріали та енергоносії. Ця особливість відрізняє ПДВ від інших податків та підтверджується достатньо стабільною динамікою частки податку у доходах бюджету. Процес адміністрування ПДВ, незважаючи на обсяги надходжень, що він забезпечує, супроводжується великою кількістю проблем та непорозумінь.

Характерною рисою українського ПДВ є застосування універсальних ставок для більшості операцій, що спрощує процес нарахування та дає доступ для контролю за його надходженням до бюджету. Даний важіль регулювання економіки має свої певні переваги та недоліки, див Табл 1. [1].

Таблиця 1

Переваги і недоліки податку на додану вартість

Переваги	Недоліки
Рівні умови щодо сплати для виробників та продавців	Складний механізм нарахування та сплати
Постійний характер наповнення бюджету	Часто використовуються з метою ухилення від оподаткування
Стимулює витіснення із ринку «слабких» підприємств»	Високий податковий тягар лягає на кінцевих споживачів

Джерело: складено на основі [2]

В українській системі податок на додану вартість являється основним бюджетоутворюючим податком. Це зумовлено високими ставками, цінами та обсягами виробництва та споживання. Особливий ефект дає також рівень інфляції, який впливає на цінову політику вітчизняних виробників [2].

Щоб визначити фіскальну ефективність є певні індикатори, найпершим є коефіцієнт відношення ефективності ПДВ у ВВП [3]. Для його розрахунку використовують таку формулу:

$$K_{BE} = \frac{ПН_{ПДВ}}{ВВП} * \frac{100\%}{СП_{ПДВ}}, \quad (1)$$

де: K_{BE} - коефіцієнт відношення ефективності;

$ПН_{ПДВ}$ – фактичні надходження ПДВ;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

$СП_{ПДВ}$ – загальна ставка ПДВ.

Класичний підхід щодо визначення ефективної ставки ПДВ передбачає визначення співвідношення фактично сплаченого ПДВ і категорій споживання, з яких він сплачується:

- кінцевих споживчих витрат домогосподарств;
- кінцевих споживчих витрат некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства;
- кінцевих споживчих витрат уряду, що представляють показник видатків зведеного бюджету за мінусом оплати праці працівників бюджетних установ, виплат процентів (доходу) за зобов'язаннями, субсидій і поточних трансфертних виплат. Ці показники розраховані в Таблиці 2.

У формулі це виглядає так:

$$ЕФС_{ПДВ} = \frac{ПН_{ПДВ}}{В_{дг} + В_{но} + В_{у}} * 100\%, \quad (2)$$

де: $ЕФС_{ПДВ}$ – ефективна ставка ПДВ;

$ПН_{ПДВ}$ – фактичні надходження ПДВ;

$В_{дг}$ - кінцеві споживчі витрати домогосподарств;

$В_{но}$ - кінцеві споживчі витрати некомерційних організацій;

$В_{у}$ - кінцеві споживчі витрати уряду.

Останнім показником виступає продуктивність ПДВ, який полягає у відношенні ефективної ставки ПДВ до нормативної ставки ПДВ і відображає рівень оподаткування податкової бази.

Останнім показником виступає продуктивність ПДВ, який полягає у відношенні ефективної ставки ПДВ до нормативної ставки ПДВ і відображає рівень оподаткування податкової бази [15].

Такий показник можна записати наступним чином:

$$ПР_{ПДВ} = \frac{ЕФС_{ПДВ}}{СП_{ПДВ}} * 100\%, \quad (3)$$

де: $ПР_{ПДВ}$ – продуктивність ПДВ;

$ЕФС_{ПДВ}$ – ефективна ставка ПДВ;

$СП_{ПДВ}$ - загальна ставка податку на додану вартість.

Таблиця 2

Індикатори фіскальної ефективності ПДВ за 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Податок на додану вартість, млрд. грн.	378,7	400,6	536,5	476,0	580,8
Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	3974,5	4194,1	5459,5	5191,0	5481,7
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств, млрд. грн.	2918,3	3054,0	3717,8	4710,5	4804,7

Кінцеві споживчі витрати некомерційних організацій, млрд. грн.	39,84	40,17	49,32	67,91	76,06
Кінцеві споживчі витрати уряду, млрд. грн.	398,9	426,4	538,3	635,2	711,4
Коефіцієнт ефективності ПДВ у ВВП	0,48	0,48	0,49	0,46	0,53
Ефективна ставка ПДВ, %	11,3	11,4	12,5	8,8	10,4
Продуктивність ПДВ, %	56,4	56,9	62,3	44,0	51,9

Джерело: складено на основі [4,5]

Коефіцієнт відношення ефективності податку на додану вартість у ВВП у досліджуваному періоді показав приріст у розмірі 0,05 пунктів за період 2019 - 2023 рр.

Розрахунки коефіцієнту ефективності ПДВ у ВВП протягом 2019 -2023 років демонструють стійку тенденцію до зростання, окрім 2022 року, через початок повномасштабного вторгнення та вказують на підвищення ефективності податку в ці роки. В середньому фіскальна ефективність ПДВ за аналізований період склала 54,3%. Це фактично доводить, що сумарний індикатор ефективності ПДВ має досить значний для національної економіки рівень.

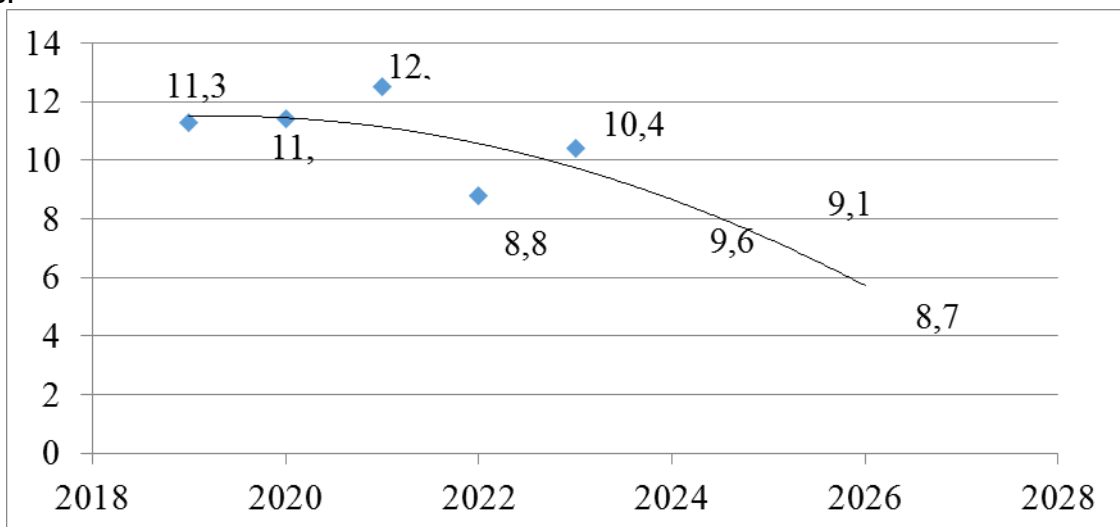

Рис. 1. Прогноз ефективної ставки ПДВ за поліноміальним трендом

Джерело: складено за даними Табл.2.

За здійсненим прогнозом можна побачити, що ефективна ставка ПДВ продовж трьох наступних років буде падати, це має негативний вплив як і на місцеві, так і на державний бюджет України. Якщо ще у 2021 році попри COVID-19 ставка зростає із попередніми роками, то у 2022 після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну вона знову почала падати.

Список використаних джерел:

1. Глухенька А. О., Юрчук Н. П. Прогнозування фіскальних ефектів адміністрування податків в Україні: автореф. Вінниця, 2018. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/15281.pdf> (дата звернення 29.02.2024).
2. Іванишина О. С., Порохонюк І. І. Оцінка фіскальної ефективності податку на додану вартість. Економічні науки. 2018. №31. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення 04.03.2024).
3. Шуневич А. С. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в контексті оптимізації непрямого оподаткування. Вчені записки Університету «КРОК». 2020. №1. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/274/304> (дата звернення 06.03.2024).
4. ВВП України. Мінфін: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 29.02.2024).
5. Державна служба статистики України. Доходи та витрати населення: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/02/zb_doch_21.pdf (дата звернення 07.03.2024).

Тарарук Н.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДОХОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Важливою характеристикою податкової політики держави є рівень податкового навантаження на платників податків та економіку країни в цілому. Для відображення впливу податкової системи на економічну діяльність платників податків та стан економіки країни в цілому використовують різні поняття: «податкове навантаження», «податковий тягар», «податковий тиск», «податковий прес» і т. ін. Варто зазначити, що всі ці поняття є синонімами, тому характеризуючи вплив податків на економіку країни можна використовувати будь-яке з них.

Податкове навантаження (тягар) – це фінансовий індикатор, що характеризує обсяги податкових вилучень, які впливають на економіку в цілому та на окремих її платників (Таблиця 1). Податкове навантаження визначають як на рівні держави так і на рівні окремих платників податків. Сутність податкового навантаження держави розглядають з двох сторін: якісної та кількісної [1].

Таблиця 1

Рівень податкового навантаження в Україні за 2019-2022 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження до Зведеного бюджету, млрд грн	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2
Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах), млрд грн	3974,6	4194,1	5459,6	5191,0
Рівень податкового навантаження (без ЄСВ), %	26,93	27,10	26,62	25,88
Надходження ЄСВ, млрд грн	273,5	294,4	349,0	425,3
Загальний рівень податкового навантаження (з ЄСВ), %	33,8	34,1	33,0	34,1

*Джерело: [2]

У 2022 р. порівняно з 2021 р. спостерігаємо зменшення рівня податкового навантаження на 0,74 %, його значення становить 25,88 %. На відміну від нього, загальний рівень податкового навантаження зріс на 1,1 % й становить 34,1 %. За цей період відбулося значне зменшення валового внутрішнього продукту та податкових надходжень. Однак при цьому в 2022 р. надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становили 425,3 млрд. грн, що на 76,2 млрд. грн, або 21,8 % більше порівняно з 2021 р.

Єдиний соціальний внесок напряму пов'язаний із заробітною платою. При незмінній ставці в 22% від розміру мінімальної зарплати, маємо зростаючу динаміку середньої зарплати на 01 січня: 2019 р. – 9 223 грн., 2020 р. – 10 727

грн., 2021 р. – 12 337 грн., 2022 р.- 14 577 грн., що підвищує надходження до бюджету ЄСВ та збільшує загальний рівень податкового навантаження на ряду з загальнодержавними і місцевими податками та зборами.

Поступове зниження податкового навантаження на фізичних осіб сприятиме збільшенню заощаджень домогосподарств, підвищенню платоспроможного попиту населення, а отже розвитку виробництва та збільшенню реальних доходів платників податків і, як наслідок, – зростання податкової бази. Слід зауважити, що на загальний рівень податкового навантаження, окрім загальнодержавних і місцевих податків та зборів, значний вплив має надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У підприємницькій діяльності ЄСВ спричиняє суттєвий фіскальний тиск на фонд оплати праці. Хоча ЄСВ не належить до податкових платежів, вважаємо доцільним враховувати його при розрахунку рівня податкового навантаження. Значна різниця між значеннями загального рівня податкового навантаження та рівня без урахування ЄСВ відображено на рис. 1.

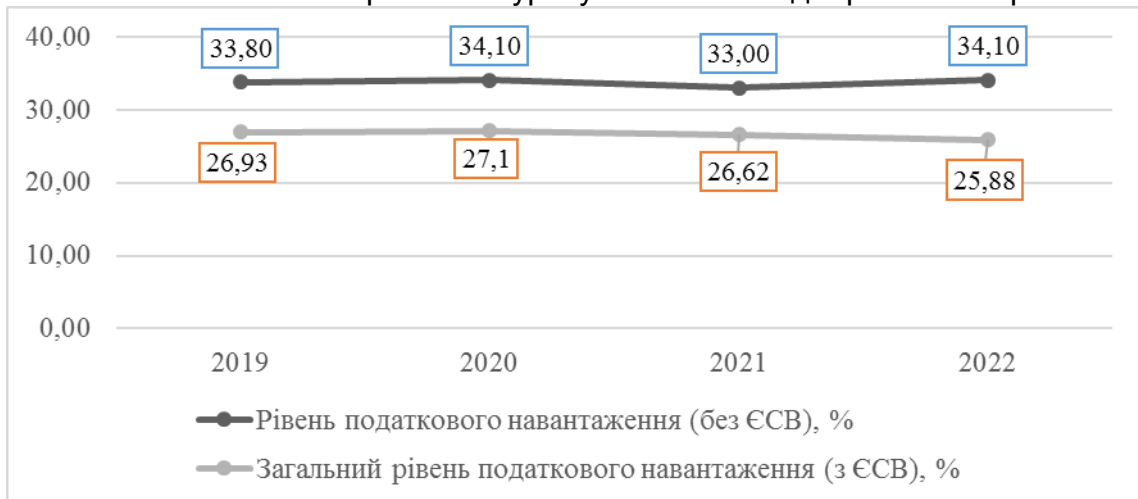

Рис. 1. Динаміка рівня податкового навантаження в Україні за 2019-2022 рр.

Джерело: [2]

Аналіз податкового навантаження в Україні, проведений графічним способом, показав, що динаміка має стабільний характер. Найменший діапазон між значеннями загального рівня податкового навантаження та рівня без урахування ЄСВ спостерігається у 2019 р., найбільший – у 2022 р.

Системи оподаткування в усьому світі неймовірно різноманітні, у різних країнах існують різні структури оподаткування. Податки, які сплачують фізичні особи та підприємства, значно відрізняються від країни до країни, починаючи від надзвичайно низького рівня оподаткування до дуже високого.

Проведемо порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та світі (Табл. 2).

За даними табл. 2, перші 5 місць із найвищим податковим навантаженням в світі, що перевищують 40% мають європейські країни. Деякі з цих країн також стягують відносно високі податки на додану вартість – до 21% у деяких випадках. Крім того, деякі європейські країни, такі як Німеччина та Франція,

відомі своїми порівняно високими корпоративними податками. В деяких країнах світу ПДФО взагалі відсутній, а в інших він може досягати 50%, а Швеція – 57%. Навіть у межах однієї країни податки можуть значно відрізнятися залежно від типу товарів і послуг, що купуються.

Таблиця 2

Показники податкового навантаження в Україні та світі

Місце в рейтингу	Країна	Податкове навантаження
1	Данія	46,34%
2	Франція	45,4%
3	Бельгія	42,92%
4	Швеція	42,91%
5	Італія	42,45%
12	Німеччина	38,81%
20	Польща	35,38%
21	Чеська Республіка	34,94%
28	Естонія	33,07%
36	Латвія	31,2%
65	Грузія	22,22%
75	Болгарія	20,3%
83	Україна	19,2%
94	Молдова	17,3%
119	Румунія	14,6%

*Джерело: [2]

Данія має найвищу ставку податку в світі з податковим тягарем 46,34%. Це пояснюється їхньою розгалуженою системою соціального забезпечення, яка надає щедри пільги сім'ям та окремим особам, а також інвестиціями в інфраструктуру та послуги, такі як охорона здоров'я, освіта та громадський транспорт.

Отже, аналіз податкового навантаження в Україні та у світі вказує на значне вплив податкової системи на економічну активність та фінансову стійкість країни. Відмічається поступове збільшення податкового тягара, зокрема через зростання надходжень єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У порівнянні з іншими країнами, Україна має середній рівень податкового навантаження, однак подальше зростання може мати негативний вплив на економічний розвиток та конкурентоспроможність країни.

Список використаних джерел:

1. Біла І.С. Вплив податкової політики на розвиток підприємницького сектору в Україні. / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. - 2011. - Вип. 14. - С. 18-24. <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8120/1/3.pdf>. (дата звернення: 18.03.2024)
2. Лук'янчук С. Чи високі в Україні податки? Порівняння податкових ставок у розвинених країнах світу Текст.2021. <https://texty.org.ua/articles/103913/chy-vysoki-v-ukrayini-podatky-porivnyannya-podatkovykh-stavok-u-rozvyenykh-krayinah-svitu/> (дата звернення: 18.03.2024)

Ткачук А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ У 2021-2023 РОКАХ

Рейтинг «Глобальний індекс інновацій» (GII) України (2021-2023) представлений у Таблиці 1 за останні три роки. Доступність даних та зміни в структурі моделі GII впливають на порівняння рейтингів GII з року в рік. Статистичний довірчий інтервал для рейтингу України в 2023 знаходиться між 48 та 56 місцями.[1]

Таблиця 1

Рейтинг GII України (2021-2023)

	GII	Інноваційна діяльність	Інноваційні результати
2021	49	76	37
2022	57	75	48
2023	55	78	42

Джерело: складено на основі [1]

У 2023 році Україна показала кращі результати за обсягами інновацій, ніж за інноваційними показниками. Цього року Україна посідає 78 місце за інноваційними ресурсами. Ця позиція нижча, ніж торік. Україна посідає 42 місце за обсягом інновацій. Ця позиція вища, ніж торік.

Розвиток підприємств через інновації є важливим механізмом, що визначає ефективний напрямок економічного зростання, основні аспекти діяльності, раціоналізацію витрат, потенційне підвищення конкурентоспроможності та поліпшення якості продукції. Однак впровадження інновацій – це довгостроковий процес, що вимагає значних інвестицій та супроводжується системою ризиків. Це призводить до того, що учасники ринкових відносин не завжди готові ризикувати, віддаючи перевагу вже перевіреним технологіям.

У 2022 році підприємства, що здійснювали інновації, головним чином витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмне забезпечення – 73%. Це на 17,3% менше, ніж у 2019 році (рис.1). З іншого боку, збільшилися частки інноваційних витрат на інші напрями, і особливо помітний приріст витрат спрямований на науково-дослідну.

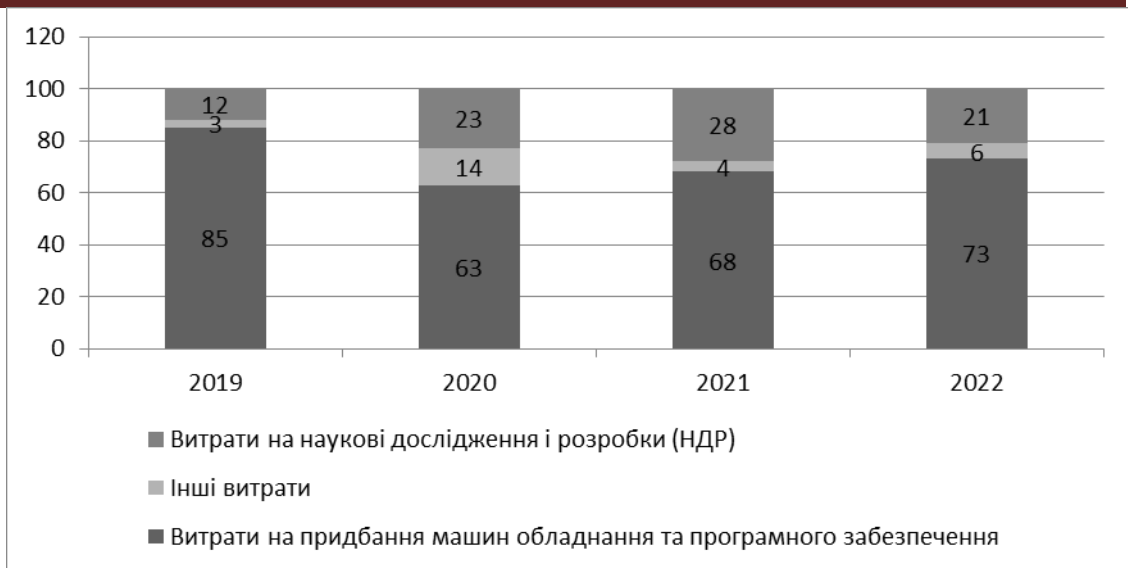

Рис.1.Інноваційні витрати за 2019–2022 рр., % від фінансування
Джерело: складено за даними: [2]

Протягом періоду дослідження виявлено, що малі підприємства виявляють великий інтерес до інноваційної діяльності, особливо в сферах промисловості та надання послуг. У 2022 році середні частки інноваційно-активних малих підприємств становили 17,3% для галузей промисловості та 16,3% для сфери послуг. Порівняно, великі підприємства виявляли більший рівень інтересу, займаючи 44,4% та 32,7% відповідно.

Крім цього, малі підприємства проявляють зацікавленість у впровадженні нетехнологічних удосконалень, які стосуються як галузей промисловості, так і послуг. Застосування таких інновацій дозволяє підприємствам ефективно вдосконалювати свої процеси управління та пристосовувати їх до ринкових умов. Малі підприємства, порівняно із великими, мають нижчий рівень інвестиційного ризику, що пояснює їхню спроможність оперативніше впроваджувати і тестувати нові ідеї та методи.

Таким чином, можна сказати, що малі підприємства є важливими каталізаторами інноваційної діяльності, оскільки вони володіють численними перевагами, такими як швидкість впровадження і тестування інновацій, ефективний перехід від інноваційної ідеї до продукту, висока мотивація праці та низькі непрямі витрати. [2]

Навіть при усіх вказаних перевагах малих підприємств у сфері інновацій, важливість інноваційної активності великих підприємств впливає з необхідності збереження конкурентоспроможності та технологічної відповідності. Великі підприємства можуть накопичувати значні ресурси, включаючи трудові та матеріальні ресурси, фінансовий капітал, а також залучати значні кредити для впровадження нових технологій та процесів.

Мікропідприємства (зазвичай мають менше 10 співробітників) виявили найвищий рівень інноваційної діяльності серед всіх категорій підприємств, що становить 59%.

Малий бізнес (зазвичай має від 10 до 50 співробітників) показав менший рівень інноваційної активності порівняно з мікропідприємствами, але все ще зберіг значну частку в 26%.

Середні підприємства (зазвичай мають від 50 до 250 співробітників) та великі підприємства (зазвичай мають більше 250 співробітників) демонструють ще менший рівень інноваційної діяльності, що становить відповідно 12% та 8%.

Отже, можна зробити висновок, що розмір підприємства має вплив на рівень його інноваційної активності, з мікропідприємствами, які виявилися найбільш інноваційними, та великими підприємствами, які мають найменший відсоток інноваційної діяльності.

На рис. 2. ми можемо побачити, що на 18% підприємств не мали інноваційної діяльності ні до війни, ні під час війни.

Рисунок демонструє, що зі зростанням розміру підприємства зростає ймовірність наявності інноваційної діяльності; найчастіше інноваційна діяльність проявляється в хімічній промисловості, металургії та машинобудуванні, в той час як в будівництві та поліграфії найменше підприємств з інноваційною діяльністю.

На рис. 3 використано список перешкод для зростання виробництва довготривалого опитування Business Tendency Survey, у якому до російського повномасштабного вторгнення в Україну проблема застарілих технологій була однією з найменш актуальних.

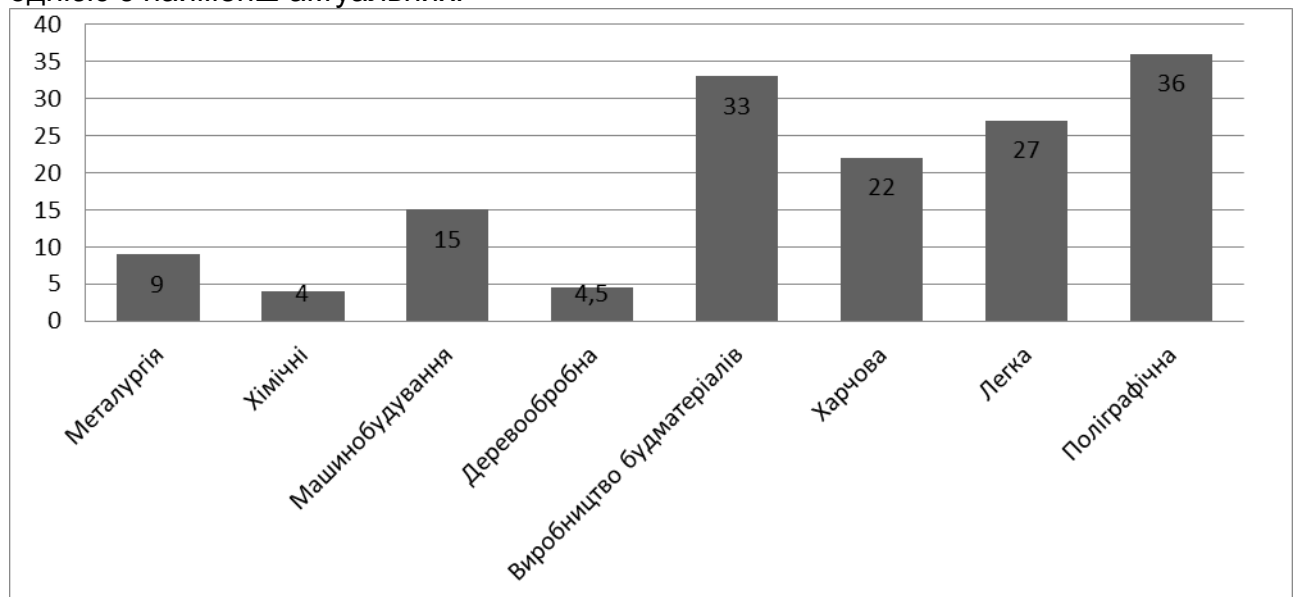

Рис. 2. Ніколи не було інноваційної діяльності за галуззю промисловості, % опитаних.

Джерело: складено за даними: [3]

У квітні 2023 року серед перешкод для зростання виробництва лише 3% підприємств вказали застарілі технології (17% у четвертому кварталі 2021 року). Через війну домінують такі проблеми як несприятлива і політична ситуація та низький попит. Результати опитувань підтверджують зміну пріоритетів бізнесу. У

квітні 2023 року серед перешкод для зростання виробництва лише 3% підприємств вказали застарілі технології. Це найнижчий показник за всі хвили досліджень ІЕД за останні два десятиліття, з 1998 року.

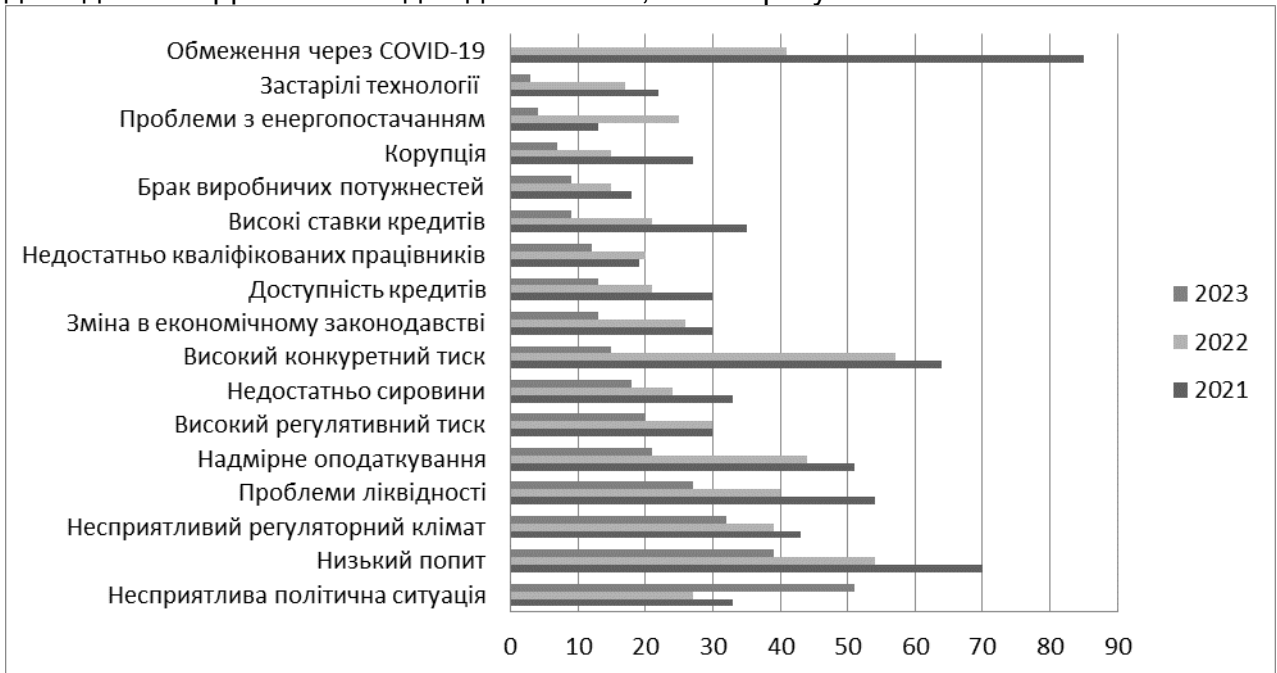

Рис. 3. Перешкоди для зростання виробництва

Джерело: складено за даними: [3]

Сьогодні домінують такі проблеми, як несприятлива політична ситуація (сюди бізнес включає і війну) і низький попит. Кризові явища зменшували увагу бізнесу до проблеми застарілих технологій, зокрема також менше говорили про таку перешкоду під час економічної кризи 2008 - 2009 років, після початку агресії росією у 2014 році та економічної кризи 2014 - 2015 років. Як виняток, лише кризові явища, пов'язані з пандемією COVID-2019, збільшили увагу бізнесу до технологій.

Список використаних джерел:

1. *Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty*. URL: eurosvita.net
2. Ковальчук В.М. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка і суспільство* Випуск # 58 / 2023
3. Анжел Є. Стан інновацій в Україні під час війни. 2023 URL: slideshare.net

Фольтович Д.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

На даний час, банківське проектне фінансування стало невід'ємною частиною системи фінансового забезпечення інвестиційних процесів, що посилює актуальність наукових досліджень в цьому напрямку. Більшість вітчизняних банків виступають як активні учасники на ринку проектного фінансування, але при цьому вони помилково відносять послуги з довгострокового кредитування до цієї категорії.

Це вимагає уточнення основних ознак проектного фінансування, оскільки клієнтам пропонуються різноманітні послуги з розробки та реалізації інвестиційного проекту, які можуть включати заставу устаткування, нерухомості, акцій, гарантій, поручительства та інше. Оскільки проектне фінансування є високо ризикованим видом діяльності, дослідження практики вітчизняних банків з покращення існуючих та впровадження нових інструментів управління проектними ризиками є актуальним завданням.

Проектне фінансування – це вид банківського фінансування з використанням різноманітних джерел та застосування різних фінансових інструментів за умов, що джерелами погашення заборгованості є проектні грошові потоки, а забезпеченням боргу виступають активи учасників фінансування. З огляду на аспекти практичного застосування проектного фінансування постає як цілісна система, яка охоплює всі аспекти розробки проекту та договірних відносин в процесі його реалізації [1].

Особливостями проектного фінансування порівняно з банківським кредитуванням є такі:

- більш широке використання джерел фінансування на основі залучення, крім банківських кредитів, коштів, отриманих від емісії цінних паперів (акцій, облігацій), власних коштів корпорацій, пайових внесків. В окремих випадках можуть залучатися державні кошти. Позичковий капітал у проектному фінансуванні переважає, частка якого може сягати 70 – 90% вартості проекту;

- більш високий ризик для інвесторів. В традиційних схемах проектного фінансування передбачено надання кредиту без права регресу на позичальника. У наш час така форма фінансування має обмежене використання. Детальна увага у проектному фінансуванні приділяється оцінці та розподілу ризиків серед учасників;

- більш складні схеми взаємодії учасників в процесі реалізації проекту. Слід зауважити, що взаємодія учасників в процесі реалізації проекту визначається галузевими особливостями, джерелами фінансування, участю держави у реалізації проекту та ін;

- проект має обмежений життєвий строк, який визначається такими факторами як: строк дії контрактів, ліцензій, обсяг корисних копалин. Борг проектного фінансування повинен бути повністю сплаченим до завершення проекту [2].

Проектне фінансування є високо ризиковим напрямом діяльності, який передбачає застосування відповідних методів, інструментів, ноу-хау, потребує значних фінансових ресурсів, персоналу, що обумовлює певну спеціалізацію на ринку банківських послуг, яка притаманна потужним банкам, як правило, з іноземним капіталом, що мають вихід на ринок зовнішніх запозичень або одержують фінансування від материнських структур. На ринку проектного фінансування в Україні спостерігається активізація діяльності потужних вітчизняних банків та посилення впливу провідних зарубіжних банків, що традиційно спеціалізуються на наданні цих послуг. Даний вид банківських послуг в Україні запроваджується за класичними методиками міжнародних банків, які передбачають створення в кредитних установах окремого спеціалізованого департаменту з проектного фінансуванням. Послуги з проектного фінансування в Україні надають: Ощадбанк, Укргазбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, Укрсоцбанк [3].

На думку фахівців, проектне фінансування в Україні є менш розвиненим порівняно з інвестиційним кредитуванням. Позики при проектному фінансуванні надаються на строк – 7 – 10 років на умовах самоокупності, якщо сума перевищує 50 млн. дол. США, то можливо створення банківського синдикату для фінансування реалізації проекту. Частка власних коштів позичальника у фінансуванні реалізації проекту коливається у розмірі 15 – 50% від бюджету проекту [4].

Отже, проектне фінансування порівняно з іншими видами банківського фінансування має притаманні йому особливості, до яких слід віднести те, що фінансування здійснюється на основі створення проектної компанії, важливими функціями якої є узгодження інтересів основних учасників, у т.ч. щодо розподілу ризиків. До основних інструментів управління ризиками у проектному фінансуванні належать: інструменти забезпечення виконання договірних зобов'язань, інструменти фінансового ринку, спеціальні фонди та резерви. Подальший розвиток проектного фінансування в Україні гальмується внаслідок дії факторів, обумовлених особливостями банківської діяльності, а також пов'язаних з впливом макроекономічних чинників.

Список використаних джерел:

1. Баранецький І.О. Особливості та перспективи розвитку венчурного підприємництва в Україні // Формування ринкових відносин в Україні – 2004. – №4. – С.46-53.
2. Лактіонова О.А. Проектне фінансування : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця, 2018. 216 с.
3. Калусенко В. В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним / В. В. Калусенко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, 2019. – № 1. – С. 63-78. – DOI 10.33244/2617-5940.1.2019.63-78.
4. Майорова Т. В. Проектне фінансування : підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2017. 434 с.

Фурман О.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЄДИНИЙ ПОДАТОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Оподаткування є однією із найважливіших сфер державного регулювання економічної системи України, а також має значне фіскальне значення для державного та місцевого бюджетів. Під час воєнного стану особливого значення набирає принцип гнучкості податкової системи, що допомагає швидко адаптуватись до впливу зовнішніх або ж внутрішніх чинників. Тому з початком повномасштабного вторгнення значних змін зазнало податкове законодавство. В тому числі змін зазнав і єдиний податок.

Відтак, на початку повномасштабного вторгнення Верховною Радою України було прийнято рішення про надання українському підприємству стимулів задля продовження ведення бізнесу. Тому згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» фізичні особи та підприємства, оборот яких не перевищує 10 млрд. грн. сплачували єдиний податок в обсязі 2% з обороту та були звільненні від сплати ПДВ, податку на прибуток та інших податкових навантажень [1]. Ця норма відіграла роль компенсатора, з одного боку зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання в умовах війни, щоб підтримати їх платоспроможність, з іншого боку – забезпечити безперервність надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів, щоч і в менших обсягах.

Певною мірою такий захід фіскальної політики дав змогу українському малому бізнесу адаптуватися до нових реалій. Як наслідок, надходження від єдиного податку у 2023 р. перевершили довоєнний 2021 р. (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Показники грошових надходжень за єдиним податком, млн. грн.*

	I півріччя		
	2021	2022	2023
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	412,6	381,6	493,2
Переробна промисловість	17 931,30	5 796,60	12 443,10
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	11 818,60	9 431,20	16 504,00
Фінансова та страхова діяльність	3 692,30	2 259,40	7 649,40
Надання інших видів послуг	9,7	2,9	10,1

*Розроблено автором на основі [2]

Аналізуючи наведену вище таблицю за сферами діяльності, можна побачити, що найбільший приріст надходжень єдиного податку спостерігається у фінансовій і страховій діяльності, більш ніж удвічі. Натомість зниження обсягів надходжень за єдиним податком відбувається у переробній промисловості, що є вже довгостроковим тривалим трендом та певною мірою наслідком деіндустріалізації економіки України.

Проте 30.06.2023 Президент підписав Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» [3]. Дане рішення могло бути пов'язане із бажанням підвищити фіскальне значення даного податку та зменшення стрімко зростаючого дефіциту Зведеного бюджету України.

Отже, під час моніторингу стану податкової системи та дослідження єдиного податку в період воєнного стану зокрема, можна зробити висновок про важливість ознаки гнучкості системи та вміння влади оперативно приймати зміни на законодавчому рівні. Єдиний податок і надалі залишається одним із головних бюджетоутворюючих податків місцевого рівня, тому оптимізація шляхів його адміністрування є важливим напрямком податкової політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
2. Державна податкова служба України. Окремі показники декларування податку на прибуток по галузям. URL: https://tax.gov.ua/data/material/000/607/726006/PNP_112023.pdf
3. Закон України №3219- IX від 30.06.2023 Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text>

Шеремета Л.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСУВАННЯ ДЕВЕЛОПЕРСЬКИХ ПРОЄКТІВ

Девелоперська компанія – це фінансовий посередник на ринку нерухомості, що акумулює кошти інвесторів або вкладає власні кошти з метою реалізації проєкту розвитку об'єкта нерухомості, виступаючи при цьому автором ідеї та беручи на себе відповідальність з організації й управління цим проєктом. Об'єктом діяльності девелоперських компаній є реалізація інвестиційних проєктів у сфері нерухомості [1].

Забезпечення фінансування проєкту в необхідних масштабах і відповідно до етапів його реалізації є однією з найважливіших для будь-якого інвестиційного проєкту, проєкту розвитку нерухомості і, отже, для кожного девелопера.

Проблема фінансування проєкту включає в себе:

- забезпечення оптимального співвідношення між власними і позиковими засобами при фінансуванні проєкту;
- забезпечення проєкту найбільш надійними і дешевими джерелами і механізмами залучення зовнішнього фінансування і повернення зовнішніх ресурсів;
- забезпечення сталого безперебійного фінансування проєкту на всьому його протязі і підтримання ліквідності проєкту.

З урахуванням того, що проєкти з розвитку нерухомості, як правило, не можуть бути реалізовані без залучення зовнішнього фінансування, ідеальним варіантом для девелопера є забезпечення такого варіанту фінансування, який забезпечував би максимальну ефективність власного капіталу, одночасно дозволяючи залучити зовнішніх інвесторів [2].

Проєктними ознаками девелопменту є унікальність кожного об'єкта нерухомості, а також обмеження новацій за ресурсами, часом та цільовими параметрами. Девелоперські проєкти, на відміну від інших інвестиційних, відрізняються своїми характерними особливостями, які роблять їх найбільш складними, насамперед з точки зору залучення інвестицій та мають ряд особливостей (табл. 1).

Прийняття рішення щодо вибору форм фінансування девелоперського проєкту у сфері нерухомості зазвичай здійснюється за такими етапами:

- формування варіантів девелоперського проєкту з точки зору витрат та можливих прибутків;
- попереднє вивчення життєздатності проєкту;
- розробка плану реалізації проєкту;
- організація фінансування проєкту;
- контроль за виконанням плану та умов фінансування [3].

Аналіз особливостей девелоперських проєктів як окремого підвиду інвестиційної проєктної діяльності

Умови організації девелопменту	Особливості організації	Фінансування проєктів
Урахування ринкових імплементацій при реалізації девелоперських проєктів з розвитку нерухомості.	Обсяги інвестицій перевищують сукупність ресурсів учасників проєкту	Можливе тільки за умови залучення додаткових зовнішніх фінансових ресурсів
Залучення стратегічного інвестора	Значна частка стратегічного інвестора у проєкті при формуванні партнерства	Після вкладення приблизно 10% власних коштів у проєкт, девелопер залучає стратегічного інвестора, який бере на себе не менше 25% вартості проєкту
Використання фінансових ресурсів на досить великі строки	Значні залучені кошти страхових компаній або банків, іпотечних брокерів	Здійснюється за рахунок внесків замовників та коштів інвесторів
Невизначеність в досягненні цілей девелоперських проєктів і високих ризиків	Довгострокові терміни реалізації девелоперських проєктів	Додатковим джерелом фінансування є венчурне інвестування
Врахування незмінних факторів протягом реалізації проєкту	Місце розташування об'єкта девелопменту	Фінансування можливе за рахунок будівельних кредитів
Розвиток окремих територій	Економічне, соціальне та містобудівне значення проєктів девелопменту	Сек'юритизація та цінні папери, забезпечені іпотечними кредитами

Джерело: розроблено автором на основі [3].

Класична схема фінансування девелопменту комерційної нерухомості, складається з трьох напрямків:

- Будівельні кредити;
- Довгострокові кредити;
- Власний капітал.

Комерційні банки є основним джерелом як короткострокових, так і довгострокових кредитів в Україні. Банки неохоче беруть участь у спільних підприємствах, зате вони погоджуються на іпотечні кредити, які дають девелоперу вище процентне відношення суми кредиту до вартості проєкту, а банку - більш високу прибутковість за рахунок участі в грошових потоках від проєкту.

Мабуть, найбільш поширеним типом фінансового партнера в Україні є приватний інвестор, яким може бути практично будь-хто. Іноді приватні

інвестори повністю фінансують вартість проекту. Прибуток може ділитися по-різному, від співвідношення 80 / 20 (80% інвестору) до 50/50.

Практично кожного з кредиторів цікавлять джерела додаткового капіталу, чи достатньо у девелопера ресурсів, щоб у разі необхідності підтримати проект, чи знадобляться ресурси кредитора (що для кредиторів неприйнятно).

Кредитори повинні переконатися, що у девелопера є грошові кошти або хоча б можливість знайти додаткове фінансування у тому випадку, якщо процентна ставка під час будівництва підніметься, або здача в оренду буде проходити повільніше, ніж очіувалося, або відбудеться непередбачений перевитрату коштів.

Звичайно кредитори вимагають, щоб власний капітал становив від 20% до 30% витрат на девелопмент. Необхідна частка власного капіталу залежить від того, наскільки досвідчена команда, що займається девелопментом, від різниці між собівартістю проекту та його оціночною вартістю, від ситуації на ринку і від стану фінансової сфери в цілому [4].

Прийняття рішення щодо вибору форм фінансування девелоперського проекту у сфері нерухомості зазвичай здійснюється за такими етапами:

- формування варіантів девелоперського проекту з точки зору витрат та можливих прибутків;
- попереднє вивчення життєздатності проекту;
- розробка плану реалізації проекту;
- організація фінансування проекту;
- контроль за виконанням плану та умов фінансування [5].

Власні, залучені та запозичені кошти дозволяють забезпечити фінансування девелоперських проектів. Внаслідок специфіки девелоперського проектування на різних етапах його реалізації залучаються різні джерела фінансування, причому чим більший ступінь готовності проекту, тим більша частка зовнішніх ресурсів у структурі фінансування. Це пов'язано з особливістю девелоперського проектування та його ризиковим характером на початкових стадіях реалізації.

Список використаних джерел:

1. Азарова І. Б. Характерні особливості та класифікація девелоперських проектів. Управління розвитком складних систем. 2017. URL : <http://212.111.196.173/bitstream/handle/987654321/2780/3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Максимов С. Н. Економіка нерухомості: підручник. 2015. 336 с. URL : https://stud.com.ua/44555/ekonomika/ekonomika_neruhomosti
3. Андрєєва В.А. Фінансування девелоперських проектів як механізм функціонування ринку нерухомості. Вчені записки Університету «КРОК» №3 (59), 2020.
4. Фінансування девелопменту . URL : <http://services.svdevelopment.com/ua-development-methodology-financing.html>
5. Кікена Т. О. Проектне фінансування в реаліях українського ринку (на прикладі фінансування об'єктів комерційної нерухомості). Вісник Львівського університету. 2008. № 40. С. 282-286

Щекодіна А.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗМІНИ В ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах широкомасштабної збройної агресії та запровадження воєнного стану в країні український уряд запровадив низку змін до податкового законодавства. Ці зміни були спрямовані на підтримку бізнесу в умовах воєнного стану та стимулювання економічної діяльності.

Перш за все змін зазнали процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків.

Так, Законом України № 2120-IX від 15.03.2022 р. [1] на період воєнного стану зупинено перебіг податкових строків, зокрема строків давності, передбачених ст. 102 ПК України.

Передбачено, що пеня за ст. 129 ПК України не нараховується, а нарахована - підлягає списанню, якщо таке порушення є результатом введення воєнного стану. Одночасно з цим шкода заподіяна бездіяльністю контролюючого органу спричиненою воєнним станом, відшкодуванню не підлягає.

Мораторій на податкові перевірки, встановлений у 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 зупинено і замінено іншим аналогічним мораторієм на період воєнного стану.

Так Законом 2142-IX від 24.03.2022 р. у пп. 69.2 п. 69 підрозділу 10 розділу XX ПК України [2] передбачено, що на час воєнного стану податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Виключенням з цієї заборони є фактичні перевірки та камеральні перевірки у зв'язку із бюджетним відшкодування, перевірками декларацій платників єдиного податку 4-ї групи. Однак вже 12.05.2022р. було прийнято в цілому законопроект № 7360 [3], яким відновлено і документальні перевірки податкової звітності.

Законом 2142-IX від 24.03.2022 р. [2] було передбачено, що у випадку відсутності можливості у платника податків виконати податкові обов'язки (будь-які) через бойові дії чи введення військового стану, такий платник податків має їх виконати протягом 6 місяців після припинення або скасування воєнного стану. А фізичні особи, що безпосередньо приймають участь у відсічі збройної агресії - протягом 1 місяця з дня появи такої можливості.

Проте законопроектом № 7360, прийнятим 12.05.2022 р. [3] ці строки змінили: 6-місячний строк для бізнесу скорочено до двох місяців. А для платники податків - фізичних осіб навпаки - збільшено до 60 днів.

Також передбачено порядок дій, у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупацію. Так платник має подати до податкової звернення у довільній формі про неможливість вивезення первинних документів або їх знищення. Після цього він отримує імунітет від перевірок зазначених періодів. А показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву лише через відсутність підтверджуючих первинних документів. При цьому запроваджується презумпція правомірності дій платника податків, а їх неправомірність має доводити фіскальна служба. Якщо все ж таки з цього приводу податкова винесе податкове повідомлення-рішення, то до винесення остаточного рішення по процедурі оскарження контролюючий орган не може піддавати сумніву показники податкової звітності.

Також законодавцем встановлено, що фізичні особи - підприємці та особи, що займаються незалежною професійною діяльністю і знаходяться на загальній системі оподаткування, можуть відносити до витрат суми або товари, передані Збройним Силам України або іншим воєнізованим формуванням чи державі на потреби оборони.

Також не залишилася поза увагою і доходи фермерів - одноосібників. У п. 23 підрозділу 1 розділу XX ПК України тепер передбачено, що під час воєнного стану у випадку продажу власної сільськогосподарської продукції податковому агенту, доходи отримані від нього оподатковуються таким податковим агентом. Тобто при продажу власної продукції іншому агровиробнику чи трейдеру, останній має виконати функції податкового агента і утримати ПДФО та військовий збір.

При цьому такі податкові агенти у податковому розрахунку відображають лише загальну суму виплаченого доходу на користь фізичних осіб без зазначення окремих операцій та персональних ідентифікаційних даних їх отримувачів.

Отже, зміни в податковому законодавстві, які були запроваджені українським урядом в умовах воєнного стану, стали важливою мірою підтримки бізнесу. Ці зміни допомогли багатьом підприємствам вижити та зберегти робочі місця. Важливо також зазначити, що український уряд продовжує слідкувати за ситуацією в економіці та вносить необхідні зміни до податкового законодавства.

Список використаних джерел

1. *Зміни Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану.* URL : <https://ips.ligazakon.net/document/t222120?utm>
2. *Зміни Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану.* URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/t222142?utm>
3. *Урядовий портал.* URL : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-osoblivostey-podatkovogo-administruvannya-podatkov-zboriv-ta-edinogo-vnesku-pid-cha>

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У ринковій економіці мале та середнє підприємництво (МСП) виступає тим сектором, який визначає темпи економічного зростання, структуру та якість валового національного продукту. У більшості розвинених країнах на МСП припадає близько 60-70% ВВП. Серед засобів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси, в тому числі розвиток малого та середнього підприємництва, важливу роль відіграють саме податкові інструменти та важелі, зокрема податкове стимулювання.

24 лютого 2022 року в Україні запровадили воєнний стан внаслідок військової агресії та повномасштабного вторгнення. Зазначені обставини зумовили зміни завдань державного керівництва, і в сучасних умовах основним є не покращення економіки, а її збереження. Економічна стійкість держави в умовах протистояння залежить зокрема від активізації бізнес-діяльності, її здатності ефективно протистояти викликам часу. Як виявилось, працювати в умовах війни підприємці та бізнес здатні відносно стабільно, а це запорука наповнення державного бюджету країни, підтримки працюючого населення в умовах воєнного стану та збереження його платоспроможності.

Саме тому уряд країни зосередився на запровадженні ініціативи щодо мотиваційних пріоритетів і механізмів стимулювання, які будуть спрямовані на підтримку підприємництва під час війни. Ці ініціативи необхідні для послаблення вимог до кредитування, ведення бізнесу, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії тощо [1].

17 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120–ІХ від 15 березня 2022 року. Закон вносить суттєві зміни до правил оподаткування в Україні у зв'язку з воєнним станом.

Узагальнено, зміни стосувалися таких нововведень:

- було дозволено проводити фактичні податкові перевірки з будь-яких питань та камеральні податкові перевірки щодо бюджетного відшкодування ПДВ (тобто частково скасований мораторій, введений до цього на всі перевірки);
- було встановлено мораторій на проведення перевірок щодо сплати ЄСВ;
- був введений податок 2 % від обороту для бізнесу (новий формат єдиного податку третьої групи), як альтернатива сплати ПДВ та податку на прибуток, для компаній та фізичних осіб з оборотом до 10 млрд грн. на рік;
- було дозволено формувати податковий кредит із ПДВ без зареєстрованих податкових накладних (за умови їх реєстрацію після завершення воєнного стану);

- фактично, було скасовано акцизний податок на постачання пального;
- було дозволено застосовувати санкції за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів;
- було дозволено не нараховувати ЄСВ фізичним особам – платникам єдиного податку;
- були внесені окремі зміни щодо питань оподаткування надання чи отримання благодійної допомоги, а також врегульовано низку інших питань оподаткування [2].

У свою чергу, згідно із Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» № 8401 від 31.01.2023 припинилася дія окремих норм, що стосуються податкової системи, які раніше мали діяти до скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, але не пізніше 1 липня 2023 року.

Зокрема, згідно із Законом від 01.08.2023 відбулося:

- закінчення можливості для фізичних осіб — підприємців і юридичних осіб бути платниками єдиного податку III групи зі ставкою 2% від суми доходу;
- закінчення можливості для фізичних осіб — підприємців платників єдиного податку I та II груп уникати сплати єдиного податку. Перехід підприємства або фізичної особи-підприємця на 2-відсотковий єдиний податок передбачав не повне скасування, а тимчасове припинення їх реєстрації як платників податку на додану вартість [3].

Важливо розуміти, що вищезгадані зміни є короткостроковими та проявляють свою ефективність лише у критичних умовах, тоді як їх впровадження в стабільний період може мати негативні наслідки, обмежувати можливості оптимального функціонування податкової системи та її позитивні наслідки для держави у довгостроковій перспективі. Тимчасовий характер більшості запропонованих змін обумовлений їх недоцільністю для державного розвитку та можливою шкідливістю при постійному впровадженні. Зазначені трансформації є кризовими заходами, спрямованими на спрощення процедур адаптації бізнесу до нових умов, і виявляються ефективними лише протягом обмеженого періоду [4].

Таким чином, пріоритетним завданням системи оподаткування МСП в умовах війни є необхідність збалансувати потребу у збільшенні доходів із сприянням економічному відновленню, особливо для малих і середніх підприємств, які є опорою економіки України. Тому варто запровадити податкові пільги для реінвестування при одночасному збільшенні фіскалізації операцій з виведення капіталу. Відповідно до цього, збільшення оподаткування операцій з виведення капіталу забезпечуватиме реалізацію фіскальної функції. Натомість стимулююча функція проявлятиме себе через надання податкових пільг для малих і середніх підприємств, які реінвестують прибуток назад у бізнес, наприклад, в обладнання чи навчання працівників. Це стимулюватиме зростання та створення робочих місць, а в довгостроковому періоді – збільшення фіскального потенціалу українського малого і середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Чернюк Т. В. Системи оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. № 2(14). С. 258–262.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20> (дата звернення: 12.05.2024).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20> - Text (дата звернення: 12.05.2024).
4. Греца В. Я. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. № 2(23). С. 24–30.

Ясько А. Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Попович Д. В.

Львівський національний університет ім. І. Франка

СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ:

СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Актуальність страхування воєнного ризику не може бути недооцінена в контексті сучасних геополітичних та соціально-економічних реалій. За останні десятиліття світ став свідком різкої зміни в геополітичному ландшафті, що призвело до збільшення кількості конфліктів та загроз безпеці. Поява нових форм загроз, таких як тероризм та кібератаки, а також агресія з боку інших країн, підкреслює важливість розробки ефективних стратегій управління воєнним ризиком. У цьому контексті страхування воєнного ризику стає важливим інструментом для захисту майна, життя та фінансових інтересів як фізичних осіб, так і корпоративних суб'єктів. Забезпечення адекватного страхового покриття в разі військових конфліктів стає ключовим завданням для забезпечення стабільності та безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях. Тому вивчення стратегій та викликів, що виникають у зв'язку зі страхуванням воєнного ризику, має велике значення для подальшого розвитку цієї сфери страхової діяльності.

Страхування – це один з найефективніших фінансових інструментів, який дозволяє компенсувати збитки, спричинені негативною дією різних ризиків. Найчастіше збитки, спричинені політичними заворушеннями, військовими діями чи терористичними атаками страховики не компенсують за класичними договорами страхування. Однак, у наш час, в Україні та світі сформувався попит на страховий захист від дії таких ризиків. Деякі страхові компанії почали запроваджувати елементи страхування майна та життя від дії воєнних ризиків у своїх страхових продуктах. При цьому вартість страхування воєнних ризиків у країні, де йде війна дуже висока, особливо в регіонах наближених до лінії зіткнення, що обумовлює потребу в перестрахованні таких ризиків або створенні

гарантійних фондів для відшкодування збитків чи зниження вартості такого страхування. Також гостро стоїть потреба у страховому захисті інвестицій, що забезпечить стабільне й безпечне середовище для їх здійснення, сприятиме відновленню та економічному розвитку країни [1].

Основна мета страхування воєнного ризику полягає в тому, щоб забезпечити фінансову захищеність індивідів, підприємств та організацій у випадку, якщо їхня власність, життя чи діяльність постраждають внаслідок воєнних подій. Для цього страхові компанії розробляють спеціальні страхові продукти, які враховують особливості воєнних ризиків та потреби своїх клієнтів.

Під наслідками військових подій та ризиками війни, стосовно різних страхових продуктів, можна розуміти:

1. Воєнні дії – цей аспект включає в себе ситуації, де страхова компанія надає захист від подій, таких як попадання снарядів, мін, куль, обвал будівель, наслідки пожежі, мінування територій тощо. Наприклад, це може бути страхування від нещасних випадків.

2. Воєнні ризики – це ситуації, коли страхова компанія надає захист від ризиків, пов'язаних з військовими діями, такі як руйнівна дія від ударних хвиль, наїзд або зіткнення з військовою технікою, падіння сторонніх об'єктів оборонного і спеціального призначення, пошкодження вогнем або теплом внаслідок близького розміщення від пожежі. Наприклад, це може бути страхування автомобіля [2].

З точки зору дослідників, відкрита збройна агресія російської федерації щодо України призвела до сповільнення темпів розвитку ринку страхування, про що свідчать основні його показники. І без того низький рівень проникнення страхування, детермінований недостатнім матеріальним становищем потенційних споживачів, недовірою до страхових компаній та низькою культурою страхування, ймовірно демонструватиме подальше зниження. Обмеження страхових виплат через зростання збитків, яких зазнають страхувальники внаслідок воєнних дій, та які не мають страхового покриття, навіть, якщо майно та інші активи є застрахованими, обумовить зниження мотивації в клієнтів страхових компаній. Це пояснюється тим, що стандартні договори страхування, якими користується український бізнес та фізичні особи, виключають страховий захист від військових ризиків з переліку страхових випадків [3].

Страхування воєнного ризику може бути особливо важливим для підприємств та осіб, які фізично знаходяться у регіонах з підвищеним ризиком воєнних конфліктів або терористичних загроз. Також це може бути важливим для міжнародних організацій, що здійснюють діяльність у країнах з нестабільною політичною ситуацією. У зв'язку зі складністю та непередбачуваністю воєнного ризику, розвиток ефективних стратегій та продуктів страхування є ключовим завданням для страхових компаній. Також важливим аспектом є співпраця з перестраховими компаніями для зменшення фінансових ризиків та забезпечення стійкості страхових портфелів у разі воєнного конфлікту.

Під час страхування воєнного ризику страховик стикається з рядом викликів, які вимагають особливої уваги та ефективних стратегій. Деякі з цих викликів включають:

- Недостатнє або неповне розуміння ризику: воєнний конфлікт може приймати різні форми та масштаби, що робить прогнозування та оцінку ризиків вкрай складними. Недостатнє розуміння характеру та наслідків воєнного ризику може призвести до недооцінки або неправильного ціноутворення страхових продуктів.

- Нестабільність та непередбачуваність: воєнний конфлікт може спалахувати раптово та непередбачувано, що ускладнює планування та прийняття стратегічних рішень для страхових компаній. Нестабільність політичної ситуації у світі може призвести до змін у рівнях ризику та потреб у страховому покритті.

- Високі витрати на виплати: воєнний конфлікт призводить до масштабних руйнувань та збитків, що створює значні витрати на страхові виплати для страхових компаній. Масштабність збитків може перевищувати здатність страхової компанії до фінансового відшкодування, особливо у випадку, коли конфлікт виходить за межі прогнозних сценаріїв.

- Питання перестраховування: страхування воєнного ризику може потребувати великих обсягів перестраховування для захисту страхових компаній від значних фінансових ризиків. Забезпечення доступності та адекватності перестраховування може бути складною задачею у зв'язку з високим рівнем невизначеності та ризику.

Отже, страхування воєнного ризику – це вид страхування, спрямований на захист від можливих збитків та втрат, які можуть виникнути внаслідок воєнного конфлікту або військових дій. Цей вид страхування може охоплювати різні аспекти, включаючи страхування майна, транспорту, життя та здоров'я, підприємницьких ризиків та інших сфер.

Список використаних джерел:

1. Приймак І. І., Тимків Н. А. Страхування інвестицій від воєнних ризиків: сутність, необхідність та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 59. 2024. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3377> (дата звернення: 22.04.2024).
2. Ткачук Н. М., Ярощук В. О. Ризики в умовах воєнного стану: сутність і особливості страхування. *Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 22–23 листопада 2023 р.* С. 289-291. URL: https://dSPACE.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/8954/Tezy_22-23_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=289 (дата звернення: 22.04.2024).
3. Чвортко Л. А., Лисий Ю. Є. Проблеми організації страхування воєнних ризиків на страховому ринку України. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів вищ. освіти та молодих учених (м. Умань, 17 листоп. 2022 р.)* С. 97-99. URL: <https://dSPACE.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15217/1/%D0%A1%D0%A3%D0%A7%D0%90%D0%A1%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%86%20%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%98%20.pdf#page=97> (дата звернення: 22.04.2024).

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2024
Наукове видання
Кафедра фінансового менеджменту

ФІНАНСИ, МИТНА ТА ПОДАТКОВА СПРАВА

Збірник наукових праць студентів

Випуск 8

Відповідальна за випуск
Н.С.Ситник

Матеріали видання розміщені на веб-сторінці кафедри державних та місцевих фінансів Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: http://www._____